

በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን በአዲስ አበባ ሐገረ ስብከት ውስጥ
በሚደረጉ ስብከቶች ወቅት የሚነገሩ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮች ጥናት

በ
ቤተሰብም ኃይሉ ደስታ

አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ
የሃይማኖትና ፍቅር
የኢትዮጵያ ስነ-ምግባርና ፎክሎር ክፍል ትምህርት
የድህረ ምረቃ መርሀ ግብር
በኢትዮጵያ ስነ-ምግባርና ፎክሎር ማስተርስ ዲግሪ
ከፊል ማሟያ የቀረበ

ጥር፣ 2003 ዓ.ም.
አዲስ አበባ

በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን በአዲስ አበባ ሐገረ ስብከት ውስጥ
በሚደረጉ ስብከቶች ወቅት የሚነገሩ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮች ጥናት

በ
ቤተልሔም ኃይለ ደስታ

አማካሪ
ዮናስ አድማሱ (ዶ/ር)

አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ
የሂደምኒቲ ፋክልቲ
የኢትዮጵያ ስነጽሁፍና ፎክሎር ክፍል ትምህርት
የድህረ ምረቃ መርሀ ግብር
በኢትዮጵያ ስነጽሁፍና ፎክሎር ማስተርስ ዲግሪ
ከፊል ማሟያ የቀረበ

ጥር፣ 2003 ዓ.ም.
አዲስ አበባ

በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን በአዲስ አበባ ሐገረ ስብከት ውስጥ
በሚደረጉ ስብከቶች ወቅት የሚነገሩ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮች ጥናት

በ

ቤተልሔም ኃይለ ደስታ

አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ
የሂደምነቲ ፋክልቲ
የቋንቋዎች ጥናት ተቋም
የኢትዮጵያ ስነጽሁፍና ፎክሎር ክፍል ትምህርት
የድህረ ምረቃ መርሀ ግብር

የፈተና ቦርድ አባላት ማረጋገጫ

ድናሽ አድማሻ
አማካሪ

አብርሃም ደረጃ
ፊታኝ

ሌብሮ አብነት
ፊርማ

ሌብሮ አብነት
ፊርማ

ምስጋና

ይህ ጥናት ከጅምሩ አንስቶ አሁን የደረሰበት ደረጃ እንዲደርስ ስህተቶቼን እየነቀሱ በማሳየትና የሚቃኑበትን መንገድ በመጠቀም፣ መጻሕፍቶችን በማዋስ ድጋፍ ላደረጉልኝ ለመምህራና ለአማካሪዬ ለዶ/ር ዮናስ አድማሱ ምስጋናዬ ላቅ ያለ ነው።

ለጥናታዊ ፅሁፌ መሰረት የሆኑ መረጃዎች በመስጠት፣ ለቃለ መጠይቅ በመተባበር በትህትና ተቀብለው ላስተናገዱኝ መረጃ አቀባዮቼ በሙሉ ምስጋናዬ ላቅ ያለ ነው።

ከፎክሎር ፅንሰ ሀሳብ ጋር እንድተዋወቅ ብቻም ሳይሆን ሙያውን እንደሙያ እንዳከብረውና እንድወደው ላደረጉኝ መምህራ ለዶ/ር ፈቃደ አዘዘ ያለኝን ላቅ ያለ አክብሮት በዚህ አጋጣሚ ልገልፅ እወዳለሁ።

እጅግ በተጣበበ ሁኔታ ላይ ባሉበት ጊዜ እንኳን እኔን ተቀብለው ከማነጋገር፣ መፅሀፍ ከማዋስ ላልባዘኑት ለመምህራ አቶ መስፍን መሰለ ስለሰወልኝ ጊዜና ስላዋሱኝ መፅሀፍ "ሳይሆን" ስላስተማሩኝ ቅንነት ላመሰግናቸውና እግዚአብሔር ይስጥልኝ ልል እወዳለሁ።

በአጠቃላይ ለትምህርቴ በተለይ ደግሞ ለዚህ ጥናታዊ ፅሁፍ መሳካት እናቴ ወ/ሮ ጥሩወርቅ ደመቀ ካበረከተችው አስተዋፅኦ አንፃር ሲታይ የእኔ ጥረት አምንት ነው። እናት አለሜ እኔን በመሸከም ለማይላጠው ትከሻሽና ለመኖሬ ምክንያት በመሆንሽ አመሰግንሻለሁ። እንዲሁም ለስኬት እበቃ ዘንድ ከሀሳብ አንስቶ እስከ ማቴሪያል እገዛ ድረስ ድጋፍ ለሆኑኝ ቤተሰቦቼ፣ የውዲያነሽ፣ ህይወት፣ ብርሃኑ፣ ቀለሚ እና አስቴር ሃይሉ እግዚአብሔር በበጎ ያስባችሁ እላለሁ።

ይህን ጥናታዊ ፅሁፍ በመፃፍና በማረም ብቻም ሳይሆን እንደጓደኛ ከጎኔ በመቆም ጭምር ለረዳችኝ ሰብል፣ በማንኛውም ረገድ ላልተለዩኝ ጓደኞቼ ህይወት፣ ሜሮንና ትዕግስት እግዚአብሔር ይስጥልኝ እላለሁ።

አጠቃሎ

ቃላዊ ዝርዝር ተረኮች ለባህል ባለቤቶቹ (ለኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን) ያላቸውን ፋይዳ ወይም ተግባር መመርመርና ክዋኔያቸውን የክዋኔ አውድን መቃኘት የዚህ ጥናት ዋና ዓላማ ነው። በዚህ መሠረት የተረኮቹ ክዋኔ፣ የከዋኘና የታዳሚው ማንነትና መስተጋብር፣ የክዋኔ አውድ፣ የአከዋወን ስልት ምን ይመስላል? ተረኮቹ በባህል ባለቤቶቹ ዘንድ ያላቸው ተግባር ምንድነው? እንዲሁም ተለይተው የሚታወቁበት ስያሜና የአመዳደብ ስርዓት አላቸው ወይ? ለሚሉት ጥያቄዎች መልስ ለመስጠት ጥረት ተደርጓል። በውጤቱም በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን በስብከት ስርዓት ወቅት የሚነገሩ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮች በባህል ባለቤቶቹ ዘንድ ተለይተው የሚታወቁበት አንድ ወጥ ስያሜም ሆነ የአመዳደብ ስርዓት እንደሌላቸው ለማሳየት ተሞክሯል። ይሁንና በተረኮቹ ክዋኔ ሂደት ታዳምያንና ከዋኞቹ ከሚፈፀሟቸው ልዩ ልዩ ተግባራትና በውስጠ ታዋቂነት ከሚያንፀባርቁት አመለካከት በመነሳት ተረኮቹን እውነተኛና ፈጠራዊ በሚሉ አበይት ምድቦች ለመክፈል ተሞክሯል።

በጥናቱ ሂደት ተራኪዎች በክዋኔ ላይ ልዩ ልዩ የአከዋወን ስልትን እንደሚከተሉ የታየ ሲሆን፣ ከትረካ መስመር መውጣት /digression/፣ ድግግሞሽ እና ወደረኛ ቅንብር ከስልቶቹ መካከል ተጠቃሽ እንደሆኑ በጥናቱ ተጠቁሟል።

ጥናቱ በስብከት ስርዓት ወቅት የሚከወኑ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮችን ከፎክሎር ተግባራዊ ጥናት /functionalist approaches/ አንጻር ትንታኔ ሰጥቷል። በዚህ መሠረት ተረኮቹ የቤተ ክርስቲያኑን እሴት የማስተማር፣ ምዕመናን ከቤተ ክርስቲያኑ የእሴት ስርዓት አፈንግጠው እንዳይወጡ የመቆጣጠርና የመግታት እንዲሁም ለምዕመናኑ ስነልቦናዊ እፎይታን የመስጠት ፋይዳ እንዳላቸው ለማሳየት ጥረት ተደርጓል። ከዚህ ተግባራት ጎን ለጎን ዝርዝር ተረኮቹ ከሃይማኖታዊ ጉዳዮች ቅንብብ ዘልቀው በመውጣት በተራቹ ማህበረሰብ፣ ማህበራዊ ህይወት ዙሪያ የማሄስ ተግባርን እንደሚፈፀሙ ለመጠቀም ተሞክሯል።

ማውጫ

ርዕስ	ገጽ
ምስጋና	iii
አጠቃሎ	iv
ምዕራፍ አንድ	1
መግቢያ	1
1.1. የጥናቱ ዳራ	1
1.2. የጥናቱ አነሳሽ ምክንያት	2
1.3. የጥናቱ አላማ	3
1.4. የጥናቱ ወሰን (scope of the study)	3
1.5. የጥናቱ ጠቀሜታ	4
1.6. ያጋጠሙ ችግሮችና የተሞከሩ መፍትሄዎች	4
1.7. የመረጃ አሰባሰብ ሃደት	5
1.8. የአጠናን ዘዴ	7
ምዕራፍ ሁለት	8
የተዛማጅ ጥናቶች ቅኝትና ክለሳ ድርሳን	8
2.1. የተዛማጅ ጥናቶች ቅኝት	8
2.2. ክለሳ ድርሳን	12
2.2.1. አውዳዊ ጥናት (contextual analysis)	12
2.2.2. ተግባራዊ ጥናት (functionalist approaches)	14
ምዕራፍ ሦስት	17
በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን የሚነገሩ ቃላዊ ዝርወ ተረክ ዓይነቶች	17
3.1. እውነተኛ ቃላዊ ዝርወ ተረኮች	20
3.1.1. ትውስታዊ ቃላዊ ዝርወ ተረኮች /reminiscences/	24
3.1.2. ሃሳዊ ቃላዊ ዝርወ ተረኮች	25
3.2. ፈጠራዊ ቃላዊ ዝርወ ተረኮች	26
3.2.1. ተረቶች /folktales/	29
3.2.2. ቀልዶች /jokes/	30
በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን በስብከት ስርዓት ወቅት የሚነገሩ ቃላዊ ዝርወ ተረኮች ክዋኔ /performance/	34
4.1. የመካወኛ አውድ /context/	35

4.2. ከዋኝ /performer/	41
4.3. ታዳሚ /audience/	45
4.4. የአከዋወን ዘዴ (ስልት).....	53
4.4.1. ከትረካ መስመር መውጣት /digression/.....	53
4.4.2. ከፍተኛና ዝቅተኛ የድምጽ መጠንና ፍጥነት	61
4.4.3. ቆምታ /pause/	62
4.4.4. ድግግሞሽ /repetition/.....	64
4.4.5. ወደረኛ ቅንብር /parallelism/	67
ምዕራፍ አምስት.....	69
በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን በስብከት ስርዓት ወቅት የሚነገሩ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮች ተግባራትን /functions/ መሠረት ያደረገ ትንታኔ.....	69
5.1. የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያንን እሴት የማስተማር ተግባር.....	70
5.2. የመቆጣጠር እና የመግታት ተግባር.....	74
5.3. ስነልቦናዊ እጩይታን የማስገኘት/የመስጠት ተግባር	78
5.4. የማህበራዊ እሴቶችን ተገቢነት ወይም ጠቀሜታ ከፍ የማድረግ ተግባር.....	82
5.5. የማህበራዊ እሴት ተገቢነት ላይ ጥያቄ የማንሳት ተግባር.....	85
ማጠቃለያ	87
ዋቢ ጽሑፎች.....	89
አባሪ አንድ	
አባሪ ሁለት	
አባሪ ሦስት	
አባሪ አራት	
አባሪ አምስት	

ምዕራፍ አንድ

መግቢያ

ይህ ጥናት በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን፣ በክርስቲያኑ ማህበረሰብ ዘንድ በሚታይ አንድ ፎክሎር ገፅታ ላይ ያተኮረ ነው። በዚህ ምዕራፍ የጥናቱ ዋና ትኩረት ላይ መሠረት በማድረግ የጥናቱ ዳራ እንዲሁም ጥናቱን ለመከወን አነሳሽ የሆነው ዋና ምክንያት ይገለጻል። ከዚህ ጎን ለጎን የጥናቱን ወሰን እና ዓላማ አስመልክቶ ቅኝት ይደረጋል። ከዚህ በተጨማሪም በምዕራፉ የጥናቱ መከወን ሊኖረው የሚችለው ጠቀሜታ የሚጠቆም ሲሆን ጥናታዊ ጽሑፉን በመከወን ሂደት የተከተልኩት የመረጃ አሰባሰብ እና የአጠናን ዘዴም በዝርዝር ይቀርባል።

1.1. የጥናቱ ዳራ

በኢትዮጵያ ስነ-ቃልን ማጥናት በ19ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ማብቂያ ገደማ እንደተጀመረ /ፈቃደ፣ 1996 እ.ኤ.አ/ ያስረዳሉ። ከዚህ ጊዜ ጀምሮ በአማርኛና በፕሮፌሽናል ባለሙያዎች ስነ-ቃል ሲጠና መቆየቱን ፈቃደ ሲጠቁሙ በተለይ በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ የቋንቋዎችና ስነ-ቃል የትምህርት ክፍል በ1958 ከተቋቋመ በኋላ በስነ-ቃል ዙሪያ ተማሪዎች የዲግሪ ማሟያ ፅሁፎችን ማቅረብ መጀመራቸውን ይገልጻሉ። በሃደትም በሁለተኛ ዲግሪ ደረጃ ቲሲሶች መፃፍ መጀመራቸውን ይጠቁማሉ።

የዚህ ጥናታዊ ፅሁፍ አቅራቢ ባለኝ መረጃ መሠረት ባለፉት ጥቂት አስርት አመታት በቃላዊ ዝርዝር ተረኮች ላይ ትኩረታቸውን አድርገው የቀረቡ ዲሞዎችም ሆኑ ቲሲሶች በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን በስብከት ስርዓት ወቅት የሚነገሩ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮችን የመከወኛ አውዳቸውን ጨምሮ ዋና ትኩረታቸው አድርገው አላጠኑም።

ይሁን እና ሃይማኖት ዓለምን የምናይበትን፣ ከዓለም ጋር ያለንን መስተጋብር የምንወስንበትን አንፃር ይሠጠናል። ከዚህ ጎን ለጎን በአንድ ሰው አመጋገብ፣ አላባባስና በሚመሠርተው ማህበራዊ ህይወትና በጥሬ ሀብት አጠቃቀሙ ላይ በአጠቃላይ የየእሳት ህይወቱን በሚመራበትና በሚረዳበት ሁኔታ ላይ የሚያሳድረው የራሱ የሆነ ተፅዕኖ አለው /Bowman፣ 2003፣ 280/። በየትኛውም የማህበራዊ ሳይንስ ዘርፍ በተለይ ደግሞ በፎክሎር ጥናት መስክ የሠውን ልጅ አጠቃላይ ባህርይ ለመረዳት በሚደረግ ጥረት ሃይማኖትን ማጥናት ብቸኛውም ባይባል አንድ አማራጭ ሆኖ ሲታይ ቆይቷል። ስብከት ህይማኖታዊ አስተምህሮ ወይም የእሴት ስርዓት ወደ ምዕመን የሚደርስበት አንዱ ድልድይ ነው።

በስብከት ስርዓት ውስጥ ተጠቃለው የሚነገሩ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮች በአንድ በኩል ሃይማኖታዊ አስተምህሮንና የእሴት ስርዓትን ወደ ምዕመኑ የሚያደርሱ ሲሆን በሌላ በኩልም ተረኮቹ የተራቹን ማህበረሠብ /የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋህዶ ቤተ ክርስቲያን ማህበረሠብን/ አመለካከት፣ እምነት፣ ዝንባሌ ወዘተ. የሚያንፀባርቁ ናቸው። እነዚህን ቃላዊ ዝርዝር ተረኮች በቅርበት ማጥናት ተራቹን ማህበረሠብ ለመረዳት የሚያስችል አንድ መንገድ ሲሆን በዚህ መሠረት ይህ ጥናት በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋህዶ ቤተ ክርስቲያን በስብከት ስርዓት ወቅት የሚነገሩ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮችን የመከወኛ አውዳቸውን ጨምሮ ማጥናትን ዋነኛ ትኩረቱ አድርጓል።

1.2. የጥናቱ አነሳሽ ምክንያት

በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋህዶ ቤተ ክርስቲያን በስብከት ስርዓት ወቅት የሚነገሩ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮችን በሚከወኑበት ተፈጥሯዊ አውድ ሳይምጥ ብዙ አመታትን አሳልፌያለሁ። ይሁን እና ይህን ጥናት በዚህ ርእሰ ጉዳይ ዙሪያ ለመስራት በተለይ አነሳሽ የሆነኝን ተረክ የሰማሁት ከአስር አመት በፊት ከአንድ ታዳጊ ህፃን አንደበት ነው። ህፃኑ በአንድ ሰንበት ከወላጅ እናቱ ጋር በቤተ ክርስቲያን በተገኘበት ወቅት ከሆሎ አንበሳ አንስቶ እስከ ደካማዎቹ እንስሳት ድረስ አንድም ሳይቀሩ በአመፅ ስለተነሱባትና እግዚአብሔር አምላክ ድንጋይ አልብሶ ስለአዳናት ኤሊ ታሪክ ይሰማል*። በጊዜው ታዳጊ ህፃኑ እድሜው በሚፈቅድለት መጠን ይህን ታሪክ ተረድቶ አድንቆታል። እኔም በተመሳሳይ ስለፎክሎር ፅንሰ ሀሳብ ምንም አይነት ግንዛቤ ባልነበረኝ በዛ ወቅት ተራ ሰው ሊረዳ በሚችለው ደረጃ የተረኩን ኪናዊ ውበትና ፋይዳ አጣጥሜያለሁ፤ አድንቆያለሁ። በዚህ ተረክ ዓይን ከፋችነት ሌሎች በየአብያተ ክርስቲያን የሚነገሩ መሰል ተረኮችን ለአመታት ትኩረት ሰጥቼ ሳይምጥ ቆይቻለሁ። በጊዜ ብዛት ከፎክሎርና ከስነፅሁፍ ፅንሰ ሀሳብ ጋር ስተዋወቅ ለቃላዊ ዝርዝር ተረኮች ያለኝ አተያይ እየሰፋና እየተጠናከረ ሄዷል። ትኩረት ተሰጥቷቸው ሊጠኑ ይገባል የሚል እምነትም አድርብኛል። በዚህ መሰረት ለሁለተኛ ዲግሪ ማሟያ ቲሲስ ለመስራት ሳቅድ በአብያተ ክርስቲያናቱ የሚነገሩ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮችን ማጥናት ተቀዳሚ ምርጫዬ ሊሆን ችሏል።

* ይህ ተረክ ከመስክ የተሰበሰቡ ተረኮች በቀረቡበት አባሪ ሁለት ውስጥ በተራ ቁጥር ስልሳ ስድስት ስር ቀርቧል። “ገላጭ ተረኮች /explanatory tales/. . . በአንድ ማህበረሰብ የሚታዩትን ተፈጥሯዊ እና ህይወታዊ ክስተቶች እና ሀሳቦች ኬትመጣ /origin/ ለመግለጽ እና ለማብራራት የሚሞክሩ ናቸው” (ፈቃድ፣ 1991፣ 57-58)። ይህም ተረት ከዚህ ጎራ የሚመደብ ሲሆን ከዋኞች ከማህበረሰቡ የፈለቁ ተረኮችን፣ ተረኮቹ ከሚከወኑበት ተፈጥሮአዊ አውድ (ከአብያተ ክርስቲያናዊ ወይም ከአጠቃላይ የስብከት ስርዓቱ) ዓላማና መንፈስ /mood/ ጋር በማዛመድ የሚጠቀሙ መሆኑን የሚያሳይ ነው።

1.3. የጥናቱ አላማ

በአጠቃላይ በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን በሚካሄድ የአምልኮ ስርዓት ወቅት የሚታዩ ፎክሎርዎች ባህርያትን በተለይ ደግሞ በስብከት ስርዓት ወቅት የሚነገሩ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮችን ማጥናት የአማካኝነትን አጠቃላይ የህይወት ገፅታ፣ እምነት፣ ፍልስፍናና የእሴት ስርዓት ለመረዳት በሚደረግ ጥረት በግብአትነት የሚያቀብለው አንድ ቁምነገር ይኖረዋል። ከዚህ ጎን ለጎንም "ተረኮች ስለ አማልክት፣ ስለ ቅዱሳን፣ ስለነብያት ወዘተ. እየተነገሩ የሚያስተምሩና የሚያዝናኑ፣ ለአድማጩ የሕይወትን ሚስጢራዊነት ገልፀው የሚያሳዩ ናቸው።" (ፈ.ቃደ፣1991፣53)። ይህ ጥናት በቤተ ክርስቲያኗ በሚደረግ የስብከት ስርዓት ወቅት የሚነገሩ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮች ላይ ትኩረቱን በማድረግ የተረኮቹን፡-

- የክዋኔ አውድና የአከዋወን ዘዴን (ስልትን) ማጥናትን
- ተረኮቹ ለተራቹ ማህበረሰብ ያላቸውን ፋይዳ መመርመርን አቢይ አላማው አድርጓል። ከዚህ ጎን ለጎንም ጥናቱ ስብስብ ተረኮችን በአይነት መመደብን በንኡስ አላማነት ይዞ ቀርቧል። እነዚህን አላማዎች ከግብ ለማድረስም በጥናቱ፡-
- የተረኮች ከዋኞችና አድማጮች እነማን ናቸው?
- የክዋኔ አውዱ፣ ከጊዜ፣ ከቦታና ከሁኔታ አንጻር ምን መልክ አለው?
- በተረኮቹ ክዋኔ ሃይት የከዋኞችና የታዳምያን መስተጋብር ምን ይመስላል? በመስተጋብሩ ውስጥ የሚታዩ ምግባራትን የባህል ባለቤቶቹ ለተረኮቻቸው ያላቸውን አመለካከት በምን መልኩ ያንፀባርቃሉ?
- ተራቹ ማህበረሰብ ተረኮቹን ለይቶ የሚያውቅበት ስያሜና ስርዓት አለው ወይ? የሚሉት ጥያቄዎች ተነስተው መልስ ለመስጠት ጥረት ተደርጓል።

1.4. የጥናቱ ወሰን (scope of the study)

በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን በሚካሄድ የአምልኮ ስርዓት ላይ ከመደበኛው ሃይማኖታዊ ስርዓት ጋር ተዛንቀው ሌሎች በርካታ ፎክሎርዎች ባህርያት ሲካሄዱ ይታያሉ። Danielson (2003) እንደሚሉት አንድ አንድ ሀይማኖታዊ ፎክሎርዎች በአምልኮ ስርዓቱ ውስጥ እጅግ የተለመዱ ተግባራት ከመሆናቸው የተነሳ ተግባራቱን እንደ አንድ ፎክሎርዎች ባህርይ ለማሰብ ፈታኝ ይሆናል። ይሁን እና እንደ Danielson ገለጻ እነዚህ ተግባራት በተለምዶ የፎክሎር ዘውግ (genre) ስር ሊመደቡ የሚችሉ ናቸው(2003፣504)። ይህ ጥናት በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን የአምልኮ ስርዓት ወቅት ከሚታዩ በርካታ ፎክሎርዎች ባህርያት መካከል ትኩረቱን በስብከት ስርዓት ወቅት በሚነገሩ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮች ላይ አድርጓል። በስብከት ስርዓት ወቅት ከሚነገሩ ተረኮች መካከልም ጥናቱ ከመጽሐፍ ቅዱስ

በቀጥታ ምዕራፍና አንቀጽ እየተጠቀሰ የሚተረጉሙን ተረኮች ወደጎን በማለት (ተረኮቹ የሚጠነቡት የራሳቸው አግባብ እንዳላቸው ሳይዘነጋ) ትኩረቱን ከሰባኪው እና ከምዕመኑ ግለሰባዊና ማህበራዊ ገጠመኝ እየፈለቁ የእሴት ስርዓቱን እና አምልኮአዊ ተግባሩን በሚገልጹባቸው ቃላዊ ዝርዝር ተረኮች ላይ ወስኗል።

1.5. የጥናቱ ጠቀሜታ

የዚህ ጥናታዊ ፅሁፍ አቅራቢ ባለኝ መረጃ መሰረት በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን በሚካሄድ የስብከት ስርዓት ላይ የሚነገሩ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮች ከሚነገሩበት ተፈጥሯዊ አውድ ላይ ተሰብስበው አልተጠነጉም። በመሆኑም የዚህ ጥናት ተግባራዊ መሆን፡-

- የባህል ባለቤቶቹን ስነ ልቦናና ለዓለም ያላቸውን አጠቃላይ አተያይ ለማወቅ በሚደረግ ጥረት እንደ አንድ ግብአት ሆኖ ሊያገለግል፤
- በቤተ ክርስቲያኗ በስብከት ስርዓት ወቅት የሚነገሩ ተረኮች ተቀርሰው ለትውልድ እንዲተላለፉ ሊያገለግል፤
- በዘርፉ ቀጣይ ጥናት ለሚያደርጉ ባለሙያዎች እንደመነሻ ሆኖ ሊያገለግል ይችላል የሚል እምነት አለኝ።

1.6. ያጋጠሙ ችግሮችና የተሞከሩ መፍትሄዎች

ከመረጃ አቀባዮች ጋር መልካም ግንኙነት መመስረት አለመቻል ይህን ጥናት በመከወን ሂደት ያጋጠመኝ ቀዳሚው ችግር ነበር። በዚህ ጥናት ቁልፍ የመረጃ አቀባይ የሆኑት ሰባክያነ ወንጌል "አፍራሽ ተልዕኮ" ይዘው ሊመጡ የሚችሉ ግለሰቦች ሊኖሩ ይችላሉ ከሚል ስጋት ይገጠው ከተነሳሁት አላማ ጋር በቀላሉ ሊቀበሉኝ አልቻሉም ነበር። ይሁን እና በቤተ ክርስቲያኑ "ቤተኛ" የሆኑ ምእመናንን፣ ከሰባክያኑ ጋር እንዲያስተዋውቁኝ እገዛ በመጠየቅ ችግሩን በተወሰነ ደረጃ ለመቅረፍ ችያለሁ።

ከዚህ ጎን ለጎን መረጃ በመሰብሰብ ሂደት በዋናነት መሠናክል የሆነብኝ ጉዳይ አመዛኙ ሰባክያነ ወንጌል የሚያካሂዷቸውን ስብከቶች በመቅረፅ ድምፅ እንዳስቀር ፈቃደኛ አለመሆናቸው ነበር። ስብከቶቹ አንዴ በመቅረፅ ድምጽ ከተወሰዱ በኋላ ከእኛ እውቅና ውጪ ለገበያ ሊቀርቡ ይችላሉ ከሚል ስጋት እንዲሁም የቤተ እምነቱን ስርዓት ለማጉደፍ በተዛባ መልኩ እንጠቀሳለን (misquote እንደረጋለን) ከሚል ፍራቻ አብዛኛዎቹ ሰባክያነ ወንጌል የሚያካሂዷቸውን ስብከቶች በመቅረፅ ድምፅ እንዳስቀር ለመፍቀድ ተቸግረው ነበር። ከዚህ በተጨማሪ በተለይ አንዳንድ አንጋፋ ወይም አበው የቤተ ክርስቲያኗ ሰባክያን በመቅረፅ ድምፅ ስብከቶቻቸውን ማስቀረፅ

ክርስቲያናዊ ትህትናን ማንደል፤ አንድ ሰባኬ ወንጌል ከአምላክ እንጂ ከሱ የሆነ አንድም ነገር ለምዕመኑ አይሰጥም የሚለውን እምነት በመጣስ ግብዝ መሆን ወይም ውዳሴ ከንቱ ፈላጊነት፤ እንደሆነ በማመናቸው ለጥያቄዬ አወንታዊ ምላሽ አልሰጡኝም። ይሁን እና ከሰባክያነ ወንጌላውያኑ ጋር በተደጋጋሚ በመገናኘት፤ በመቅረፅ ድምፅ የማስቀራቸው ስብከቶች አንዳቸውም ለጠቀሷቸው አፍራሽ አላማዎች እንደማይውሉ ለማስረዳት ሞክራለሁ። ካሴቶቹ የአብያተ ክርስቲያኑን በጎ ገፅታ ሊያሣዩ የሚችሉ ቅርሶች ሊሆኑ እንደሚችሉም ሰባክያነ ወንጌሉን ለማሳመን ጥረት አድርጌያለሁ። ከዚህም ባሻገር ስብስቦቹ ተአማኒነት ያላቸው መሆናቸውን ለማሳየት ስብከቶቹን በመቅረፅ ድምጽ መያዜ ወሳኝነት እንደሚኖረው መረጃ አቀባዮቹን በማስረዳት በመጨረሻ የአብዛኞቹን መረጃ አቀባዮች ይሁንታ ለማግኘት ችያለሁ።

1.7. የመረጃ አሰባሰብ ሂደት

ለዚህ ጥናት የሚያስፈልጉ መረጃዎችን ለመሰብሰብ ወደ መስክ* ያደረኩት ጉዞ በሶስት ምዕራፎች የተካሄደ ነበር። የመጀመሪያው የመስክ ቆይታ ከጥር 15 - የካቲት 6፣ 2002 ዓ.ም. ድረስ ለሀያ ሁለት ቀናት የተካሄደ ነው። በነዚህ ቀናት ቁልፍ መረጃ አቀባዮቹ የሚሆኑትንና ተጠኚ ተረኮችን በስብከት ስርዓት ወቅት የሚከውኑትን ሰባክያነ ወንጌል* የማፈላለግ የመተዋወቅና ይገዢው የተነሳሁትን አላማ የማስተዋወቅ ስራ አከናውኛለሁ።

ሰባክያነ ወንጌሉን ለማግኘትና ለመተዋወቅ የተለያዩ መንገዶችን ተጠቅሜያለሁ። በመጀመሪያ ደረጃ ከአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ከስነ ፅሁፍና ፎክሎር የትምህርት ክፍል ማንነቴንና ለምን አላማ እንደምንቀሳቀስ የሚገልፅ ደብዳቤ በማጻፍ ወደ ማህበረ ቅዱሳን ሄጃለሁ። በወቅቱ በልዩ ልዩ ቤተ ክርስቲያናት የሚያገለግሉ ሰባክያነ ወንጌል ስምሪት ዙሪያ ይሰሩ ከነበሩት ዲያቆን ዳዊት ጋር በመገናኘት ቁጥራቸው ወደ ሃያ የሚጠጋ ሰባክያነ ወንጌልን ስምና አድራሻ /የስልክ/ ለማግኘት ችያለሁ። ምንም እንኳን ከማህበረ ቅዱሳን ባገኘሁት አድራሻ መሠረት አመዛኙን ሰባክያነ ወንጌል በስልክ ለማግኘት ብቸልም ይገዢው የተነሳሁት ዓላማ ላይ ጥርጣሬ ስላደረግባቸው የአመዛኙን ሰባክያነ ወንጌል ትብብር ለማግኘት አልቻልኩም።

በሁለተኛ ደረጃ ወደ ልዩ ልዩ ቤተ ክርስቲያናት አዘውትረው የሚሄዱና ሰባክያነ ወንጌሉን በቅርበት የሚያውቁ ለእኔም ቅርበት ያላቸውን ሰዎች በአገናኝነት በመጠቀም ከሰባክያነ ወንጌሉ

* በዚህ ጥናት ዋነኛ መረጃዎቹን፣ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮቹን የሠበሰብኳቸው በአዲስ አበባ ሀገረ ስብከት ስር ከሚገኙ አብያተ ክርስቲያናት ውስጥ ነው። በዚህ ጥናት መስክ ስል በዋናነት አብያተ ክርስቲያናቱን የሚመለከት ሲሆን ቃላዊ ዝርዝር ተረኮቹ የተሰበሰቡበት የአብያተ ክርስቲያናቱ ዝርዝር በአባሪ አምስት ውስጥ በዝርዝር ቀርቧል።

* ዋነኛ የመረጃ አቀባዮቹ /የሰባክያነ ወንጌል/ ዝርዝር በአባሪ አራት ውስጥ ቀርቧል።

ጋር ለመተዋወቅ ጥረት አድርጌያለሁ። በዚህ መንገድ ያገኘኋቸው ሰባክያነ ወንጌል ላስተዋወቁን ሰዎች ካላቸው እምነትና አክብሮት እኔንም በተሻለ እምነትና ፈቃደኛነት ተቀብለውኛል። ከዚህ ጎን ለጎን በልዩ ልዩ ቤተ ክርስቲያን የስብከት ስርዓት ላይ በመገኘት፣ ሰባክያነ ወንጌሉ ስብከት ሲያደርጉ በመከታተልና ሰብከው ሲጨርሱ በግንባር ቀርቤ በመተዋወቅ በስልክ ልመሰርተው ከቻልኩት የተሻለ ግንኙነት ለመመስረትና ተጨማሪ የመረጃ አቀባዮችን ለማግኘት ችያለሁ። ከዚህ በተጨማሪም ከላይ በጠቀስኳቸው መንገዶች የተዋወኩቸው ሰባክያነ ወንጌል ሌሎች ሰባክያነ ወንጌልን /ባልደረቦቻቸውን/ እንዲያስተዋውቁኝ በመጠየቅ ተጨማሪ መረጃ አቀባዮችን ለማግኘት ችያለሁ።

ሁለተኛው የመስክ ቆይታዬ፣ ከየካቲት 8፣ 2002 ዓ.ም. - ግንቦት 16፣ 2002 ዓ.ም. ድረስ ለሶስት ተከታታይ ወራት የዘለቀ ነው። በዚህ ጊዜ የጥናቱ መሠረት የሆኑ ቃላዊ ዝርወ ተረኮች ተሠብስበዋል። ቃላዊ ዝርወ ተረኮቹን ለመሠብሰብ፣ መረጃ አቀባዮች ለስብከት አገልግሎት በሚገኙባቸው አብያተ ክርስቲያናት፣ በአመሻሽ ጉባኤዎች፣ የቀትር ቅዳሴ ከመጀመሩ በፊት /በተለይ በዓቢይ ፆም ወቅት/፣ በንግስ ቀናት ታቦት አውደ ምህረት ላይ በሚቆምበት ጊዜ እንዲሁም በሰንበት ቅዳሴ ላይ ተገኝቻለሁ። በዚህ ወቅት በመስክ በነበረኝ ቆይታ ለዚህ ጥናት አገልግሎት ላይ ከዋሉ ስልሳ ስድስት ቃላዊ ዝርወ ተረኮች መካከል ሃምሳ ዘጠኝ ያህሉን በቀጥታ ከሚከወኑበት ተፈጥሯዊ አውድ በተሳታፊ ተመልካቾቻቸው ሰብስቤያለሁ። እነዚህ ቃላዊ ዝርወ ተረኮች ተጠቃለው የሚነገሩባቸውን ሙሉ የስብከት ስርዓቶች ጨምሮ በሃያ ሁለት ያህል የቴፕ ካሴት የተሠበሰቡ ሲሆን በቴፕ ካሴቶቹ /በመቅረፅ ድምፁ/ ለመያዝ ያልተቻሉ መረጃዎች ደግሞ በዕሁፍ ማስታወሻና በፎቶግራፍ እንዲቀሩ ተደርጓል።* ከዚህ ጎን ለጎን በዚህ ወቅት ከመስክ የሰበሰብኳቸውን መረጃዎች ለማጠናከር የሚረዳኝን ሀሳብ ለማግኘት ከስምንት ያህል የቤተ ክርስቲያናዊ ሙያተኞችና ሰባክያነ ወንጌል ጋር ቃለ መጠይቅ አድርጌያለሁ። በቃለመጠይቅ ሂደት ወቅትም ሰባት የሚሆኑ ተጨማሪ ቃላዊ ዝርወ ተረኮችን ሰብስቤያለሁ።

ሶስተኛው የመስክ ቆይታ ከግንቦት 17-25፣ 2002 ዓ.ም. ገደማ ድረስ የዘለቀ ነው። በዚህ ወቅት የቤተ ክርስቲያናዊ ምዕመናን ቃላዊ ዝርወ ተረኮቹን አስመልክቶ ያላቸውን ግንዛቤ ለማወቅ የሚረዳኝን መረጃ ለማግኘት አዘውትረው የስብከት ስርዓቶችን ከሚካፈሉ ምዕመናን ጋር ውይይት አካሂዷለሁ።

* ከመስክ እንዲሁም በቃለ መጠይቅ የሰበሰብኳቸው ተረኮች በአባሪ ሁለት ውስጥ በዝርዝር ቀርበዋል።

1.8. የአጠናን ዘዴ

በዚህ ጥናት አገልግሎት ላይ የዋሉ መረጃዎች (ቃላዊ ዝርዝር ተረኮች) ከቀዳማይ የመረጃ ምንጮች፣ ከሰባክያነ ወንጌል፣ በቀጥታ የተሰበሰቡ ሲሆን እነዚህን መረጃዎች ለማጠናከር የሚረዱ ተጨማሪ መረጃዎች ከካልዳይ የመረጃ ምንጮች /ከቤተ ክርስቲያና ምዕመናን እና ባለሙያዎች/ ተሰብስበዋል። በአዲስ አበባ ሀገረ ስብከት ስር ባሉ ቤተ ክርስቲያናት የሚሰብኩ መምህራን በቁጥር እጅግ በርካታና ስብጥራቸውም የተበታተነ በመሆኑ በትክክል ብዛታቸውን ማወቅ አዳጋች ሆኗል። ከዚህ ጎን ለጎን ከሰባክያነ ወንጌሉ ከፊሉ በንዑስ ርዕስ 1.6 ሥር በተጠቀሱ ምክንያቶች የጥናቱ መረጃ አቀባይ ለመሆን ፈቃደኛ ያልሆኑበት አጋጣሚ ነበር። በመሆኑም በዚህ ጥናት የመረጃ አቀባዮች የአመቺ ወይም የግኝት ናሙና አመራረጥ ዘዴን (convenience sampling) መሠረት በማድረግ ተመርጠዋል። ከመረጃ ምንጮች የተሰበሰቡ መረጃዎች አይነታዊ (qualitative) ሲሆኑ፣ በመረጃዎቹ ላይ የተሰጠው ትንታኔ በአቀራረቡ ገላጭ (descriptive) ነው።

ምዕራፍ ሁለት

የተዛማጅ ጥናቶች ቅኝትና ክለሳ ድርሳን

ይህ ምዕራፍ በስሩ ሁለት ንኡሳን ክፍሎችን ይዟል። ከንኡሳን ክፍሎቹ ቀዳሚው ከዚህ ጥናታዊ ጽሑፍ ጋር ተዛማጅነት ያላቸው ጥናታዊ ሥራዎች የሚቃኙበት ነው። ቀጣዩ ንኡስ ክፍል ደግሞ ለጥናቱ ንድፈ ሐሳባዊ መሠረት ለመጣል የሚረዱ ፅሁፎች የሚዳሰሱበት ይሆናል።

2.1. የተዛማጅ ጥናቶች ቅኝት

በዚህ ንኡስ ርዕስ ስር በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ፣ በኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ስነፅሁፍ እንዲሁም በውጪ ቋንቋዎችና ስነፅሁፍ የትምህርት ክፍሎች የተሠሩና ከዚህ ጥናታዊ ፅሁፍ ጋር ተዛማጅነት ያላቸው አስራ ሁለት የመጀመሪያ ዲግሪ ማሟያ ጽሑፎች (ዲሞያች) እና ስምንት የሁለተኛ ዲግሪ ማሟያ ተሰጦች ይቃኛሉ። በዚህ መሰረት የቅኝቴን መነሻ ከዲሞያቹ አደርጋለሁ።

በቃላዊ ዝርዝር ተረኮች ላይ ትኩረታቸውን ያደረጉ አምስት ያህል ዲሞያች በ1970ዎቹ ተሰርተው ይገኛሉ። እነዚህ ዲሞያች ያዕቆብ ወልደማርያም (1974) "የከፋ ተረቶች"፣ ደሀብ ተክሉ (1974) "የትግርኛ ተረቶች"፣ እንግዳ ወልደ ሰማያት (1974) "በጭላሎ አውራጃ በአማርኛ የሠማጎቸው ተረቶች"፣ አወቀ ውቤ (1975) "የወላይትኛ ተረቶች"፣ ሙልጌታ ነጋሳ (1976) "ከጅባትና ሜጫ አውራጃ የተሰበሰቡ የገበሬን ህይወት የሚያንፀባርቁ የኦሮምኛ ተረቶች" በሚል ርዕስ ያቀረቧቸው ጥናቶች ናቸው። ዲሞያቹ ትኩረታቸውን ይዘትና ቅርፃዊ ጥናት ላይ አድርገው ሲቀርቡ በተለይ ያዕቆብ (1974) እና እንግዳ (1974) ስብስብ ተረኮቻቸውን ገፀባህርያትን መሰረት አድርገው ሰውነት፣ እንስሳነት፣ ድብልቅ በማለት በዝርያቸው መድበዋል። በሌላ በኩል ደሀብ (1974) ስብስቦቿን በስድንባብ፣ በስድንባብና በግጥም እንዲሁም ግጥሞቹና ድራማዊ ተረቶች በማለት መድባለች። እነዚህ አጥኚዎች ተረኮቻቸውን በዝርያ ለመመደብ ባደረጉት ጥረት የባህል ባለቤቶቹ አመዳደብ ምን ይመስላል የሚለውን አላሳዩም። ይህም አጥኚዎቹ ተረኮቻቸውን ለመመደብ የተገለገሉባቸው መንገዶች ምሉዕ ናቸው ለማለት አያስደፍርም።

ከላይ የተጠቀሱት ዲሞያች በአጠቃላይ ሲታዩ ለአውዳዊ (contextual) መረጃ ትኩረት ሰጥተው የቀረቡ አይደሉም። ይሁን እንጂ ሙልጌታ (1976) በአንጻራዊነት ሲታይ ከሌሎቹ ዲሞያች በተሻለ ለአውዳዊ መረጃ ትኩረት ሠጥቶ ቅኝት አድርጓል። አወቀ (1975) በሌላ በኩል ስለስነ-ቃል ክዋኔ፣ ስለተራኪና አድማጭ ሚና ሰፊ ንድፈ ሀሳባዊ ማብራሪያ ሠጥቷል። ይሁን

እና አጥኚው ተጠኚ ተረቶች ላይ ትንታኔ ሲያደርግ ይህንን በንድፈ ሀሳብ ደረጃ ያስቀመጠውን ሀሳብ ከተጠኚ ተረቶች ጋር ሳያዛምድና ምሳሌ እየሰጠ ሳያብራራ አልፏል።

በዘርፉ በ1980ዎቹ ከተሰሩ ዲማዎች መካከል፣ አበበ ከበደ (1982) "በሰላሌ አውራጃ የሚነገሩ የአማርኛ ተረቶች"፣ ጥሩነህ አበራ (1982) "የበኩቁኒ ኦሮምኛ ተረቶች"፣ ሰውነት መኮንን (1984) "በሞጣ አውራጃ የሚነገሩ የአማርኛ ተረታ ተረቶች" ተጠቃሾች ናቸው። እነዚህ ዲማዎች በ1970ዎቹ እንደተሰሩት ዲማዎች ሁሉ ትኩረታቸውን በይዘትና ቅርፃዊ ጥናት ላይ ያደረጉ ሲሆን ጥናቶቹ፣ በተለይ ጥሩነህ (1982)፣ ሰውነት (1984) በቀዳሚው ዘመን ከተሰሩ ዲማዎች በተሻለ ስፋት ለተረት ክዋኔ፣ ለአድማጭና ተራች ሚና እንዲሁም ለመከወኛ አውድ ትኩረት ሰጥተው ቀርበዋል።

የዚነት አብዱልረሺድ (1991) "የሀረሪ ተረቶች ስብስብና ትንተና"፣ የተስፋዬ ሊሞሬ (1993) "የሀድይኛ ተረታ ተረቶች ይዘት"፣ የሙሉነህ ጉግሳ (1993) "የክስታኔ ተረቶች"፣ የሱሩር በድሩ (1995) "የስልጤ ተረቶች ይዘት ጥናት" ሌሎቹ በቃላዊ ዝርዝር ተረኮች ላይ ተሰርተው የቀረቡ ዲማዎች ናቸው። ተስፋዬ (1993) እና ሙሉነህ (1993) የየተረቶቹን ይዘትና ቅርፅ የተመለከቱ ሲሆን ዚነት (1991) እና ሱሩር (1995) ይዘትን በተናጠል ተመልክተዋል። ተስፋዬ (1993) ስለተረቶቹ ክዋኔና የመከወኛ አውድ መረጃን ከመስጠት አንፃር የተሻለ ሆኖ ታይቷል።

በአጠቃላይ ሲታይ እነዚህ አስራ ሁለት ዲማዎች፣ ከቅርፅና ከይዘት አንፃር ለስብስብ ተረቶች ትንታኔ የተሰጠባቸው ናቸው። በተለይ ከይዘት አንጻር ተረቶች ላይ በተደረገ ትንታኔ አብዛኛዎቹ አጥኚዎች ተረቶች ከአንድ በላይ ይዘት ሊኖራቸው እንደሚችል መረዳታቸውን በየፅሁፎቻቸው ገልፀዋል። ይሁን እና የተረቶቹ ይዘቶች ናቸው ተብለው በጥናቶቻቸው የተጠቀሙት ነጥቦች በተረቶቹ ውስጥ ጎልተው የሚታዩት ወይም ዋነኛ ይዘቶች መሆናቸውን አጥኚዎቹ ጠቁመዋል። በዚህ መሰረት በአመዛኛዎቹ ጥናቶች ሞኝነት፣ ብልጠት ወይም ብልህነት፣ ትዳር፣ ትግግዝ፣ ኑዛዜ፣ የእንጀራ እናት ጭካኔ የሚሉ ነጥቦች በዋና ይዘትነት ተጠቅሰዋል።

ቅኝታችንን ወደ ሁለተኛ ዲግሪ ማሟያ ቲሲሶች ስንመልስ አብዱልቃድር ሀጂ (1982) "Some Cultural Elements as Reflected in Somali Folktales" ተስፋዬ ገብረማርያም ሐይሉ (1990) "A Study of Major Theme in Jablawi Folktales" መላክነህ መንግስቱ (1990) "The Major Themes and Motifs of Southern Agew Folktales" ጥናቶችን እናገኛለን።* እነዚህ ጥናቶች ዋነኛ ትኩረታቸውን ጭብጣዊ ጥናት (thematic analysis) ላይ ያደረጉ

* በንኡስ ርእሱ ከተቃኙ ስምንት ያህል ቲሲሶች መካከል ከማንያለው አባተ ቲሲስ በስተቀር ቀሪዎቹ ሰባት ቲሲሶች የተሰሩበት አመተምህረት የተጠቀሰው የእ.ኤ.አ. መሰረት አድርጎ ነው።

በመሆናቸው ከዚህ ትኩረት አቅጣጫቸው መመሰሰል አንጻር በአንድ ጎራ መድበን ልናያቸው እንችላለን። የሶስቱ ጥናታዊ ጽሑፎች ዋና አላማዎች ከሞላ ጎደል ተመሳሳይነት ያላቸው ናቸው። አብዱልቃድር (1982) በተረቶቹ የሚንፀባረቁትን ባህላዊና ስነልቦናዊ ባህርያት (elements) በመግለፅ የባህል ባለቤቶቹን (የሶማሊያን ማህበረሰብ) መረዳት የሚል፤ ተስፋዬ (1990) በተጠኚ ተረቶች ዋና ዋና ጭብጥ ላይ በማተኮር የተጠኚውን ማህበረሰብ እምነት፣ ማህበራዊ እሴት፣ በአጠቃላይ የማህበረሰቡን ርዕዮተ ዓለም (world view) መረዳት የሚል፤ እንዲሁም መላክነህ (1990) የአገውን ተረቶች በመሰብሰብና ጭብጣዊ ጥናት በማድረግ የተረቶቹን ማህበረ-ባህላዊ ጠቀሜታ መግለጥ የሚል አላማን በአቢይነት አስቀምጠዋል።

አብዱልቃድር (1982)፣ መላክነህ (1990) እና ተስፋዬ (1990) ጥናቶች ለአውዳዊ መረጃ ከሰጡት ትኩረት አንጻር ሲቃኙ ቀዳሚዎቹ ሁለቱ ጥናቶች ለዘርፉ ዋና ትኩረት እንዳልሰጡ ይታይል። በተለይ አብዱልቃድር፡-

Story-telling naturally attracts listeners, and when I was taking down the tales there was always a group of people, children or some adults to laugh, comment, or just interrupt, to throw in their version, or just to snatch what was to come next from the informer's mouth. At times, this grew so intolerable that I and the informant had to sit shut in a hut for hours. (1982:23)

በማለት፣ መላክነህ "Most of the tales were then recorded in cassettes for the sake of authenticity inside a closed room to avoid the crowd and extraneous sound" (1990:44) በሚል ያነሱት ሀሳብ አጥኚዎቹ በየጥናቶቻቸው ለተጠኚ ተረኮች ክዋኔ አውድ፣ ለተራኪና አድማጭ ማንነትና መስተጋብር አናሳ ትኩረት መስጠታቸውን በተጨማሪ የሚያሳይ ነው። ተስፋዬ (1990) በጥናቱ በተወሰነ ደረጃም ቢሆን አውዳዊ መረጃን አካቶ በመገኘቱ ከቀዳሚዎቹ ጥናቶች በዚህ ረገድ የተሻለ ሆኖ ታይቷል።*

* ምንም እንኳን ተስፋዬ (1990) ለአውዳዊ መረጃ የተሻለ ትኩረት ሰጥቷል ቢባልም *Consequently previously told folktales were narrated and renarrated either in Oromo or in Amharic language. Meanwhile recording of folktales is done both in the open (directly) or indirectly, as condition permitted. For this purpose the researcher carried a very small tape recorder, that at times, it was possible to record some of the tales without the speaker's notice.*(ተስፋዬ 1990:11-12) /አዕንኩቱ ከእኔ/

በሚል ያነሳው ሀሳብ Wm. Hugh Jansen, "Ethics and Folklorist" በተሰኘው ዕሁፍ፣ አንድ የፎክሎር ባለሙያ የመረጃ አቀባዩን ፍላጎትና ፍቃድ ሊያከብር ይገባል (ዓ.ም. ያልተጠቀሰ፣320-322) በሚል ካነሱት ሀሳብ ጋር የሚጋጭና የሙያውን ስነምግባር አሟልቶ ስለማክበሩ ጥያቄ የሚያስነሳበት ነው።

ቀሪዎቹ አምስት ያህል ቲሲሶች ሳህሉ ኪዳኔ (1996) "Borana Oromo Prose Narratives: A Contextual Study", ይህነው ጀምበር (1996) "A Generic Classification of Amharic Oral Prose Narratives of West Gojam", ባይለየኝ ጣሰው (1999) "Anyuua Oral Prose Narratives Ethnic Genres and Social Function", አብርሃም አለሙ (2000) "Jimma Oromo Oral Prose Narrative: A Preliminary Descriptive Analysis", እና ማንያለው አባተ (1999) "የቤንች ቃላዊ ዝርዝር ተረክ ዘሮችና ማህበራዊ ፋይዳቸው" በሚል ርዕስ የቀረቡ ናቸው። ቲሲሶቹ ትኩረታቸውን ከቀዳሚዎቹ ሶስት ቲሲሶች በተለየ ከጭብጣዊ ጥናት ወደ አውዳዊ ጥናትና ስብስብ ተረኮችን በዘውግ (genre) ወደ መመደብ የመለሱ ናቸው። በዚህ መሰረት ሳህሉ (1996)፣ ባይለየኝ (1999)፣ አብርሃም (2000) እና ማንያለው (1999) ለየጥናቶቻቸው መሰረት የሆኗቸውን ስብስብ ተረኮች እንደቅደም ተከተላቸው፤ Duri-duri, Mamakasa, Arga-aget; Leere, Wae, Angade; Seena (Taarika), Oduu Duri, Qoosaa; ቶስ እና ኤሼሽ በማለት የባህል ባለቤቶቹን የአመዳደብ ስልትና ስያሜ መሠረት አድርገው በዝርዝር መድበዋል። ይህነው (1996) እንዲሁ የባህል ባለቤቶቹን መንገድ ተከትሎ ተረኮችን በዘር የመክፈል ተገቢነትን በፅሁፍ ጠቅሷል። ይሁን እና የባህል ባለቤቶቹ የአመዳደብ ዘዴ እንደ አካዳሚያዊው (analytical) ዘዴ ሁሉ ተረኮችን በየዘሮቻቸው በመክፈሉ ረገድ ያለበትን ችግር ጠቅሶ በጥናቱ ስብስብ ተረኮቹን አካዳሚያዊውን መንገድ ተከትሎ፤ folktale, legend, genealogies በማለት ከፋፍሏል።

ከዚህ ጎን ለጎን የተጠኘ ተረኮች ፈጣሪ ማህበረሰቦች ተረኮቻቸውን በየዝርዝራቸው ለመመደብ መሰረት ያደረጉት ምንን ነው የሚለው ሀሳብ በየቲሲሶቹ ተቃኝቷል። በዚህ መሰረት ለየምድቦቹ የተሰጡ ስያሜዎች መሰረታቸው፤ ባይለየኝ (1999) ባህላዊ ፍቺ፣ የተረኮቹ ይዘት፣ የከዋኝ እድሜ መሆኑን፤ አብርሃም (2000) እውነተኛና ፈጠራ መሆንና የሚተረቱበት አላማ መሆኑን፤ እንዲሁም ማንያለው (1999) እውነተኛና እውነተኛነታቸው አጠራጣሪ መሆንና የመተረቻ ወቅት መሆኑን ገልፀዋል። በዚህ ረገድ ሳህሉ (1996) አካዳሚያዊውን መንገድ ተከትሎ ተረኮችን በዝርዝር ለመክፈል እንደሚደረግ ሙከራ ሁሉ የባህል ባለቤቶቹ የመመደቢያ መንገድም የራሱ ችግር እንዳለው ገልጿል። አያይዞም የባህል ባለቤቶቹ እራሳቸው አንዳንዶቹን ተረኮች ከአንድ ጎራ ለመመደብ እንደሚቸገሩ በመጥቀስ መስፈርቶቹም አንድ ወጥ ሳይሆኑ አንዳንዴ መዋቅር (structure) ሌላ ጊዜ ማህበራዊ ጠባያት (social features) ሌላ ጊዜ ደግሞ ርዕስ ጉዳይ (subject matter) የሚሆኑበት አጋጣሚ እንዳለ ገልጿል። በተለያየ መጠንና ደረጃ ይሁን እንጂ

በእነዚህ አምስት ጥናታዊ ፅሁፎች አውዳዊ መረጃዎች ከቀዳሚዎቹ ጥናቶች በተሻለ ስፋትና አንዳንዴም በዋና ትኩረትነት (ለምሳሌ አብርሃም 2000) በየጥናቶቹ ተቃኝተዋል።

እነዚህ ጥናቶች በጥቅሉ ሲታዩ ትኩረታቸውን በቃላዊ ዝርዝር ተረኮች ላይ ማድረጋቸው በፅሁፉ መነሻ ላይ ለመግለፅ እንደተሞከረው ትኩረቱን በተመሳሳይ መልኩ በቃላዊ ዝርዝር ተረኮች ላይ ካደረገው ከዚህ ጥናት ጋር ተዛማጅነት ያላቸው ያደርጋቸዋል። ይሁን እና ከላይ የተጠቀሱት የመጀመሪያና የሁለተኛ ዲግሪ ማሟያ ፅሁፎች፣ አንድን ዘር (ethnic) መሰረት አድርገው ፎክሎርን የፈጠሩ ቡድኖችን (ማህበረሰቦችን) ቃላዊ ዝርዝር ተረኮች ያጠኑ ናቸው። ይህ የእኔ ጥናት ከዘር በተለየ የፎክሎር ፈጣሪ ማህበሩ ሃይማኖትን መሰረት ያደረገ ነው። በሌላ አነጋገር የእኔ ጥናት ሃይማኖትን የጋራ ጉዳያቸው አድርገው ቃላዊ ዝርዝር ተረኮችን የሚፈጥሩ ቡድኖች ላይ አትኩሮቱን አድርጓል። በመሆኑም ይህ ጥናት በተጠቃሾቹ ጥናታዊ ፅሁፎች በዋና ትኩረትነት ያልታየ አንድ የቃላዊ ዝርዝር ተረክ ገፅታ የሚያይ በመሆኑ የሚሞላው አንድ ክፍተት ያለው እንዲሆን ያስችለዋል።

በአጠቃላይ በንኡስ ርዕሱ ስር የተቃኙ ጥናታዊ ጽሁፎች የተለያዩ ብሔር ብሔረሰቦችና ህዝቦች ቃላዊ ዝርዝር ተረኮች ተቀርሰው እንዲቆዩ ከማድረግ አኳያ ጉልህ ድርሻ ያላቸው ናቸው። ከዚህ ጎን ለጎን በተለይ ለሁለተኛ ዲግሪ ማሟያ የቀረቡት ፅሁፎች በመስኩ ጥናት ለሚያደርጉ የፎክሎር ተማሪዎች የተለያዩ የአጠናን መንገዶችን (approaches) ከማስተዋወቅና በዘርፉ ግንዛቤን ከማስጨበጥ አንፃር ከፍተኛ ግምት ሊሰጣቸው የሚገባቸው ሥራዎች ናቸው።

2.2. ክለሳ ድርሳን

በምዕራፍ አንድ ውስጥ ለመግለፅ እንደተሞከረው የዚህ ጥናት አቢይ አላማ በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን የሚነገሩ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮችን ክዋኔ፣ የክዋኔ አውድና ተረኮቹ በባህል ባለቤቶቹ ዘንድ ያላቸውን ተግባር በቅርበት ማጥናት ነው። ይህ ንኡስ ርዕስ በተረኮቹ ክዋኔ አውድ \context\ እና ተግባር \function\ ዙሪያ ለሚደረግ ቅኝት ንድፈ ሀሳባዊ መሠረት ለመጣል የሚያስችሉ ፅሁፎች የሚቃኙበት ይሆናል።

2.2.1. አውዳዊ ጥናት (contextual analysis)

በፎክሎር ጥናት ከመስክ ለተሰበሰቡ ቴክስቶች ዋና ትኩረት ይሠጥ የነበረው የፎክሎር ጥናት አቅጣጫ ትኩረቱን ከቴክስት ወደ አውድ መመለስ የጀመረው፣ በአንድ የፎክሎር ቅርፅ ውስጥ የሚነሳው መልዕክት ወይም ሀሳብ በተግባር የሚታየው በቴክስቱ ውስጥ ሳይሆን ፎክሎራዊ

ሁነቱ በሚከወንበት ወይም በተግባቦታዊ ሂደቱ ውስጥ ነው፤ የሚለውን ሀሳብ የሚያራምዱ ወጣት የፎክሎር ባለሙያዎች (እነ Roger Abrahams, Dan Ben-Amos, Alan Dundes...) በ1960ዎቹ በተነሱበት ጊዜ እንደሆነ Dorson (2003, 251) ይጠቅሳሉ።

Dan Ben-Amos እንደሚሉት የፎክሎር ቴክስት ትርጉም፣ ቴክስቱ በአውድ ውስጥ ያለው ትርጉም ነው። አንድን የፎክሎር ቴክስት ቀድሞ ከነበረበት አውድ ልዩ ወደሆነ አውድ ብንወስደው የቴክስቱ ትርጉም ወይም ፍቺ ቀድሞ ከነበረው ወደሌላ አዲስ ፍቺ ወይም ትርጉም ይለወጣል። ስለሆነም አንድን ቴክስት በተገቢው ሁኔታ ለመረዳት ቴክስቱ በአውድ ውስጥ ሊጠና ይገባል (1993፣ 210-211)።

በአጠቃላይ በፎክሎር ጥናት በተለይ ደግሞ ተግባራዊ አንጻርን (functionalist approaches) መሠረት ባደረገ ትንተና፣ ስለፎክሎር ማህበራዊ አውድ (social context) ፣ ልዩ ልዩ የፎክሎር ቅርጾች ስለሚከወኑበት ቦታና ጊዜ፣ ስለከዋኞች ማንነትና ስለአካዎን ስልታቸው፣ ስለታዳሚ ተሳትፎ ወዘተ. በበቂ ሁኔታ ገለጻ ሊሰጥ እንደሚገባ Bascom (1965፣ 281) ያስረዳሉ።

በፎክሎር አውዳዊ ጥናት፣ አውድ የሚባለው የቱ ነው በሚለው ሀሳብ ዙሪያ የዘርፉ ባለሙያዎች ልዩ ልዩ ውይይቶችን አካሂደዋል። “The Notion of Context” በተሠኘው መጣጥፋቸው Katharine Young አንድ የፎክሎር ቅርፅ የሚከወንበትን አካባቢ በጥቅሉ ወይም ያለ ልዩነት የፎክሎር ቅርፁ አውድ አድርጎ መውሰድ ስህተት ነው። አንድን አውድ፣ አውድ የሚያስብለው የፎክሎር ቅርፁ ለሚከወንበት አካባቢ ያለው የቦታ ቀረቤታ ማይሆን የተገቢነት ደረጃ ነው ብለዋል። Young ሁኔታውን ሲያብራሩም “Not only is not all of the surround[ing] context but also not all of the contexts are in the surround[ing]” (1995፣ 116) አንድ የፎክሎር ቅርፅ የሚከወንበት አካባቢ በጥቅሉ ብቻም አይደለም እንደ አውድ መቆጠር የሌለበት ሁሉም አውዶች የፎክሎር ቅርፁ በሚከወንበት አካባቢ ውስጥ ብቻ ተጠቃለው የሚገኙ አለመሆኑም ጭምር መታወቅ አለበት ይላሉ።

በሌላ በኩል Richard Bauman አውድን፣ ባህላዊ አውድ (cultural context) እና ማህበራዊ አውድ (social context) በማለት በሁለት መሠረታዊ ክፍሎች ከፍሎ ማየት እንደሚቻል ይገልጻሉ። እንደ Bauman ገለጻ ባህላዊ አውድ፣ አንድ የፎክሎር ቅርፅ ምን ሀሳብ ይገልጻል፣ በባህል ውስጥ ቦታው የት ነው፣ ከሌሎች የፎክሎር ቅርጾች ጋር እንዴት ይዛመዳል የሚለውን ሀሳብ ያካትታል። ማህበራዊ አውድ ደግሞ ባህል ባለቤቶቹ እነማን ናቸው፣ የፎክሎር ቅርፁ

በግለሰባዊ ህይወት ውስጥ ያለው ድርሻ ምንድነው፣ በማህበራዊ ሁኔታ ውስጥ ያለው ጠቀሜታው ምን ይመስላል የሚለውን ሀሳብ የሚያካትት ነው። /ቀን ያልተጠቀሰ፣ 97/

Dan Ben-Amos እንዲሁ መሠረታዊና ሁሉን አቀፍ (inclusive) ናቸው ያሏቸውን የአውድ አይነቶች ባህላዊ አውድ (cultural context) እና አካባቢያዊ አውድ (situational context) በማለት በሁለት ክፍሎች መደበው አስቀምጠዋል። ባህላዊ አውድ እንደባለሙያው ገለጻ፣ የባህል ባለቤቶቹ የሚጋሩትን እውቀት፣ ስነ ምግባርን አስመልክቶ ያላቸውን የጋራ መግባባት፣ የእምነት ስርአትንና ስለታሪክ ያላቸውን ግንዛቤ ሞራላዊና ህጋዊ መመሪያቸውን ሁሉ ያካትታል። አካባቢያዊ አውድ ደግሞ እንደ Ben-Amos ገለጻ ከYoung (1985፣116) ተወስኖ ከላይ የተጠቀሰው የተገቢነት (relevance) ፅንሰ ሀሳብ ሊገልፀው ይችላል። ምንም እንኳን የተገቢነት ፅንሰ ሀሳብ እንደባለሙያው የግል ስሜት የመወሰን አዝማሚያ (subjectivity) ቢታይበትም በአውዳዊ ጥናት ትግበራ ውስጥ ሊሰራበት ይችላል ብለዋል።

በአጠቃላይ የፎክሎር ጥናት መስክ፣ በዘርፉ በሚካሄድ ጥናት ትኩረት ተሰጥቶት ሊጠና የሚገባው ጉዳይ በአንድ በኩል ቴክኒክ በሌላ በኩል ደግሞ አውድ ነው በሚሉ ሁለት ፅንፈኛ አንጻሮች ዙሪያ ሲሸከረከር ቆይቷል። ይሁን እና Young እንደሚሉት ሁለቱም አንጻሮች የየራሳቸው የሆነ ውስንነት (limitations) አላቸው። አጠቃላይ ትኩረትን በቴክኒክ ላይ ብቻ መወሰን ፎክሎርን በብቃት ለመረዳት የማያስችለውን ያህል መላው ትኩረትን በአውድ ዙሪያ መገደብም የዛኑ ያህል የጥናት ውጤትን ትክክለኛነት ይጎዳል። በመሆኑም የፎክሎር ባለሙያው በአውድና በቴክኒክ ላይ የሚኖረው ትኩረት ተመጣጣኝ ሊሆን ይገባል /1985፣ 115-116/።

2.2.2. ተግባራዊ ጥናት (functionalist approaches)

በስነቃል ጥናት ከመስክ የተሠበሠቡ ልዩ ልዩ ስነቃላዊ ቅርፆችን ተንትኖ ለመረዳት የሚያስችሉ የተለያዩ ንድፈ ሀሳቦች ባለፉት አስርት አመታት በመስኩ ባለሙያዎች ተዋውቀዋል። ተግባራዊ ጥናት ከነዚህ ንድፈ ሀሳቦች መካከል አንዱ ሲሆን በዚህ ጥናት በቃላዊ ዝርዝር ተረኮች ላይ ለሚደረግ ትንታኔ መሠረት ነው።

በፎክሎር ተግባራዊ ጥናት ዙሪያ ቅኝት ካደረጉ ባለሙያዎች መካከል እነ Simsም (2005) ተጠቃሽ ናቸው። ፎክሎር የፈጣሪው ማህበረሰብ ወይም ቡድን እምነትና ልዩ ልዩ መረጃዎች የሚተላለፍበት ቀጣይነት ያለው ሂደት መሆኑን እነ Sims ሲገልፁ፣ የፎክሎር ተግባራዊ ጥናት ለዘርፉ ባለሙያዎች፣ ሰዎችን ከሚፈጥሯቸው ልዩ ልዩ የፎክሎር ቅርፆች ጋር አዛምዶ ወይም

አገናዝቦ ለመረዳት የሚያስችል መንገድ እንደሚሰጣቸው ያስረዳሉ። አያይዘውም ባለሙያዎቹ፣ ፎክሎር ለሚፈጥረውና ለሚገለገልበት ማህበረሰብ ምን ትርጉም ይሰጠዋል? ወይም ምን መልዕክትን ያደርሰዋል? የሚለው ነጥብ፣ ጥበቡ በአንድ ማህበረሰብ ውስጥ ያለውን ተግባር ለማወቅ ወይም ለመረዳት በፎክሎር ባለሙያዎች ዘንድ በዋናነት የሚነሳ ጥያቄ መሆኑን ይገልጻሉ። /2005፣174/

ስለፎክሎር ተግባር ምንነት፣ ብያኔና ማብራሪያ ከሰጡ ባለሙያዎች መካከል Elliott Oring ሌላው ተጠቃሽ ባለሙያ ናቸው። Oring ስለፎክሎር ተግባር ምንነት፡-

Function is thus the contribution which a partial activity makes to the total activity of which it is a part. The particular social usage, therefore, is the contribution it makes to the continuity of the social structure, that is, the maintenance of the life process of the society. / 1976፣68/

ተግባር ስንል አጠቃላይ በሆነ እንቅስቃሴ ወይም ሁኔታ ውስጥ የታቀፈ አንድ ወይም ከፊል ሁነት፣ ለአጠቃላይ እንቅስቃሴ ወይም ሁነት የሚያበረክተው ድርሻ ነው። በዚህ መሰረት አንድ ማህበረሰብ በቋንቋው አማካይነት የሚገልፀው ነገር ተግባር ሲባል የማህበረሰቡ፣ ማህበራዊ አደረጃጀት ወይም መዋቅር ባለበት ሁኔታ ተጠብቆ እንዲዘልቅ የሚያበረክተው ድርሻ ማለትም የማህበረሰቡን ህልውና በማስጠበቅ ረገድ ያለው ሚና ማለት ነው።

ብለዋል።

በፎክሎር ተግባራዊ ጥናት ልዩ ልዩ የፎክሎር ወይም የስነቃል ቅርጾች ለባህል ባለቤቶቹ ያላቸው ፋይዳ ወይም ተግባር ይህ ብቻ ነው ብሎ ወስኖ መናገር አዳጋች ይሆናል። ስነቃላዊ ቅርጾች፣ እንደየሚከውኑበት አውድና እንደየሚከውኑበት አላማ መለያየት ልዩ ልዩ ተግባር ሊኖራቸው ይችላል። ይሁን እና የስነቃል ቅርጾቹ ሊኖራቸው ከሚችል ዘርፈ ብዙ ተግባራት መካከል ጉልህና ተዘውታሪ ሆነው የሚወጡትን በመለየት ስነቃል በጥቅሉ ሊኖረው የሚችለውን ተግባር ማሳየት ይቻላል።

ተዝናኖትን መፍጠር የስነቃል አንዱ ተግባር መሆኑን Bascom (1965)፣ Okpehow (1982)፣ ፈቃደ (1991) ይጠቅሳሉ። እንደባለሙያዎቹ ገለጻ በስነቃል አማካኝነት ተራቹ ማህበረሰብ አስደሳች ምናባዊ አለምን በመፍጠር የሠው ልጅ በዕለት ተዕለት ኑሮው ከሚያልፍበት

አድካሚና አሰልፎ ህይወቱ ጊዜያዊ አፎይታንና ደስታን እንዲያገኝ ያስችሉታል። የተራቹን ማህበረሰብ ልዩ ልዩ እሴቶች ማስተማሪያ ሆኖ ማገልገል ሌላው የስነቃል ተግባር መሆኑን ከላይ የተጠቀሱት ባለሙያዎች ይጠቁማሉ። እንደባለሙያዎቹ ገለጻ ልዩ ልዩ የስነቃል ቅርፆች ለባህል ባለቤቶቹ ስነምግባርን፣ የአኗኗር ብልሃትን ወይም መርህን ማስተማሪያ ሆነው ያገለግላሉ።

ተራቹ ማህበረሰብ ከሌላው ማህበረሰብ የሚለይበትን ገፅታ በማመልከት የራሱን ማንነት እንዲፈጥር፣ የራሱን ገፅታ በመገንባት ብሄራዊ ስሜት እንዲያገለብት ማስቻል ሌላው የስነቃል ተግባር መሆኑን Okpehow (1982) ሲገልፁ፣ Bascom (1965)፣ ፈቃደ (1991) ደግሞ በስነቃል አማካኝነት ተራቹ ማህበረሰብ የእሴት ስርአቱን ተገቢነት ወይም ትክክለኛነት በመግለፅ አባላቱ ከእሴት ስርአቱ አፈንግጠው እንዳይወጡ ለመቆጣጠሪያነት እንደሚገለገልባቸው ይጠቅሳሉ።

በአጠቃላይ ከላይ የቀረቡት ምሳሌዎች ከፎክሎር ወይም ከስነቃል ዘርፈ ብዙ ተግባራት ከብዙ በጥቂቱ እንደሚሳያ የሚሆኑ ሲሆን፣ እንደየፎክሎር ቅርፆቹ፣ እንደየተራቹ ማህበረሰብ፣ እንደየሚከውኑት አውድ ወዘተ. መለያየት ጥበቡ ከዚህ የሠፋና የተለየ ፋይዳ ወይም ተግባር ሊኖረው እንደሚችል ከግንዛቤ ማስገባት ይገባል።

ምዕራፍ ሦስት

በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን የሚነገሩ ቃላዊ ዝርወ ተረክ ዓይነቶች በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን በሚደረጉ የስብከት ስርዓቶች ወቅት በአካል በመገኘት (በተሳታፊ ተመልካችነት) እንዲሁም በቃለመጠይቅ በቁጥር ከስልሳ በላይ የሚሆኑ ቃላዊ ዝርወ ተረኮችን ለመሰብሰብ ተችሏል። ስብስብ ተረኮቹ በተለያዩ ጊዜያት በተደረጉ የስብከት ስርዓቶች ወቅት ከሚነሱ ሀሳቦች ጋር በተዛምዶ የቀረቡ ቢሆኑም አንዳቸው ከሌላቸው፣ ከቅርፅ፣ ከመዋቅር፣ ከርዕስ ጉዳይ ወዘተ. አንጻር የሚመሳሰሉበት እንዲሁም የሚለያዩበት የየራሳቸው ልዩ ልዩ ባህርያት ያሏቸው ናቸው። እነ Martha C. Sims, Barre Toelkenን ጠቅሰው፡-

Just as doctors do not talk about the body without knowing all the principal parts, just as a linguist cannot talk about language without a vocabulary of terms that describe words, sounds, and meaning, so the folklorist does not discuss folklore without a sound knowledge of its genres. . . .Without a generic terminology, we would have little hope of understanding each other. (2005 ፣ 12)

ሲ.ሲ. ይህ የToelken ገለጻ፡-

ዶክተሮች ዋና ዋናዎቹን የአካል ክፍሎች ጠንቅቀው ሳያውቁ ስለ አጠቃላይ አካል እንደማይናገሩ፣ የስነልሰን ተመራማሪዎች ቃላትን፣ ድምፆችንና ትርጉምን (ፍቺን) የሚገልፅ የስያሜ ቃላት መድበል ሳይኖራቸው ስለቋንቋ መነጋር እንደማይችሉ ሁሉ ፎክሎሪኮችም ስለፎክሎር ዘውግ በቂ ግንዛቤ ሳይኖራቸው ስለፎክሎር አይወያዩም...። ለፎክሎር ዘውጎች ስያሜ ቃል በሌለበት በዘርፉ ባለሙያዎች መካከል መግባባት ይኖራል ማለት የማይቻል ይሆናል። የሚል የአማርኛ ተቀራራቢ ፍቺን የሚይዝ ይሆናል።

ይህ ምዕራፍ ይህን የእነ Simsን ሀሳብ አግባብነት ከግንዛቤ በማስገባት በስብስብ ተረኮች ላይ ቀጣይ ጥናት (ትንተና) ከመደረጉ አስቀድሞ ተረኮቹ ከየትኞቹ የፎክሎር ዘውጎች እንደሚመደቡ ለመለየት ጥረት ያደርጋል። የባህል ባለቤቶቹ ለየተረኮቻቸው የሚሰጧቸው እውቅና ወይም የአመዳደብ ስርአት (categorization system) እና ስያሜ መኖር አለመኖሩ ይመረምራል። ተረኮቹን ይበልጥ ሊያዛምዷቸው በሚችሉ ባህርያት ላይ በመመስረት በየዝርያቸው

(በአይነታቸው) ለመመደብና የምድብ ስርዓቱ ስለተመሰረተበት ባህርይ ገለጻ ለመስጠትም ይጥራል።

የቃላዊ ዝርዝር ተረክ ዘሮችን በአይነት ለመመደብ የሚያስችል አንድ ወጥ የሆነ፤ የሁሉን ባህል አቀፍ (universal) ስርዓት መዘርጋት አዳጋች እንደሚሆን (Finnegan፣1970፣320፣ Vansina፣1985፣82) ያስረዳሉ። የቃላዊ ዝርዝር ተረክ ዘሮች ከየሚነገሩበት ማህበረሰብ ባህል ጋር የጠበቀ ቁርኝት ያላቸው፤ የባህል ባለቤቶቹን ልዩ ልዩ እሴቶች በአጠቃላይ ለዓለም ያላቸውን አተያይ የሚያንፀባርቁ ቃላዊ ጥበቦች ናቸው። በመሆኑም ቃላዊ ዝርዝር ተረኮችን በየዝርያቸው ለመመደብ በሚደረግ ጥረት የባህል ባለቤቶቹ ለየተረኮቻቸው የሚሰጧቸው እውቅና ወይም የአመዳደብ ስርአት እና ስያሜ መኖር አለመኖሩ ከወዲሁ ትኩረት ተሰጥቶት ሊመረመር እንደሚገባ የዘርፉ ባለሙያዎች ያስረዳሉ።

በዚህ ጥናት ስብስብ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮችን በአይነታቸው ለመፈረጅ በተደረገ ጥረት በቀዳሚነት የተረኮቹ ተራች ማህበረሰብ (የባህል ባለቤቱ) ስለተረኮቹ ያለው አጠቃላይ ግንዛቤ ምን ይመስላል ለሚለው ሀሳብ ቅድሚያ በመስጠት ቅኝት ተደርጓል። በቅኝቱም የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ምዕመናንና “ሙያተኞች” (ሰባክያነ ወንጌል፣ የስነ መለኮት ተማሪዎችና መምህራን እንዲሁም የአብያተ ክርስቲያናዊ የአስተዳደር ሰራተኞች) ተካተዋል። በዚህ መሰረትም በተለያዩ የዕድሜ፣ የፆታና የስራ ሁኔታ ላይ ከሚገኙ የቤተ ክርስቲያናዊ ምእመናን ጋር በጉዳዩ ዙሪያ ውይይት ተደርጓል። በውይይቱም በስብከት ስርዓት ወቅት የሚነገሩ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮችን በአብዛኛው በጅምላ “ታሪኮች” በሚል ስያሜ ከመጥራት በዘለቀ ምእመኑ ለቃላዊ ዝርዝር ተረኮቹ የተለየ ስያሜም ሆነ የአመዳደብ ስርዓት እንዳልዘረጋላቸው ለማወቅ ተችሏል። በተመሳሳይ “ከሙያተኞች” ጋር በተደረገ ቃለ መጠይቅ በአብያተ ክርስቲያን በስብከት ስርዓት ወቅት የሚነገሩ ተረኮች በባህል ባለቤቶቹ ዘንድ በአይነት ተለይተው የሚታወቁበት አንድ ቋሚ ስርዓትም ሆነ ስያሜ እንደሌላቸው የሚያሳይ መረጃ ተገኝቷል። ኢየሱስ ለገበሬዎች በዘር፣ ለሴቶች በቡኮ፣ ለአሳ አስጋሪዎች በመረብ እየመሰለ ከሚያስተምርበት ስርዓት የተወረሱ በመሆናቸው ተረኮቹ በአንዳዶች ዘንድ “ምሳሌዎች” በሚል የወል መጠሪያ እደሚታወቁ (በዕደማርያም፣29/8/2002፣ ቃለመጠይቅ ካሴት ተራ ቁ.2፣ገፅ* ለ፤ ሀብታሙ፣29/8/2002፣ ቃለመጠይቅ ካሴት ተራ ቁ.2 ገፅ ሀ፤ ቀለመወርቅ፣16/09/2002፣ካሴት

* “ገፅ” የሚለው ቃል “side” ከሚለው የእንግሊዝኛ ቃል ጋር አቻ ሆኖ የቃለመጠይቅ ካሴቶችን የ “ሀ” እና የ “ለ” ክፍል እንዲያመለክት (እንዲገልጽ) የገባ ነው።

ተራ ቁ. 4፣ ገፅ ለ) ጠቅሰዋል። ይህንን ጉዳይ አስመልክቶ በቅድስት ስላሴ መንፈሳዊ ኮሌጅ የስብከት ስነ ዘዴ መምህርና የኮሌጁ የጥናትና ምርምር ክፍል ኃላፊ የሆኑት ቸሬ አበበ /ዲያቆን/ ተረኮቹ በአመዛኙ የቤተ ክርስቲያኗ ማህበረሰብ ዘንድ በአይነት ተለይተውና ስያሜ ተሰጥቷቸው አይታወቁ እንጂ በባለሙያ አይነት ሲመዘኑ፤ ምሳሌያዊ፣ ታሪካዊ፣ ቅኔያዊ፣ አባባሎች፣ ራዕይ፣ መንፈሳዊ ልብወለድ በሚል ተፈርጀው ሊቀመጡ ይችላሉ የሚል ሀሳብ አለኝ የሚል አስተያየት ሰንዘረዋል (04/09/2002፣ ቃለመጠይቅ ካሴት ተራ ቁ. 3፣ገፅ ለ)።

በአጠቃላይ ከቤተ ክርስቲያኗ ምዕመናንና ባለሙያዎች ጋር በተደረገ ውይይትና ቃለ ምልልስ የባህል ባለቤቱ ተረኮቹን፤ ወጥነት በሌለው መልኩ አንዳንዴ ምሳሌዎች፣ አንዳንዴ ታሪኮች ብሎ ከመጥራት በዘለቀ ስተጠኝ ቃላዊ ዝርወ ተረኮች ይሁኑን ብሎ (consciously) የዘረጋው አንድ ወጥ የአመዳደብ ስርአትም ሆነ ስያሜ አለመኖሩን ማወቅ ተችሏል። ይህም ቃላዊ ዝርወ ተረኮችን በአይነት ለመከፋፈል የተደረገ ጥረት ሁለተኛ አማራጭ ወደመፈለግ መርቶታል። በዚህ መሰረትም ቃላዊ ዝርወ ተረኮች በተፈጥሯዊ መቼት ውስጥ ሲከወኑ የተራቸንና የአድማጩን መስተጋብር ወይም የባህል ባለቤቶቹን አጠቃላይ ስሜት መመርመርንና የትንተና ዘዴን (analytical methodን) በጣም ለመጠቀም ጥናቱ ስብስብ ተረኮችን በአይነት ለመመደብ እንደ ሁለተኛ አማራጭ ወስዶ ተገልግሏል።

በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን በሚደረጉ ስብከቶች ወቅት የተሰበሰቡ ተረኮች በተፈጥሯዊ አውድ ውስጥ ሲከወኑ የተረኮቹ ክዋኞችና ታዳምያን በተናጠል እንዲሁም በጋራ ልዩ ልዩ ምግባራትን ሲሳዩና በርካታ ተግባራትን ሲፈፀሙ ይታያሉ። እነዚህ ተግባራትና ምግባራት የባህል ባለቤቶቹ ለየተረኮቹ ያላቸውን ዝንባሌ (attitude) እና ተረኮቹን የሚረዱበትን አኳኋን (manner) ያንጸባርቃሉ። የባህል ባለቤቶቹ በተረኮቹ ክዋኔ ወቅት ሲያንጸባርቁ የታየው ይህ ስሜት፣ ተራቸውና አድማጩ ማህበረሰብ በግልጽ (explicitly) ባይሆንም በውስጠታዊነት (implicitly) ተረኮቹን እውነተኛ እና ፈጠራዊ በሚል እንደሚረዳቸው በዛው አግባብም የሚሰጣቸው ዋጋ (value) እንደሚለያይ እንደሚያሳይ እንደ አጥኝ ለማጤን ችያለሁ። በዚህ መሰረትም ከእኔ ከአጥኝዎ የግል ፍላጎት በመነጨ ስሜት ሳይሆን በተረኮቹ ተፈጥሯዊ የክዋኔ ሂደት ላይ በመገኘት ካጤንኩት ከዚህ እውነታ እንዲሁም ከራሳቸው ከተረኮቹ (ከቴክኖሎጂ) ላይ ከሚታዩ መረጃዎች ላይ በመመስረት በአብያተ ክርስቲያናቱ በስብከት ስርዓት

ወቅት የሚነገሩ ስብስብ ተረኮች እውነተኛ እና ፈጠራዊ* በሚል ሁለት ክፍሎች ተለይተው ሊታዩ ይችላሉ ወደሚል መደምደሚያ ላይ ደርሻለሁ።

በመሆኑም በዚህ ጥናት እውነተኛና ፈጠራዊ መሆን ተረኮቹን በአይነት ለመመደብ እንደ አንድ አቢይ መስፈርት ሆኖ ሲያገለግል፤ እውነተኛ እና ፈጠራዊ በሚሉ በየንኡሳን ክፍሎች የሚከፈሉ ተረኮች ምን አይነት ባህሪያዎች የሚታይባቸው ናቸው? ተረኮቹን በዚህ መንገድ ለመፈረጅ መሰረት ሆኗል የተባለው የባህል ባለቤቶቹ አጠቃላይ ስሜትና የቴክኖሎጂ አቀራረብ ምን ይመስላል? የሚለው ጥያቄ በቀጣይ በየንኡሳን ክፍሎቹ እየተነሳ በዝርዝር ይቃኛል።

3.1. እውነተኛ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮች

እውነተኛ እና ምናባዊ በሚል መስፈርት ተረኮችን በምድብ (category) መፈረጅ በብዙ ማህበረሰቦች ዘንድ የተለመደ አሰራር መሆኑን (Bascom፣1965፣12) ያስረዳሉ። እውነተኛ በሚል በዚህ ንኡስ ርዕስ ስር የሚቃኙ ተረኮች ቀደም ሲል ለመጥቀስ እንደተሞከረው እውነተኛ የሚያስብላቸው የአጥኚዎች ፈቃድ ወይም ፍላጎት ሳይሆን ተራቸውና አድማጩ ማህበረሰብ ለተረኮቹ ያላቸው አመለካከት፤ ተረኮቹ በእውነት የተፈጸሙ ተግባራትን ያጋጠሙ ሁኔታዎችን የሚገልጹ ናቸው ብለው የሚቀበሏቸው መሆኑ ነው። ይህ ተራቸው ማህበረሰብ ለተረኮቹ ያለው አመለካከት በግልጽ ያልተገለጸ ነገር ግን በውስጠታዎቹነት የሚንፀባረቅና በራሳቸው በተረኮቹ (በ“ቴክኖሎጂ”) እንዲሁም ተረኮቹ በሚከወኑበት አካሄድ የሚገለጹ ነው። Finnegan እንደሚሉት አንዳንድ ጊዜ

* በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን የሚነገሩ ተረኮችን አድማጮችና ከዋኞች እውነተኛ ናቸው በሚል በውስጠ ታዋቂነት ይረዳቸዋል ስል ቃሉ (እውነተኛ) ሀሳብን ወይም የውሸት ከሚለው ቃል ጋር በተቃራኒ አቻነት እንደሚቆም በማሰብ አይደለም። በአንጻሩ እውነተኛ የሚለውን ቃል ስጠቀም፤ ቃሉ “Fact” እና “truth” የሚሉት የእንግሊዘኛ ቃላት የሚሰጡትን ፍቺ በተወሰነ ደረጃ በአንድ ጠቅልሎ እንዲወክልልኝ በማሰብ ነው።

ለነዚህ ሁለት ቃላት The Oxford English Dictionary ሰፋ ያለ ብዬኔ (definition) እና ማብራሪያ የሰጠ ቢሆንም እውነተኛ የሚለውን ቃል ለመግለፅ ያስፈልገኛል ያልኳቸውን ብቻ በመምረጥ በሚከተለው መልኩ አቅርቦያለሁ።

Fact – “something that has really occurred . . . a particular truth known by actual observation or authentic testimony” /1989; Vol. VIII/

truth – “. . . orthodoxy . . . , denoting a particular form of belief or teaching held by the speaker to be the truth one” |1989; Vol. XVIII|

እነዚህ ሁለት ብዬኔዎች እንደቅደም ተከተላቸው፡-

- በእርግጥ የሆነ ወይም የተከሰተ አንድ ነገር። . . . በተጨማሪ ምልክታዎች ወይም ተአማኒነት ባለው ምስክር ወይም ማስረጃ የተረጋገጠ አንድ እውነታ። የሚልና፡-
- ቃሉ በጥቅሉ እውነት ነው ተብሎ ተቀባይነት የሚያገኝ ሀሳብን ወይም አመለካከትን እንዲሁም በአንድ ተናጋሪ የቀረበን ወይም የተያዘን እምነት ወይም አስተምህሮ በቁሙ እውነት እንደሆነ መቀበልን ይመለከታል። የሚል ተቀራራቢ የአማርኛ ፍቺን ይዘዋል።

በዚህ መሰረትም እውነተኛ የሚለው ቃል በዚህ ጥናት እንደ አንድ የስብስብ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮች አይነት መግለጫነት ሲያገለግል ቃሉ አንድም በገሀዱ አለም በተጨማሪ የተፈጸመና በግለሰብ ወይም በማህበረሰብ ገጠመኝ ላይ የተመሰረተ፤ እማኝ ሊጠቀስለት መረጃ ሊቀርብለት የሚችል የሚለውን ሀሳብ ይወክላል። በሌላ በኩልም ይህም ቃሉ ተጨባጭ መረጃ ወይም እማኝ ማቅረብ ሳያስፈልገው በአንድ ቡድን አባላት ዘንድ በጥቅሉ እውነት ስለመሆኑ ተቀባይነት ያለው ወይም የሚሰጠው የሚለውን ሀሳብ የሚወክል ይሆናል።

በተመሳሳይ ፈጠራዊ የሚለው ቃል “fictitious” ከሚለው እንግሊዘኛ ቃል ጋር በፍቺ አቻ ተደርጎ ሊታሰብ የሚችል ሲሆን ቃሉ በገሀዱ አለም በተግባር ያልተፈጸመ ነገር ግን ሲሆን ሲያጋጥም ይችላል በሚል ከአእምሮ በማፍለቅ የተነገረን በቁሙ ውሸት ተደርጎ የማይወሰድ ሀሳብ ወለድ ስራን የሚመለከት የሚለውን ሀሳብ ይዞ በዚህ ጥናት ውስጥ ያለግላል።

አንዳድ የአፍሪካ ቃላዊ ዝርዝር ተረክ አይነቶች የባህል ባለቤቶቹ ልብ የማይሏቸው ወይም መኖራቸውን አምነው የማይቀበሏቸው ሆነው እንኳን አጥኚው በተረኮቹ መካከል ያለውን ልዩነት ሊመለከት ይችላል (1970,328) ።

እውነተኛ በሚለው ንኡስ ርእስ ስር የተካተቱ ተረኮች በተደራሲያን ልብና በውስጠ ታዋቂነት ለሚነሳ የእውነተኛነት ወይም በገሀድ ስለተፈጸሙ ተግባራት የእያወሱ ነው ወይ? ጥያቄ አወንታዊ መልስ በሚሠጡበት መልኩ ተራኪዎቻቸው በ1^ኛ መደብ አንጻር (እኔ እያሉ) ስላዩዋቸው እና ስላጋጠሙዋቸው ሁነቶችና ድርጊቶች ወይም ስለግል ገጠመኞቻቸው የሚተርኩባቸው ተረኮች ናቸው። ከዚህ ጎን ለጎን ተራኪዎች ስለሌሎች በቅርብ ስለሚያውቋቸው ሰዎች ገጠመኞች፣ የገጠመኞቹን ባለቤቶች በእማኝነት በመጥቀስ በ3^ኛ መደብ አንጻር የሚያትቱዋቸው ተረኮችም በዚህ ምድብ ስር የሚካተቱ ናቸው። ከዚህ በተጨማሪ እውነተኛ በሚለው ምድብ ስር በሚጠቃለሉ ተረኮች የትረካ ሂደት ተራኾች፣ ተረኮቹ በእውን የተፈፀሙ ድርጊቶች ላይ የተመሰረቱ ናቸው የሚል የጋራ መግባባት (common understanding) ላይ የሚያደርስ አንድምታን በሚያሰርጽ መልኩ ድርጊቶችና ሁነቶች ስለተፈጸሙበት ጊዜ እና/ወይም ቦታ እቅጫዊ መረጃን ይሰጣሉ። ተረክ 23፣24፣33 እና 47ን* ብንመለከት ተራኪዎች በታሪኩ ድርጊቶች ስለተፈፀሙበት ጊዜ እና/ወይም ቦታ ተጨባጭ መረጃን የሰጡባቸው ናቸው።

ድርጊቶች በማን ተፈፀመዋል ለሚለው በእውነተኛ ተረኮች ከወል መጠሪያ ይልቅ ግለሰቦች በተናጠል በተፀውኑ ስም እየተጠቀሱ አንዳንዴም ግለሰቦቹ ተረኮቹ በሚነገሩበት ወቅት ስላሉበት ሁኔታ ጭምር ተጨማሪ ማብራሪያ እየተሰጠባቸው ይቀርባሉ። ለምሳሌ በተረክ 9፣ 47 እና 64 ድርጊት ፈጻሚዎች ወይም ታሪኩ የሚነገርላቸው ሰዎች በስም ሲጠቀሱ ተረክ 9፣ 53 እና 55፣ "ታዋቂ ታላቅ . . (አሁን) በህይወት የሉም"፣ "ዱርዬ ነበር፣ የዩኒቨርሲቲ ተማሪ ነበር በአንድ ወቅት" እና " ግብረገብ ያስተማሩኝ መምህራ መንኲሰዋል አሁን" በሚል ግለሰቦቹን አስመልክቶ ተጨማሪ ማብራሪያ ተሰቷል። ይህ የተረኮቹ አቀራረብም ቀደም ሲል እንደተጠቀሰው የተረኮቹን እውነተኛነት፣ ተረኮቹ በተጨባጭ ስለተፈፀሙ ወይም ስላጋጠሙ ሁነቶችና ድርጊቶች የሚያትቱ ናቸው ወይ? በሚል በተደራሲያን ልብና በውስጠ ታዋቂነት ለሚቀሰቀስ ጥያቄ ምላሽ

* እነዚህ ተረኮችና በእውነተኛነት የተፈረጁ ሌሎች መሰል ተረኮች ምንም እንኳን እውነተኛ ገጠመኞችን የሚተርኩ ቢሆንም ተረኮቹ አንድም ተደጋግመው ከመነገራቸው የተነሳ፣ ከተራኪ ወደተራኪ ሲቀበሉ እንደየግለሰቡ የአተራረክ ብቃት፣ እንደየሚተረኩበት አውድ መንፈስ (mood) እና አላማ ከመሰረታዊ የታሪክ አወቃቀራቸው ላይ በየጊዜው የሚያክሉት ባህርይ መኖሩ በቃላዊ ዝርዝር ተረክነት እንዲፈፈጁ አንድ ምክንያት ሆኗል። ለዚህ አባባል በተለይ በተራ ቁ. 10 እና 24 ስር በአንድ ሴራ (plot) ላይ ተመስርተው በተለያዩ ተራኪዎች በተለያዩ አውዶች ላይ የቀረቡትን ተረኮች መመልከት ጥሩ ማሳያ ይሆናል።

እየሰጡ ስለተረከቹ እውነታ ላይ መመስረት አድማጭ ተራቹን የጋራ መግባባት ላይ የሚያደርሱ ናቸው።

እውነተኛ በሚለው ምድብ ስር የሚጠቃለሉ ተረኮች በአጠቃላይ ተራቾች የግል ወይም በቅርብ የሚያውቋቸውን ሰዎች ገጠመኞች እኔ በተጨማሪም እንዳየሁትና ከጉዳዩ ባለቤት እንደሰማሁት በሚል የሚያቀርቧቸው ናቸው። በታሪኩ የሚነሱ ድርጊቶችና ሁኔታዎች ስለተፈጸሙበት ጊዜና ቦታ ተጨባጭ መረጃ የሚሰጡባቸው ወይም ቢያንስ አድማጭና ተራቹ ማህበረሰብ ከሚኖሩበት የዘመን ክልል ያልራቁ መሆናቸውን የሚያመለክቱባቸውም ናቸው። ከዚህ በተጨማሪም እነዚህ ተረኮች ታሪኩ የሚነገሩላቸውን ግለሰቦች በስም እየጠቀሱ የሚያቀርቡባቸው ከመሆናቸው በመነጨ እውነተኛ ናቸው ተብለው በተራቹ ማህበረሰብ ዘንድ የታመነባቸው ናቸው።

ይሁንና እውነተኛ በሚለው አቢይ ጥላ ስር የተጠቃለሉ ተረኮች ከላይ ለማሳየት እንደተሞከረው ጊዜን፣ ቦታንና ባለታሪኮችን አስመልክቶ እቅጫዊ መረጃ የተሰጠባቸው ተረኮች ብቻ አይደሉም። ጊዜን ቦታንና ድርጊት ፈፃሚዎችን አስመልክቶ ተጨባጭ መረጃ ያልተሰጠባቸው ነገር ግን ከሃይማኖታዊ ጉዳይ ጋር ትስስር ያላቸው በመሆናቸው ከእምነት በመነጨ አድማጭና ተራቹ ማህበረሰብ እማኝ እንዲነቀስሉት ሳይጠብቅ ሙሉ ተቀባይነትን የሚሰጣቸው ተረኮችም በዚህ ንኡስ ርዕስ ስር የሚጠቃለሉ ናቸው። በዚህ ንኡስ ርዕስ ስር ለሚጠቃለሉና ተጠቃሽ ባህርይ ላላቸው ተረኮች ማሳያነት በተራ ቁጥር 40፣57 እና 61 ስር የቀረቡ ተረኮችን በአብነት መጥቀስ ይቻላል። ከዚህ ጎን ለጎን ተራቾችና አድማጭ ማህበረሰብ የሚኖርበትን ነባራዊ ዓለም ማህበራዊ፣ ፖለቲካዊ፣ ኢኮኖሚያዊና ሥነልቦናዊ ሁኔታ ከተራቾች አድማጭ ማህበረሰብ የጋራ እሴት አንጻር የሚቃኙ ሂስ አዘል ተረኮችም በዚህ እውነተኛ በሚለው ርዕስ ጥላ ስር የሚጠቃለሉ ናቸው።

በዚህ ንኡስ ርዕስ ጥላ ስር የሚወሉ ተረኮችን እውነተኛ ናቸው ብሎ አድማጭና ተራቹ ማህበረሰብ የሚተርታቸውና የሚያደምጣቸው ናቸው ያስባላቸው ምክንያት እስከአሁን ባለው ሂደት እንደተመለከትነው በራሳቸው በተረኮቹ (“ቡቴክስቶቹ”) ውስጥ በሚንፀባረቁ ባህርያት ላይ ብቻ የተወሰነ አይደለም። በአንፃሩ ይህ የተረኮቹ መለያ ባህርይ ተረኮቹ በሚከውኑበት አካሄድ ጭምርም በዋናነት የሚገለፅ ነው። እውነተኛ ናቸው በሚል በሚቀርቡ ተረኮች፣ ተራቹ በተረኮቹ የትረካ ሂደት መካከል በተረኩ ስለተነሱ ድንቃድንቅ ወይም አሳዛኝ ተግባራት ታዳሚው ያለውን ስሜት እንዲገልጽ በመጠበቅም በማበረታታትም የሚያደርገው ቆምታ ድግግሞሽ የላቀ ፋታውም ፈጠራዊ በሚባሉ ተረኮች የክዋኔ ሂደት ላይ ከሚታወቁ በአንፃራዊነት የተራዘመ ነው። ታዳሚው በበኩሉ እውነተኛ ናቸው በሚል ስሜት የቀረቡትን ተረኮች ሲያደምጥ በተረኩ

ለሚነሱ ስሜት ቀስቃሽ ሁኔታዎች (ለሚነገሩ ተአምራትና ገድላት፣ ለዜና ፈውሶችና መቅሰፍቶች ወዘተ.) የሚሠጠው ምላሽ (እልልታው፣ ጭብጨባው፣ ከንፈር መጠጣው ወዘተ.) ቸልተኝነት የማይስተዋልበት የላቀና ከጥልቅ ስሜት የመነጨ ነው። ይህ በላቀ መንፈስ የተገለፀ ስሜትም የሚበርድበት የጊዜ ርዝመት የተራዘመ ነው። በተረኮቹ የክዋኔ ሃይት የሚስተዋለው ይህ የተራችና አድማጩ ምግባር በአመዛኙ ከተራኪው አንጻር በእርግጥ (በእውን) ይህ ተደርጓል ወይም ተደርጎልናል የሚል አንድምታ ሲኖረው፣ የተደራሲው ምላሽ የናረና ከጥልቅ ስሜት የመነጨ እየሆነ እንዲሁ በአመዛኙ በእውነትም ሆኗል ደግሞም ይሁንልን ወይም ከዚህ ይጠብቀን የሚል አንድምታን የሚያሰርፅ ይሆናል።

በአጠቃላይ እውነተኛ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮች በሚለው አቢይ ጥላ ስር የሚመደቡ ተረኮች በአንድ በኩል በተረኩ የተነሱ ሁነቶችና ድርጊቶች ስለተፈፀሙበት ጊዜ፣ ቦታና ስለድርጊት ፈጻሚዎች ተጨባጭ መረጃን የሚሰጡና የተራኪውን የግል ወይም በቅርብ የሚያውቃቸውን ሰዎች ገጠመኞች የሚያቀርቡ ናቸው። በሌላ በኩል ሃይማኖታዊ ጉዳይ በማንሳታቸው እማኝ ማቆም ሳያስፈልጋቸው ስለእውነተኝነታቸው በተራኪውና በአድማጩ ዘንድ ተቀባይነት የሚያገኙ ተረኮችንም ንኡስ ርእሱ አካቶ የያዘ ነው። ከዚህ በተጨማሪ በነባራዊው የተራች አድማጩ ማህበረሰብ፣ ማህበራዊ፣ ፖለቲካዊ፣ ኢኮኖሚያዊና ስነልቦናዊ ገፅታዎች ላይ የሚሰነዘሩ ሂሳብ አስተያየቶችን የያዙ ተረኮችም በዚህ ንኡስ ርእስ ስር የሚጠቃለሉ ናቸው።

በዚህ መሰረት ከስብስብ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮች መካከል ሃያ ሁለት ያህሉ ካላቸው ተጠቃሽ የወል ባህርያት የተነሳ እውነተኛ በሚለው አቢይ ጥላ ስር ተፈርጀዋል። ይሁን እና ተረኮቹ ካላቸው የወል ባህርይ ባሻገር ተጨማሪ ለዩ ባህርያትንም የተላበሱ ናቸው። በመሆኑም እውነተኛ በሚለው ምድብ ስር በአንድ የተፈረጁት እነዚህ ተረኮች በተጨማሪ ትውስታዊ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮች |Reminiscences| እና ሂሳብ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮች በሚል በሁለት ንኡሳን ክፍሎች ተፈርጀው ሊታዩ የሚችሉ ሲሆን የምድቦቹ ዝርዝር ባህርያት ከዚህ ቀጥሎ በቅደም ተከተል የሚታይ ይሆናል።*

* እውነተኛ እና ፈጠራዊ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮች በሚሉት አቢይ ክፍሎች እንዲሁም በአቢይት ክፍሎቹ ሥር በሚጠቃለሉት ንዑሳን ክፍሎች ስር የሚውሉ የተጠኙ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮችን ዝርዝር ለይቶ የሚያሳይ ሰንጠረዥ በአባሪ ሦስት ስር ቀርቧል።

3.1.1. ትውስታዊ ቃላዊ ዝርወ ተረኮች /reminiscences/

በዚህ ንኡስ ርእስ ስር ለሚጠቃለሉ ዝርወ ተረኮች “ትውስታዊ” የሚለውን ቃል በገላጭነት ስጠቀም በእንግሊዝኛ “Reminiscences” የሚለው ስያሜ ቃል እንደ አንድ የቃላዊ ዝርወ ተረክ ንኡስ ክፍል ሆኖ ሲያገለግል ከሚሰጠው ፍቺ ጋር አቻ ሆኖ እንዲያገለግል በማሰብ ነው።

Reminiscences ለሚለው ቃል Oxford Advanced Learner’s Dictionary “a spoken or written description of sth that sb* remembers about their past life” |1992; 2000| “ሰዎች ካለፈ ህይወታቸው በማስታወስ ስለአንድ ነገር በፅሁፍ ወይም በቃል የሚያቀርቡት ገለጻ (ነው)።” በማለት ፍቺ ሲሰጥ Bascom በአንጻሩ ቃሉ እንደ አንድ የቃላዊ ዝርወ ተረክ ንኡስ ክፍል ሆኖ ሊወሰድ ይችላል በማለት ከዚህ አንጻር ለቃሉ፡-

Reminiscences or anecdotes concern human characters that are known to the narrator or his audience, but apparently they may be retold frequently enough to acquire the style of verbal art and some may be retold after the characters are no longer known at first hand. They are accepted as truth, and can be considered as sub-type of the legend or a proto legend. (1965, 5)

የሚል ብያኔ ሰተዋል። ይህ የBascom ብያኔ በአማርኛ፡-

ትውስታዊ ተረኮች (Reminiscences) ወይም ወጎች፣ በተራኪውና በአድማጮች ዘንድ የሚታወቁ ሰው ገፀባህርያት ላይ የተመሰረቱ ነገር ግን ተደጋግመው ከመነገራቸው (ከመተረታቸው) የተነሳ የቃላዊ ጥበብ (verbal art) ስልትን የተላበሱ፣ አንዳንዶቹ ምናልባትም (ታሪኩ የሚነገርላቸው) ገፀባህርያት በአድማጩና ተራቹ ዘንድ በቀጥታ በማይታወቁበት (በማይታወሱበት) ሁኔታ ላይ ከደረሱ በኋላም የሚተረቱ (የሚነገሩ) (ተረኮች) ናቸው። እነዚህ ተረኮች (በአድማጭ ተራቹ ዘንድ) እውነተኛ ናቸው በሚል ተቀባይነት ያላቸውና የአፈታሪክ (legend) ንኡስ ክፍል ወይም ዝርያ ተደርገው ሊወሰዱ የሚችሉ (ተረኮች) ናቸው።

* “sth” “sb” የሚሉት ቃላት በOxford መዝገበ ቃላት ውስጥ something እና somebody ለሚሉት ቃላት ወካይ ሆነው በአፅርአት የተቀመጡ ናቸው።

የሚል መንፈስ ይዞ ይገኛል። ከዚህ በመነሳት ትውስታዊ ቃላዊ ዝርወ ተረኮች በሚል በዚህ ንኡስ ርዕስ ስር እውቅና የተሰጣቸው ተረኮች ተራኪው ከግል ገጠመኙ ወይም ከሌሎች ግለሰቦች ገጠመኞች ላይ በመነሳት እያስታወሰ የሚተርካቸው ተረኮች ናቸው። ከዚህም በተጨማሪ ተረኮቹ አድማጭ ተራቹ ማህበረሰብ እውነተኛ ናቸው ብሎ የሚቀበላቸውና ተደጋግመውና በቅብብሎሽ (በተለያዩ ተራቶች በተለያዩ ጊዜና ሁኔታ) ከመተረታቸው የተነሳ የቃላዊ ዝርወ ተረኮነት ስልትን የተላበሱ ናቸው።

3.1.2. ሂሳዊ ቃላዊ ዝርወ ተረኮች

ሂሳዊ ቃላዊ ዝርወ ተረኮች በሚል በዚህ ንኡስ ርዕስ ስር የወል ስያሜ የተሰጣቸው ተረኮች በባህርያቸው አንድ የተሟላ ታሪክን የማይተርኩ ወይም ጥብቅ ሴራ የሌላቸው ናቸው። እነዚህ ተረኮች አትኩሮቻቸውን በተራች አድማጩ፣ ማህበረሰብ፣ ማህበራዊ፣ ፖለቲካዊ፣ ኢኮኖሚያዊና ስነልቦናዊ ገፅታዎች ላይ በማድረግ ለአድማጩ፣ ልቦና ከታሪክነታቸው ይልቅ ሂሳዊነታቸው ጎልቶ በሚሰማበት መልኩ የሚቀርቡ ናቸው። ሂሳዊ ቃላዊ ዝርወ ተረኮች በማህበረሰቡ ተጨባጭ የህይወት ገጽታ ወይም በገሀድ እየተፈጸሙ ባሉ ሁኔታዎች ላይ የተመሰረቱ መሆናቸው እውነተኛ የሚለውን እውቅና ሲያሰጣቸውና ከትውስታዊ ቃላዊ ዝርወ ተረኮች ጋር ሲያመሳስላቸው ተረኮቹ ከላይ በተጠቀሰው መልኩ ከሚተርኩት አንድ ታሪክ ይልቅ ሂሳዊነታቸው ጎልቶ የሚታይ መሆኑ ከትውስታዊ ቃላዊ ዝርወ ተረኮች የተለዩ ያደርጋቸዋል። በእነዚህ ሁለት የቃላዊ ዝርወ ተረክ አይነቶች መካከል የተጠቀሰን የባህሪ አንድነትና ልዩነት ለማጤን ይረዳ ዘንድ በሂሳዊ ቃላዊ ዝርወ ተረክነት የተፈረጀውን ተረክ 35ን እና በትውስታዊ ዝርወ ተረክነት የተፈረጀውን ተረክ 55ን በምሳሌነት ወስደን እንመልከት።

ተረክ 35

ይሄ አርቴሌሻል ሽጉጥ የሚላከው ወደ አፍሪካ ነው። ወገኔ እንደው የወጣችሁ ሰዎች ታዘቡኝ (ባህርማዶ ማለታቸው ነው) ሲውዱን ስድስት ወር ቆይቻለሁ፤ ብዙ መዋእለህፍት ጎብኝቻለሁ እራሱ አሻንጉሲት የሚሸጥበት ሽጉጥ የለም ጭራሽ። እየው ሰማችሁኝ ሆነ ብለው እኮ ከህፃንነቱ ለምዶት እንዲያድግ ብለው ነው የሽጉጥ አርቴሌሻል አፍሪካ ውስጥ የሚልኩት የምንጣላው እኛ አይደለን?! የምንጣላው እኛ አይደለን?! ጦሩን መርዝ መትከል የሚችሉት እኛ ላይ አይደለም ሰው የለማ እኛ ቤት! ማሳውን የሚጠብቀው ሰው የለማ።

ተረክ 55

ያኔ ዱሮ ዱሮ ግብረገብ ያስተማሩኝ መምህራ መንኩሰዋል አሁን። ድሮ ነው ግብረገብ እንደ አንድ “ክሬዲት ሐወር” ይሰጥ ነበር። አስታውሳቸዋለሁ አንድ ቀን ትምህርት ቤቱ ውስጥ ከግብረገብ አስተማሪነት ሌላ ገንዘብ ያሻገም ናቸው። ገንዘብ ያሻገ መሆናቸውን ስለሚያውቅ

ቤታቸውን ሠርስሮ ገባ ሌባ። የት እያሉ? ትምህርት ቤት እያሉ እሳቸው። አሁን በዛን ሰዓት (ጊዜ) ካዘና አለ ግን ብዙም የለም [. . .] አሁን የሚገርማችሁ ልክ ሲሄዱ የቤታቸው በር ተሰብሯል አልደነገጡም አማተቡ፣ አማተቡና ገቡ። ልክ ሲገቡ አመናችሁኝም አላመናችሁኝም ሰውየው መሰርሰሪያውን እንደያዘ የተሟላ መሳሪያውን እንደያዘ ደርቋል። ልክ እንደሚያስቀድስ ሰው ቆሟል። መጥተው አጠገቡ ቆሙ አያይም ፊት ለፊት ነው የሚያየው፣ ወዲያና ወዲህ የለም። በጣም አስታውሳለሁ፣ አሁን በጣም ገርሟቸው፣ አንደኛ በሩ ተሰብሯል፣ እንደገና ሰውየው ቆሟል [. . .] አሁን ሰተት ብለው ገቡ አዩ። ወዲያው ሌባ እንደሆነ አወቁ። ወደ ቤተክርስቲያን ሰው ላኩ ካህናት ተጠርተው ፀሎት ተደርጎ ሰውየው፣ ሌባው ዲዳ ሆነ (ሰውነቱን ግን) ለቀቀው። ሰውየው ራሱ አገልጋይ ሆነ አየው የእግዚአብሔርን ስራ። እኚህ አባት ብዙም አልቆዩ ከተወሰነ አመት በኋላ መንኲሰዋል። ለካስ ቤታቸው ውስጥ ስትገቡ ገብታችሁ እንዲህ ስትዞሩ (ፊቱን ወደቀች አዙሮ) ግድግዳው ላይ የስላሴ ስዕል አለ።

በተራ ቁጥር 55 ስር በቀረበው ተረክ የተወሰነው ታሪክ የተፈጸመው በተራቹ የታዳጊነት እድሜ ክልል መሆኑ፣ ድርጊቱ የተፈጸመበት ቦታም እንዲሁ የአድማጭና የተራቹ የጋራ መኖሪያ በሆነችው በኢትዮጵያ እንደሆነ በግልፅ ተጠቁሟል። በተረኩ ድርጊት ፈጻሚን አስመልክቶ “የግብረገብ መምህራ” በሚል ተጨባጭ መረጃ ከመስጠት በዘለቀ “አሁን ገዳም ገብተዋል” በሚል ስለባለታሪኩ የወቅቱ ሁኔታ ተጨማሪ ማብራሪያ ቀርቧል። በተመሳሳይ በተረክ 35 እንዲሁ ከታሪኩ አጠቃላይ መንፈስ በመነሳት አድማጩ በቀላሉ በታሪኩ የተነሳው ድርጊት አሁን (አድማጭ ተራቹ እየኖረ ባለበት ዘመን) በአፍሪካና “በሰለጠነው ዓለም” በተጨባጭ እየተፈፀመ ያለ መሆኑን መገንዘብ ይችላል። ይህ የተረኩ አቀራረብ በአድማጩ ልቡና ለሚነሳ የእውነተኛነት ጥያቄ በተወሰነ ደረጃም ቢሆን አወንታዊ መልስ የሚሰጥ መሆኑ ሁለቱን ተጠቃሽ ተረኮች የሚያዛምዳቸው ነው። በሌላ በኩል ተረክ 55ን ስንመለከት አድማጭ በቀላሉ ሊከተለው የሚችል የታሪክ ፍሰት ያለው በጥብቅ ሴራ ላይ የተመሰረተ ነው። በአንፃሩ ከተረክ 35 አንጥረን ልናስቀምጠው የምንችለው አንድ አይነት የታሪክ ፍሰት የለም። ተረኩ ከታሪክነት ይልቅ “አፍሪካ ጠባቂ የሌላት ቤት ሆናለች” የሚል ሂሳብ አስተያየት ገዢ በሚሰማበት መልኩ የቀረበ ነው።

3.2. ፈጠራዊ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮች

ፈጠራዊ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮች በሚለው ንኡስ ርእስ ስር የተካተቱ ተረኮች እውነተኛ በሚለው ንኡስ ርእስ ስር ከሚጠቀሱ ተረኮች በተለየ ከተራቾች ምናብ እየፈለቁ፣ በገሀዱ አለም በተጨባጭ ስላልተፈፀሙ ተግባራትና ስላልተከሰቱ ሁነቶች የሚያትቱ ተረኮች ናቸው። ተራቹ

ማህበረሰብ ስለተረኮቹ ፈጠራዊነት በግልጽ አይናገር እንጂ ተረኮቹ ፈጠራዊ ስለመሆናቸው ያለው ግንዛቤ በራሳቸው በተረኮቹ (በ“ቴክስቶች”) እንዲሁም ተረኮቹ በሚቀርቡበት አካሄድ በውስጠታዎቹነት ተንፀባርቆ የሚታይ ነው።

አብነቶች ከተረኮች (ከ“ቴክስቶች”) አንጻር ሲታዩ፤ በፈጠራዊ ዝርዝር ተረክነት በተፈረጁ ተረኮች በሚነገሩ ታሪኮች ድርጊቶችና ሁነቶች መቼና የት ተፈጽመዋል ወይም ተከስተዋል ለሚለው ጥያቄ ተጨባጭ መረጃ ተሰጥቶ ወይም ቀርቦ አይታይም። በሌላ አገላለጽ በፈጠራዊ ተረኮች ልዩ ልዩ ድርጊቶችና ሁነቶች ስለተፈጸሙበት ጊዜና ቦታ በተረክ 3፣ 4፣ 12፣ 14፣ 16፣ 17፣ 20፣ 29፣ 32 ላይ እንደምናየው ምንም አይነት ፍንጭ ሳይሰጥባቸው ይታሰባሉ። በተረኮቹ አልፎ አልፎ በተረክ 1፣ 5፣ 7፣ ላይ እንደሚታየው ድርጊቶችና ሁነቶች የተፈጸሙበት ጊዜ እና/ወይም ቦታ ተጠቅሶ በሚገኝበት አጋጣሚ እንኳን የጊዜ እና/ወይም የቦታ አጠቃቀሱ እውነተኛ ተብለው በሚቀርቡና በሚደመጡ ተረኮች ላይ ተዘውትሮ እንደሚታየው እቅጫዊ ያልሆነ አንድን የሩቅ ሀላፊ ጊዜ፣ አንድ ጊዜ፣ አንድ ቀን፣ ከአለታት አንድ ቀን በማለት በደፈናው ጠቁሞ ከማለፍ የማይዘልቅ ይሆናል። ፈጠራዊ ተረኮች ባለታሪኮችን (ድርጊት ፈጣሪዎችን) አስመልክቶ እንዲሁ ሴትየዋ፣ ሰውየው፣ ባል፣ አንድ ሰው በማለት በተራ ቁጥር 1፣ 37፣ 2፣ 36፣ 44 ስር እንደቀረቡት እና መሰል ተረኮች ለባለታሪኮች የወል መጠሪያ ከመስጠት በዘለቀ አንድም ጊዜ በተፀውጧ ስም አይጠሯቸውም፤ ገፀባህርያቱ ስላሉበት ሁኔታም ተጨማሪ ማብራሪያ አይሰጡም። በተረኮቹ የጊዜ፣ የቦታ፣ የባለታሪኮች መረጃ መንደል ወይም እቅጫዊ አለመሆን፤ በተወሰነ ደረጃም ቢሆን ተረኮቹ በገሀዱ ዓለም በተጨባጭ ስለተፈፀሙ ድርጊቶች እና ሁነቶች የሚያወሱ አለመሆኑን ወይም ፈጠራዊነታቸውን ያንፀባርቃል። ይህም ተረኮቹ ከእውነተኛነት ይልቅ ፈጠራዊ ስለመሆናቸው በተራችና በአድማጩ ማህበረሰብ ዘንድ የጋራ መግባባት እንዲሰፍን የራሱን ድርሻ ያበረክታል።

እስከአሁን ከተጠቀሱትና በቃላዊ ዝርዝር ተረኮች “ቴክስቶች” ውስጥ ከሚንፀባረቁት ባህርያት ጎን ለጎን ቃላዊ ዝርዝር ተረኮቹ ፈጠራዊ ናቸው የሚለው የአድማጭና የተራቹ ማህበረሰብ ግንዛቤ በተረኮቹ ክዋኔ ሂደት በራሱ በአድማጩና በተራቹ ማህበረሰብ መስተጋብር ውስጥ በዋናነት ተንፀባርቆ የሚታይ ነው። ፈጠራዊ በሚለው ንኡስ ርእስ ስር የተካተቱ ተረኮች በተከውነበት ተፈጥሯዊ አውድ የክዋኔ ሂደት ላይ ከዋኑ እውነተኛ ናቸው በሚል መንፈስ በሚያቀርባቸው ተረኮች የትረካ ሂደት ወቅት የሚያደርገውን ያህል በየመሀሉ በተደጋጋሚ ቆምታ አያደርግም። በሌላ አገላለፅ በተጠቃሽ ተረኮች የክዋኔ ሂደት ተራቹ በተረኮቹ ስለተነሱ ልዩ ልዩ ጉዳዮች (ስለተፈፀሙ ተአምራት፣ ስለአጋጠሙ መቅሰፍቶችና ድህነቶች ወዘተ.) አድማጩ ስሜቱን እንዲገልጽ ወይም ምስጋናውን እንዲያሰማ አዘውትሮ አይጋብዝም ወይም

አይጠብቅም። ከዚህ ጋር በተያያዘ በፈጠራዊ ተረኮች የትረካ ሂደት በታሪኩ ለሚነሱ ስሜት ነኪ ሁኔታዎች የታዳሚው ምላሽም ከእውነተኛ ተረኮች የክዋኔ ሂደት አንጻር ሲታይ ፍዝ ነው። ይህም ተራችና አድማጩ ማህበረሰብ ተረኮቹን የሚረዳበትን፣ እንዲሁም ለተረኮቹ የሚሰጠውን ዋጋ (value) መለያየት ከተረኮቹ (“ከቴክኖሎጂ”) አቀራረብ በተጨማሪ የሚያንፀባርቅበት ሌላው መንገድ ነው።

በፈጠራዊነት የተፈረጁ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮችን አስመልክቶ በእስከአሁኑ ሂደት የተነሱ ነጥቦችን በግልጽ ለመመልከት ይረዳን ዘንድ እንዲሁም ከእውነተኛ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮች ጋር ያላቸውን የባህርይ ልዩነት ለማጤን ያስችለን ዘንድ ንኡስ ርዕሱ ከመጠቃለሉ አስቀድሞ ከሁለቱ አበይት ጎራዎች የሚፈረጁ ተረኮችን በማስቀደም ፍሬ ነጥቦች የተጠቃለሉበት ሰንጠረዥ በማስከተል ይቀርባል። ከዚህ ቀጥሎ በምሳሌነት የተወሰዱት ሁለት ተረኮች በተለያዩ አውዶች ላይ ሲቀርቡ አድማጭና ተራቹ ማህበረሰብ ቀዳሚውን ፈጠራዊ ተከታዩን እውነተኛ ናቸው ብሎ በውስጠታዎቹነት የተቀበላቸው በዚህም ጥናት በዚህ አግባብ የተፈረጁ ናቸው።

ተረክ 54

አንድ ቤት ሁለት ሌቦች ገቡ። ሁለት ሌቦች ሲገቡ ባልየው ብልጥ ነው፣ ብልጥ የመጨረሻው ዘመን ብልጥ (ነው)። ገብተው ሌቦቹ አንዱ በዚህ ጋ (ቀኙን እያሳየ) አንዱ በዚህ ጋ (ግራውን እያሳየ) እንደቆሙ አይቷቸዋል በጨለማ ጭላንጭሎች አሉ። ሚስትየው ተኝታለች ቀስ አለና በእግሩ ቢነካት ነቃች። ነቅታ ቀና ስትል አየቻቸው ምን የመሳሰለ ሰይፍ ይዘዋል፣ ቆመዋል “እንነቃለን ቢሉ ቆርጠን እንጥላለን” የሚሉ ናቸው። በኋላ “ወይኔ” ስትል “ምንድነው ዝምብለሽ ተኝ ምን አይነቷ ነች” (አለ) “እረ ይኸው አታይም” (ስትለው) “አይቻለሁ፤ ሚካኤልና ገብርኤል ሠይፍ ይዘው እየጠበቁን ነው ተኝ” አላት በኋላ እነዛ ሌቦች “ሚካኤል?! ገብርኤል?!” አሉና እንደሚካኤልና ገብርኤል አደረጋቸው ቀስ አሉና ሳይሰርቁ ወጡ።

ተረክ 24

ሰባ ስምንት አመተምህረት እዚህ ዊንጌት ጠዋት አንድ ሰአት ከምናምን ደርሼ (ለመድረስ) ወደዊንጌት የምሄድበት ጉዳይ ነበረኝ 28 ቁጥር ነበር የያዘኩት (አውቶብስ ለማለት ነው) ታክሲው ከፊቱ ሲገባ ፍሬኑን ሲይዝ በሙሉ የነበረው ሰው እንዳለ ተነጠፈ። እንዴት ያሉ አባት አዛውንት አንዲት ጥቁር ፀጉር በራሳቸው ላይ የለም። ተማሪዎች እላያቸው ላይ ወደቁ ቀና ብሎ አዩ (አብሮዋቸው የተሳፈሩትን ወጣቶች) “ልጆቹ ይቅርታ ይቅርታ” አሉ ተሳቀቁ። ብረቱን ይዘው ይወዛወዙ ነበር። አሮጊትና ሽማግሌዎች “ይቅርታ ይቅርታ” አሉ ቀና አሉ “ምናለ አሁን እንደ እናንተ ያለው ቢሞት” (አውቶብስ ውስጥ የነበረውን ወጣት ለማለት ነው) አላቸው። ሰባ ስምንት ዓመተ ምህረት በኋላ አባቶቹ መቼም እዚህ ሽቦት ውስጥ ያለው እውቀት

አቤት እዚህ ሽቦት ውስጥ ያለ ብልሀት [እረ ጉድ አዩ ዲግሪ አዩ ዶክትሬት ዶክ እሬት ዶክ-እሬት ንፁሆች ካላችሁ ይህ አይነትም. . .] ከዛ በኋላ በዚህ በሽቦት ውስጥ ያለ እውቀት “ውይይት ልጆቹ እውነት ብላችኋል አልሆነልንም እንጂ ልጄ ወንበሩንም እንዳንቀመጥ ቀድሞችሁ ያዛችሁት መቃብሩንም ቀድሞችሁ ያዛችሁት ግራ ገብቶን ነው እኮ መቆማችንን የተያያዘው” አሉዋቸው።

ተረክ ተራ ቁጥር	የድርጊት ፈጻሚዎች ማንነት	ድርጊቱ የተፈጸመበት ቦታ	ድርጊቱ የተፈጸመበት ጊዜ	የተራኪው አንጻር
54	በወል መጠሪያ የተገለፀ /ሁለት ሌቦች ባልየው/	በውል የማይታወቅ /ያልተገለፀ/	በውል የማይታወቅ /ያልተገለፀ/	በውል የማይታወቅ /ያልተገለፀ/
24	በወል መጠሪያ የተገለፀ /አንድ አዛውንት፣ ተማሪ/	በተጨማሪ የተገለፀ /አ/አ ዊንጌት ትምህርት ቤት አካባቢ/	በተጨማሪ የተገለፀ /በ1978 ዓ.ም ከጠዋቱ አንድ ሰዓት ገደማ/	በግልፅ የሰፈረ /አንደኛ ደረጃ ምስክር ወይም የአይን እማኝ/

ሠንጠረዥ 1

ከላይ በቀረበው ሠንጠረዥ ለማሳየት እንደተሞከረው በአጠቃላይ ፈጠራዊ ተረኮች ልዩ ልዩ ድርጊቶች ስለተፈፀሙበት ጊዜና ቦታ እንዲሁም ስለድርጊት ፈጻሚዎች ማንነት ምን ጊዜም ተጨማሪ መረጃን አይሰጡም። ከዚህ በተጨማሪም በዝርዝር ተረኮቹ የክዋኔ ሂደት በተራኪውና በአድማጩ ዘንድ የሚታየው ስሜት በአንጻራዊነት ለዘብተኛነት የሚስተዋልበት ነው። በዚህ ንዑስ ርዕስ እነዚህን ዝርዝር ባህርያት የሚጋሩ አርባ ሁለት ያህል ተረኮች የተጠቃለሉ ሲሆን ተረኮቹ በአንድ ምድብ እንዲፈረጁ ካበቁቸው ተጠቃሽ የወል ባህርያት ባሻገር ተጨማሪ ለዩ ባህርያት ያሏቸውና በሁለት የተለያዩ የቃላዊ ዝርዝር ተረክ ዘሮች፣ ተረኮች (folktales) እና ቀልዶ (jocks) ስር ተፈርጀው ሊታዩ የሚችሉ ናቸው።

3.2.1. ተረኮች /folktales/

በዚህ ጥናት “ተረኮች” የሚለው ስያሜ ቃል በእንግሊዘኛ “folktales” ከሚለው ቃል ጋር በፍቺ አቻ ሆኖ እንዲያገለግል የገባ ነው። ቃሉ በስሩ ለተፈረጁ የተረክ አይነቶች በወል መጠሪያነት በዚህ ጥናት እንዲያገለግል ሲሆን የሚሰጠው ፍቺ ሰፍቶ (in the broadest sense of the word) ቃላዊ ዝርዝር ተረክ ከሚለው ስያሜ ጋር አቻ በመሆን ሳይሆን የቃሉ ፍቺ ጠቦ (in the narrowest sense of the world) የገባ ነው። በዚህ መሰረትም በንዑስ ርዕሱ ተረት በሚል

የወል መጠሪያ (ስያሜ) የሚታወቁ ተረኮች (በዚህ ጥናት ከተሰበሰቡ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮች መካከል 37 ያህሉ ተረኮች በሚለው ምድብ ስር የተካተቱ ሲሆን ዝርዝራቸው በአባሪ ሦስት ውስጥ ተጠቅሷል) በዝርዝር ቅርፅ የሚቀርቡ ፈጠራዊ ተረኮች ሲሆኑ ተረኮቹ የሚያነሱባቸው ድርጊቶችና ሁኔታዎች መቼና የት ተፈፀመዋል ለሚለው ተጨባጭ መረጃን የማይሰጡ፤ ሰው፣ እንሰላትንና ግሎብንን በገፀባህርይነት የሚያሳትፉ ናቸው። በSacred Narrative, Readings in the Theory of Myth እንደሰፈረው

Folktales are prose narratives which are regarded as fiction. They are not considered as dogma or history; they may or may not have happened. Nevertheless, although it is often said that they are told only for amusement, they have other important functions, as the class of moral tales should have suggested. Folktales may be set in any time and place, and in this sense they are almost timeless and placeless. (Dundes፣ 1984፣8)

ተረኮች ፈጠራዊ ናቸው ተብለው የሚወሰዱ ዝርዝር ተረኮች ሲሆኑ ቀኖና ወይም ታሪክ ናቸው ተብለው የማይታሰቡ፤ (በተጨባጭ) ስለተከሰቱም ስለልተከሰቱም ሁኔታዎችና ድርጊቶች ሊያትቱ የሚችሉ ናቸው። . . . ምንም እንኳን አዘውትሮ ተረኮች ለተዘናኖት ብቻ የሚነገሩ ናቸው ቢባልም እንኳን ሞራል ነክ ተረኮች እንዳላቸው ያለ ሌላ ጠቃሚ ፋይዳም ያላቸው ናቸው። የተረኮች (መቼት) በማንኛውም ጊዜና ቦታ ሊመሰረት የሚችል፣ በዚህ ስሜትም የተረኮቹ (መቼት) ጊዜና ቦታ አልባ ነው ሊባል የሚችል ነው።

3.2.2. ቀልዶች /jokes/

ቀልዶች (jokes) በሚል የወል መጠሪያ በንኡስ ርዕስ 3.2.2. ስር የሚውሉ ተረኮች ከቅርፅ አንጻር ዝርዝር መሆናቸው እንዲሁም ፈጠራዊነታቸው ከተረኮች ጋር የሚያመሳስላቸው ባህርይ ነው። ሆኖም ቀልዶች ከተረኮች የሚለያቸውና እንደ አንድ የቃላዊ ዝርዝር ተረክ አይነት (sub-type) ሆነው እንዲፈረጁ የሚያበቃቸው የራሳቸው ልዩ ባህርያት አሏቸው። የተረኮቹ ልዩ ባህርያትም በራሳቸው “በቴክኒቶቹ” እንዲሁም በክዋኔ ሂደት ላይ የሚንፀባረቅ ነው።

ቅርጻዊ ልዩነት በተረኮችና በቀልዶች መካከል ከሚታየው የባህርይ ልዩነት አንዱ ነው። በዚህ ጥናት ቀልድ ተብለው የሚፈረጁ ተረኮች ከተረኮች በአንጻር እየቆሙ ሲመዘኑ አጭርና ቁጥብ

ናቸው። ከታሪክ ፍላጎት አንጻር ሲመዘኑም እንዲሁ ተረቶች ከመነሻው ይዘውት የተነሱትን ታሪክ ከቀልዶች በተለየ አስፋፍተው በአንጻራዊነት ዘገምተኛ በሆነ አካሄድ ሲተርኩ፤ ቀልዶች በአንጻር በተፋጠነ አካሄድ አንድን ታሪክ እየተረከ ወደ ታሪኩ መቋጫ ተቻኩለው ይደርሳሉ። ከሴራ አንጻር ተረቶች በአመዛኙ ከቀልዶቹ በላቀ በጥብቅ ሴራ ላይ ሲመሰረቱ አዘውትረው ወደ ተደራሲ የሚያደርሱት አንድ አስተምህሮ አላቸው። ቀልዶቹ በሌላ በኩል በታዳሚ ዘንድ ላቅ ማጫርን ዋነኛ አላማቸው አድርገው በግልጽ የቀረበ አስተምህሮ ሳይኖራቸው የቀረቡ ናቸው።

ከዚህ ጎን ለጎን ተረቶች በአመዛኙ በአድማጭና በተራቹ ማህበረሰብ የጋራ እሴት ላይ ተመስርተው ተጠየቃዊ ሆነው ሲቀርቡ ቀልዶች ደግሞ አዘውትረው “ትርጉም የለሽ” (“senseless”) አካሄድን እየተከተሉ ከአስተምህሮ ይልቅ ለተዘናኖት አፅንኦት ሰጥተው ይቀርባሉ። “ስለወንድ አረዝ” እና “ስለየሞተብንን ፍየል መሰልክኝ” የተነገሩት ተረክ 45 እና 41 በተነገሩበት ተፈጥሯዊ አውድ የነበራቸው ስሜት ተገናዝቦ ሲታይ ከላይ ለጠቀስኩት የቀልዶች ባህርይ ማሳያ አብነት ይሆናሉ። በተረቶችና በቀልዶች መካከል ስላለው የባህርይ ልዩነት የተነሳውን ነጥብ Oring (1992) አጠቃላይ በቀልዶችና በተረቶች መካከል የሚታይን ልዩነት በንፅፅር ያሳዩበት ገለጻ የሚያጠናክረው ነው። የ Oring ገለጻ ከተቀራረበ የአማርኛ ፍቺው ጋር የሚከተለውን ይመስላል።

The tale is generally longer than the joke which, by comparison, is relatively brief. The world created in the tale emphasizes the normal, the typical, and the rational; the world of the joke invokes the abnormal, the bizarre, and non-sensical. There is a tendency for the tale to be explicitly didactic where as the joke seems to avoid any explicit moralization....
The above distinctions are derived solely through textual comparison. Other distinctions that have been noted, however, attend the conditions of narration. For example, tales evoke smiles whereas jokes generate laughter. (81-82)

ተረት በአጠቃላይ፣ በአንጻራዊነት ሲታይ ቁጥብ (እምቅ) ከሆነው ቀልድ የሚረዝም ነው። በተረት የሚፈጠረው ዓለም አፅንኦቱ በመደበኛው፣ በአይነተኛው እና በተጠየቃዊው (ዓለም) ላይ ሲሆን፣ የቀልድ ዓለም አፅንኦቱ እንግዳ በሆነው፣ ባልተለመደውና በትርጉም የለሽ ላይ ነው። ተረት በውስጠታዋቂነት ትምህርት አዘል

የመሆን ዝንባሌ ሲኖረው በሌላ በኩል ቀልድ በውስጠታዎቹነት የሚነገር ስነምግባራዊ አስተምህሮ የሌለው ይመስላል።...

ከላይ የተጠቀሱ ልዩነቶች “ቴክኖሎጂ” በማነፃፀር ብቻ የተደረሰባቸው ናቸው። ይሁን እና የትረካ ሁኔታን (ክዋኔን) በማጤን ሌሎች ልዩነቶችን ማየት ይቻላል። ለምሳሌ ተረቶች ፈገግታን ሲያጭሩ ቀልዶች በሌላ በኩል ሳቅን ይፈጥራሉ።

Oring ያነሱትን ንፅፅር ሲያጠቃልሉ ቀልዶችን ከተረቶች የሚለያቸው ዋናው ነጥብ የርዝመት የእጥረታቸው ጉዳይ አለመሆኑን አፅንኦት በመስጠት የሁለቱ ተረኮች መሰረታዊ ልዩነት ቀልዶች ሳቅን የሚያጭር የመቋጫ አረፍተ ነገር (punch-line) ያላቸው ከመሆኑ የሚመነጭ መሆኑን ጠቅሰዋል።

ቀልዶች ተብለው በዚህ ጥናት የተፈረጁ ሰባት ያህል ተረኮች /የተረኮቹ ዝርዝር በአባሪ ሶስት ውስጥ ተካቷል/ በአመዛኙ ከላይ የተጠቀሰውን ባህርይ የሚጋሩ ናቸው። ይህን ንኡስ ርእስ ከማጠቃለል አስቀድሞ ቀልዶችን እንዲሁም በንኡስ ርዕስ 3.2.1. ስር ተረቶችን አስመልክቶ የቀረበውን ሀሳብ በተጨማሪ ለማሳየት ይቻል ዘንድ ከዚህ ቀጥሎ ከየምድቦቹ አንድ አንድ ምሳሌ በመውሰድ ሁኔታውን በዝርዝር ለማስቀመጥ እሞክራለሁ።

ተረክ 7

አንድ በድንግልና ፀንቶ የሚኖር ሰው ነበር። ከአለታት በአንድ ቀን ከሚፀልይበት በአት ወጣና ከባድ ፈተና ገጠመው። አንዲት ሴት አገኘችውና “አንተ ሰው” አለችው “አቤት” ሶስት ነገር አቀረበችለት። አንድ፤ አንድ ጠርሙስ አረቁ። ሁለት ህጻን ልጅ መናገር የሚችል። ሶስት በጣም የተሣለ ወይም የሚያሥራራ። ሶስቱን አቅርባ “አንተ ሰው” አለችው “አቤት” “ወይ ይህንን አንድ ጠርሙስ አረቁ ጠጥተህ ጨርስ፤ ወይ በዚህ ሰይፍ የዚህን ህፃን አንገት ቁረጥ፤ ወይ ከእኔ ጋር ግንኙነት ፈጽም” አለችው። አስተውሉ ሶስቱም ኃጢአት ነው። የቱን ይፈጽም! ይህ ሰው ጨነቀው። “አይ ዛሬ እንደው ከምፀልይበት በአት ባልወጣሁ አ. . .ዬ! ምን አይነት ፈተና ገጠመኝ” አለ። አዘነ፣ አሰበ፣ አሰበ አንድ ውሳኔ ላይ ደረሰ ለማንኛውም እስቲ ይህንን አንድ ጠርሙስ አረቁ ቀስ እያልኩ ልጨርሰው ከዛ እራሴን ለማሸነፍ እሞክራለሁ” (አለና) ያን አንድ ጠርሙስ አረቁ ቀስ እያለ ሲጠጣ ይጨርሰዋል ይሰክራል። እራሱን መቆጣጠር ያቅተዋል። ከሴትየዋ ጋር ግንኙነት ይፈጽማል። ወዲያው ያንን ህፃን ልጅ ይናገርብኛል ብሎ በዚያ በሰይፍ አንገቱን ቆረጠው ይባላል።

ተረክ 45

ባል ታመመ ይባላል እየሰማችሁኝ ነው? ባል ታመመ ይባላል እና ላቦራቶሪ ሽንት አምጣ ይባላል። ምን አምጣ? ሽንት አምጣ ይባላል። ሽንት ጠፋ ከየት ይምጣ [አልገጠማችሁም

እንዲህ አይነት ነገር። ይጠፋል እኮ ላቦራቶሪ ብትታዘዙ ይጠፋል።] ሽንቱ ጠፋ ባለቤቱን ጠራና “እባክሽ ተዋርጃለሁ እንደው ላቦራቶሪ ቴክኒሻን ይስቅብኛል እንደው ሽንትሽን አበድሪኝ” አላት “እረ ምን ችግር አለው” አለች “ውሰድ ምን ችግር አለው” ከዚያ ሽንቷን ስትሠጥ ሲመረመር የሶስት ወር እርጉዝ በስመ አብ ወልድ ወመንፈስ ቅዱስ ወንድ አረዝ ተብሎ ላቦራቶሪ ቴክኒሻን ከመቀመጫው ወድቆ ነው የሞተው የተባለው።

በዚህ ጥናት ተረክ 7 ተረት በሚለው ተረክ 45 ደግሞ ቀልድ በሚለው ምድብ ስር የተፈረጁ ናቸው። ሁለቱን ተረኮች ከቅርፅ አንጻር ስናያቸው ተረክ 45 በአንጻራዊነት አጭር ሲሆን ተረክ 7 ረጅም ነው። በተረክ 7 የተነሳው ታሪክ በአንጻራዊነት ሲታይ ተስፋፍቶ የተተረከ ሲሆን በተረክ 45 የቀረበው ታሪክ ከመነሻው እስከ መድረሻው ድረስ የተቻኮለ አካሄድ የሚታይበት ነው። ተረኮቹ በተከውነብት ተፈጥሯዊ አውድ ውስጥ ከነበራቸው መንፈስ አንጻር ተገናዝበው ሲታዩ ተረክ 7፣ “መጠጥ የሰው ልጆችን ህይወት ወደሀጢያት ጎዳና የሚመራና ለውድቀትም የሚዳርግ ነው” የሚል በግልፅ የቀረበ አስተምህሮ ያለው ነው። ተረክ 45 በአንጻሩ ይህ ነው የሚባል አስተምህሮ ሳይኖረው በታዳምያን ዘንድ ሳቅን ለማጫር የቀረበ ነው። ከዚህ ጎን ለጎን ተረክ 45፣ በተረክ 7 ውስጥ የማናየውን ሳቅን የሚያጭር የመቋጫ ዐረፍተ ነገር /Punch-line/ ይዞ ቀርቧል።

በአጠቃላይ በምዕራፉ የቀረበው ሀሳብ ተጠቃሎ ሲታይ በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን በስብከት ስርዓት ወቅት ለሚነገሩ ተረኮች ተራቹ ማህበረሰብ ይሁነኝ ብሎ የሚሰጣቸው ስያሜና በዝርያ ለይቶ የሚያውቅበት አንድ ስርዓት የለውም። ይሁን እና ተረኮቹ ከሚከውነብት አኳኋን እንዲሁም ከራሳቸው ከተረኮቹ (ከ“ቴክስቶቹ”) አቀራረብ አንጻር ሲታይ ተራቹ ማህበረሰብ በውስጠ ታዋቂነት ተረኮቹን እውነተኛ እና ፈጠራዊ በሚል እንደሚረዳቸው ለማጤን ተችሏል። ይህ ጥናትም ይህንኑ የባህል ባለቤቶቹ ለተረኮቹ ያላቸውን ግንዛቤ መሰረት አድርጎ እውነተኛና፣ ምናባዊ በማለት ተረኮቹን በሁለት ምድብ ከፍሏል። በእነዚህ ሁለት ምድቦች የተጠቃለሉ ተረኮችንም ተንታኝ ዘዴን (analytical methodን) በመከተል በአራት የቃላዊ ዝርዝር ተረክ አይነቶች፣ ትውስታዊ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮች (Reminiscences)፣ ሃሳዊ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮች፣ ተረቶችና ቀልዶች በማለት በአይነት መድቧል። በቀጣዩ ምዕራፍ ደግሞ እነዚህ ተረኮች የሚከውነብትን አውድና ክዋኔን አስመልክቶ ቅኝት ይደረጋል።

ምዕራፍ አራት

በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን በስብከት ስርዓት ወቅት የሚነገሩ ቃላዊ

ዝርወ ተረኮች ክዋኔ /performance/

በቃላዊ ዝርወ ተረኮች ጥናት የተረኮቹን ክዋኔና የክዋኔ አውድ በቅርበት ማጤን የተራቹን ማህበረሰብና የተረኮቹን መሰረታዊ ባህርይ ለመረዳት የሚያበረክተው ከፍተኛ ጠቀሜታ አለው። Finnegan እንደሚሉት በስነቃል፣ ክዋኔ መሰረታዊ ጉዳይ እንደመሆኑ ልዩ ልዩ የስነቃል ዘርፎችን በማጥናት ሂደት ለየስነቃሎቹ ክዋኔ ተገቢውን ትኩረት መስጠት ይገባል (1966፣66፣1970፣3-4)። እነM.C.Sims በተመሳሳ በፎክሎር ጥናት፣ ከሚጠናው አንድ ነገር ወይም ጉዳይ ባሻገር ነገሩ የተጠቃለለበት አውድ ጭምር ሊጠና የሚገባው መሆኑን በሚከተለው መልኩ ይገልጻሉ።

When a folklorist enters the setting of a contemporary culture, she is likely to be interested in certain types of behaviors, beliefs or items that the members of the group practice or create. That doesn't mean, however, that she will overlook all the other existing elements of the culture to focus solely on the one that most interests her. Folklorist believe that in order to best understand the cultural expression in which they are interested, they must study it in context, considering the setting in which the item is found or used; in which the behavior is practiced; in which the belief is expressed; or in which the story is told. (2005፣ 20)

አንድ የፎክሎር ባለሙያ በዘመነኛው ባህል ላይ ትኩረቷን ስታደርግ በአንድ ቡድን አባላት ዘንድ በሚተገበር ወይም በሚፈጠር ሁኔታ ዙሪያ ትኩረቷ ሲሰጥ ይችላል። ይሁን እና ባለሙያዋ በአንድ ሁኔታ ተስባላች ማለት፣ ትኩረቷን ይበልጥ የሰበውን አንድ ጉዳይ በተናጠል በመመልከት በባህሉ ውስጥ ያሉትን ቀሪዎቹን ፀባያት ቸል ትላለች ማለት አይደለም። እንደፎክሎር ባለሙያዎች እምነት ትኩረታቸውን የሣበውን አንድ የባህል መገለጫ ወይም ገዕታ በሚገባ ለመረዳት የዘርፉ ባለሙያዎች፣ ሁኔታው የሚገኝበትን ወይም አገልግሎት ላይ የሚውልበትን መቼት፣ ባህሪው የሚተገበርበትን ሁኔታ፣ እምነቱ የሚገለፅበትን አካሄድ ወይም ታሪኩ የሚነገርበትን ሁኔታ ከግምት ውስጥ ማስገባት ይኖርባቸዋል።

የተረኮችን ክዋኔና የክዋኔ አውድ መቃኘት የዚህ ጥናት አንዱና ዋና ትኩረት ነው። በመሆኑም በምዕራፉ የተረኮቹ ከዋኞችና አድማሮች ማንነትና መስተጋብር እንዲሁም የክዋኔው ተፈጥሯዊ አውድና የአከዋወን ዘዴ (ስልት) ትኩረት ተሰጥቶት ይቃኛል። በተያዘው ምዕራፍ የተረኮቹን ክዋኔና የክዋኔ አውድ ከመቃኘት አስቀድሞ ቅኝቱን በማንበብ ሂደት ከወዲሁ ሊጤን የሚገባው ነጥብ አለ። ይኸውም ተረኮቹ በሚከውኑበት ተፈጥሯዊ አውድ ስለተረክነታቸው (for their own sake) የሚነገሩ ባለመሆናቸው የተረኮቹ ክዋኔ አጠቃላይ ገዕታ የሚቃኝ (oriented) መሆኑ ነው። በሌላ አገላለጽ የተረኮቹ ተራሾች፣ ተረኮቹን መተረክን ተቀዳሚ አላማቸው አድርገው አይተርጉቷቸውም፤ ታዳምያኑም እንዲሁ ተረኮቹን ማድመጥን ዋና አላማቸው አድርገው አይታደሙባቸውም ። ይህ መሆኑም ተረኮቹ የሚከውኑበትን አውድ ገጽታ፣ የተራሾች እና የአድማሮችን ማንነትና ሚና እንዲሁም የአከዋወን ስልትና ባህርይ ይወስናል። የተረኮቹ አጠቃላይ ገዕታ፣ ተረኮቹ ስለተረክነታቸው የሚነገሩ ባለመሆናቸው እንዴት ይቃኛል የሚለው ሀሳብ በየንኡስ ርዕሶች ስር እንደአስፈላጊነቱ እየተነሳ በዝርዝር ይታያል።

4.1. የመከወኛ አውድ /context/

በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን በስብከት ስርዓት ወቅት የሚነገሩ ተረኮች መከወኛ አውድ፣ ተረኮቹ ተጠቃለው የሚገኙባቸው ስብከቶች በሚቀርቡባቸው ዋና ዋና ጊዜያቶችና ቦታዎች የተወሰነ ነው። ከጊዜ አንጻር ተረኮቹ በአመሻሽ የየአብያተ ክርስቲያን ጉባኤዎች፣ በንግስ ቀናት ታቦት በአውደ ምህረት ሲቆም፣ በጥዋት ቅዳሴ ማብቂያ ላይ፣ እንዲሁም በጾም ቀናት የቀትር ቅዳሴ ከመጀመሩ አስቀድሞ ባሉት ጊዜያቶች በሚደረጉ ስብከቶች ላይ ይነገራሉ። ከቦታ አንጻር ተረኮቹ በአውደምህረት፣ በመቅደስ ውስጥ፣ በፀበል መጠመቂያ ቦታና በአብያተ ክርስቲያን ደጃፍ ይከወናሉ። ምንም እንኳን እነዚህ በዝርዝር የቀረቡ የስብከት ስርዓቶች የሚካሄዱባቸው ጊዜያቶችና ቦታዎች ቃላዊ ዝርወ ተረኮች ሲነገሩ የሚደመጥባቸው ቢሆንም የስብከት ስርዓቶች ተካሂደው ባለበት አጋጣሚ ተረኮቹ የማይነገሩበት ሁኔታ ሊኖር ይችላል። ከዚህ ጎን ለጎን የተረኮች መከወኛ ቦታዎችና ጊዜያቶች ናቸው ተብለው ከላይ በዝርዝር የተጠቀሱ አውዶች ተዘውታሪ የተረኮች መከወኛ አውድ ከመሆን አንጻር አንዳቸው ከሌላቸው ጉልህ ልዩነት አላቸው። በዚህ ጥናት ከተፈጥሯዊ መቼት ከተሰበሰቡ ተረኮች መካከል 95 በመቶ ያህሉ በልዩ ልዩ አብያተ ክርስቲያን በተደረጉ የአመሻሽ የአውደምህረት ጉባኤዎች ላይ የተደመጡ ወይም የተቀረፁ ናቸው። ቀሪዎቹ 5 በመቶ ያህሉ በአንጻሩ ከጾም ቀናት የቀትር ቅዳሴ መጀመር አስቀድሞ በመቅደስ ውስጥ ከተደረጉ ስብከቶች የተወሰዱ ናቸው። በመስክ በነበረኝ ቆይታ ከጥዋት ቅዳሴ መልስና በንግስ ቀናት በአውደ ምህረት፣ በፀበል ቦታና በቤተ ክርስቲያን ደጃፍ በሚደረጉ ስብከቶች ቅኝት ባደርግም ለዚህ ጥናት መሰረት የሆኑ ተረኮች

ሲነገሩ ያደመጥኩበት አጋጣሚ አልነበረም። ከላይ በዝርዝር በጠቀስኳቸው አውዶች ላይ ከሶስት ወራት በላይ ባደረኩት ቅኝት ተረኮቹ ሲነገሩ አለማድመጤ አውዶቹ የቃላዊ ዝርዝር ተረኮቹ ተዘውታሪ መከወኛ ጊዜያቶችና ቦታዎች እንዳልሆኑ ያሳያል። ይሁን እና አጋጣሚው ከዚህ ባለፈ ተጠቃሽ አውዶች፣ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮቹ ፍፁም አይነገሩባቸውም ወደሚል መደምደሚያ አያደርስም። ለዚህ አባባል ድጋፍ የሚሆኑ ሁለት አብነቶችን መጥቀስ ይቻላል። አንዱ አብነት ለዚህ ጥናታዊ ስራ የስብከት ስርዓቶችን መከታተል ከመጀመሪያ አስቀድሞ በአውዶቹ በተገኘሁባቸው ጊዜያዎች ተረኮቹ ሲነገሩ የሰማሁባቸው ውሱን አጋጣሚዎች መኖራቸው ነው። ሁለተኛው አብነት የቤተ እምነቱ ምእመናን ከሆኑ ግለሰቦች ጋር ጉዳዩን አስመልክቶ ባደረግሁት ውይይት ተረኮቹ በአውዶቹ ላይ ዘወትር ባይሆንም በአንዳንድ አጋጣሚዎች ሲተረኩ የሚደመጡበት ሁኔታ መኖሩን ለማረጋገጥ መቻሌ ነው።

የአመሻሽ ጉባኤዎች ከቀሪዎቹ አውዶች እጅግ በላቀ ሁኔታ ተረኮቹ ተደጋግመው ሲከውባቸው መታየቱ፣ እንዲሁም በተቀሩት ጊዜያቶችና ቦታዎች ላይ ተረኮቹ የሚነገሩበት ሁኔታ ድግግሞሹ በቁጥር አናሳ መሆኑ በዋናነት ከሁለት መሠረታዊ ምክንያቶች፣ ከጊዜና፣ ከስብከቱ አላማ፣ የሚመነጭ ነው ለማለት ይቻላል። የአመሻሽ ጉባኤዎች በዋናነት ለምእመናን የስብከት አገልግሎት ለመስጠት ተብለው የሚዘጋጁ በመሆናቸው በአንጻራዊነት ሰፊ ሊባል የሚችል የስብከት አገልግሎት ጊዜ አላቸው። በአዘቦት ቀናት በአመሻሽ ጉባኤዎች ላይ የሚካሄድ የስብከት አገልግሎት በአማካይ ከአንድ ሰዓት እስከ አንድ ሰዓት ከሰላሳ ለሚጠጋ ጊዜ ይዘልቃል። በክብረ በአላትና በልዩ ጉባኤዎች ዝግጅት ወቅት ደግሞ ስርዓቱ በአማካይ ከሁለት ከሰላሳ እስከ ሶስት ሰዓት ድረስ ሊዘልቅና ከአንድ በላይ (ሁለት ወይም ሶስት) ሰባክያነ ወንጌልን ሊያሳትፍ ይችላል*። ይህም በአብዛኛው በአማካይ ከሰላሳ እስከ አርባ ደቂቃ ባለው ጊዜ ውስጥ ከሚጠናቀቁት፣ የቅዳሴ ስርአት መነሻና ፍፃሜ ላይ እንዲሁም በአውደምህረት በቆሙ ታቦቶች ፊት ከሚካሄዱ ስብከቶች አንጻር ሲታይ ሰፊ ጊዜ ነው። የጊዜው መስፋት ታዲያ ሰባክያነ ወንጌል የሚያነሷቸውን ሀይለቃላት በተለያዩ ተረኮች አስደግፈውና አስፋፍተው የሚያቀርቡበትን የተሻለ እድል ይሰጣቸዋል። የስብከት አገልግሎቱ ጊዜ መርዘም ሰባክያነ ወንጌል ተረኮቹን እንዲተርኩ ሰፊ እድል ከመስጠቱ ባሻገር አንዳንድ ጊዜ ተረኮቹ መተረታቸው የግድ አስፈላጊ የሚሆንበትን አጋጣሚ ይፈጥራል። ሁኔታውን ሰባኤ ወንጌል ሀብታሙ እንደሚከተለው ገልፀውታል።

* አዘቦትና ክብረበአላት በማለት ቀናትን ለይቼ ሳስቀምጥ ለምሳሌ እለቱ በአማንያኑ ዘንድ የቅድስት ማርያም ዕለት በመባል የሚታወቀው የወሩ ወይም የአመቱ ሃያ አንደኛ ቀን ከሆነ በቅድስት ማርያም ቤተ ክርስቲያናትና ማርያም ድርብ አለች በሚባሉበት አብያተ ክርስቲያን ሁሉ ዕለቱ ክብረበአል ይሆንና የሚደረጉ የስብከት ስርአቶች በዚህ በበአል መንፈስ የሚካሄዱ ይሆናሉ። ከዚህ ውጪ ባሉ ቤተ ክርስቲያናት በአንጻር በእለቱ የሚደረጉ የስብከት ስርአቶች በአዘቦት ቀን መንፈስ የሚካሄዱ ናቸው።

ምሳሌዎቹን መጠቀም ከሚገባው በላይ፣ በጣም ትልቅ ነገር ነው። አንደኛ ሰው ስልቹ ነው፣ ይሰለቻል። በአንድ መድረክ ላይ ደግሞ ቢያንስ አንድ ሰባኪ ከአርባ እስከ ስልሳ ደቂቃ ይቆያል። ከዛም በላይ ሊቆይ ይችላል። ያንን አርባና ስልሳ ደቂቃ ዝም ብሎ ያ ሰባኪ ደረቅ ቃል ብቻ የሚናገር ከሆነ ሰሚው ይሰለቻል፣ ሰሚው ሰውነቱ ይዝላል፣ ይደክማል። ስለዚህ አንድ አንድ ጊዜ ምሳሌዎቹን እያስገባሽ ስትነግራቸው እነዚያ ምሳሌዎች ሰዎችን ይስባሉ፣ ሰውየው ትኩረት እንዲያደርግ ያስችላሉ። (29/8/2002 ቃለ መጠይቅ ካሴት ተራ ቁ. 2፣ገፅ 5)

ከላይ እንደተገለፀው የተረኮች መተረቻ ዋነኛ ወይም ተዘውታሪ አውድ መሆን ከጊዜ መርዘምና ማጠር ባሻገር ስብከቱ ከተፈጠረበት አላማ አንጻር ጋርም የሚዛመድ ነው። የስብከቶቹን ባህርይ፣ የስብከት ስርአቶቹ የተፈጠሩበት አላማ መንፈስ ሲወስነው፣ የስብከቱ ባህርይ መወሰን ደግሞ በተረኮቹ መነገር ወይም አለመነገር ላይ የራሱን ተፅዕኖ ያሳርፋል። ለምሳሌ በቅዱስ ጊዮርጊስ ክብረበአል ላይ ለመስበክ በአውደ ምህረት የቆመ ሰባኪ ወንጌል አውዱ ሰማዕቱን ለመዘከር የተፈጠረ በመሆኑ የሰባኪ ወንጌሉ ትኩረት (የሚያነሳው ርዕስ ጉዳይ) በዛው አውዱ በተፈጠረበት አላማ ላይ የተወሰነ ይሆናል። በሌላ አገላለፅ ሰባኪው በአለቱ የቅዱስ ጊዮርጊስን እለተ በአል ከመዘከር በዘለቀ ሌሎች ሃይማኖታዊ እንዲሁም ማህበራዊ፣ ኢኮኖሚያዊና ፖለቲካዊ ጉዳዮችን በማንሳት የተስፋፋ ስብከት ለማድረግ የሚኖረው እድል ጠባብ ነው። በሌላ በኩል እለታዊ በሆነው የአመሻሽ ጉባኤ ላይ የሚገኘው ሰባኪ ወንጌል ከሚሰብክበት ርዕስ ጉዳይ ምርጫ አንጻር “ነፃ” ነው። ይህ የሰባኪው “ነፃነት” ስብከቱ ከሚሰጥበት ሰአት ሰፊ መሆን ጋር ተዳምሮ ከሃይማኖታዊ ጉዳይ በተጨማሪ ወይም ጎን ለጎን ልዩ ልዩ ማህበራዊ፣ ኢኮኖሚያዊና ፖለቲካዊ ጉዳዮችን እያነሳ በልዩ ልዩ ተረኮች (አንዳንድ ሰባኪያነ ወንጌል እንደሚሏቸው በምሳሌዎች) እያስደገፈ ለመስበክ ሰፊ እድል ይኖረዋል።

በአጠቃላይ እስከአሁን ከነበረን ቆይታ ተረኮች ሲከወኑ የሚታዩባቸው አውዶች የትኞቹ እንደሆኑ ለማየት ችለናል። የአመሻሽ የአውደ ምህረት ጉባኤዎች ተረኮቹ በአንጻራዊነት በብዛት የሚከወኑባቸው አውዶች እንደሆኑም ተመልክተናል። በዚህ መሰረት፣ በሚከተሉት ንኡሳን ርእሶች ስር የተረኮችን ክዋኔና የክዋኔ አውድ አስመልክቶ የሚደረገው ቅኝት እነዚህን ዋነኛ መከወኛ አውዶች፣ መሰረት ያደረገ ይሆናል።

የአመሻሽ ጉባኤዎች በአመዛኙ በአዘቦት ቀናት በ11:30 ላይ ተጀምረው እስከምሽቱ 1:00 ድረስ የሚዘልቁ ሲሆን፣ በበፀል ቀናት ከ10:30 እስከ ምሽቱ 2:00 እና 2:30 ድረስ የሚቆዩበት አጋጣሚ ብዙ ነው። ተረኮቹን የሚያደምጡ ግለሰቦች ዋነኛ ታዳሚነታቸው ለስብከተ ወንጌሉ

ወይም ለሃይማኖታዊ ተልዕኮ እንደመሆኑ ብዛታቸው እንደየዕለቱ፤ በቁጥር በአማካይ ከ150 እስከ 2ሺህ ድረስ ሊዘልቅ ይችላል። የታዳሚው ቁጥር መብዛትና ማነስ፣ ዕለቱ በአልና አዘቦት ከመሆኑ ባሻገር የስብከት አገልግሎቱ የሚሰጥበት ቤተ ክርስቲያን መሀል ከተማ (በርካታ ኗሪዎች የሚገኙበት) አካባቢ ከመሆኑ አንጻርም ይወሰናል። ከዚህ ጋር በተያያዘ፤ አመዛኙ አማኝን በአሉ ለሚከበርሱት መልዕክ ወይም ጻፍቅ ወይም ሰማዕት ባላቸው የውዴታ ደረጃ መለያየትም እንዲሁ የታዳሚው ቁጥር ይወሰናል። በዕለቱ ትምህርቱን የሚሠጠው መምህር ያለው የታዋቂነት ደረጃም ለምዕመኑ ቁጥር መብዛትና ማነስ የሚያበረክተው የራሱ ድርሻ አለው። በነዚህ ምክንያቶች የተነሳ የታዳምያኑ ቁጥር መብዛትና ማነስ በአጠቃላይ በስብከት ስርአቱ በተለይ ደግሞ በስብከት ስርአቱ ውስጥ ተጠቃለው በሚነገሩ ተረኮች ላይ የሚያሳድረው ጉልህ ተፅዕኖ አለው። ተፅዕኖው ምን ይመስላል የሚለው በንኡስ ርእስ 4.3 ስር በስፋት የሚታይ ይሆናል።

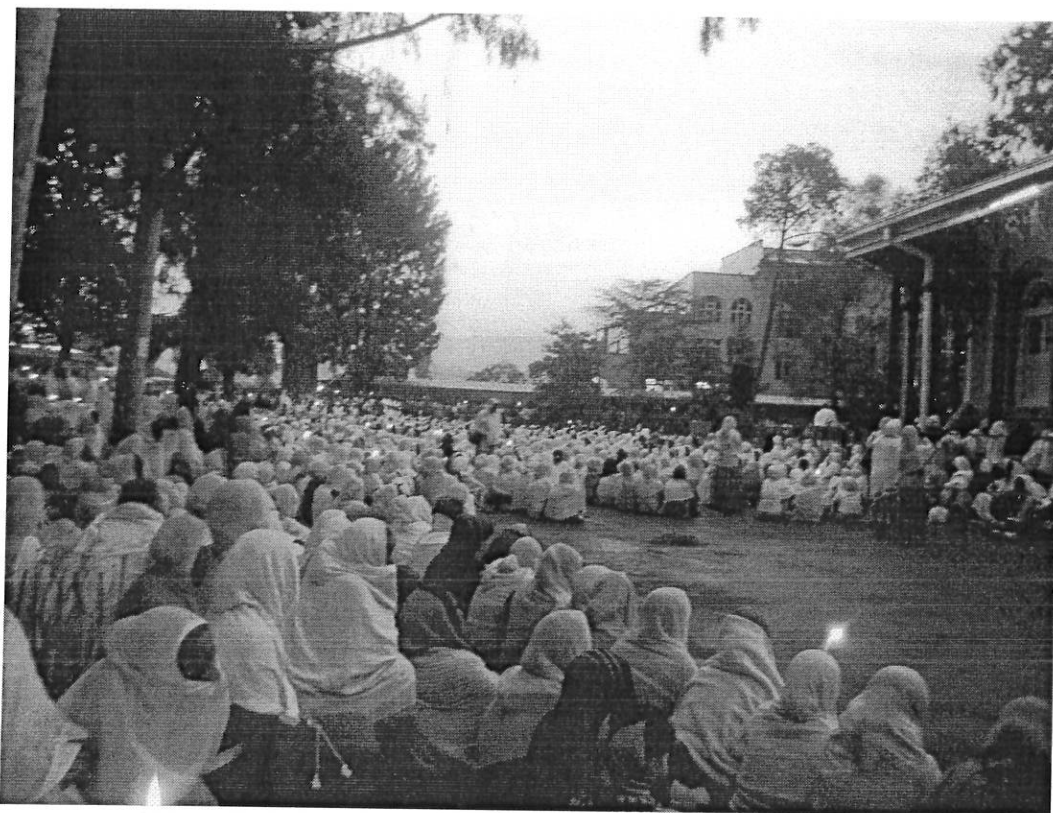
የአመሻሽ ጉባኤዎችን ለመካፈል በቤተ ክርስቲያን የሚገኘው ምእመን በቅፅ ግቢው ከቤተ ክርስቲያኑ ህንጻ ፊት ለፊት ለሰባክያነ ወንጌል ከሚዘጋጀው መቆሚያ መድረክ ትይዩ በአማካይ በአምስት ሜትር ርቀት ላይ በሚደረደሩ ወንበሮች ላይ ይቀመጣል።* ከወንበሮቹ የሚተርፈው ምእመን ደግሞ በቅፅ ግቢው በተሰሩ መጠለያዎች፣ ለመቀመጥ ምቹ በሚሆኑ ገላጣ ስፍራዎች ላይ ሁሉ ይቀመጣል። በተለይ ዕለቱ ክብረ በዓል ከሆነ ከወንበሮቹ የሚተርፈው አመዛኙ ምዕመን ሰባኬ ወንጌሉ ከቆመበት ጥቂት እርምጃዎች እራቅ ብሎ አንስቶ በመላው ቅፅ ግቢው መሬት ላይ ይቀመጣል። የተቀረው ምእመን እንዲሁ መሬት ከተቀመጠው ምእመን በስተኋላ ይቆያል። ይህ የታዳምያኑ አቀማመጥ ተረኮቹ በሚከወኑበት አውድ በተራቹ እና በታዳሚው መካከል ለሚካሄድ የገፅ ለገፅ ተራክቦ /face-to-face communication/ምቹ ሁኔታን ይፈጥራል። የምዕመናኑ አቀማመጥ ሴቶች ከመምህሩ አንጻር በስተግራ ነጠላቸውን በአመዛኙ በትዕምርተ መስቀል አጣፍተውና ተከናኝበው ሲቀመጡ ወንዶቹ ከዘውትር የተለየ የአለባበስ ስርዓት ሳይከተሉ ከመምህሩ በስተቀኝ ይቀመጣሉ። የአለባበስ ስርዓቱን አስመልክቶ ቃለ መጠይቅ የተደረገላቸው ሰባክያነ ወንጌል፣ ቅዱስ ጳውሎስ ሴቶች ተከናኝበው ይቀመጡ በሚል

* በአብያተ ክርስቲያን መምህራን ለስብከት አገልግሎት ሲቀርቡ የሰባኪነትም የተራችነትም ሚና ይኖራቸዋል። በተመሳሳይ የተረኮቹ አዳማጮች በአውዶቹ ሲታደሙ ሚናቸው የምእመንነትም/የታዳሚነትም (የአዳማጭነትም) ነው። በመሆኑም በዚህ ፅሁፍ፣ ሰባኪ/ተራች(ከዋኝ) እና ምእመን/ታዳሚ የሚሉት መጠሪያዎች የባህል ባቤቶችን ለማመልከት እንደየሁኔታው ተተካኪ ሆነው በመግባት ያገለግላሉ።

በመፅሀፍ ቅዱስ በተናገረው ቃል መሰረት ሴቶች በቤተ ክርስቲያን ተከናንበው ይቀመጣሉ ብለዋል።*

ቀደም ሲል እንደተጠቀሰው በበአል ቀናት በሚካሄዱ ጉባኤዎች ወቅት በአብያተ ክርስቲያን የሚታደሙ ህዝቦ ክርስቲያን ቁጥር እጅግ በርካታ ነው። የህዝቦ ክርስቲያን ቁጥር በርካታ መሆን ደግሞ በአጠቃላይ በአውዱ ላይ በሚካሄዱ ስብከቶች በተለይ ደግሞ በስብከት ስርዓት ውስጥ ተጠቃለው በሚነገሩ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮች ክዋኔ ሂደት ላይ የራሱ የሆነ አወንታዊም አሉታዊም ተፅእኖ ያሳድራል። ከአወንታዊ ተፅእኖው ልነሳ። የታዳምያን ቁጥር በበዛ መጠን በአውዱ ለሚነገረው ተረክ የሚሰጡት ምላሽ (አልልታው፣ ጭብጨባው፣ ከንፈር መጠጣው ወዘተ.) በዛው መጠን ጉልህ ይሆናል። የታዳምያን ተሳትፎ ጉልህ መሆን በአንጻሩ የተራቹን ስሜት ይበልጥ እየቀሰቀሰና እያነቃነቃ ከወትሮው በተለየ ሁኔታ ተረኮቹን በጋለ ስሜትና በላቀ አቀራረብ እንዲከውናቸው ምክንያት ይሆናል። ከዚህ ጎን ለጎን እለቱ በዐል ሲሆን በአብያተ ክርስቲያን ከሚገኘው በቁጥር በርካታ ከሆነው ምእመን አመዛኙ ምሽቱ ለአይን ያዝ ማድረግ ሲጀምር ጧፎችን ያበራል። የተለኮሱት ጧፎች ቢጫማ ብርሃን ሲፈጥሩ፣ የጧፎቹ ብርሃን ከምሽቱ መጨለም፣ ችምችም ብለው ከሚታዩ ወንድ ምእመናን ጥቁር ራሶች እንዲሁም ሴት ምእመናን ከተከናከሏቸው ነጭ ነጠላዎች ጋር እየተነጻፀረ ለአይን ከሚፈጥረው ህብረ ቀለም ባሻገር የእለቱን ክብረ በአልነት እያመላከተ ወይም አፅንኦት እየሠጠ በከዋኙና በታዳሚው መስተጋብር ላይ ጉልህ የስሜት መነቃቃትን ይፈጥራል።

* ለባክያን ቅዱስ ጳውሎስ ሴቶች እንዲከናከቡ አሟል በማለት የጠቀሱት ሀሳብ በመፅሀፍ ቅዱስ፣ ቆሮንቶስ ፩ ፣ 11፣4-16 ድረስ የቀረበ ነው።

ሴት ምዕመናን በማሕደረ ስብሃት ቅድስት ልደታ ለማርያምና ደብረ መድኃኒት መድኃኔዓለም ቤተ ክርስቲያን በአመሻሽ ጉባዔ ላይ /ምስል 1/

በሌላ በኩል በክብረ በአላት ዕለት በሚካሄዱ የአመሻሽ ጉባዔዎች ወቅት የምዕመኑ መብዛት ቀደም ሲል እንደተጠቀሰው በተረኮቹ ክዋኔ ላይ የሚያሳድረው አሉታዊ ተፅዕኖም አለው። በአዘዎት ቀናት በሚደረጉ የስብከት ስርዓቶች ወቅት ከብያተ ክርስቲያኑን ለመሳለምና ፀሎት አድርገው ለመመለስ ከሚንቀሳቀሱ ጥቂት ምእመናን እንዲሁም የስብከት ስርአቱን ለመከታተል የታደሙ ምዕመናንን ተከትለው ከሚመጡ አንድ አንድ ህፃናት ውርውርታ በስተቀር የታዳምያኑን ቀልብ ወይም ትኩረት የሚከፍል ጉልህ እንቅስቃሴ አይታይም። እሱም ክብረ በዓል ሲሆን ግን የምዕመኑ ቁጥር እጅግ ከመብዛቱም በላይ የስብከት ስርዓቱን ለመከታተል ከሚታደሙ ምዕመን ባሻገር እሱም ክብሩን በማሰብ ተሳልመው፣ ጸሎታቸውን ወይም ስዕላቸውን አድርገው ለመመለስ በየአብያተ ክርስቲያኑ የሚገኙ ምዕመናን እንቅስቃሴ ጉልህ ይሆናል። ከምእመናኑ እንቅስቃሴ ጎን ለጎን በዕለቱ ልዩ ልዩ ሃይማኖታዊ ጋዜጦች፣ መፅሔቶችንና ሲዲዎችን፣ እሱም የተዘከረበትን ፀዲቅ (ዳቦ) ለምእመናን ለማድረስና ለማቅመስ የሚንቀሳቀሱ ወጣቶችና ታዳጊዎች እንዲሁም ከምእመናን ምዕመን የሚጠይቁ ነዳያን እንቅስቃሴ የላቀ ነው። ይህ ጉልህ እንቅስቃሴ ታዲያ በተራቹ እና በታዳሚው መካከል ላለ መስተጋብር በተወሰነ ደረጃ መሰናክል (barrier) ይሆናል።

በበጋል ቀናት የሚታየው የላቀ እንቅስቃሴና እንቅስቃሴው የሚፈጥረው ድምጽ፣ ከፍተኛ ድምጽ በሚያወጣ ማጉያ እየታገዘ የሚካሄደው ስብከት እንዳይደመጥ አይገታም። ይሁን እና በአውዱ አልፎ አልፎ የተወሰኑ የንግግር ድምፆች በተለይ በዝቅተኛ ድምጽ የሚነገሩት የስብከት ወይም የተረክ ክፍሎች እንዳይደመጡ እንቅፋት ይሆናል። ታዳሚያን በዚህ እንቅፋት በተለይ በይበልጥ ሲታወኩ የሚታዩት ከአጠቃላይ የስብከት ስርዓቱ በላይ ተረኮቹ በሚነገሩበት ጊዜ ነው። በአንጻራዊነት ተረጋግተው ተቀምጠው የነበሩ ምዕመናን ተረኮቹ መነገር ሲጀምሩ በጥድፊያና “ትዕግስት በማጣት” እንቅስቃሴው የሚፈጥረውን ድምጽ ለማስቆም ጥረት ያደርጋሉ። ይህ የታዳሚያን ተግባር በአለቱ የሚፈጠረው እንቅስቃሴ በትረካው ሂደት ያለውን አሉታዊ ተፅዕኖ ከማሳየት ባሻገር ታዳሚያን ለሚነገሩ ተረኮች ያላቸውን ስሜተ ስሱነትም (sensitivity) ያሳያል። ከዚህ ጎን ለጎን ታዳሚያን ተረኮቹ መነገር ሲጀምሩ፣ ተረኮቹ መነገር ከመጀመራቸው በፊት ከነበራቸው ሁኔታ በተለየ እንቅስቃሴዎቹ እይታቸውን እንዳይጋርዱ አንገቶቻቸውን ወደግራና ወደ ቀኝ በማዘመም አንዳንዴ ወደላይ በመምዘዝ ለመሸሽ ጥረት ሲያደርጉ ይታያሉ። በዚህ መልኩ ታዳሚያን ከተራቹ ጋር የነበራቸውን የገፅ ለገፅ ተራክቦ ለማስጠበቅ የሚያደርጉት ጥረት በቃላዊ ዝርው ተረኮቹ የክዋኔ ሂደት የተራኪው አካላዊ እንቅስቃሴ እና የፊት ለውጥ በክዋኔው ተግባራዊ ሂደት ላይ ያለውን ጉልህ ድርሻ ያመላክታል።

4.2. ከዋኝ /performer/

Finnegan እንደሚሉት የስነቃል ህልውና በአንድ በተወሰነ አጋጣሚ በቃላት አቀናብረው በሚያቀርቧቸው ከዋኞች ላይ የተመሰረተ ነው (1970፣2)። የዚህ ጥናት ትኩረት የሆኑ ቃላዊ ዝርው ተረኮች በሚነገሩበት ተፈጥሯዊ አውድ እንዲከውኑና ለታዳሚዎቻቸው እንዲደርሱ የከዋኞች ሚና ወሳኝነት አለው። በመሆኑም የተረኮቹ ተግባራዊነት ከከዋኞቻቸው ጋር በጥብቅ የተቆራኘ ነው። በዚህ መሰረት የዚህ ንኡስ ርዕስ ትኩረት በተረኮቹ ክዋኔ፣ የከዋኝያንን ማንነትና ሚና መቃኘት ይሆናል።

በያዝነው ምዕራፍ መነሻ ላይ እንደተጠቀሰው ቃላዊ ዝርው ተረኮች ተቀዳሚ አላማቸውን ተረኮቹን መከወንን ባደረጉ ተራሾች የሚተረቱ አይደሉም። በመሆኑም ተረኮቹ በተራች እና በአድማጩ ማህበረሰብ ዘንድ ስለተረክ አተራረክ ክህላቸው ልዩ ክብር ወይም እውቅና የሚሰጣቸው ባለሙያ (professional) ከዋኞች ወይም ተራሾች የሏቸውም።

በሌላ በኩል ቃላዊ ዝርው ተረኮች፣ ተጠቃለው የሚነገሩባቸው የስብከት ስርዓቶች ከሚተዳደሩበት የአብያተ ክርስቲያን ስርአትና ህግ ውጪ ባለመሆናቸው የከዋኞች ማንነትም

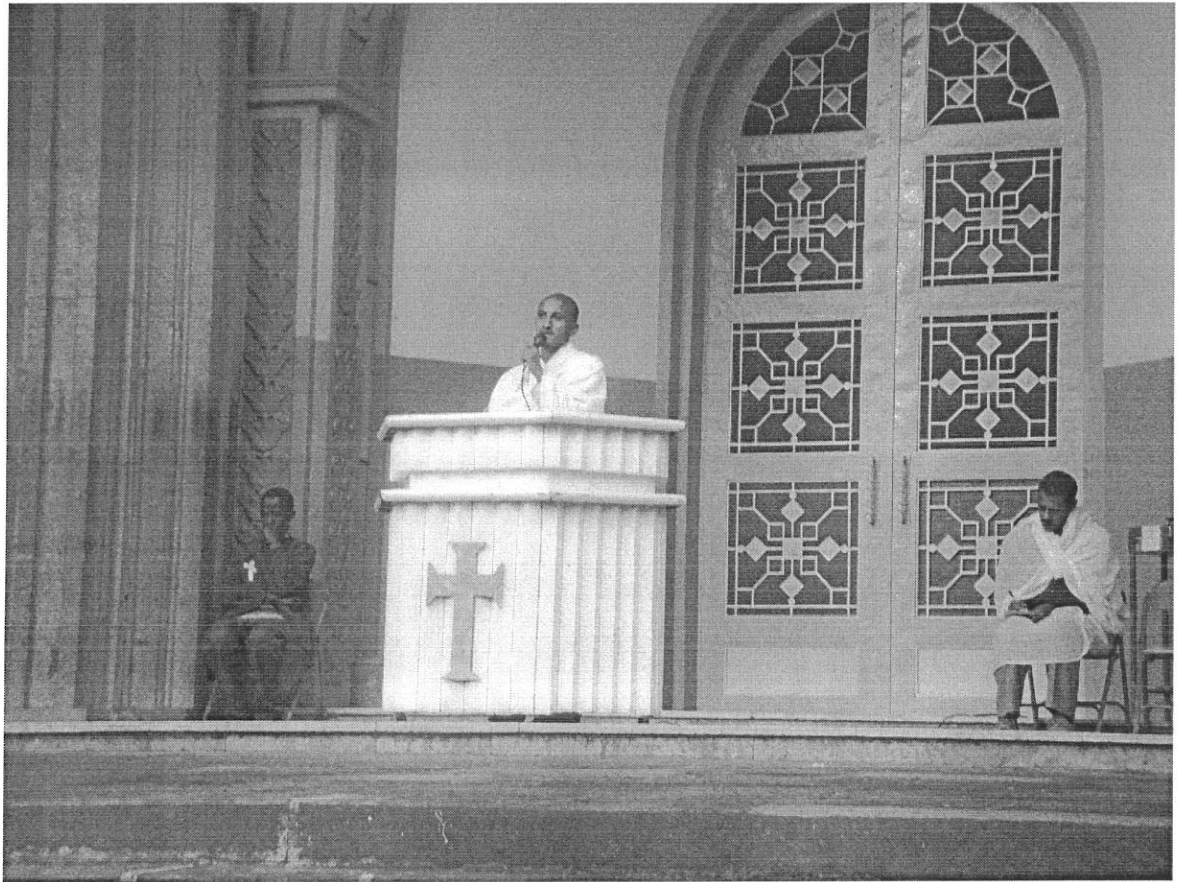
በዚህ የስብከት ስርዓቱ በሚተዳደርበት ህግና ስርዓት ይወሰናል። ሴቶች በስብከት አገልግሎት እንዳይሳተፉ የአብያተ ክርስቲያን ስርአት ያግዳል።* ይህ መሆኑም በቀጥታም ባይሆን በተያያዥ ሴቶች ቃላዊ ዝርወ ተረኮችን በተጠነባቸው ተፈጥሯዊ አውዶች እንዳይከውኑ የአብያተ ክርስቲያና ህግና ስርዓት አቅቧቸዋል።

አዋቂ ወንድ ሰባክያነ ወንጌል ቃላዊ ዝርወ ተረኮችን በተጠነብት ተፈጥሯዊ አውድ ውስጥ የሚተርቱ ብቸኛ ክዋኞች ሲሆኑ ተራቶቹ ተረኮቹን የመተረክ ክህልን በመደበኛ ትምህርት ቤት በመገኘት የቀሰሙ አይደሉም። ተራኪዎቹ፣ ተረኮቹን ከእናቶችና ከአባቶች ወግ ካደመጧቸው፣ በልዩ ልዩ ማህበራዊ ግንኙነቶች ውስጥ ባላቸው ተሳትፎ ካዩዋቸውና ከሰሟቸው፣ ከመገናኛ ብዙሀን ካነበቧቸውና ካደመጧቸው፣ በአጠቃላይ በእለት ተእለት ህይወታቸው ካስተዋሏቸው ሁነቶችና ድርጊቶች በመነሳት ይተርቷቸዋል። ሁኔታውን አስመልክቶ ለሰባክያነ ወንጌል በቀረበ ጥያቄ የአዲስ አበባ ሀገረ ስብከት መስሪያቤት ዋና ስራ አስኪያጅ የሆኑት ሊቀማእምራን ፋንታሁን፡-

አንድ ሰባኪ ትልቁ ነገሩ የተማረውን ብቻ ይዞ መቀመጡ አይደለም። ሚዲያዎችን መከታተል ይኖራል፣ ማንበብ ይኖራል። ማንበብ ሲባል ደግሞ ለማንበብ መጽሐፍ አይመረጥም ለእውቀት መንገድ ላይ ጋዜጣ ማንበብ ሊሆን ይችላል፣ እየሄድሽ ድንገት ሰዎችን ልትጠይቁ ትችያለሽ፣ ሰዎች ከሚያወሩት ከሚጫወቱት ልታገኚ ትችያለሽ፣ እናቶች ከሚያወሩት ልታገኚ ትችያለሽ።(27/9/2002፣ ቃለ መጠይቅ ካሴት ተራ ቁ. 5፣ገፅ ለ)

በማለት ምላሽ ሲሰጡ ጥያቄው የቀረበላቸው ቀሪዎቹ ሰባክያነ ወንጌል የሰጡት ምላሽም ከሞላ ጎደል ከላይ ከቀረበው ገለጻ ጋር የሚዛመድ ነው።

* የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ስርዓት ሴቶችን በስብከት አገልግሎት እንዳይሳተፉ የሚያግደው በመፅሐፍ ቅዱስ፣ በቆሮንቶስ ፩፣ 14፣34-36 እና ጢሞቴዎስ ፩፣ 2፣11-15 ውስጥ ቅዱስ ጳውሎስ ሴቶች በስብከት አገልግሎት እንዳይሰማሩ በማለት ባሰፈረው ቃል መሰረትነት መሆኑን ቃለመጠይቅ የተደረገላቸው ሰባክያነ ወንጌል ይጠቅሳሉ።

መምህር ብርሃን አንላይ በመንበረ ጸባኦት ቅድስት ስላሴ ካቴድራል በስብከተ ወንጌል አገልግሎት /ምስል 2/

ከዚህ ጋር በተያያዘ በዛ ያሉት ሰባክያን ወንጌል እንደሚሉት ለስብከት አገልግሎት ወደ አውደ ምህረት ከመቅረባቸው ቀደም ብለው ለስብከት የሚሆናቸውን ርዕሰ ጉዳይ መርጠው ይዘጋጃሉ። በዚህ ጊዜ ከላይ በሊቀመንበሩን ፋንታሁን ከተዘረዘሩትና ከሌሎች መሠል ምንጮች ካገኛቸው ተረኮች መካከል ከርእሰ ጉዳያቸው ጋር የሚሄዱትን ተረኮች አስቀድመው በመምረጥ ተዘጋጅተው ወደስብከት ይገባሉ። በአንዳንድ አጋጣሚዎች ደግሞ ከያዙት ርእሰ ጉዳይ ጋር ተያያዥነት ያላቸው ተረኮች ድንገት ወደ አእምሯቸው ሲመጡ በዛው ቅጽበት ይተርካቸዋል እንጂ ቀደም ብለው የተዘጋጁባቸው አይሆኑም። አመዛኙ ሰባክያን እንደሚሉት ከስብከት ስርዓቱ በፊት ተዘጋጅተው ያቅርቧቸውም በስብከት ስርዓቱ ወቅት ድንገት በአእምሯቸው ሲከሰቱ ይተርካቸው፤ በየትኛውም መንገድ ቢሆን ተረኮቹን የሚተርካቸው ቀድመው ከሰሙበት ምንጭ እንዳሉ ቃል በቃል በመድገም አይደለም። ከተለያዩ ምንጮች ያገኛቸውን ተረኮች ይዘው ከተነሱት ርእሰ ጉዳይ፣ ተረኩን ከሚያቀርቡለት ታዳሚ ማንነት፣ ከራሳቸው ከሰባክያኑ ተመክሮ አንፃር አስማምተው ያቀርቧቸዋል። ሰባኬ ወንጌል ሀብታሙ ይህን ሁኔታ አስመልክተው፦

አብዛኛዎቹን በራሴ አባባል ነው ምተረገማቸው፤ በራሴ አካሄድ። ምክንያቱም ከትምህርቱ፣ ከርእሴ ጋር እንዲሄድ እያደረኩ እያጣጣምኩ ነው። ያን ለማድረግ ደግሞ ግዴታ ምሳሌዎቹን ሙሉ ለሙሉ አትወስዳቸውም...። በራሴ ቋንቋና በራሴ ጥበብ ነው ከርእሴ ጋር ይሄድልኛል መልዕክቱን ያስተላልፍልኛል በሚል ሁኔታ አስማምቼ ቃላቶችን አሳክቼ ነው የማቀርባቸው። (29/8/2002፣ ቃለ መጠይቅ ካሴት ተራ. ቁ. 2፣ ገፅ 1)

ሲቀማእምራን ፋንታሁን በተመሳሳይ፡-

ስብከት ሁለት አይነት መንገድ ነው ያለው። አንደኛ ዝግጅት ይኖርሻል ከዝግጅት በተረፈ ደግሞ እዛ ሄደሽ (ወደ አውደምህረት ቀርበሽ ለማለት ነው) “ስለምትናገሩት ነገር አትጨነቁ መንፈስ ቅዱስ በእናንተ ላይ ያድራል። እሱ ይናገራል” ይላል ቅዱስ መፅሀፍ እና እዛ ደግሞ አማትበሽ አውደ ምህረት ላይ ቆመሽ ስትናገሪ የእግዚአብሔር መንፈስ ቅዱስ ደግሞ የሚያቀብልሽ ይኖራል። ከዝግጅቱ ጋር ተያይዞ ስለዚህ ያንን (ከተለያዩ ምንጭ ያገኘሁትን ተረክ ለማለት ነው) እንዳለ ላላቀርበው እችላለሁ። አሁን ከእናቶች የሰማሁትን ቡና ሲጠጡ ሊሆን ይችላል እንዲሁ ሲጫወቱ ሀዘን ቤት ተቀምጠው ሌላም ያንን እንዳለ አላቀርበውም። አዋዝቼ ከራሴ ትምህርት ጋር እንዲያምር አድርጌ ላቀርበው እችላለሁ። (27/9/2002፣ ቃለ መጠይቅ ካሴት ተራ. ቁ. 5፣ ገፅ 1)

በማለት በሰባኬ ወንጌል ሀብታሙ የተነሳውን ነጥብ የሚያጠናክር ሃሳብ ሠንዝረዋል። አንድ ተራኪ ከሌላ ተራኪ ተረኮቹን በሚከወንበት መንገድ የሚኖረው ልዩነት ሁሉም ሰባክያነ ወንጌል እኩል ክሂል የሌላቸው ከመሆኑ የሚመነጭ መሆኑን መምህራኑ ሲገልፁ፤ የስብከተ ወንጌል አገልግሎት የክህሎትም ብቻ ሳይሆን የመቀባት (የተሰጥኦ) ጉዳይ ጭምር እንደሆነ አክለው ይጠቅሳሉ። ከተለያዩ ምንጮች የሰማቸው ተረኮች ከነባር ቅርፃቸው የመለወጣቸው ምክንያት ከታዳሚው፣ ከርእሰ ጉዳዩ፣ ከሰባኬ ወንጌሉ ልምድ ጋር የማጣጣምና የክህሎት ጉዳይም ብቻ ሳይሆን እንደ ሰባክያነ ወንጌሉ እምነት በመንፈስ ቅዱስ ከመሞላት ከሚገኝ ሀይልም ጭምርም ነው።

በቃል የሚነገር ነገር ሊዘነፍ ይችላል። ከሰው የሰማሁትን ሰውየው እንዳለው በቀጥታ ላላቀርበው እችላለሁ። ግን እኔ ሰውየው ካለው በላይ (ላቀርበው እችላለሁ) እንደችሎታ ነው። ምሳሌ የሚጠቀሙ መምህራን ብዙውን ጊዜ አንዱ አጣፍጠ፣ በጣም ሰውን አነቃቅቶ፣ ደስ አሰኝቶ፣ ሰው እንደው አንድ ሰአት

ተቀምጦ አስር ደቂቃ የተቀመጠ እንዳይመስለው፣ እስከማይመስለው ድረስ ጥሩ አድርጎ የማቅረብ ችሎታ አለው። ደግሞ ፀጋው የሌለው ምሳሌውን የማያቀርብ ወንጌልን ብቻ የሚጠቀም አለ። ፀጋው ያላቸው ጥሩ አድርገው አጣፍጠው ያቀርቡታል። (አእምሮ፣ 8/8/2002፣ ቃለ መጠይቅ ካሴት ተራ ቁ. 1፣ ገፅ ለ)

በአጠቃላይ በያዝነው ንኡስ ርእስ በነበረን ቆይታ የቃላዊ ዝርዝር ተረኮች ከዋናዎቻቸው ማንነትና ሚና አስመልክቶ መረጃ ለመስጠት ተሞክሯል። በቀጣዩ ንኡስ ርእስ ደግሞ ታዳሚን አስመልክቶ ቅኝት ይደረጋል።

4.3. ታዳሚ /audience/

የዚህ ጥናት ትኩረት የሆኑ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮች ህልውና ከከዋናዎቻቸው ጋር በጥበቅ የተቆራኝ እንደሆነ በታዳሚው ንኡስ ርእስ ተጠቅሷል። በተመሳሳይ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮቹ በተፈጥሯዊ አውድ ውስጥ እንዲከወኑ የታዳምያኑ መኖር የከዋናዎቹን ያህል ወሳኝነት አለው። Okpewho፡- ታዳሚ፣ ቃላዊ ክዋኔ /oral performance/ ትርጉም ወይም ስሜት ኖሮት የሚፈጠርበት ብቸኛ አውድ ነው ይላሉ። አያይዘውም ባለሙያው በእርግጥ አድማጭ እንዲታደም የግድ የማይሆንባቸው አንዳንድ ክዋኔዎች ቢኖሩም በአመዛኙ ቃላዊ ክዋኔ በእውን ወይም በእርግጥ ተከስቷል የሚባለው የየከዋኙን ትኩረት ወይም አክብሮት ማግኘት የሚችልና ክዋኔውን በሀሊናው ወይም በቴፕ ቀረጾ የሚያስቀር ታዳሚ ሲኖር ነው በማለት ያስረዳሉ (1992፣57)። የዚህ ንኡስ ርዕስ አላማም ለተረኮቹ መከወን አንድ መሰረት የሆኑትን ታዳምያን ማንነትና ሚና መቃኘት ይሆናል።

በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን በስብከት ስርአት ወቅት የሚነገሩ ተረኮች ታዳሚዎች ማንነት በተረኮቹ መተረቻ አውዶች ላይ በአካል ታዳሚ ከመሆን እንዲሁም ከንቁ ተሳታፊነት (active participant) አንጻር በሶስት ደረጃ ተከፍሎ ሲታይ የሚችል ነው። ቃላዊ ዝርዝር ተረኮች በሚነገሩባቸው የኡብያተ ክርስቲያን ቅፅረ ግቢዎች ወንድ እና ሴት ህጻናት፣ ታዳጊና አዋቂ ወንድና ሴቶች በአንድነት በአካል ይታደማሉ። ከነዚህ በአካል ከሚታደሙ ህዝብ ክርስቲያናት መካከል እድሜያቸው ከአስር አመት በታች የሆኑ ህፃናት በቁጥር አናሳ ሲሆኑ በስርዓቱ ወቅት በታዳሚው መካከል ያለስጋት ወይም በነፃነት ከወዲያ ወዲህ የሚንቀሳቀሱ ታዳሚዎች ናቸው። ህፃናቱ ካላቸው አይነ ግቡነት እንዲሁም ካለማስተዋል ከሚያደርጉት አደጋ ሊያስከትልባቸው ከሚችል እንቅስቃሴ የቀሪውን ታዳሚ ቀልብ (ትኩረት) አዘውትረው

ይከፍላሉ። በዚህም በስብከት ስርዓቱ ሂደቱ ላይ አጉል ጫናን ከመፍጠር በዘለቀ ህፃናቱ በአውዱ በአካል በመታደማቸው በተረኮቹ ክዋኔ ሂደት ላይ የሚኖራቸው ተጠቃሽ ሚና የለም።

ከአስር እስከ አስራ ስድስት አመት የሚሆናቸው ታዳጊ ወጣቶች በሁለተኛ ደረጃ ሊጠቀሱ የሚችሉ ታዳጊዎች ናቸው። በተጠቀሰው የእድሜ ክልል ውስጥ የሚገኙ ታዳጊ ወጣቶች ሴቶች ከሆኑ በአብዛኛው በአንገቶቻቸው ላይ በትእምርተ መስቀል የታሰረላቸውን ወይም በአንድ አቅጣጫ የተጣፋላቸውን ነጠላ ለብሰው፤ ወንዶች ከሆኑ ደግሞ እንደአዋቂ ወንዶች ሁሉ አብዛኛዎቹ በመደበኛ (በእለት ተዕለት) አለባበላቸው ከአዋቂ ምዕመናን ጎን ለጎን በስርአቱ ላይ ይታደማሉ። በተጠቃሽ አውዶች ውስጥ ከሚታደሙት ታዳጊዎች ከፊሎቹ አዘውትረው ከተቀመጡባቸው ወንበሮች ላይ የተንጠለጠሉ እግሮቻቸውን ጉልህ በሆነ መንገድ ያወራጫሉ። አንገቶቻቸውን አሁንም አሁንም አንዴ ወደግራ አንዴ ወደቀኝ አንዳንዴም ወደኋላ ያሸከረክራሉ። የታዳጊ ታዳምያኑ ምግባራት ታዲያ በየአውዶቹ ውስጥ ታዳምያኑ በተከፈለ ልብ እየባከኑ ስለመሆናቸው የሚያሳስቡ ምልክቶች ናቸው። ከዚህ ጎን ለጎን ታዳምያኑ ለወላጆቻቸው የሚያቀርቡት እንሂድ የማለት ጉትጎታ ታዳጊዎቹ በክዋኔ ሂደቱ ላይ ሙሉ ተሳታፊ እንዳልሆኑ የሚጠቁም ሌላው ሁኔታ ነው።

በሌላ በኩል ከታዳጊ ወጣቶቹ ከፊሎቹ የአካባቢውን ስርአት በማክበር ወይም በተወሰነ ደረጃ በአውዱ ውስጥ ባለው ሁኔታ በመሳብ በእርጋታ ተቀምጠው ሂደቱን ይከታተላሉ። ከዚህ ጎን ለጎንም አዋቂ ታዳምያን ለሚነገሩ ተረኮች ወይም ስብከቶች ስሜታቸውን የሚገልፁበትን መንገድ እየተከተሉ ስሜታቸውን ይገልጻሉ። ይህ ተግባር ታዳጊ ወጣቶቹ በታደሙበት አውድ በተወሰነ ደረጃም ቢሆን ሚና እንዳላቸው የሚያሳይ አንድ ምሳሌ ሲሆን፤ ታዳጊዎቹ የአውዶቹ ተሳታፊዎች ስለመሆናቸው ፍንጭ የሚሠጡ ሌሎች አብነቶችንም መጥቀስ ይቻላል።

በዚህ ጥናታዊ ጽሁፍ በምዕራፍ አንድ በንኡስ ርዕስ 1.2. ውስጥ የጥናቱ አነሳሽ ምክንያት ሲጠቀስ እንደተገለፀው፤ በአብያተ ክርስቲያን የሚነገሩ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮችን ለመጀመሪያ ጊዜ ቀልጤን በሳብ መልኩ የሰማሁት በአውዱ ላይ ተገኝቶ የሰማውን ተረክ ከቀናት በኋላ በማስታወስ ደግሞ ከተረክልኝ የ11 አመት ታዳጊ ወጣት ነው። የታዳጊ ወጣቱ ትረካ ኤሊ ድንጋይ እንዴት እንደለበሰች የሚያስረዳ ነበር። ተረኩ፤ እንደዛሬ ድንጋይ ያለበሰችው ኤሊ የዱር አራዊት ሁሉ በጠላትነት ሲነሱባት እምነቷን በአምላክ ላይ በመጣሏ ድንጋይ እንደለበሰችና በአምላክ ቸርነት ከጠላቶቿ ለማምለጥ እንደቻለች ያትታል። በተራከው ይህ ተረክ ሲነገር በወቅቱ ተራከው እምነታችሁ በእግዚአብሔር ላይ ይሁን የሚል ወይም መሰል ትምህርት ይዞ ተነስቶ ይህንኑ ለማጠናከር ተረኩን ያቀረበው እንደሚሆን መገመት ይቻላል። ታዳጊ ወጣቱ በአንፃሩ ተረኩን

የተረዳበት ሁኔታ ወይም ከተረከ የጨበጠው ዋና ነጥብ በእውን የሚያውቃት ኤሊ በእርግጥ ድንጋይ የለበሰችበት እውነተኛ አፍታና ገጠመኝ በተረከ የተነገረው ሁኔታ መሆኑ ነው። ይህ የታዳጊው ግንዛቤና ተራኩው ወደታዳሚው ሲያደርሰው አስቦታል ተብሎ የሚገመተው ነጥብ መተላለፉ ታዳጊ ታዳሚዎች ተረኮቹ በሚነገሩባቸው አውዶች የእድሜ ደረጃቸው በሚፈቅደው የመረዳት መጠን ታዳሚዎች እንደሆኑ የሚያሳይ ነው።

ሌላው አብነት ለዚህ ጥናት የሚሆን መረጃ ለማሰባሰብ በ10/6/2002 በተለምዶ ቦሌ (ቴሌ) መድኃኔዓለም በሚል መጠሪያ በሚታወቀው ቤተ ክርስቲያን በተገኘሁበት ጊዜ የነበረኝ ገጠመኝ ነው። በዕለቱ ኢየሱስ ክርስቶስ አልአዛርን ከመቃብር ሲያስነሳው በተጠቀመበት “ፍቱትና ይሂድ”፤ በሚለው ቃል መሰረትነት ቀሲስ በላይ የዕለቱን ትምህርት ይሰጡ ነበር። ቁሱ ደግመው ደጋግመው “ፍቱትና ይሂድ” የሚለውን ቃል እየጠቀሱ ውስጣችሁ ያለውን አስሮ የያዛችሁን እኩይ ነገር ሁሉ ፍቱትና ይሂድ በማለት ሲሰብኩ ቆይተው ትምህርቱ ከተጠናቀቀ በኋላ ምእመናንን መስቀል በማሳለም ያሰናብታሉ። እኔ ከጥናታዊ ስራዬ ጋር በተያያዘ ቀሲስ በላይን ለመተዋወቅ ቁሱ ምዕመናኑን ከሚያሳልሙበት ቦታ ፈንጠር ብዬ ቆሜ ተግባራቸውን እስኪጨርሱ እጠብቃለሁ። በዛ ሁኔታ ላይ እያለሁ በግምት አስራ ሁለት ወይም አስራ ሶስት አመት የሚሆነው ታዳጊ ወጣት ከምዕመናኑ መካከል እንደቆመ ለሁለተኛ ጊዜ ከቀሲስ በላይ እጅ መስቀል ሲሳለም ተመለከትኩት። በወቅቱ ገለል ብዬ ቆሜ በመታዘቤ ታዳጊ ወጣቱ ከመሳለም ባሻገር ቁሱን የማናገር ፍላጎት እንዳለው ለመረዳት ብቸልም ካለው የምዕመናን ብዛት የተነሳ ቁስ በላይ ሁኔታውን አላጤኑትም ነበር። በዚህ ሁኔታ ቁሱ ለሶስተኛ ጊዜ ልጁን አሳልመው ዞር ሲሉ እንዳላጤኑት የተረዳው ታዳጊ የቁሱን ጥቁር ሰማያዊ ካባ በእጁ ሣብ ሣብ አደረገ። በሁኔታው ታዳጊ ወጣቱ ሲያናግራቸው መፈለጉን ለመጀመሪያ ጊዜ ያጤኑት ቁስ አሻቅቦ ለሚያያቸው ልጅ ጎንበስ ብለው ጆሯቸውን ሰጡትና የሚለውን ካደመጡ በኋላ ወዲያው አጠር ያለ መልስ ሰጥተውት ቀና አሉ። ካለሁበት ርቀት ቁስ በላይ ከልጁ ጋር ምን እንደተነጋገሩ መስማት ባልቸልም ከንግግራቸው በኋላ ቀደም ሲል በቁሱ ፊት ላይ ሰፍኖ የነበረው የመረጋጋት ስሜት እንደጠፋ ለመታዘብ ችዬ ነበር። በቁሱ ፊት ላይ በወቅቱ ይህ ነው ለማለት ያልቻልኩት የመጨነቅ ስሜት እንደሰፈነ በፍጥነት ምእመናኑን ማሳለማቸውን ቀጥለው ሲጨርሱ ወደቢሮዎቻቸው ለመሄድ ፊታቸውን ወደእኔ አቅጣጫ መልሰው መራመድ ጀመሩ። በዚህ ጊዜ ለምእመናኑ ጀርባቸውን የሰጡት ቀሲስ በላይ እጅግ መደበኛ (highly formal) በሆነው አውድ በምእመናኑ ፊት ላለመሳቅ ካደረጉት ትግል በፊታቸው ላይ ይታይ የነበረው ጭንቀት ተወግዶ (ይህን ጉዳይ ያገናዘብኩት በቆይታ ነው) ከራሳቸው ጋር እያገረመረሙ በግልፅ መሳቅ ጀመሩ። በዚህ ሁኔታ ውስጥ እያሉ አጠገቤ ደርሰው ግጥምጥም ስንል ከፊታቸው ማንም እንደሌለ የገመቱት ቁስ ደንገጥና አፈር ብለው መስቀላቸውን እያሳለሙኝ አንድ ልጅ እንደ አስገረማቸው

ነገሩኝ። እኔም ልጄን ስከታተለው እንደነበር ምን እንዳላቸው ግን እንዳልሰማሁ፤ ሁኔታውን ለማወቅ ከነበረኝ ጉጉት በመነሳት ጠየቅኳቸው። “አባ አሁን ስጡትና ይህ ደህረ ሰሌዳ የነበረው ምንድነው የሚሠጠው? ምንድነው የምንሰጠው?” ብሎ ነው የሚጠይቀኝ አለ። ምንም እንኳን “ፍቱትና ይህ ደህረ” የሚለው ቃል በስብከቱ ወቅት በተደጋጋሚ ሲነሳ የነበረና ከአጠቃላይ ስብከቱ ይዘት ጋርም ጥብቅ ቁርኝት ያለው ቢሆንም ታዳጊው በወቅቱ ሐረጉን ሲረዳው ወይም ትርጉም ሊሰጠው ወደሚችለው ሀረግ መልሶ አምጥቶታል። ይህ የታዳጊው ተግባር በአጠቃላይ በስብከት ስርዓቶች ላይ እንዲሁም በስርአቱ ወቅት በሚነገሩ ተረኮች ላይ ታዳጊ ወጣቶች እድሜያቸው በሚፈቅድላቸው የመረዳት ደረጃና መጠንም ቢሆን የአውዶቹ ታዳሚዎች ናቸው የሚለውን ነጥብ ለመረዳት እንድችል አግዞኛል። ከህፃናትና ከታዳጊ ወንድና ሴት ታዳምያን ጎን ለጎን ቀደም ሲል እንደተጠቀሰው አዋቂ ወንድና ሴት ምእመናን የአውዶቹ ዋነኛ ታዳሚዎች ናቸው።

ህፃናት ታዳምያን ከአዋቂ ሴት ምዕመናን ጋር በቦሌ ደብረሳለም መድኃኔዓለም መጥምቁ ቅዱስ ዮሐንስና አቡነ አረጋዊ ካቴድራል በአመሻሽ ጉባዔ ላይ /ምስል 3/

ህፃናት ታዳምያን ከአዋቂ ሴት ምስመናን ጋር በማሕደረ ስብሐት ቅድስት ልደታ ለማርያም እና ደብረ መድኃኒት መድኃኔዓለም ቤተ ክርስቲያን በአመሻሽ ጉባዔ ላይ /ምስል 4/

አዋቂ ወንድና ሴት ምስመናን፣ ከህፃናትና ከታዳጊዎች በተለየ ተረኮቹ በሚነገሩበት አውድ በቁጥር ሰፊውን ድርሻ የሚይዙ ታዳጊዎች ናቸው። እነዚህ ታዳጊዎች በንኡስ ርእስ 4.1. ስር ስለተረኮች መከወኛ አውድ በተደረገ ገለፃ በተጠቀሰው መልኩ የቤተ ክርስቲያኗ ስርዓት የሚፈቅደውን የአለባበስና የአቀማመጥ ስርአት በተለያየ ደረጃ በማሟላት በአውዱ ይታደማሉ። በአውዱ ውስጥ በሚኖራቸው ቆይታም ታዳምያኑ በአጠቃላይ በስብከት ስርዓቱ በተለይ ደግሞ በተረኮቹ የክዋኔ ሂደት ላይ ጉልህ ሚና አላቸው። ይህ የታዳምያኑ ሚና ተራኪዎች ስሜታቸውን (የታዳምያኑን) በማገናዘብ ተረኮቹን እንዲተርኩ ምክንያት ከመሆን ባለፈ ተረኮቹ የሚተረኩበት አካሄድ፣ ኪናዊ ደረጃቸው የላቀ እንዲሆን እስከማስቻል ድረስ የሚዘልቅ ሲሆን ሁኔታው ምን መልክ አለው የሚለውን በማስከተል በዝርዝር እንመልከት።

አንድን ዘር ወይም ጎሳን (ethnic group) መሰረት አድርገው አንድን የፎክሎር ቅርጽ በሚፈጥሩ ማህበረሰቦች፣ የቃላዊ ዝርው ተረክ ክዋኔ ሂደት የታዳምያን ሚና የታሪኩን ሂደት ከማረምና የጎደለን ወይም የተረሳን ከማስታወስ የተራኪነት ሚና ነጥቆ እስከ መከወን ድረስ

ሊዘልቅ ይችላል።* በሌላ በኩል ፎክሎር ፈጣሪው ማህበረሰብ ሃይማኖትን መሰረት ባደረገው በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን በሚነገሩ ተረኮች ክዋኔ ሂደት ታዳምያን የታሪኩን ሂደት የማረምም ሆነ የጎደለን የመሙላትና የተረሳን የማስታወስ እንዲሁም የተራኪነት ድርሻን ወስዶ የመተረክ ሚና የላቸውም። ከነዚህ ተጠቃሽ ተግባራት አንጻር ሲታይ ተረኮቹ በሚነገሩበት አውድ የሚታደሙ ዋነኛ አድማጮች ይህ ነው የሚባል ሚና የላቸውም። ለምሳሌ በአንድ አውድ እየተነገረ ያለን ተረክ ታዳምያን፣ በራሱ በተራኪው ወይም በሌላ ተራኪ ቀደም ሲል ሲተረክ የሠሙት ቢሆን እንኳን ተረኩን ለመጀመሪያ ጊዜ እንደሰሙት ሁሉ በፀጥታ ከመከታተል ባለፈ ከተራኪው አፍ በመንጠቅ አይከውኑም። ተራኪዎች በአንዳንድ አጋጣሚዎች የአተራረክ ሂደቱ በሚሳሳትባቸው ወይም በሚዘነጋቸው ጊዜና ማንኛውም ታዳሚ በቀላሉ ተጠየቅ (logic) ላይ ተመስርቶ ሊያርማቸው በሚችልበት አጋጣሚ እንኳን ታዳምያን፣ ከዋኞች እራሳቸውን አርመው ወደትረካው መስመር እስኪገቡ በዝምታ ወይም በትዕግስት ይጠብቃሉ እንጂ ጣልቃ አይገቡም። ታዳሚዎች በትረካ ወቅት ሀሳብ በመሰንዘር የተሳተፉባቸው ጥቂት አጋጣሚዎች ሲኖሩ፣ በነዚህ አጋጣሚዎች ታዳሚዎች ጣልቃ የገቡት ከዋኞች፣ ሀሳባቸውን እንዲሰጡ ካቀረቡላቸው ተደጋጋሚ ወይም ጠበቅ ያለ ግብጥ በኋላ ነው።

በዚህ ረገድ የሚታየው የታዳምያን ሚና ፍዝነት አንድም ከአውዱ እጅግ መደበኛ መሆንና ከክርስቲያናዊ ስነምግባር የመነጨ ነው ወደሚል ሀሳብ ይመራል። በሌላ በኩልም ተረኮቹ ተጠቃሰው በሚነገሩባቸው የስብከት ስርዓቶች መነሻ ላይ ተራኪው ወደ አውደ ምህረት ከመቅረቡ አስቀድሞ መድረኩን የሚመሩ ግለሰቦች (ካህናት ወይም ዲያቆናት) “የእግዚአብሔር መንፈስ ቅዱስ ያስተምረናል. . . “ የሚል አባባል አዘውትረው ይናገራሉ። በስብከት ስርአቱ ማብቂያ ላይም እንዲሁ “የሰበክን ያስተማረን ልዑል አምላክ ምስጋና ይግባው” የሚል አባባል ያሰማሉ። ይህ አባባል በአውደ ምህረት በሚቆመው ሰባኬ ወንጌል የእግዚአብሔር መንፈስ ቅዱስ አድሮ ህዝቡን ያስተምራል ከሚለው በቃለ መጠይቅ ከተገኘው ሀሳብ ጋር የሚገናዘብ ነው። የእግዚአብሔር መንፈስ ቅዱስ በሰባኪው ላይ ያድራል የሚለው ሀሳብ ታዲያ በተለያዩ መጠንና ደረጃም ቢሆን በምዕመናን ላይ የሚያሳድረው ተፅእኖ ይኖረዋል። ታዳምያን በትረካ ሂደት ላይ ከላይ በተጠቀሰው መልኩ የሚያሳዩት ጭምትነት (ቁጥብነት) ምናልባትም ለሰባኪያነ ወንጌሉ ካላቸው አክብሮት ባሻገር በሰባኪያነ ወንጌሉ አድሮ ለሚናገረው አምላክ ያላቸውን ትህትናና ፍርሀት የሚገልፁበት አንድ መንገድ ሊሆን ይችላል ወደሚል መላምት የሚመራ ነው።

* የተረክ ፈጣሪው (የባህል ባለቤቱ) ቡድን መሰረት ያደረገው ጎሳን (ethnic) በሆነባቸው ተረኮች ክዋኔ ሂደት የታዳምያን ሚና የተሳሳተን ከማረም፣ የጎደለን ከመሙላት፣ የተረሳን ከማስታወስ የተራኪን ሚና እስከመንጠቅ የሚደርስ ነው ስለ በOkepwho, 1992, 57-63 የቀረቡ መረጃዎችን መሰረት በማድረግ ነው።

የተረኮች ዋነኛ ታዳምያን ተረኮቹን ከተራኪዎች ጋር ተቀባብሎ ከመተረክ አኳያ ከላይ በተጠቀሰው መልኩ ሚናቸው ፍዝ ይሁን እንጂ በተረኮቹ የሚነሱ ጉዳዮች የፈጠሩባቸውን ስሜት ከመግለፅ አንጻር የሚኖራቸው ሚና ጉልህ ነው። እልልታና ጭብጨባ ታዳምያን በትረካ አውዶች ስሜታቸውን ከሚገልፁባቸው መንገዶች ቀዳሚዎቹ ናቸው። የቃላዊ ዝርዝር ተረካ ተራኪው በአምላክ፣ በመላዕክት፣ በቅዱሳን ወይም በዓድቃን ስለተፈፀሙ በተረክ 18፣ 50፣ 55፣ 61፣ 63፣ 64 እንደቀረቡ ያሉ ተአምራትና ዜና ፈውሶችን ሲተርክ ታዳሚው፣ አንዳንዴ ተራኪው “ይህን ላደረገ አምላክ/ቅዱስ . . . ወርታው (ክፍያው) ምንድነው?!” በሚል ስያሜ ቆም ሲል በሌላ አጋጣሚ ደግሞ ታዳሚው የተራኪውን ቆምታ ሳይጠብቅ ስሜቱን በሚያስማው ጭብጨባና እልልታ ይገልጻል። ታዳምያን ከፍ ባለ ስሜት ሲያጨበጭቡና እልልታ ሲያሰሙ በከዋኙ ዘንድ የስሜት ተነሳሽነት ይፈጥራሉ። በዚህም ከዋኙ በተረኩ ለሚያነሳቸው ድንቃድንቅ ተግባራት ይበልጥ አፅንኦት እየሰጠ አጠንክሮና አጋኖ ሲገልጻቸው ይታያል። ይህ የተራኪው ተግባር ደግሞ የታዳሚውን ስሜት ይበልጥ እየነካ ይበልጥ ስሜቱን አጠንክሮ እንዲገልፅ ሲያነሳሳው ይታያል። በዚህ ሂደትም አንዳቸው ሌላቸውን (ተራኪው አድማጩን፣ አድማጩ ተራኪውን) እያነሳሱ የትረካውን ክዋኔ፣ የኪናዊነት ደረጃ የላቀ ያደርጉታል።

ከእልልታና ጭብጨባ ጎን ለጎን ታዳምያን በክዋኔ ሂደት የተሰማቸውን ስሜት የሚገልጹባቸው ሌሎች መንገዶች ለዘብተኛ ፈገግታና ከንፈር መጠጣ ናቸው። በስብከት ስርዓት ወቅት ከሚነገሩ፣ ሳቅን ወይም ፈገግታን ሊያጭሩ ይችላሉ ተብሎ ከሚገመቱ ተረኮች መካከል ለይበልጡ የታዳምያኑ ምላሽ ደስታን ወይም መደነቅን ከሚገልፅ ሳቅ ይልቅ በከንፈር መጠጣ የታጀበ ለዘብተኛ የግርምት ወይም የትዝብት ፈገግታ ይሆናል። ለምሳሌ በተራ ቁጥር 4፣11፣19፣21፣36 እና 38 ስር የቀረቡ ተረኮች ምናልባት በሌላ አውድ ውስጥ ቢነገሩ ሳቅን ወይም ፈገግታን የሚያጭሩ ሊሆኑ ይችላሉ ብሎ መገመት ይቻላል። ተረኮቹ በተጠነብት ተፈጥሯዊ አውድ ውስጥ ሲነገሩ ግን የታዳምያኑ አፀፋ (reaction) ከሳቅ ይልቅ ከንፈር መጠጣ ነበር። የታዳምያኑ ምግባር በዚህ መልኩ የተቃኘ እንዲሆን ተረኮቹ የሚነገሩባቸው አውዶች መደበኛ መሆን የራሱ የሆነ አስተዋፅኦ አለው። ከአውዱ መደበኛነት ጋር በተያያዘ ተራኪዎች ተረኮቹን የሚከውኑባቸው መንገዶች በአመዛኙ ሳቅ ከማጫር (ተዝናኖትን ከመጋበዝ) ይልቅ ታዳምያን የተረኮቹን መልዕክት በማጤን የራሳቸውን ምግባር እንዲፈትሹባቸው በሚጋበዝ መልኩ መሆኑና ታዳምያኑም በዛው መንገድ የሚረዷቸውና እራሳቸውን የሚፈትሹባቸው በመሆናቸው ነው።

ሳቅን ሊያጭሩ ከሚችሉ ተረኮች ለአመዛኙ የታዳምያኑ አፀፋ ከሳቅ ይልቅ ከንፈር መጠጣ ወይም በከንፈር መጠጣ የታጀበ ለዘብተኛ ሳቅ ነው ቢባልም ታዳምያኑ በስብከት ስርአቶች

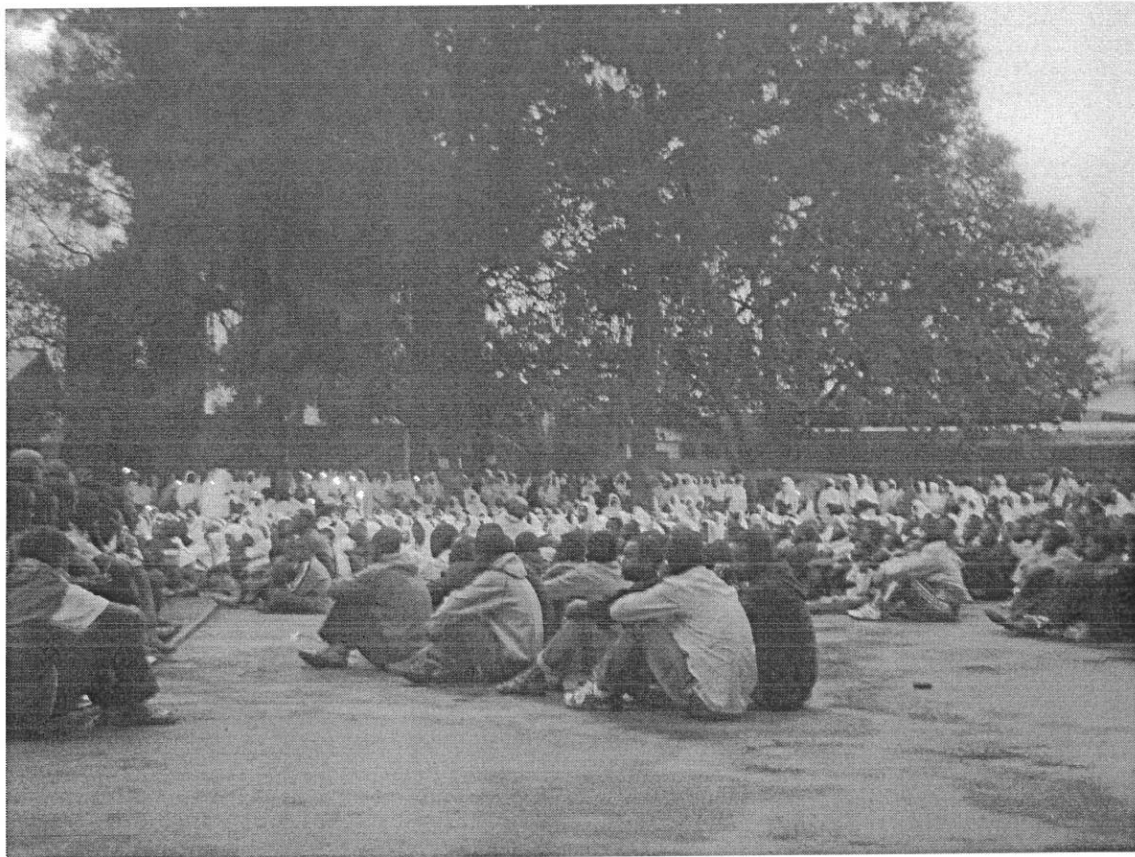
ወቅት በተነገሩ በየትኞቹም ተረኮች በነፃነት ሲስቁ አልታዩም ማለት አይደለም። ለምሳሌ እንደተረክ 41፣42፣44፣45፣46 ያሉ ተረኮች በተነገሩበት አውድ የታዳሚዎች አፀፋ ነፃ ሳቅ ነበር። እንዲህ ላለው ሳቅ፣ አንድም ከዋኙ ተረኮቹን ያቀረቡበት መንገድ ተዝናኖትን የሚጋብዝ የነበረ መሆኑ፣ በሌላ በኩልም ተረኮቹ በባህሪያቸው ጥብቅ አስተምህሮ አዘል አለመሆናቸው ምክንያት ሊሆን ይችላል።

በአጠቃላይ በንኡስ ርእሱ እንደተመለከተው በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን በስብከት ስርዓት ወቅት በሚነገሩ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮች ዋና ታዳምያን አዋቂ ወንዶችና ሴቶች ሲሆኑ፣ በትረካው ሂደት ታዳምያኑ ፍዝ ተመልካች ሳይሆኑ ንቁ ተሳታፊዎች ናቸው።

ሴት ምዕመናን በማሕደረ ስብሃት ቅድስት ልደታ ለማርያምና ደብረ መድኃኒት መድኃኒዓለም ቤተ ክርስቲያን በአመሻሽ ጉባዔ ላይ /ምስል 5/

ወንድ ምዕመናን በማሕደረ ስብሃት ቅድስት ልደታ ለማርያምና ደብረ መድኃኒት መድኃኔዓለም ቤተ ክርስቲያን በአመሻሽ ጉባዔ ላይ /ምስል 6/

4.4. የአከዋወን ዘዴ (ስልት)

ቀደም ባሉት ንኡሳን ርእሶች ስለቃላዊ ዝርወ ተረኮች ከዋኞችና ታዳሚዎች ማንነትና ሚና፣ እንዲሁም ተረኮቹ ስለሚከወኑበት አውድ ቅኝት ተደርጓል። በዚህ ንኡስ ርእስ ደግሞ በክዋኔ ሂደት የታዩ አበይት ስልቶች ይቃኛሉ።

4.4.1. ከትረካ መስመር መውጣት /digression/

“ከትረካ መስመር መውጣት” የሚለውን ሀረግ ለያዘኩት ንኡስ ርእስ መጠሪያ አድርጌ ስጠቀምበት “digression” የሚለውን የእንግሊዝኛ ቃል Okpewho, African Oral Literature በሚለው መፅሐፋቸው ስለአፍሪካ ስነቃሎች አከዋወን ስልት ገለጻ ሲያደርጉ ከተጠቀሙበት ፍቺ እንዲሁም İlhan Basgoz “Digression in Oral Narration; A Case Study of Individual Remarks by Turkish Romance Tellers” በተሠኘው መጣጥፋቸው ከተገለገሉበት ስሜት ጋር አቻ ሆኖ እንዲያገለግልኝ በማሰብ ነው። Okpewho ቃሉን፡-

This is a device whereby the oral performer departs for a moment from the main line of the subject of a story or song either to address an object (or person) at the scene of performance or to comment on an issue which may be closely or remotely connected with the main subject. (1992: 98)

በማለት ሲያብራሩ፣ ማብራሪያውም፡-

ቃላዊ ክዋኝ በክዋኝ ሂደቱ ላይ እያለ ስለአንድ ግለሰብ ወይም ክዋናው ርዕሰ ጉዳይ ጋር የቅርብ ወይም የሩቅ ተዛምዶ ስላለው ሀሳብ አስተያየት ለመስጠት ለአፍታ ክዋናው የታሪኩ ወይም የዘፈኑ ርዕሰ ጉዳይ የሚወጣበት ዘዴ ነው።

የሚል ተቀራራቢ የአማርኛ ፍቺ ይኖረዋል።

በተመሳሳይ Ilhan Basgoz ከላይ በተጠቀሰው መጣጥፋቸው በቃላዊ ዝርወ ትረካ ወቅት ከትረካ መስመር የመውጣት ስልትን አስመልክተው ሰፊ ያለ ማብራሪ አስፍረዋል። Basgoz እንደሚሉት አንድ ክዋኝ በመድረክ ሲቆም እንደ አንድ ተዋናይ እራሱን ትቶ ወይም ደብቆ የወከለውን ገፀባህርይ፣ ባህርይ ተላብሶ አይደለም። በተረኩ ክዋኝ ወቅት ተራኪው በሚናገረው ታሪክ ውስጥ ምንም ያህል ራሱን በያስገዛም በመድረክ እንደቆመ ተዋናይ “ሙሉ ለሙሉ” ራሱን ትቶ አይደለም። ክዋኝ ለምሳሌ አንድን ተረክ ሲተርክ እንደግለሰብ፣ ያለው የማህበራዊና የኢኮኖሚያዊ ደረጃ፣ ያለው ፖለቲካዊ አቋምና ሀይማኖታዊ ዝንባሌ ወዘተ. የሚያሳብሰውን ሰብእና በውስጡ እንደያዘ ነው። በተረኩ ክዋኝ ሂደት ላይ ታዲያ ተዳፍኖ የቆየው የክዋኝ ሰብእና ወይም እምነትና አመለካከቱ በድንገት በሚፈጠር ውስጣዊ ወይም ውጪያዊ ተፅእኖ ገንፍሎ የሚወጣበት አጋጣሚ ይፈጠራል። በዚህ ጊዜ ክዋኝ የተረኩን ዋና ጭብጥ በመተው ግላዊ አስተያየቱን ወይም እምነትና አመለካከቱን ይሰነዝራል። ይህም ነው እንግዲህ እንደ Basgoz ገለፃ ከትረካ መስመር መውጣት ሊባል የሚችለው።

ከትረካ መስመር ስለመውጣት ስልት ምንነት በዚህ አይነት ገለፃ የሠጡት Basgoz፣ ስልቱ በአጠቃላይ በሶስት ምድብ ተከፍሎ ሲታይ እንደሚችል ጠቅሰው በሚከተለው መልኩ በዝርዝር አስቀምጠዋል።

1. ገላጭና ትምህርታዊ /explanatory and instructional/ በዚህ ምድብ የሚካተቱት፣ ተራኪዎች አድማጩ፣ አይረዳቸውም ያሏቸውን ያረጁ ቃላትና አገላለጾች የሚያብራሩባቸው፣ ስለታሪክ፣ ስለስነ-መልክአምድር፣ ስለሃይማኖት፣ ስለሀገረሰባዊ

መድሀኒት ወይም ስለተለያዩ ወግና ልማዶችና ስለክብረ በአላት ተገቢነትና ኢተገቢነት የሚገልፁባቸው ናቸው።

2. ግላዊ አስተያየትና ትችት /opinion-related and commentative/ በዚህ ምድብ የሚካተቱት የተራኪው ማህበራዊ፣ ፖለቲካዊ፣ ሃይማኖታዊ አቋም የሚንፀባረቅባቸው፣ ፍልስፍናው የሚገለፅባቸው፣ አስተያየቶች ናቸው።
3. ግለሃሳዊና "ነ-ዛዜያዊ" /self - reproaching and confessional/ በዚህ ምድብ የሚካተቱት ተራኪው ግላዊ ጉድለቱንና ችግሮቹን በአድማጩ ፊት በግልጽ የሚናገርባቸው ናቸው።

ከትረካ መስመር መውጣት በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን በሱብክት ስርዓት ወቅት በሚነገሩ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮች ክዋኔ ሂደት የሚሠራበት ዋነኛ ስልት ነው። በተረኮቹ ክዋኔ ሂደት ተራቾች ተረኮቻቸውን መተረክ ከጀመሩበት ጊዜ አንስቶ በተረኩ የተነሳው ታሪክ መቋጫ ላይ እስኪደርስ ድረስ ከዋናው የታሪክ ፍሰት ሳይወጡ በአብዛኛው እስከመጨረሻው ድረስ አይዘልቁም። ተራኪዎች አብዛኛውን ጊዜ ከዋናው የትረካ መስመር እየወጡ ግላዊ አስተያየቶችን፣ ማብራሪያዎችንና ገለጻዎችን፣ ማጠናከሪያ ሀሳቦችን ወዘተ. ይለነገራሉ።

ከዋኞች ከትረካ መስመር በመውጣት የሚሠነዘሯቸው አስተያየቶች፣ ማብራሪያዎችና ገለጻዎች በአንድና በሁለት አረፍተ ነገሮች ሲጠቃለል ከሚችል ንግግር በብዙ መስመሮች ሲሰፍር እስከሚችል ረጅም ሀተታ ድረስ ይዘልቃል። ከዚህ ቀጥሎ ከሁለት የተለያዩ ተረኮች ተቆንፅለው የቀረቡት ምሳሌዎች ተራኪዎች በአንድና በሁለት አረፍተኛነገሮች ከትረካ መስመር የወጡበትን ሁኔታ የሚያሳዩ ናቸው።

ተረክ 61

...እኚህ እናት ተጨንቀዋል፣ በጣም ተጨንቀዋል አንድ ቀን ቁጭ ብለው ሲማሩ ሰባኪው ልባቸውን ነካው “የሰናፍጭ ቅንጣት ታክል እምነት ካላችሁ ድንጋዩን ተነስተህ ወይም ቃሉ እንደሚለው ተራራውን ተነስተህ ገደል ግባ ብትሉት ይገባል የሚሳናችሁ የለም” የሚለውን ቃል ሲሰሙ ደስ ብሏቸው አገልጋዩ ሲጨርስ ሄዱ። “ዛሬ በጣም ልብ የሚፈትሽ ቃል ተናግረኸኛል” (አሉት)። “እናታችን እኔ አይደለሁም የተናገርኩት እኔም ስማር ነበር እርሶም ሲማሩ ነበር። እኔ ቆሜ እርሶ ቁጭ ብለው” [ሲያስተምር የነበረው ማን ነው?(ምእመኑን) እግዚአብሔር] “ግን ቃሉ ምንድነው?” አላቸው። የሰናፍጭ እርሻ አለኝ በዚህ እርሻዬ ውስጥ አርሼ እንዳልጠቀም ግዙፍ ድንጋይ ተንክባሎ ቁጭ ብሏል አሁን እምነት ያላችሁ የሰናፍጭ ቅንጣት ያህል እምነት ካላችሁ ድንጋዩን ተነስተህ ገደል ግባ ብትሉት፤ ተራራውን ተነስተህ ወደ ገደል ግባ ብትሉት ይነሳል

ብለህል አምኛለሁ! አምኛለሁ! እኔ በእርሻዬ መካከል ግዙፍ ድንጋይ አለ” አሉ። “እናታችን እግዚአብሔር እኮ በእኔ አድሮ የተናገረው ይህን አይደለም የሰናፍጭ ቅንጣት ያህል እምነት ካላችሁ ተራራውን ተነስተህ ገደል ግባ ብትሉት ይገባል ስል የእምነትን ታላቅነት ለማሳየት ነው” (አላቸው)። “ልጄ አሉት ተወደደም ተጠላም አምኛለሁ እግዚአብሔር እኔት ስራዬን እየሰራልኝ ነው ይህን ጊዜ” አሉት። “እኔ እዚህ ነኝ እኔ በእውነት እዚህ ነኝ አላውቅም የድንግል ልጅ፣ አማኑኤል ቤቴ ምን እየሰራ እንደሆነ አላውቅም ግን ስራ እየሰራ ነው” አሉ። [ወገናቹ እመኑ ባመናችሁ ጊዜ ለውጥ አለ] እኚህ እናት ልክ ሲሄዱ የሳቸው ቤት ተከቧል። (አጽንኦቱ ከእኔ ነው)

ተረክ 56

አንድ ሰውዬ ለልጅ መጫወቻ የአለም ካርታ ገዛለትና ተጫወት ብሎታል። ይህ ልጅ ለምዶታል በቃ (መጫወቻውን)። ከትምህርት ቤት ሲመጣ ሁልጊዜ ያቺን ካርታ የዓለም ናት። የአለም ካርታው ጀርባ ላይ የሰው መልክ አለ ሁሌ ግጥምጥ ያደርጋታል። አንድ ቀን አባት ከስራ በጊዜ መጣና ስራ ሲፈታ [ስራ የፈታ አእምሮ የሰይጣን ቢሮ ነው እንደበር እጄታ ያም ያም ይከፍተዋል]። አሁን እስቲ የልጄን መጫወቻ ልሞክር አለና አለምን ለማስተካከል አውስትራሊያን ሲያመጣ አፍሪካ ትወጣለች፤ አንዱን ወዲህ ሲያመጣ አንዱ ወዲያ ይወጣል። (አጽንኦቱ ከእኔ ነው)

በምሳሌነት በቀረቡት ሁለት ተረኮች አፅንኦት ያረፈባቸው ዐነገሮች ተራኪዎች ከዋናው የትረካ መስመር የወጡበትን ሁኔታ የሚያሳዩ ናቸው። ከምሳሌዎቹ እንደሚታየው ተራኪዎች ከትረካ መስመር ወጥተው የሰነዘሯቸው ሀሳቦች ከመጠን አንጻር አናሳም ቢሆኑ በትረካው ሂደት ውስጥ ጉልህ ስልታዊ ፋይዳ ያላቸው ናቸው። በቀዳሚው ምሳሌ ተራኪው ከዋናው የትረካ መስመር ወጥቶ የሰነዘረው አንድ ዐነገር አንድም በረጅሙ በቀረበው የትረካ ሂደት ታዳሚው ለተረኩ መነገር ዋነኛ ምክንያት የሆነውን አቢይ ጭብጥ እንዳይዘነጋ መለስ አድርጎ ለማስታወስ አግዞታል። በሌላ በኩልም ይኸው ዐነገር “በእግዚአብሔር የጠበቀ እምነት ይነራችሁ” ለሚለው የስብከቱ እንዲሁም የተረኩ ዋና ሀሳብ አፅንኦት ለመስጠት አስችሏል። በተመሳሳይ በቀጣይ የተጠቀሰው ምሳሌ ሰባኪው በዋናነት ይዞት ከተነሳው ዋና ሀሳብ ጎን ለጎን “ስራ ፈትነትን” አስመልክቶ ያለውን አቋም እንዲጠቁምና እግረ መንገዱን ለታዳሚው አንድ ትምህርት አስጨብጦ እንዲያልፍ አስችሎታል።

ከዋናው ከላይ እንደተጠቀሰው ከዋናው የትረካ መስመር ወጥተው በአንድ እና በሁለት አረፍተ ነገሮች ብቻ ሀሳባቸውን ገልፀው የማይመለሱባቸው አጋጣሚዎች በርካታ ናቸው። በተረኮቹ

ክዋኔ፤ ከዋኞች አዘውትረው ከዋናው የትረካ መስመር በመውጣት ሰፊ ሐተታን ያሰማሉ። በዚህ ሰፊ ሀተታ ከዋኞቹ የሚያነሱዋቸው ጉዳዮች አንዳንዴ በየተረኮቹ ከሚነሱ ርእሰ ጉዳዮች ጋር ተዛምዶ ያላቸው፤ በሌላ ጊዜ ደግሞ ከርእሰ ጉዳዮቹ ርቀው እየወጡ የሚሄዱ ይሆናሉ። ከዋኞች በየትኛውም መንገድ (በተዛምዶም ያለተዛምዶም) ከትረካ መስመር ሲወጡ፤ ከትረካው መስመር ወጥተው የሚያቀርቡት ሀተታ ለአጠቃላይ የክዋኔ ሂደት አንድ ፋይዳ ያለው፤ በሱብክቱ ወይም በተረኩ ለተነሳው አስተምህሮ እንደ ግብአት (input) የሚያገለግል ወይም የትረካውን ክዋኔ ኪናዊነት በማላቅ የታዳምያንን ስሜት የመያዝ ዋጋ (value) ያለው ይሆናል። ሁኔታውን ከስብስብ ተረኮች አብነት በመውሰድ እንመልከት

ምሳሌ አንድ

ተረክ 18

ምስክየህዙናን ቤተክርስቲያን ተሳልሜ ስወጣ በእድሜ ገፋ ያሉ ሽበት የቀላቀለባቸው አንድ ታላቅ አባት እንባ ይተናነቃቸው ነበር በሩ ላይ። አሳዘኑኝና “ምነው አባቴ አልኳቸው?” ጠጋ ብዬ “ልጅ ከውጪ ሀገር ተሰዳ ትኖር ነበር” አሉኝ ነገር ግን ይህቺ ልጅ እግዚአብሔርን ይዛ ነበር የተሰደደችው [ወገኖቻችሁ ብቻቸውን እንዲሰደዱ አትምክሯቸው እግዚአብሔርን ይዘው እንዲሰደዱ አስተምሯቸው። እግዚአብሔርን ይዞ ያልተሰደደ ክርስቲያን ቢሰደድም አያምርበትም ኑሮው አይስተካከልም፤ መንገዱ ሁሉ በእሾህ የታጠረ ይሆናል።] ይህቺ ሴት እግዚአብሔርን ይዛ ነው ለካ የተሰደደችው። . . . (አጽንኦቱ ከእኔ ነው)

ተረክ 21

ሴትየዋ ልጇን እንዲህ ትለው ነበር “ማሙሽ ወደምግብ ከመቅረብህ በፊት መጀመሪያ እግዚአብሔርን አመስግን” ትለዋለች “ከጨረሰክም በኋላ እግዚአብሔርን አመስግን” [እንዲህ አይነት ቤተሰቦች አሉ። ለልጆቻቸው መልካም ትምህርት የሚያስተምሩ ለልጆቻቸው ሃይማኖትን የሚያስተምሩ ለልጆቻቸው በጎ ነገርን የሚያስተምሩ ወላጆች አሉ።] ይህቺ ሴት እንዲህ ነበር ትለው የነበረው “ወደ ማዕድ ስትቀርብ እግዚአብሔርን አመስግን” ትለዋለች “ከበላህም በኋላ እግዚአብሔርን አመስግን።”. . . (አጽንኦቱ ከእኔ ነው)

ከላይ በምሳሌ አንድ ስር በቀረቡት ሁለት ተረኮች ውስጥ አዕንኦት ያረፈባቸው ሀተታዎች ከዋኞች ከትረካ መስመር የወጡበትን ሁኔታ የሚያሳዩ ሲሆኑ ሀተታዎቹ በየትረካዎቹ ከተነሱ ሀሳቦች ጋር ተዛምዶ ያላቸው ናቸው። ከሀተታዎቹ ቀዳሚው፤ በተረክ 18 ስር የተጠቀሰው፤ ከሀገራችሁ በተሰደዳችሁ ጊዜ ሀይማኖታችሁን ልትጠብቁ ይገባል የሚለውን ሀሳብ፤ ተከታይ፤ በተረክ 21 ስር የተጠቀሰው ሀተታ፤ ወላጆች ልጆቻቸውን በክርስቲያናዊ ስነምግባር ሊያንፁ ይገባል የሚለውን በተረኩ የተነሳን ዋና ሀሳብ የማጉላት ፋይዳ ኖሯቸው ወይም ለአጠቃላይ

የትረካ ሂደት በግብአትነት የሚያገለግሉ ሆነው የገቡ ናቸው። ከነዚህ ሁለት ምሳሌዎች ጎን ለጎን በተረክ ተራ ቁጥር 5፣36 እና 53 ስር በቀረቡ ተረኮች ተራኪዎች ከትረካ መስመር መውጣታቸው ይታያል። በነዚህ ተረኮች ተራኪዎች ስልቱን በየሰብከቶቹ (በየተረኮቹ) ለተነሱት ዋነኛ ጭብጦች አፅንኦት መስጫነት ተገልግለውበታል።

ምሳሌ ሁለት

ተረክ 3

ሰውየው ነው አሉ [ልንገራችሁ በዚህ አጋጣሚ ደክማችሁ እንዴት?] ሰውየው ነው አሉ መንገድ ሲሄድ ሲሄድ መሸበት ገጠር አካባቢ መሸቶበት አሳድሩኝ አለ። ባልና ሚስቶች ደግሞ የሳር ቤት ናት ቤታቸው። በዛች ቤት ውስጥ መሀል ላይ የእንጨት ምሰሶ አለበት ቤቷን ቀጥ አድርጎ የያዘ፤ ከዛች ስር ደግሞ እሳት ያነዳሉ ከዛችው ቤታቸው “ቤት የእግዚአብሔር ነው ግባ” አሉና እንግዳውን አስገቡት፤ እራቱን አበሉት በሉ፤ እግሩን አጠቡት አስተናገዱት እና “በል እንግዳህ. . .” [መቼም የገጠር ባህል ምንድነው የምታደርጉት ሲበርዳችሁ? ከተማ ያላችሁ እብድ የሚያክል የደብረብርሃን ብርድልብስ መከናኘብ አይደል? በገጠር ውስጥ ግን ብርድልብስ የለም ምን ያደርጋሉ ወደል ወደል የሚያክል ፍልጥ አለ ፈልጠው ያስቀምጣሉ፤ ያነዳሉ] የሚገርማችሁ ከምሰሶዎ ስር እሳት አለ ይነዳል፤ አነደዱና እንግዳውም በዚህ ቁጭ አለ፤ ሚስትም በዚህ ቁጭ አለች፤ ባልም በዛ ቁጭ አለ።. . . (አጽንኦቱ ከእኔ ነው)

ተረክ 22

አበምኔቱ በመንፈስ እግዚአብሔር የተቃኙ ስለነበሩ “ሥራ ስሩ የመመገቢያ ሰአት ሲደርስ ግን ደውል እንዲመታ አንፈልግም” (አሉ)። [ልክ አስራ አንድ ሰዓት ሲደርስ በሚመገቡበት ሰዓት ሁሉም ምግቡን እየተቀበለ ወደበኦቱ ይገባል በአንድ ላይ አይበሉም ለምንድነው ይህ በየበኩላቸው የተሰጣቸውን መቁንን ለሌሎች እየሰጡ እነሱ ሰስት አራት ቀን የም እያደሩ የሚኖሩ መናንያን ስላሉ ነው። መመገብ አለመመገብ የራሳቸው ጉዳይ ነው።] “ደውል በሚደወልበት ሰአት ግን ሳትደውሉ ወደምግብ አዳራሽ ኑና መቁንናችሁን እየያዛችሁ ሂዱ” አሉ።. . . (አጽንኦቱ ከእኔ ነው)

ከላይ በቀረቡት ሁለት ምሳሌዎች ተራኪዎች ከትረካ መስመር በመውጣት በጥቅሉ ሲታይ አንድ ሊባል የሚችል ተግባር ፈፀመዋል። ተራኪዎቹ ስልቱን መሰረት አድርገው አድማጭ ላያውቃቸው ይችላል ያሉትን አንድም የገጠር አኗኗርን፣ አንድም በገዳም ውስጥ ያለ የአመጋገብ ስርአትን አስመልክቶ መረጃን ለታዳሚው አድርሰዋል።

ከዚህ ቀጥሎ በቀረበው ምሳሌ ተራኪው ስልቱን መሰረት አድርጎ ያነሳው ሀሳብ በቀዳሚዎቹ ምሳሌዎች እንዳየነው ከስብከቱ ዋና ሀሳብ ጋር ቀጥተኛ ተዛምዶ የለውም። ይሁን እና ተራኪው ስልቱን በመጠቀሙ ለትረካው ክዋኔ ሂደት ያስገኘው የራሱ የሆነ ፋይዳ አለው። ሁኔታውን ምሳሌውን በማስቀደም እንመልከት።

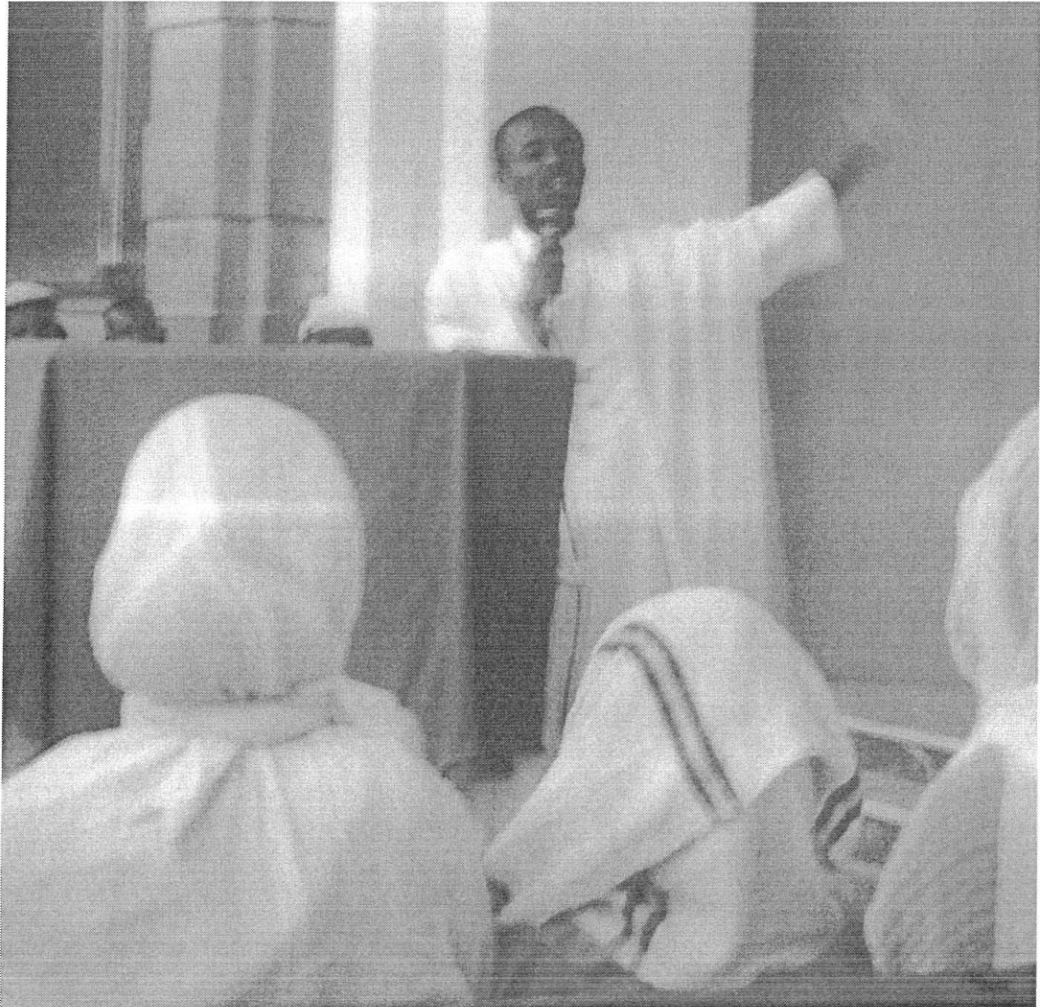
ምሳሌ ሦስት
ተረክ 55

. . . ልክ ሲገቡ አመናችሁኝም አላመናችሁኝም ሰውየው መሰርሰሪያውን እንደያዘ፣ የተሟላ መሳሪያውን እንደያዘ ደርቋል። ልክ እንደሚያስቀድስ ሰው ቆሟል። መጥተው አጠገቡ ቆሙ አያይም ፊት ለፊት ነው የሚያየው ወዲያና ወዲህ የለም። በጣም አስታውሳለሁ አሁን በጣም ገርሟቸው፤ አንደኛ በሩ ተሰብሯል፤ እንደገና ሰውየው ቆሟል [አሁን ጊዜ ቢሆን እንኳን በጣም ማለት ጊዜው ፍቅ ጊዜ ነው ግን አሁን አሁን አይታችኋል አንዳንድ ሱፐርማርኬቶች ጋር የሚቆም አሻንጉሊት አለ። ሰው መስጧችሁ የጠየቃችሁት ጊዜ የለም? ብዙ የቆሙ አሉ። እኔ አንዳንድ ጊዜ ሰው ይመስለኛል፤ ሳታስቡት። ያናገረው ሰው አለ ይባላል። እቃ መረጠ መረጠና “አይገርምም ውድ ነው አየህ” ምናምን ሲለው ዝም አሻንጉሊት ነው?! “ውድ እኮ ነው” ብሎ ዞር ሲል እራሱ ውድ ነው የሚሸጥ ነው።] አሁን ሰተት ብለው ገቡ አዩ። ወዲያው ሌባ እንደሆነ አወቁ። . . . (አጽንኦቱ ከእኔ ነው)

በተረክ 55 ውስጥ አጽንኦት ያረፈበት ሀተታ ተረኩ በተነገረበት አውድ ተራኪው ይዞት ከተነሳው ዋና ጭብጥ፤ በእግዚአብሔር የጠበቀ እምነት ይኑራችሁ፤ ጋር ተዛምዶ የለውም። ይህ ማለት ግን ሀተታው ለትረካው ሂደት መሳልበት ምንም ሚና የለውም ወደሚል መደምደሚያ የሚያደርስ አይደለም። ተራኪው ከዋናው የትረካ መስመር በመውጣት የዘመኑን አሻንጉሊቶች ሁኔታ በማተትና ለረጅም ደቂቃ መደበኛ በሆነው የስብከት ስርአት መንፈሱ ተይዞ ለነበረው ታዳሚ የቅርብ ገጠመኝ የሆነውን የዘመኑን አሻንጉሊት ጉዳይ በማጋራት ታዳሚው በተሻለ መነሳሳት በተረኩ ክዋኔ እንዲሳተፍ አስችሎታል። (በስብከት ስርዓቱ ላይ ከተረኩቹ መተረክ አላማዎች አንዱም ይኸው ታዳምያኑ እንዲነቃቁ ማስቻል መሆኑን ልብ ይሏል)። በእስከ አሁኑ ቆይታ በቃላዊ ዝርዝር ተረኮች ክዋኔ ላይ ከትረካ መስመር የመውጣት ስልት ምን መልክ እንዳለው ተመልክተናል። በመቀጠል በተረኮቹ ክዋኔ ከትረካ መስመር መውጣት እንደስልት እንዲፈጠር ምክንያት የሆነው ምንድነው የሚለውን እናያለን።

በቃላዊ ዝርዝር ተረኮች የክዋኔ ሂደት ከትረካ መስመር መውጣት እንደስልት ጉልህ ሆኖ እንዲወጣ ተረኮች ስለተረክነታቸው /for their own sake/ የሚነገሩ አለመሆናቸው ጉልህ

አስተዋፅኦ አለው። ተረኮች ከሚነገሩባቸው አላማዎች አንዱና ዋነኛው ሰባኪው ይዞት የተነሳውን ሀሳብ በተዛምዶ ግልጽ፣ ተጨባጭና አይረሴ ማድረግ መሆኑን (4/9/2002፣ ተጨባጭ መጠይቅ ካሴት ተራ ቁ. 3፣ ገፅ ሀ፣ 29/8/2002፣ ሀብታሙ፣ ቃለ መጠይቅ ካሴት ተራ ቁ. 2፣ ገፅ ሀ፣ 28/8/2002፣ አክምሮ፣ ቃለ መጠይቅ ካሴት ተራ ቁ. 1፣ ገፅ ሰ) ይገልጻሉ። በዚህ መሰረት አንድን ተረክ ይዞት የተነሳውን ሀሳብ ይበልጥ ግልፅ፣ ይበልጥ ተጨባጭና አይረሴ ለማድረግ እያዛመደ የሚተርከው ከዋኝ በተረኩ ክዋኔ ሂደት ተረኩን ይዞ ከተነሳው ርእሰ ጉዳይ (እንዲገልፀው ከሚፈልገው ሀሳብ) ጋር የሚያዛምዱ ሌሎች አጋዥ ሀሳቦች ሲመጡለት ከትረካ መስመር በመውጣት ይዞት የተነሳውን ነጥብ በተዛምዶ ለማገላት እንዲጥር በሚጋብዝ አንዳንዴም በሚያስገድድ ሁኔታ ውስጥ ይገባል። ይህ መሆኑም በስብከት ስርአት ወቅት በሚነገሩ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮች ከትረካ መስመር መውጣት ተደጋግሞ እንዲታይና እንደስልትም እንዲፈጠር አንዱና ዋነኛው ምክንያት ይሆናል።

መምህር መጋቤ ሐዲስ ቀለመወርቅ ታደሰ ቦሌ ደብረሳሌም መድኃኔዓለም መጥምቁ ቅዱስ ዮሐንስና አቡነ አረጋዊ ካቴድራል በስብከተ ወንጌል አገልግሎት /ምስል 7/

4.4.2. ከፍተኛና ዝቅተኛ የድምጽ መጠንና ፍጥነት

በስብከት ስርአት ላይ የሚነገሩ ተረኮች ተራኪና ታዳሚ በአካል በተገኙበት በቃል እየተነገሩ የሚከወኑ ናቸው። በመሆኑም የተራኪው የድምጽ አወጣጥ ሁኔታ ከታዳሚው ጋር በሚኖረው መስተጋብርም ሆነ የክዋኔ ሂደቱን ኪናዊ ደረጃ ከማላቅ አኳያ ጉልህ ድርሻ አለው። የስብከት ስርዓት ወቅት ተረኮች፣ ፈጣሪው ማህበረሰብ አንድ ጎሣ ወይም ዘር እንደሆነባቸው ተረኮች፣ በክዋኔ ሂደት ድራማዊ አቀራረብ ጉልህ ሆኖ የማይስተዋልባቸው፣ ተራኪዎቻቸው የገፀባህርያትን (የእንስሳትን፣ የሴቶችን፣ የህፃናትን ወዘተ.) ድምጽ አስመስለው ሲቀፅሉ የማይታዩባቸው ናቸው።*

ይሁን እና በየትረካዎቻቸው የገፀባህርያትን አነጋገር የማይቀፅሉት ተራቾች በትረካ ሂደት የድምጻቸውን መጠን በእጅጉ ይቀያይራሉ። ተራኪዎቹ በቃላት ለሚናገሯቸው ጉዳዮች እየኖረ ወደላይ በሚወጣ ከፍተኛና የሽክሽክታ ያህል ወደታች በሚወርድ ዝቅተኛ ድምፅ የተለያየ የትርጉም ወይም የፍቺ ደረጃን ይሰጣሉ፤ በተለያዩ ሁኔታዎች (በደስታ፣ በሀዘን፣ በስቃይ፣ በፍርሀት ወዘተ.) ውስጥ የገቡ ገፀባህርያትን ስሜት አጉልተው ያሳያሉ።

ከፍተኛና ዝቅተኛ የድምፅ መጠን እንደሰልጥ በተረኮቹ በአብዛኛው ብቻውን የሚቆም አይደለም። በትረካ ሂደት የገፀባህርያትን ስሜት (ፍርሀት፣ ደስታ፣ ሀዘን...)፣ ለመግለጽ ከዚህ ስልት ጎን ለጎን ከዋኝ የአነጋገር ፍጥነት መቀያየርን እንደሰልጥ በተዛምዶ ይጠቀማል። አንድን ስሜት አጋኖ ወይም አጉልቶ ለማሳየት የድምፁን መጠን ወደላይ በማውጣት ጣራ ላይ በሚያደርስበት ሂደት ተራኪው ቃላትን ወይም ሐረጎችን የሚናገርበትን ፍጥነትም በአብዛኛው በዛው መጠን ይጨምራል። በከፍተኛ ድምጽ እና በከፍተኛ የአነጋገር ፍጥነት ሊገልፀው የፈለገውን ስሜት ገልጾ ሲያበቃና የድምፁን መጠን ወደታች ሲመልስ ተራኪው ቃላቱን የሚናገርበት ፍጥነት ዝግ ያለ ይሆናል። ሁኔታውን ከተረክ 53 በተቆነፀለ ምንባብ፣ ተረኩ በአውድ ሲነገር የነበረውን ተፈጥሯዊ የክዋኔ ሂደት መሠረት በማድረግ እንመልከት።

ተረክ 53

ጉባኤውን ሲካፈል ይመጣል፤ አጫሽ ጠጪ በአለም ያሉትን የሀጢያት አይነቶች . . . ወገኖቹ በሀጢያት ጎዳና ሲጓዝ የነበረ አንድ ቀን መጣ። ቃለ እግዚአብሔር ሠማና ቀረ እዚሁ ጉባኤ ይከታተል ጀመር። አሁን ቃለ እግዚአብሔር ይከታተል ጀመረ፤ መንፈሳዊ ሆነ። በኋላ ምን መጣ ከባድ ህመም ጀመረው የጀርባ ህመም። ሄዶ ሲመረመር ኢትዮጵያ ውስጥ መዳን አትችልም፤ ውጪ ካልሆነ አትችልም አሉት። ኢትዮጵያ ውስጥ መድሀኒቱ የለም አሉት።

* የቃላዊ ዝርዝር ተረኮች ፈጣሪ ማህበረሰብ (folk group) አንድ ጎሣ ወይም ዘር (ethnic) የሆነባቸው ተረኮች ክዋኔያቸው ድራማዊ ነው ስል በ Finnegan, Limba Stories and Story-Telling ላይ የቀረቡ መረጃዎችን መሠረት በማድረግ ነው።

“መጥቼ ቁጭ ብዬ ገባኤ ስከታተል አያመኝም” አለ “ስፀልይ አያመኝም፣ ሳስቀድስ አያመኝም” አለ። “አሁን ከኢትዮጵያ ውጪ ሄጄ ነው የምመረመረው?! በምንድነው?! አምላኬ/በአለም አደባባይ ሳለሁ ጤነኛ ነበርኩ። አለም ላይ እያለሁ ህመም አያውቀኝም ነበር አሁን አንተን ብዬ መጥኝ ብዬ ስመጣ ልሸክመው የማልችለው በሽታ ውስጥ ትከተኛለህ?! በአለም እያለሁ እኮ እኔ ሆዴ ይሙላ ደረቴ ይቅላ ብዬ የምኖር ሰው ነኝ ለምን?! አልኩኝ/ አለ በቃ “ግን መንፈሳዊ ህይወቴ እየጨመረ መጣ”። (አግድሞሽ መስመሩ (the slash) የእኔ ነው።)

ከተጠቀሰው ፅሁፍ መነሻ፣ የመጀመሪያው አግድሞሽ መስመር እስካረፈበት ድረስ ያለውን ንግግር ተራኪው፣ በትረካው ተፈጥሯዊ አውድ፣ መደበኛ ሊባል በሚችል የድምጽ ክፍታ (የጩኸት መጠን) እና ፍጥነት ሲናገር ይቆይና የመጀመሪያው አግድሞሽ መስመር ካረፈበት ሁለተኛው አግድሞሽ መስመር እስካረፈበት ድረስ ያለውን ንግግር የቀድሞውን የአነጋገር (የአተራረክ) ስልት በመቀየር እጅግ እየናረ በሚወጣ ክፍተኛ ድምጽ እና ክፍተኛ ፍጥነት ይዘልቀዋል። ይህ በክፍተኛ ፍጥነትና በክፍተኛ የድምጽ መጠን (ጩኸት) የተነገረ የታሪክ ክፍል ከመጀመሪያው አግድሞሽ መስመር በፊት ካለውና በመደበኛ ፍጥነትና የድምጽ መጠን ከሚነገረው ክፍል በተለየ ገፀባህሪው የገባበትን አደጋ የሚገልፅ፣ የተሰማውን ሀዘንና ምሬት የሚያሳይ ነው። ተራኪው በሁለቱ አግድሞሽ መስመሮች ተከቦ ያለውን ንግግር በክፍተኛ ድምጽና ፍጥነት በመናገሩ ወይም ተጠቃሽ ስልትን በተመጠቀሙ የገፀባህሪውን የምሬት ስሜት ለታዳምያን ይበልጥ አጉልቶና አጠንክሮ ለማሳየት አስችሎታል።

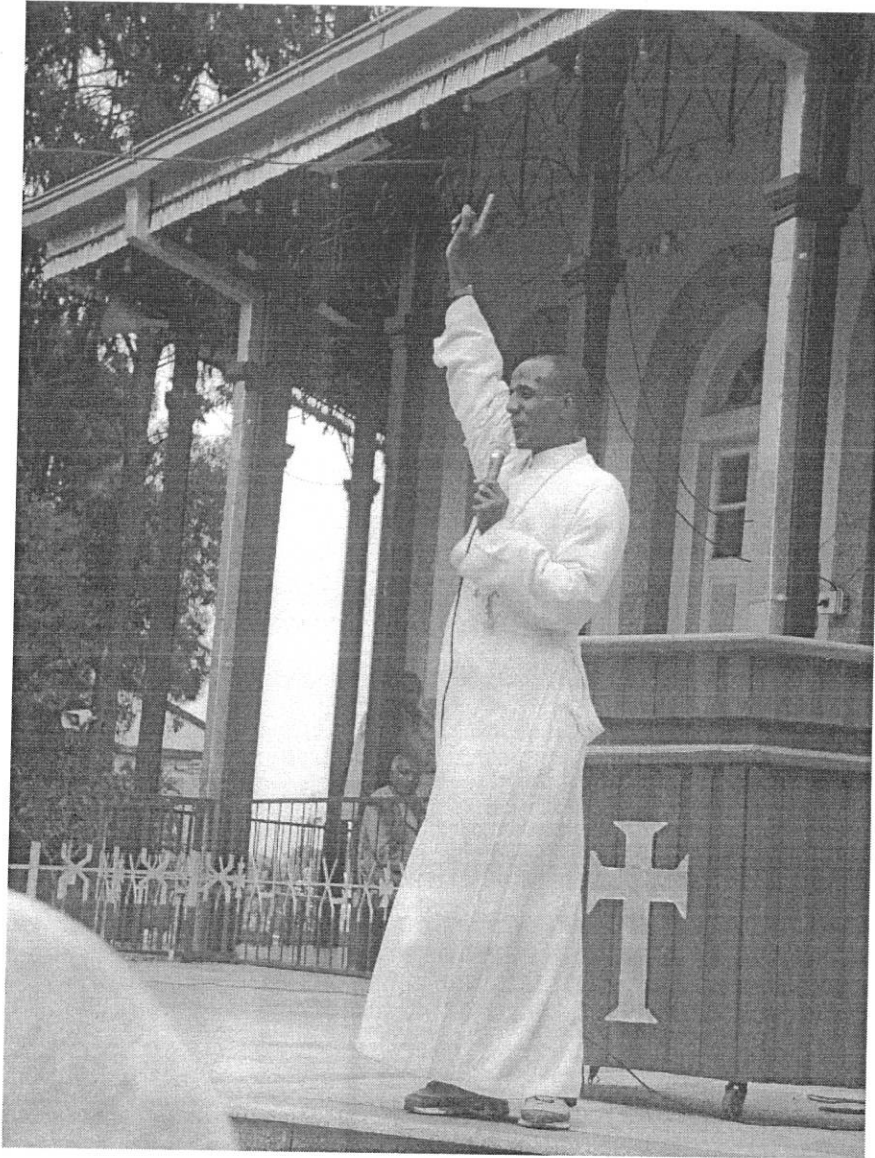
ከዚህ ባሻገር ተራኪው ከሁለተኛው አግድሞሽ በኋላ ያለውን የተረኩን ክፍል ቀደም ያለውን ንግግር ሲያደርግ የተጠቀመበትን ክፍተኛ የድምጽ መጠንና ፍጥነት በመተው ከመደበኛ አነጋገር በወረደ ወይም ዝግ ባለ ለስላሳ ንግግር ዘልቆታል። የተራኪው ዝግተኛና ለስላሳ ድምጽ ገፀባህሪው ህመሙ በፈጠረበት የሀዘን ስሜት ሳይበገር ምን ያህል እራሱን ለመንፈሳዊ ህይወት እንዳስገዛ ወይም ምንም ያህል አስጨናቂ ሁኔታ ውስጥ በገባም በፅናትና በመረጋጋት መዝለቅ መቻሉን ገልጾ ለማሳየት በአጭሩ የገፀባህሪውን ገጠመኝ ጉልህ በሆነ መንገድ ለታዳሚው ለማጋራት አስችሎታል።

4.4.3. ቆምታ /pause/

በቃላዊ ዝርዝር ተረኮች የክዋኔ ሂደት፣ ከዋኞች ንግግራቸውን ለአፍታ ገታ እያደረጉ በዝምታ በመቆየት እንደገና ወደ ትረካው የሚመለሱበት አጋጣሚ በርካታ ነው። ይህ የከዋኞች ተግባር በክዋኔ ሂደት ተግባራዊ ፋይዳ (practical purpose) ያለው ነው። ተራኪዎች ቆምታን

እንደስልት እንደየሁኔታው ለተለያዩ አገልግሎት ያውሉታል። አፅንኦት በቆምታ ስልት የሚገለፅ አንድ ገፅታ ነው። መደበኛ ሊባል በሚችል መንገድ አንድን ተረክ ሲተርክ የቆየ ከዋኝ አፅንኦት ለመስጠት የፈለገው ነጥብ ጋ ሲደርስ እና/ወይም ነጥቡን ከተናገረ በኋላ ወደሚቀጥለው ንግግር ከመዘለቁ በፊት ለአፍታ ቆም በማለት ለተናገረው ነጥብ ትኩረት የሚሰጠው መሆኑን በማሳየት አጽንኦት ሰጥቶ ያልፋል። አፅንኦት ለመስጫነት ከማዋል ጎን ለጎን ተራኪዎች፤ ታዳሚን በተረኩ ሂደት ተሳታፊ ለማድረግ ቆምታን እንደስልት ይጠቀሙበታል። በአንድ ተረክ የክዋኔ ሂደት በተለይ የተነሳው ጉዳይ፤ በእምላክ፤ በመላዕክት በቅዱሳን ወይም በዓድቃን የተሰሩ ተአምራትን የሚያትት ሲሆን ከዋኝ “ስለተደረገው ተአምር ደስ ሊላችሁና ልታመሰግኑ ይገባል” የሚል አንድምታን ባዘለ መልኩ ቆም እያለ ታዳሚዎች በእልልታ፤ በጭብጨባ፤ በከንፈር መጠጣ ወዘተ. ስሜታቸውን እንዲገልፁ እየጠየቀም እየጋበዘም ታዳሚዎች በክዋኔ ሂደቱ የሚሳተፉበትን መንገድ ምቹ ያደርጋል።

ቀደም ባለው ንኡስ ርዕስ እንዳየነው ሁሉ የቆምታ ስልትም በአብዛኛው በተናጠል የሚቆም አይደለም። በተለይ ተራኪዎች ሊገልፁት የፈለጉትን ሃሳብ ወይም ስሜት በብቃት ለመግለፅ የቆምታ ስልትን በአብዛኛው ከንግግር ፍጥነት እና ከአካላዊ እንቅስቃሴ ጋር በአንድ አስተባብረው ይጠቀሙበታል። ለምሳሌ አንድ ተራኪ አፅንኦት ለመስጠት ለፈለገው ጉዳይ ቆምታን እንደ ስልት ተጠቅሞ ሲገልፅ በተያያዥ አፅንኦት የሚሰጠውን ነጥብ (ከአፍታ ቆምታ በፊት ወይም በኋላ የሚያነሳውን ነጥብ) በከፍተኛ ወይም ዝቅተኛ ፍጥነት ይናገረዋል። ከዚህ ጋር በተያያዥነትም ተራኪው ከድምጽ ማጉሊያ ነፃ የሆነውን እጁን (በአብዛኛው የቀኝ እጅ ነው ነፃ የሚሆነው) ወደላይ ወደሰማይ በመዘርጋትና ለአፍታ በዛው ሁኔታ በማቆየት አጽንኦት ለመስጠቱ ሂደት ተጨማሪ ገላጭ ባህሪን ያክላል። በዚህ መልኩ ተራኪዎች ሰስቱን የቆምታን የፍጥነትን እና የአካላዊ እንቅስቃሴ ስልትን በአንድ አስተባብረው በመጠቀም ለማስተላለፍ የፈለጉትን ሀሳብ ወይም ስሜት በብቃት ከግብ ያደርሳሉ።

መምህር ዜና ጥበብ ተስፋዬ ተሾመ በማሕደረ ስብሃት ቅድስት ልደታ ለማርያምና ደብረ መድኃኒት መድኃኔዓለም ቤተ ክርስቲያን በሱብከተ ወንጌል አገልግሎት /ምስል 8/

4.4.4. ድግግሞሽ /repetition/

የቃላዊ ዝርዝር ተረኮች ከዋናዎች ለተለያዩ አገልግሎቶች ለማዋል በክዋኔ ሂደት ላይ ድግግሞሽን እንደ አንድ ስልት ይጠቀማሉ። ተራኪዎች ቃላትን፣ ሐረጎችን ወይም አረፍተ ነገሮችን በክዋኔ ሂደት ደጋግመው በመናገር ከድግግሞሽ አፅንኦት የመስጠትን፣ አንድ ሁነት ወይም ድርጊት የተፈፀመበትን የድግግሞሽ መጠን የመግለጽን፣ የገፀባህርያትን የስሜት ደረጃ (መጠን) የማሳየትን ፋይዳ ያዘምራሉ። ሁኔታውን ከስብስብ ተረኮች አብነቶችን በመውሰድ እንመልከት።

ተረክ 29

ሰውየው በሬ ሊገዛ ወደገበያ ይሄዳል። ታዲያ መንገድ ላይ ጓደኛው አገኘውና “ወዴት ትሄዳለህ” አለው “በሬ ልገዛ ወደገበያ እየወጣሁ ነው” አለው። ጓደኛውም መለሰና “እግዚአብሔር ከፈቀደልህ” አለው። “እንዴ ገንዘብ እኮ ኪሴ ውስጥ አለ የእግዚአብሔር ፍቃድ ለምን ያስፈልጋል” አለ። ጥቂት ኪሎ ሜትር እንደተጓዘ ወንበዴዎች ቅጥቅጥ አድርገው ልብሱን ገፈው ገንዘቡን ዘርፈውት ሄዱ። ቆስሎ፣ ተደብድቦ፣ ገንዘቡ ተዘርፎ ሲመለስ ጠዋት ያገኘው ጓደኛው “እንደምን ዋልክ” አለው። ሳይለው (አባባሉን ለማረም ነው) “ወዴት እየሄድክ ነው” አለው። መጀመሪያ ምን ነበር ያለው “ወደከተማ እየወጣሁ” “ምን ልታደርግ” “በሬ ልገዛ” ሲለው “እግዚአብሔር ከፈቀደልህ” ሲለው “አይ ኪሴ ውስጥ እኮ ገንዘብ አለኝ የእግዚአብሔር ፍቃድ ምን ያስፈልጋል” ነበር ያለው። ተደብድቦና ቆስሎ ገንዘቡንም አጥቶ ገንዘቡንም ተዘረፎ እርሱም አካሉን አጥቶ ሲመለስ ግን ጠዋት ያገኘው ጓደኛ “ወዴት እየሄድክ ነው” አለው “እግዚአብሔር ቢፈቅድ ወደቤቴ እየሄድኩ ነው” አለ። “እግዚአብሔር ቢፈቅድ ወደቤቴ እየሄድኩ” አለ።

ከላይ በቀረበው ተረክ ማብቂያ ላይ “እግዚአብሔር ቢፈቅድ ወደቤቴ እየሄድኩ ነው።” የሚለው አረፍተ ነገር ሁለት ጊዜ ተደጋግሞ ቀርቧል። የአረፍተ ነገሩ መደጋገም ከመነሻው ላይ እግዚአብሔር በህይወቱ ውስጥ ድርሻ እንዳለው ያልተረዳው ገፀባህርይ በሂደት በወንበዴዎች ተደብድቦ ከተዘረፈ በኋላ የአምላክን ድርሻ ምን ያህል እንደተገነዘበ (ምን ያህል ሁኔታው ወደልቡናው እንደሰረዘ) ድግግሞሹ አጉልቶ ያሳያል። ከዚህ ጎን ለጎንም ድግግሞሹ እግዚአብሔር በአጠቃላይ በሰው ልጆች ህይወት ውስጥ ያለውን ጉልህ ድርሻ በአውዱ በዋናነት ለማሳየት ለተነሳው ተራክ ላነሳው ሀሳብ አፅንኦት የመስጠት ስልታዊ ጠቀሜታን አስገኝቶላታል።

ተረክ 19

ሰውየው ንስሀ ሊይዝ ወደ አባቱ (የንስሀ) ይመጣል። “አባቴ ሀጥያት ሰርቼ ንስሀ ይስጡኝ” “አይ ልጄ ደስ ይላል ሰው ሆኖ የማይበድል እንጨት ሆኖ የማይጨስ የለም” ትልቁ ነገር መመለስህ ነው እንኳን ደህና መጣህ ልጄ የሠራኸው ሃጢአት ምንድነው” ይሉታል። “ገመድ ሰርቄ ይላቸዋል፣ ገመድ ሰርቄ ነው”። “እንዴ ይህን ቀላል ነው” ብለው ንስሀ ይሰጡታል። ከወራት በኋላ ደግሞ ይመጣል “አባቴ ሀጢአት ሰርቼ” “ምንም ችግር የለም ወድቆ መቅረት ነው እግዚአብሔርን የሚያሳዝነው በሀጢአት መውደቅ ሳይሆን ወድቆ መቅረት ነው (ክፉው) አንተ ግን በቃ እንደወደክ አልቀረኸም” ትልቁ ነገር የሚፈለገው መምጣትህ ነው ሀጢአትህን አምነህ። ምንም ችግር የለም የሰራኸው ሀጢአት ምንድነው?” “ገመድ ሰርቄ” ይላቸዋል። እሺ እሰጥሀለሁ ብለው ንስሀ ይሰጡታል። አሁንም ከወራት በኋላ ደግሞ ለሶስተኛ ጊዜ ይመጣል። “አባቴ ሀጢአት ሰርቼ” ይላቸዋል “አይ ልጄ ምን ችግር አለ እግዚአብሔር ባለብዙ ምህረት ነው።

ባለብዙ ይቅርታ ነው ትልቁ ነገር አንተ እኮ አምነህ እየመጣህ ነው። አምላክ ይቅር ባይ መሀሪ መሆኑን ተረድተህል እኮ። የሰራኸው ሀጢአት ምንድነው?” ይሉታል። “ገመድ ሰርቄ” ለሶስተኛ ጊዜ “አንተ ልጅ በገመድ ተሰክፈህል እንዴ ገመድ ገመድ ትላለህ እሳ?! የቸገረክ ገመድ ከሆነ እኔ ሙሉ ገመድ እሰጥሃለሁ” አሉት። እኚህ አባት የሚፈልገውን ያህል ገመድ ሰጡት። ጥቂት እንደተጓዘ የአባቱ ደግነት እሩህሩህነት ማፅናናታቸው ተሰማው ልቡን ነካው “እስከመቼስ እግዚአብሔርን እዋሽዋለሁኝ። አባቴንስ ለምን አታልላለሁኝ እውነቱን ለምን አልናገርም” አለና ተመልሶ መጣ። “አንዱ ገመድ አነሰህ እንዴ? አልበቃህም እንዴ?” ይሉታል። “አይ እኔ እንደው አባቴ እንዲህ አይደለም እኮ ነገሩ እንደው ገመድ ሳይሆን ገመዱ ጫፍ ላይ በሬ አለ” አለ። ለካ ይህ ሰው የሰረቀው ገመድ ሳይሆን በሬ ኖሯል። (አጽንኦቶቹ ከእኔ ናቸው)

ከላይ በቀረበው ተረክ ውስጥ አፅንኦት ያረፈባቸው ሀረጎች በተወሰነ ርቀት ደግመው ደጋግመው እየመጡ በተረኩ ክዋኔ ሂደት ይህ ነው ሲባል የሚችል ተግባር ፈፀመዋል። “አባቴ ሀጥያት ሰርቄ” የሚለውን ሀረግ ከዋኝ ደግሞ ደጋግሞ በመግለፅ “የሰው ልጅ ከሀጢአት ጋር የሚኖር በመሆኑ እውነተኛ ንስህ ያስፈልገዋል” በሚለውና በአጠቃላይ ለተረኩ መነገር ምክንያት በሆነው የስብከቱ ዋና ሀሳብ ውስጥ ጠንክሮ ለሚነሳው “የሰው ልጅ ከሀጢአት የማይለይ ነው” ለሚለው ሀሳብ አፅንኦት ይሰጣል። ከዚህ ጎን ለጎን “አባቴ ገመድ ሰርቄ” ለሚለው ገፀባህርይ ደግሞ ደጋግሞ “የሰራኸው ሀጢአት ምንድነው?” የሚለው ጥያቄ መነሳቱና “ገመድ ሰርቄ” የሚለው መልስ በተደጋጋሚ መሰጠቱ በተረኩ ክዋኔ ሂደት ታዳሚው፣ ከዋኝ “አሁን ይህን ጥያቄ አንስቶ ቀጥሎ ይሄንን መልስ ሲል ነው” ብሎ ተዘጋጅቶ እንዲጠብቅ ያስችለዋል። በሌላ አገላለፅ ታዳሚው የታሪኩን ፍሰት በመልመድ የገጸባህርያቱን ተደጋጋሚ ንግግር በልቡናውም ቢሆን ከከዋኝ ጋር እየተናገረ እንዲዘልቅ ያነሳሳዋል። ይህም በተረኩ ክዋኔ ሂደት ታዳሚው ቤተኛነት እንዲሰማው፣ የታዳሚነት ብቻም ሳይሆን “የከዋኝነት” ሚናም እንዲኖረው ያስችለዋል።

ተረክ 50

ሁለት እ. . . በጫካ ውስጥ ብዙ አውሬዎች ይኖራሉ መቼም ጫካ ያው የአውሬዎች መኖሪያ ነው። በዛ ጫካ ውስጥ የሚኖሩ አንበሳና ድኩላ ነበሩ። አንበሳው “እራብኝ እራብኝ፣ እራብኝ” ይላል “እራብኝ” ሲል አንድ ድኩላ ይመለከታል። ድኩላዋ ደግሞ አንበሳውን ስትመለከት አንበሳው ከያዘ እንደማይለቃት ስለምታውቅ “አውጣኝ፣ አውጣኝ፣ አውጣኝ” ማለት ጀመረች። አንበሳው አብላኝ ይላል ድኩላ አውጣኝ ትላለች። በዚህን ሰዓት ያቺን ድኩላ ባየ ጊዜ አንበሳው፣ ድኩላዋን ለመያዝ ሲሮጥ ድኩላዋም ደግሞ ላለመያዝ ስትሮጥ ድንገት ከሜዳ ላይ አሳማ ተኝቷል። ያ አንበሳ ድኩላዋን መያዝ ስላልቻለ አሳማው ተኝቶ ባገኘ ጊዜ ያንን አሳማ ይዞ ጨፍልቆ በላው። እንግዲህ አውጣኝ ያለም ወጣ፣ አብላኝ ያለም በላ፣ ተኝቶ የተገኘ አሳማ ተበላ በማለት አባቶቻችን ይናገራሉ። (አጽንኦቶቹ ከእኔ ናቸው)

በዚህ ተረክ ውስጥ “አንበሳው እራብኝ! እራብኝ! እራብኝ” ይላል። . . . ድኩላዎ ደግሞ አንበሳውን ስትመለከት ከያዛት እንደማይለቃት ስለምታውቅ ‘አውጣኝ! አውጣኝ! አውጣኝ!’ ማለት ጀመረች” የሚሉት ቃላት በድግግሞሽ ስልት ቀርበዋል። የቃላቱ መደጋገም የገፀባህርያቱን የመሻት ደረጃ፣ የአንበሳን የእራብ መጠንና የመብላት ፍላጎት፣ የድኩላን የፍርሀትና በህይወት የማምለጥ ጉጉት፣ አጋኖና አጉልቶ ለማሳየት ተራኪውን አስችሎታል። በአባሪ ሁለት ውስጥ በተካተተው ተረክ 59 ስር እንዲሁ “ደብድባ! ደብድባ! ደብድባ!” የሚለውና “ስትሮፕ! ስትሮፕ! ስትሮፕ! ስትሮፕ! ስትሮፕ!” የሚሉት ቃላት በተጠቀሰው መልኩ መደጋገማቸው በተረኩ ድርጊት ፈፃሚ የሆነችው ሚዳዳ ድርጊቱን የፈፀመችበትን መጠን ከፍተኛነት በማሳየት ታዳሚያን የገፀባህርያዋን እልህ አስጨራሽ ትግል በተጨማሪም እንዲያዩት የማስቻል ስልታዊ ጠቀሜታን አስገኝቷል።

4.4.5. ወደረኛ ቅንብር /parallelism/

ወደረኛ ቅንብር ቀደም ሲል በቀረቡት ንኡሳን ርእሶች ከተጠቀሱት ስልቶች ጎን ለጎን በተረኮች ክዋኔ ሂደት የሚታይ ሌላው ስልት ነው። ወደረኛ ቅንብር በአንድ የፅሁፍ መዋቅር ውስጥ ያሉ ቃላት ሀረጎች፣ ዐነገሮች፣ አንቀጾች ተመጣጣኝ ሆነው የሚዋቀሩበት ሂደት መሆኑን Dictionary of Literary Terms በሚከተለው መልኩ ይገልጻል “Arrangement of the parts of a composition so that elements (parts) of equal importance are balanced in similar constructions. Such structural order applies to words, phrases, clauses, sentences, paragraphs, and complete units of compositions.” (1972፣ 275)

በቃላዊ ዝርዝር ተረኮች ክዋኔ፣ ከዋኞች አንድ አይነት ቃላትን፣ ሐረጎችን ወይም አረፍተ ነገሮችን ከመደጋገም ባሻገር፣ በድግግሞሽ ውስጥ በመጠን፣ በፍቺ፣ በቅላጬ ተመሳሳይነት ወይም ተመጣጣኝነት ያላቸውን ቃላት ወይም ሐረጎች ወይም አረፍተ ነገሮች በማምጣት አንድ ተግባራዊ ወይም ኪነውበታዊ ፋይዳ የሚያስገኙበትን የወደረኛ ቅንብር ስልትን ይጠቀማሉ። የወደረኛ ቅንብር ስልት እንደ ድግግሞሽ ስልት ሁሉ ተራኪው አጠንክሮ ሊገልፀው ለሚፈልገው ሀሳብ አፅንኦት ከመስጠት ባሻገር ለተረኩ ዜማዊነትን የማስገኘት ስልታዊ ፋይዳ አለው። ሁኔታውን ከስብስብ ተረኮች በተቆነፀሉ ምሳሌዎች ማሳያነት መመልከት ይቻላል።

በተረክ 3 “. . . እንግዳውም በዚህ ቁጭ አለ፣ ሚስትም በዚህ ቁጭ አለች፣ ባልም በዛ ቁጭ አለ።” በማለት በቀረበው አገላለፅ በሶስቱ አቻነት ባላቸው ሀረጎች መድረሻ ላይ “በዚህ ቁጭ አለ/ አለች” የሚሉት ሀረጎች ተደጋግመው በመምጣታቸው ለዐነገሩ ወደረኛነት አስገኝተዋል። ተራኪው ይህን ስልት በመጠቀሙ ታሪኩ ቀደም ሲል ይነገርበት የነበረውን በአንፃራዊነት አንድ

አይነት የሆነ ድምጸት (monotonous tone) በመስበር የአድማጩን ጆሮ ሊይዝ የሚችል ዜማን አስገኝቷል። በተመሳሳይ በተረክ 18 “. . . ስትጸልይ፣ ስትዘምር፣ ስትሰግድ . . .” የሚለው፤ በተረክ 21 “ለልጆቻቸው መልካም ትምህርትን የሚያስተምሩ፣ ለልጆቻቸው ሃይማኖትን የሚያስተምሩ ለልጆቻቸው በጎ ነገርን የሚያስተምሩ . . .” የሚለው በተረክ 47 “. . . ፎቃችን አይደለም፤ የመንገዳችንም ጉዳይ አይደለም፣ የስልጣኔያችንም ጉዳይ አይደለም” የሚለው እና “ኩሩ ህዝብ መሆናችን፣ ታሪኩን ወዳድ መሆናችን፣ ለነፃነት ታጋይ መሆናችን...” የሚሉት፤ እንደቅደም ተከተላቸው፤ “ስት . . .”፣ “ለልጆቻቸው . . . የሚያስተምሩ”፣ “አይደለም” “መሆናቸው” የሚሉት ቃላት በየሀረጋቱ ውስጥ ተደጋግመው በመምጣት ለዐ.ነገሮቹ ወደረኛነትን አስገኝተዋል። ተራኪዎቹ በየተረኮቹ የወደረኛ ቅንብር ስልትን በመጠቀማቸው ለየተረኮቹ ክዋኔ ሂደት ዜማዊነትን ከማስገኘት ባሻገር በትረካዎቹ የተነሱትን ነጥቦች አፅንኦት የመስጠት ስልታዊ ፋይዳን አስገኝተዋል።

በአጠቃላይ፣ በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን በሚካሄዱ የሱብክት ስርዓቶች ወቅት በሚነገሩ ተረኮች ከዋኞች በእለት ተእለት የመግባቢያ ቋንቋ ነገር ግን የተረኮቹን ክዋኔ ከእለት ተእለት ተግባታዊ ሂደት ልዩ በሚያደርጉ ስልቶች ላይ በመመስረት ይተርካሉ።

ምዕራፍ አምስት

በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን በስብከት ስርዓት ወቅት የሚነገሩ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮች ተግባራትን /functions/ መሠረት ያደረገ ትንታኔ

በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን በስብከት ስርዓት ወቅት ስለሚነገሩ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮች መከወኛ አውድ፣ ስለከዋችና ስለታዳምያን ማንነት፣ ሚናና መስተጋብር እንዲሁም ስለአከዋወን ስልት በምዕራፍ አራት ዝርዝር መረጃ ለመስጠት ጥረት ተደርጓል። በዚህኛው ምዕራፍ ደግሞ ተረኮቹን መሰረት ያደረገ ትንታኔ ይሰጣል።

በስነቃል ዙሪያ የተደረጉ ጥናቶች እንደሚያመለክቱት ልዩ ልዩ የስነቃል ቅርፆች ለተዝናኖት ወይም/እና አንድን ቁምነገር ለማስጨበጥ በሚል አላማ ይነገራሉ። የዚህ ጥናት ትኩረት ከሆኑት ተረኮች መካከል ይበልጡ በሚከወኑበት ተፈጥሯዊ አውድ አድማጮችን ለማዘናኛት ዓላማ አይነገሩም። ተረኮቹ በቀዳሚነት አንድን ተግባር እንዲፈፀሙ የሚነገሩ ናቸው። በመሆኑም በዚህ ምዕራፍ ተረኮቹ አንድ ሙያ ያላቸው መሆኑን ከግንዛቤ በማስገባት በስነቃል ጥናት አገልግሎት ላይ ከሚውሉ ልዩ ልዩ ንድፈ ሀሳቦች መካከል ተግባራዊ አንጻርን (functionalist approaches) መሠረት ያደረገ ትንታኔ ለመስጠት ጥረት አደርጋለሁ። ወደትንታኔ ከመዘለቁ አስቀድሞ ግን በትንታኔ ሂደት የሚነሱ ሐሳቦች ከምን አንጻር የቀረቡ እንደሆኑ ለመረዳት አጋዥ የሚሆኑ ሁለት መሰረታዊ ነጥቦችን እጠቅሳለሁ።

የመጀመሪያው ነጥብ የዝርዝር ተረኮቹ ተግባራት በዝርዝር ሲጠቀሱ ተግባራቱ በየትኛውም ቦታና ጊዜ በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን በስብከት ስርዓት ወቅት የሚነገሩ ተረኮች ተግባራትን አጠቃለው ይገልጻሉ ወይም ሁሉንኳን (universal) ናቸው ከሚል ስሜት አለመሆኑ ነው። በየንኡስ ርዕሶቹ ስር ተግባራቱን ስጠቅስ የተጠቀሱት ተግባራት ወካይ ሆነው ተረኮቹ የሚኖራቸውን አበይት ተግባራት በጥቅሉ ሊያሳዩ ይችላሉ ከሚል እምነት ነው። ከዚህ ጎን ለጎን የተረኮቹን ተግባራት ስጠቅስ ተግባራቱ የማይለወጡ ወይም ቋሚ (static) ናቸው ከሚል እሳቤ ሳይሆን በጊዜ ቆይታ የተራቹና የአድማጩ ማህበረሰቡ ቡድናዊ ልማድ፣ እምነት፣ እሴት ሊገጥመው ከሚችል ለውጥ አንጻር የተረኮቹ ተግባራትም ለለውጥ ሊገዙ የሚችሉበት አጋጣሚ እንደሚፈጠር ከግንዛቤ በማስገባትም ነው።

ሁለተኛው ነጥብ፣ በትንታኔ ሂደት የስብከት ስርዓት ወቅት ተረኮች ተግባራትን በተጨማሪ ለማሳየት ከስብከት ተረኮች መካከል የተወሰኑት ተረኮች በምሳሌነት ይጠቀሳሉ። በምሳሌነት የሚጠቀሱ ተረኮች እነዚህ እነዚህን ተግባራት ይፈፀማሉ ስል፣ ተግባራቱ ተረኮቹ በተጠነበት

ወይም በተሰበሰቡበት ተፈጥሯዊ አውድ* ላይ የነበረውን የክዋኔ ሂደት መሠረት ያደረጉ ሲሆን ምናልባት ተረኮቹ በሌላ አውድ ላይ በነገሩ ሌላ ተግባር ሊኖራው እንደሚችል ሳልዘነጋ ነው።

5.1. የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያንን እሴት የማስተማር ተግባር ፎክሎር በአጠቃላይ በየትኛውም በተለይ ደግሞ የፅሁፍ ቋንቋ ባልዳበረበት ማህበረሰብ ዘንድ ጉልህ የማስተማር ድርሻ አለው። ፎክሎር ፈጣሪው ማህበረሰብ ልዩ ልዩ የስነቃል ቅርፆችን፣ የታዳጊ ህፃናትን አእምሮ በትምህርት ለማጎልበት፣ ወጣቶችን በስነምግባር ለማነፅ በአጠቃላይ የማህበረሰቡን እሴት በአባላቱ ዘንድ ለማስረጃ ይጠቀምበታል። (Bascom፣ 1965፣293-294)። በተመሳሳይ በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን የሚነገሩ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮች የቤተ እምነቱን እሴት* ማስተማሪያ ሆነው ያገለግላሉ።

የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን እንደአንድ ሃይማኖታዊ ተቋም ህልውናዋን ጠብቃ ለመዝለቅ የሚያስችሏት እሴቶች ወይም አስተምህሮዎች አሏት። በየአብያተ ክርስቲያን በስብከት ስርአት ወቅት የሚነገሩ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮች አንዱና ዋነኛ ተግባርም ይህን የቤተ ክርስቲያንን እሴት ወደ ምዕመኑ ልቡና ማስረጃ ወይም ማስተማር ነው። ይህ የተረኮቹ ተግባር ምን ይመስላል የሚለውን በምሳሌ በማስደገፍ በሚከተለው መልኩ መመልከት ይቻላል።

የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን አስተምህሮ በመፅሀፍ ቅዱስ ወይም በወንጌል ውስጥ በሰፊ ቃል ላይ የተመሰረተ ነው። በተቋሙ በስብከት ስርአት ወቅት የሚነገሩ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮች ለተራው ምዕመን ጠናን እና ረቂቅ የሆነውን የወንጌል ቃል ምዕመኑ በቀላሉ ሊረዳው ወደሚችልበት ደረጃ በማምጣት ለገጠመኝ ቅርብ ያደርጋሉ። በዚህም ጠናኑን ሀሳብ ግልጽ ረቂቁን ተጨባጭና አይረሴ እያደረጉ የወንጌሉን ቃል በምዕመኑ ልቡና ያሰርዳሉ፣ ያስተምራሉ።

* በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን በስብከት ስርዓት ወቅት የሚነገሩ ተረኮች አውድ በሁለት መንገድ ሊታይ የሚችል ነው። አንደኛው የተረኮቹ መካከኛ አውድ የአብያተ ክርስቲያን ቅርፅ ግቢን፣ ተራሾችን፣ አድማሮችን፣ አለባበሳቸውን፣ አቀማመጣቸውን፣ መስተጋብራቸውን በአጠቃላይ አካላዊና ባህላዊ መቼቱን የሚመለከት ነው። ሌላው የተረኮቹ አውድ ደግሞ ተረኮቹ ተጠቃለው የሚነገሩበት ስብከት ሲሆን፣ እነዚህ ሁለት አውዶች በተረኮቹ የክዋኔ ሂደት እና በሚያስተላልፉት መልዕክት ላይ የየራሳቸውን ተፅእኖ ያሳድራሉ።

* የቤተ እምነቱን እሴት ስል የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ከሌሎች የክርስትና እምነት ተከታይ ተቋማት የምትለይበት የራሷ የሆነ እሴት ወይም አስተምህሮ እንዳላት ከግንዛቤ በማስገባት ነው። ቤተ ክርስቲያኗ ከሌሎች የክርስትና እምነት ተከታይ ተቋማት የምትለይበት ምክንያት አንድ ወይም ነጠላ አይደለም። ይሁን እና ከልዩ ልዩ ምክንያቶች መካከል አንዱ “ተዋሕዶ” በሚለው ቃል ከሚገለፀው ከኢየሱስ ክርስቶስ ልደት ጋር የተያያዘ ነው። እንደ ቤተ ክርስቲያኗ አስተምህሮ ኢየሱስ ክርስቶስ ሁለት ልደት አለው። የመጀመሪያው ልደት ቅድመ ዓለም ከአብ መወለዱ ሲሆን፣ ሁለተኛው ደግሞ ከ5 ሺህ ዓመት በኋላ ከቅድስት ድንግል ማርያም ያለወንድ ዘር በድንግልና ተዐንሶ በድንግልና በሰው አምሳል መወለዱ ነው። ኢየሱስ ክርስቶስ ከ5 ሺህ ዓመት በኋላ ከቅድስት ድንግል ማርያም በሰው አምሳል ቢወለድም መለኮት አልተለየውም። ተዋሕዶ የሚለው ቃል ይህን የኢየሱስ ክርስቶስን መለኮትና ትስብፅ (ሰውነት) መዋህድን የሚያሳይ ሲሆን፣ ኢየሱስ ክርስቶስ ያለወንድ ዘር የተገኘ መለኮት ያልተለየው ስለመሆኑም የእናቱ ቅድስት ድንግል ማርያም ቅድመወለድ፣ በወሊድ ጊዜ፣ ከወሊድ በኋላ ድንግልና አብነት ነው (ይህን መረጃ ያገኙት ከአማካሪዬ ክዳ/ር ዮናስ ነው)።

በተራ ቁጥር አምስት ውስጥ የቀረበውን ታሪክ በአብነት በመውሰድ ሁኔታውን እንመልከት። ተረኩ አንድ እግዚአብሔርን ወዳድ የሆነ ሰው በቤቱ የሰባ አመት አዛውንት ሲያስተናግድ የፈጸመውን ተግባር ያሳያል። በታሪኩ ሰውየው፣ በእንግድነት ቤቱ የመጣው አዛውንት “በእግዚአብሔር መኖር አላምንም፣ እግዚአብሔር መኖሩን አላውቅም ስላለ ከቤቱ እንዳባረረው ተገልጿል። ከዚህ ጋርም ተያይዞ ሰውየው እንግዳው እግዚአብሔርን አልወደም በማለቱ ከቤቱ እንዳባረረው እግዚአብሔር ይህን ሲሰማ በሰውየው ተግባር ማዘነና እሱ (እግዚአብሔር) የጉዳዩ ባለቤት ሆኖ አላውቅም ያለውን ሰው ለሰባ አመታት ሲታገሰው ሰውየው ለአንድ ቀን አዳር መታገስ ባለመቻሉ እንደወቀሰው ታሪኩ ያትታል። የታሪኩ መንፈስ ሁሉን ሊያደርግ፣ ሊሾም ሊሸር፣ ሊቀጣ ሊክስ፣ ሊኮንን ሊያጸድቅ...፣ የሚችል ፈጣሪ አምላክ በፍጡሩ ህልውናው ሲካድ ለሰባ አመት ያህል ሊታገስና ይቅር ሊል ከቻለ እኛ ደካማ የሆንን ፍጡራን እርስ በእርሳችን ይቅር ልንባባልና ታጋሽነት ልናሳይ ሊያቅተን አይገባም በሚል አንድምታ የቀረበ ነው። ይህ በተረኩ የቀረበው አስተምህሮ በሰባኬ ወንጌሉ በተፈጥሯዊ የተረኩ መከወኛ አውድ ላይ በቀጥታ አይጠቀስ እንጂ፡-

“ባልንጀራህን ውደድ ጠላትህንም ጥላ እንደተባለ ሰምታችኋል። እኔ ግን እላችኋለሁ በሰማይ ላለ አባታችሁ ልጆች ትሆኑ ዘንድ ጠላቶቻችሁን ውደዱ የሚረግጧችሁን መርቁ፣ ለሚጠሉአችሁም ጸልዩ. . . የሚወዱአችሁን ብትወዱ ምን ዋጋ አላችሁ? ቀራጮችስ ያንኑ ያደርጉ የለምን? ወንድሞቻችሁን ብቻ እጅ ብትነሱ ምን ብልጫ ታደርጋላችሁ አህዛብስ ያንኑ ያደርጉ የለምን፤ እንግዲህ የሰማይ አባታችሁ ፍፁም እንደሆነ እናንተ ፍጹማን ሁኑ። (ማቴዎስ፤5፡43-48)

የሚለውና እርስ በእርስ መዋደድንና ይቅር መባባልን የሚሰብከውንና መሰል መፅሀፍ ቅዱሳዊ አስተምህሮዎችን በአንድ ጠቅልሎ ወደምዕመኑ የሚያሰርፅ ነው።

በተራ ቁጥር 16 ስር የቀረበው ተረክ በተመሳሳይ በተከወነበት ተፈጥሯዊ አውድ ጉልህ የማስተማር ድርሻ አለው። በዚህ ተረክ ገፀባህርያቱ እንስሳ ናቸው። ይሁን እና ተረኩ በእንስሳት ገፀባህርያቱ አማካይነት እያነሳ የሚሄሰው የሰው ልጆችን ምግባር ነው። Fennigan እንደሚሉት በተረቶች እንስሳት በገፀባህርይነት ቢሳሉም በገፀባህርያቱ አማካይነት የሚነሳው ጉዳይ በሰው ልጅ ባህርያት ላይ ያነጣጠረ አስተያየት እና ምፅት (satire) ነው። የተረቱ ከዋኝም ስለ እንስሳ ገፀባህርያቱ ድርጊትና ጠባይ ሲተርክ የሚገልፀው ሀሳብ የሰው ልጆችን ህፃፅ ምግባር የሚያሳይ ነው (351፣1970) ። በተራ ቁጥር 16 ስር በቀረበው ተረክ ውስጥ በዋና ገፀባህርይነት የተቀረፁት ጦጣና ዝንጅሮዎች ይሁኑ እንጂ የታሪኩ ዋና ጉዳይ የሰው ልጅን

አንድ ባህርይ እየሄሰ ተገቢ ያለውን አስተምህሮ በታዳምያኑ ልቡና ማስረጃ ነው። በታሪኩ የየራሱን መላጣ (ሙሽልቅ) “ቂጥ” ማየት ያልቻለውና አንዱ በአንዱ ሙሽልቅ “ቂጥ” እየሳቀ የሚኖረው የዝንጀሮ ማህበር አዘውትሮ የራሱን ህፀፅ፣ ጉድለት፣ ሀጢአት ማየት ይሳነዋል ለሚባለው የሰው ልጅ ፀባይ ማሳያነት በተምሳሌትነት የቆመ ነው። በዚህ ተምሳሌታዊ አቀራረብ ተራኪው ምዕመናን፣ እኔን ሰባኪውን ጨምሮ አንዳችን ከአንዳችን የማንለይ ሁላችንም ከበደል፣ ሁላችንም ከሀጢአት ያልፀዳን ሆነን ሳለን ወደሌሎች ህፀፅ ጣታችንን እንጠቁማለን የሚል ሀሳብ ያቀነቅናል።

ተረኩ በተከሰቱበት ተፈጥሯዊ አውድ ተራኪው በቀጥታ፡- “በወንድምህ ዓይን ያለውን ጉድፍ ስለምን ታያለህ፣ በአይንህ ግን ያለውን ምሰሶ ስለምን አትመለከትም? ወይም ወንድምህን ከዓይንህ ጉድፍ ላውጣ ፍቀድልኝ እንዴትስ ትለዋለህ? እነሆ በአይንህ ምሰሶ አለ። አንተ ግብዝ አስቀድመህ ከአይንህ ምሰሶውን አውጣ ከዚያ በኋላ ከወንድምህ ዓይን ጉድፍ ታወጣ ዘንድ አጥርተህ ታያለህ” (ማቴዎስ፣7፣3-5) የሚለውን ጥቅስ አልጠቀሰም። ይሁን እና በዚህ ተረክ ተምሳሌታዊ አቀራረብ መሰረትነት ተራኪው ይህንና መሰል መፅሀፍ ቅዱሳዊ አስተምህሮዎች በአንድ ጠቅልሎ ወደምዕመኑ ልቡና ያሰርዛል።

በአብያተ ክርስቲያናቱ በስብከት ስርዓት ወቅት የሚነገሩ ተረኮች የወንጌሉን ቃል ለምእመናን ገጠመኝ ቅርብና ተጨባጭ በማድረግ ከማስተማር ተግባር ጎን ለጎን ቀድሞ ያውቃቸዋል የሚባሉ ነገር ግን አጠቃላይ መልዕክታቸውን በአግባቡ እንዳልጨበጣቸው የሚታሰቡ የቤተ እምነቱን ስርዓቶች ወይም እሴቶች ወደታዳምያን እያቃኑ የማድረስን ወይም የማስተማር ተግባርን ይፈጽማሉ። በተለይ በተረክ 19 እና 51 ውስጥ የቀረቡት ተረኮች ለተነሳው ነጥብ ተጨባጭ ማሳያ ሲሆኑ ተረኮቹን እንደቅደም ተከተላቸው በምሳሌነት ወስደን ሁኔታውን በዝርዝር እንመልከት።

የሰው ልጅ በህይወት ዘመኑ ከሰራውና ከሚሰራው ሀጢአት እግዚአብሔር አምላኩ ይቅር ይለው ዘንድ ሊፀፀትና፣ ንስሀ ሊገባ ይገባል የሚለው ሀሳብ በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን በዋናነት ከሚነሱ አስተምህሮዎች መካከል አንዱ ነው። በቤተ ክርስቲያኗ ለንስሀ አባት ሀጢአትን የመናዘዝ ተገቢነት ሲሰበክ እስከምን ደረጃ በሚደርስ ግልፅነት እንደሆነ ምዕመኑ ይረዳ ዘንድ ተረክ 19 በማስተማሪያነት ቀርቧል። ተረኩ በሬን ያህል ነገር ደግሞ ደጋግሞ እየሰረቀ ገመድ ሰርቄ እያለ በተደጋጋሚ ንስሀ የሚገባ ሌባ ገፀባህርይ ታሪክን ይዞ ቀርቧል። በተረኩ የገፀባህሪው ድርጊት “ከባድ” ሀጢአት ሰርቶ ሳለ “ቀላሉን” (ገብስ ገብሱን) ለንስሀ አባቱ ከሚናገረው ምዕመን ምግባር ጋር ትይዩ ሆኖ የቀረበ ነው። ተረኩ፣ ሌባው

በተደጋጋሚ በሬ እየሰረቀ ገመድ ሰርቄ እያለ ሲናዘዝ ቆይቶ በስተመጨረሻ መፀቀፍና ትክክለኛውን ሀጢያቱን፤ ገመዱ ጫፍ ላይ በሬ አለ፤ በማለት የሰረቀው በሬ መሆኑን ገልጾ ንስሀ መግባቱን ያሳያል። በዚህ የገፀባህሪው ድርጊት ማሄጃነትም ሰባኪው፤ ምዕመኑ ንስሀ መግባት ያለበት እውነተኛ ሀጢያቱን ገልጾ መሆኑን እያስተማረ፤ ለለውጥ ያዘጋጃል።

በሌላ በኩል በተረክ 51 ስር የቀረበው ታሪክ በእርሻ ቦታው ላይ እያለ ጠላቱን የተመለከተ ገበሬ ወደቤቱ ሄዶ መሳሪያውን ይዞ ሲወጣ ጠላቱን ለመግደል መሆኑን ያላጤነች ሚስቱ በጥዋት “አፍህን ሳትገድፍ” እህል ሳትቀምስ ከቤት አትውጣ ብላ ስትይዘው ያሳያል። ታሪኩ አያይዘም ጠላቱን ሲገድል የሚሄደው ባል እለቱ አርብ (የጾም ቀን) መሆኑን በመጥቀስ እህል በአፊ አልቀምስም ማለቱን ያትታል። በታሪኩ በጾም ቀን እህል የመቅመስ እና ሰውን የመግደል የኃጢአትነት ደረጃ ጉልህ ሆኖ እንዲታይ በአንጻር ተቀምጧል። የንፅፅሩ መኖር በታሪኩ የሚኖረው ዋነኛ ፋይዳ ታዲያ ምዕመናን ከራሱ ተመክሮ፤ ነጋዴው ስለሃይማኖቱ ብሎ እየሞ ከሚዛን ላይ ይሸቅብ (ያጎድል) እንደሆነ፤ አለቃ ስለፅድቅ ብሎ በጾመበት አፉ ምንዝሩን ይዘልፍ እንደሆነ ወዘተ። ጋር እያገናዘበ እራሱን እንዲፈትሽም እንዲሄስም ማነሳሳት ነው። በሂደቱም ተረኩ በቤተ ክርስቲያኗ ጾም ሲሰበክ ከእህል ከውሃ በዘለቀ ከክፉ ምግባራት ሁሉ መታቀብ መሆኑን ያላጤነ ምዕመን እንዲያጤን፤ ያልተገነዘበም ቢኖር እንዲረዳ ያስተምራል።

ከዚህ ጎን ለጎን በተራ ቁጥር 32 እና 48 ስር የቀረቡት ተረኮች በተከውነበት ተፈጥሯዊ አውድ በቤተ ክርስቲያኗ አዘውትሮ የሚነሳን የኢየሱስ ክርስቶስ ቤዛነት አገልግቶ በማሳየት፤ በምዕመናን ልቡና የማስረፅና እንዳይረሳ አድርጎ የመክተብ ተግባር አላቸው። ተረኮቹ ኢየሱስ ክርስቶስ ለሰው ልጅ ቤዛ መሆኑን በየራሳቸው መንገድ የሚያሳዩ ሲሆን፤ ተረኮቹን በተናጠል በመውሰድ ይዞታቸውን እንመልከት።

በተረክ 32 የሚፈለገውን ተክል ከገደል ውስጥ በማውጣት ገንዘብ እንዲከፈለው ከአንድ የስነ እፅዋት ተመራማሪ ጋር ውል የተዋዋለ ልጅ ታሪክ ቀርቧል። ልጁ ወደገደሉ ሲወርድ ወገቡ የሚታሰርበትን ገመድ ብክብድህ ትጥለኛለህ በማለት ተመራማሪው እንዳይዝ አግዶታል። ከዚህ ጎን ለጎንም ይህው ልጅ የወለደኝ ስለሆነ አባቴ ብክብደውም አይጥለኝም በማለት አባቴን ጠርቼ ልምጣ ያለበት ሁኔታ ተገልጿል። ይህ የልጁ ምግባርና አጠቃላይ የታሪኩ አቀራረብ፤ ተረኩ ከተነገረበት አውድ አንጻር ተገናዝቦ ሲታይ ተምሳሌታዊ ነው። በታሪኩ ልጅ ገፀባህሪው ለቤተ እምነቱ ምእመናን፤ የወለደኝ አባቴ የተባለው ለኢየሱስ ክርስቶስ ፈጣሪ አምላክነት፤ እንዲሁም ገደሉ ለሞት ለጥፋት ማሳያነት ተምሳሌት ሆነው ቀርበዋል። በዚህ ተምሳሌታዊ አቀራረብ ተረኩ በልጁ የተመሠለው ምዕመን በህይወቱ ከሚገጥመው አደጋ (በገደሉ ከተመሰለው ሞትና

ጥፋት) ቤዛው በምንም ሁኔታ የማይተወው ፈጣሪ አምላኩ ኢየሱስ ክርስቶስ ብቻ መሆኑን ይገልጻል። ከዚህ ጎን ለጎንም ተረኩ ምእመናን “ለህይወታቸው ብቸኛ ቤዛ” ለኢየሱስ ክርስቶስ የሚሰጡትን ዋጋ (value) ከፍ እንዲያደርጉ የማትጋት ተግባርን ይጫወታል።

በተረክ ተራ ቁጥር 48 ስር የቀረበው ታሪክ በአንጻሩ ላይ ላዩን ሲነበብ ስለልጁ ፍቅር ስትል የራሷን ውበት፣ ደምግባት ለእሳት ቃጠሎ አሳልፋ የሰጠች እናትንና እሱን ከእሳት ለማዳን ስትል በቃጠሎ ውበቷን ማጣቷን ለማጤን ተስኖት በጓደኞቹ ዘንድ ሊያቀርባት ሲያፍር የቆየን ልጅ ታሪክ ያትታል። ተረኩ በዚህ ደረጃ (በዝርወ (literal) ቅርጽ) የሚያትተው ታሪክ ለታዳምያኑ ገጠመኝ ቅርብ ነው። ማለትም የእናትና ልጅ ገጠመኝ ከምዕመኑ የህይወት ተመክሮ እምብዛም የማይርቅ ሲሆን ይህም ተራኪው እናት የከፈለችውን መስዋዕትነትም ሆነ የልጅን አላዋቂነት ወይም ውለታቢስነት በታዳምያን ልቡና በቀላሉም አጠንክሮም ለማስረጃ የሚያስችለው ነው። ይሁን እና የታሪኩ የመጨረሻ ወይም ታላሚ ግብ በዚህ በእናትና ልጅ ታሪክ ዙሪያ የተወሰነ አይደለም። የታሪኩ ታላሚ ግብ ታዳምያንን ለገጠመኛቸው ቅርብ በሆነው የእናትና ልጅ ታሪክ ተምሳሌትነት ይዘት ወደተነሳው ዋነኛ ነጥብ ማዘለቅ ነው። የታሪኩ ዋነኛ ነጥብ ወይም በዝርወ በተነገረው ታሪክ ተምሳሌትነት ነጥሮ የሚወጣው መሰረታዊ አንድምታ ኢየሱስ ክርስቶስ ለሰው ልጆች ሲል የከፈለውን ዋጋ፣ ህማሙን፣ ስቃይ፣ መከራና እንግልቱን በአጠቃላይ ቤዛነቱን ገልጾ ማሳየትና ማስተማር ነው።

በአጠቃላይ ተረኮቹ ያላቸውን የማስተማር ተግባር ለማሳየት ከላይ በአብነት እየተጠቀሱ ትንታኔ ከተሰጠባቸው ተረኮች ጎን ለጎን በተራ ቁጥር 11፣20፣22፣36 እና 59 ስር የቀረቡት ተረኮችም እንዲሁ ምእመናንን የማስተማር ተግባር ያላቸው ናቸው።

5.2. የመቆጣጠር እና የመግታት ተግባር

ፎክሎር የፈጣሪውን ማህበረሰብ ወይም ቡድን እሴት ማስተማሪያ ሆኖ ከማገልገል በዘለቀ ከማህበረሰቡ እምነትና አመለካከት ወይም ስምምነት (social convention) የሚያፈነግጡ ግለሰቦች ላይ ጫና ለማሳደሪያነትና ለመቆጣጠሪያነትም እንደሚያገለግል (Bascom፣ 1965፣ 294) ይገልጻል። በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን በስብከት ስርዓት ወቅት የሚነገሩ ቃላዊ ዝርወ ተረኮች ተግባርም ምዕመናኑን በማስተማር፣ በቀዳሚው ንኡስ ርኅስ ስር እንደተገለፀው ባለ መልኩ አንድን ጥሬ መረጃ ወደታዳሚው በማድረስ ላይ ብቻ የተወሰነ አይደለም። በስርዓቱ ወቅት የሚነገሩ ተረኮች፣ ገፀባህርያት ክርስቲያናዊውን ስነምግባር ተከትለው ሲኖሩና ለስኬት ሲበቁ፣ እንዲሁም ከክርስቲያናዊው ስነ ምግባር አፈንግጠው

ሲወጡና መጨረሻቸው ውድቀት ሲሆን እያሳዩ አባላቱ ከቤተ እምነቱ የእሴት ስርዓት አፈንግጠው እንዳይወጡ ከወዲሁ ይቆጣጠራሉ፤ ይገታሉ። በዚህ ንኡስ ርእስ ስር ከምናያቸው ተረኮች አመዛኙ አቀራረባቸው ማስጠንቀቂያ አዘል ሆኖ ምእመናን የቤተ እምነቱን ስርአት እንዳይጥሱ ጫና ያሳድራሉ። በዚህም ተረኮቹ የተቋሙ የእሴት ስርዓት ሳይናጋ፣ ህልውናው ተጠብቆ እንዲዘልቅ የማድረግ ሚናን ይጫወታሉ። የተረኮቹን ተጠቃሽ ተግባር በተጨማሪ ለማሳየት ይቻል ዘንድ ከተረኮቹ መካከል ምሳሌ በመጥቀስ በዝርዝር እንመለከታለን።

በተራ ቁጥር 29 ስር የቀረበው ተረክ ምዕመናን የቤተ እምነቱን አንድ እሴት ጠንቅቀው እንዲያውቁና ከእሴት ስርአቱ አፈንግጠው እንዳይወጡ የመቆጣጠር/የመግታት ተግባር አለው። ተረኩ ይህንን ተግባር እንዴት ይፈጽማል የሚለውን ለማየት በቅድሚያ አጠቃላይ የታሪኩን ይዘት በአጭሩ ላስቀምጥ።

አንድ ሰው በሬ ሲገዛ ወደገበያ ሲሄድ ጓደኛው መንገድ ላይ ያገኘውና “ወዴት ትሄዳለህ?” ይለዋል። ሰውየው “በሬ ልገዛ ወደ ገበያ እየወጣሁ ነው” ይላል። ጓደኛውም መልሶ “እግዚአብሔር ከፈቀደልህ” ይለዋል። በዚህ ጊዜ ሰውየው “እንዴ ገንዘብ እኮ ኪሴ ውስጥ አለ የእግዚአብሔር ፍቃድ ለምን ያስፈልጋል።” |አፅንኦት 1| ይላል። በዚህ ሁኔታ ጓደኛዎቹ ተለያይተው፣ ያ ሰው ጥቂት እንደተጓዘ ወንበዴዎች ደብድበውትና ገንዘቡን ዘርፈውት ቆስሎ ይመለሳል። |አፅንኦት 2| ሰውየው በሚመለስበት ጊዜ ከበሬቱ ጓደኛው ጋር እንደገና ይገናኛሉ። ጓደኛውም እንደገና ደግሞ “ወዴት እየሄድክ ነው” ይለዋል። በዚህ ጊዜ የተደበደበውና የተዘረፈው ሰው “እግዚአብሔር ቢፈቅድ ወደቤቴ እየሄድኩ ነው” |አፅንኦት 3| ብሎ ይመለሳል።

ይህን ተረክ ይዘነው የተነሳነውን ሀሳብ ግልፅ ለማድረግ ይረዳን ዘንድ በሶስት መሰረታዊ ክፍሎች ከፋፍለን እንመልከት። የታሪኩ የመጀመሪያ ክፍል ተረኩ በተከወነበት ተፈጥሯዊ አውድ የሰው ልጅ ህይወት በእግዚአብሔር ፈቃድ ታድራለች ወይም የሰው ልጅን እጣ ፈንታ ወሳኝ እግዚአብሔር አምላክ ብቻ ነው የሚለው የቤተ እምነቱ አንድ አቢይ አስተምህሮ የተቀነቀነበት ነው። ይህ የታሪኩ ክፍል እያንዳንዱ ምእመን ይህንን እውነታ በየልቡናው ከትቦ ሲይዝ ይገባል በሚል አንድምታ የቀረበ ነው።

የታሪኩ ሁለተኛ ክፍል በአንጻሩ ይህ ተጠቃሽ እሴት ሲጣስ (አፅንኦት አንድን ይመልከቱ) እንዲሁም ጥሰቱን የፈፀመው ግለሰብ ለውድቀት ሲዳረግ (አፅንኦት ሁለትን ይመልከቱ) የሚታይበት ነው። በዚህ ክፍል የቤተ እምነቱን እሴት የጣሰው ገፀባህርይ ያጋጠመው

ውድቀት፣ ንብረት ከማጣት እስከ አካል ጉዳት ድረስ የሚዘልቅ ሆኖ አቀራረቡ ማስጠንቀቂያ አዘል ነው። ታዲያ በታሪኩ ማስጠንቀቂያ አዘል አቀራረብ የሚገለፀው ሀሳብ ህይወቱ በእግዚአብሔር ፈቃድ እንደምትተዳደር ያላወቀ አለበለዚያ ደግሞ ቸል ያለ ምዕመን ቢኖር እውነታውን ከራሱ ውድቀት ይማረዋል የሚል አንድምታ ያለው ነው። ይህም በተለይ በታሪኩ ሶስተኛ ክፍል የእግዚአብሔርን ድርሻ ማየት የተሳነው ገፀባህርይ ከውድቀቱ በህይወቱ እግዚአብሔር ያለውን ድርሻ እንዴት እንደተገነዘበ በተገለፀበት ከኳሊን (አፅንኦት ሶስትን ይመልከቱ) ተንፀባርቋል። በአጠቃላይ ታሪኩ የእግዚአብሔርን ድርሻ ከወዲሁ መገንዘብ የተሳነው ወይም ያልፈለገና ህይወቱን በራሴ ፍቃድ እመራለሁ ብሎ በተአብዮ የሚያስብ ምዕመን ቢኖር ውድቀቱ የከፋ ይሆናል በማለትና በማስጠንቀቅ ምዕመናን ከዚህ የቤተእምነቱ አንድ አስተምህሮ በተአብዮ እንዳያፈነግጡ ይቆጣጠራል/ይገታል።

ተግቶ የመፀለይ ተገቢነት በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ተደጋግሞ የሚነሳ አስተምህሮ ነው። “ለምኑ፥ ይሰጣችኋል፤ ፈልጉ፥ ታገኙ፤ ማላችሁ፤ መዘገያ አንኳኩ፥ ይከፈትላችሁ፤ ማል።” (ማቴዎስ፣ 7፣ 7) በሚለውና በመሰል መፅሀፍ ቅዱሳዊ ቃል ላይ ተመስርቶ የሚቀነቀነው የመፀለይ ተገቢነት በተራ ቁጥር 50 እና 63 ስር የቀረቡት ተረኮች ዋና ማጠንጠኛ ነጥብ ነው። አስተምህሮው እንዴት በተረኮቹ እንደተቀነቀነ ተረኮቹን በተናጠል በማምጣት እንመልከታለን።

ተረክ 50

በጫካ ውስጥ ብዙ አውሬዎች ይኖራሉ መቼም ጫካ ያው የአውሬዎች መኖሪያ ነው። በዛ ጫካ ውስጥ የሚኖሩ አንበሳና ድኩላ ነበሩ። አንበሳው “እራብኝ፣ እራብኝ፣ እራብኝ” ይላል “እራብኝ” ሲል አንድ ድኩላ ይመለከታል። ድኩላዋ ደግሞ አንበሳውን ስትመለከት አንበሳው ከያዘ እንደማይለቃት ስለምታውቅ “አውጣኝ፣ አውጣኝ፣ አውጣኝ” ማለት ጀመረች። አንበሳው አብላኝ ይላል ድኩላ አውጣኝ ትላለች። በዚህን ሰዓት ያቺን ድኩላ ባየ ጊዜ አንበሳው፣ ድኩላዋን ለመያዝ ሲሮጥ ድኩላዋም ደግሞ ላለመያዝ ስትሮጥ ድንገት ከሜዳ ላይ አሳማ ተኝቷል። ያ አንበሳ ድኩላዋን መያዝ ስላልቻለ አሳማው ተኝቶ ባገኘ ጊዜ ያንን አሳማ ይዞ ጨፍልቆ በላው። እንግዲህ አውጣኝ ያለም ወጣ አብላኝ ያለም በላ ተኝቶ የተገኘ አሳማ ተበላ በማለት አባቶቻችን ይናገራሉ።

በዚህ ተረክ ውስጥ የቀረቡት ገፀባህርያት እንሰላት ይሁኑ እንጂ ተረክ አስራ ስድስትን አስመልክቶ ትንታኔ ሲሰጥ ለመግለፅ እንደተሞከረው የታሪኩ ዋና ጉዳይ የሰው ልጅ ነው። በታሪኩ በእንሰላት ገፀባህርያት አማካይነት ክርስቲያን የሆነ ሁሉ በጾም በፀሎት ሊተጋ ይገባል የሚለው የአብያተ ክርስቲያና አንድ ጥብቅ የእሴት ስርአት ተንፀባርቋል። በጥቅሉ ሲታይ

የታሪኩ አቀራረብ ተምሳሌታዊ ነው። ከላይ በተረክ 50 ስር ከቀረበው ታሪክ ለማየት እንደሚቻለው አንበሳ ደጋግሞ “እራብኝ፣ እራብኝ፣ እራብኝ” ይላል። ይህ የአንበሳው የእራብኝ ጥያቄ በዝርዝር ፍቺው እንደምናየው፣ የአንድን የዱር እንሰሳ የመብላት ፍላጎት ለማሳየት የገባ አይደለም። ይልቁን የአንበሳው የመብላት ፍላጎትና የአብላኝ ተማፅኖ የሰው ልጅ ከሚኖረው ልዩ ልዩ ፍላጎትና ያን ፍላጎት ለማሟላት ወደፈጣሪው ተማፅኖውን ሲያቀርብ፣ ሲፀልይ ይገባል ከሚለው ሀሳብ ጋር ትይዩነት ያለው ነው። በተመሳሳይ በተረኩ የዱኩላዋ የአውጣኝ ተማፅኖ ሲነሳ፣ ተማፅኖው የአንድን እንሰሳ በህይወት የመቆየት ፍላጎት ለማሳየት የገባ ሳይሆን አሁንም በታሪኩ በዋናነት የተነሳውን ነጥብ፣ የሰው ልጅ በፀሎት ሊተጋ ይገባል የሚለውን አስተምህሮ ለማጠናከር የገባ ነው። ታዲያ በታሪኩ ወደፈጣሪ የተሰነዘረውና ተምሳሌታዊ ነው ያልነው የአንበሳው የራብኝ ጥያቄና የድኩላው የአውጣኝ ተማፅኖ እንደየፍላጎታቸው ይፈታል ። ይህ የታሪኩ አጨራረስ በተመሳሳይ ትእምርታዊነትን የተከተለ ሲሆን የሰው ልጅ ዘርፈ ብዙ መሻቶች፣ ፍላጎቶች፣ ፈተናዎችና ስጋቶች ተግባራዊ በመፀለይ መልስ ያገኛሉ፣ ይፈታሉና ተግታችሁ ፀልዩ የሚል አንድምታን ወደታዳሚው ያደርሳል።

አንበሳና ድኩላ “አብላኝ፣ አውጣኝ” እያሉ ድምፃቸውን ወደፈጣሪ ሲያሰሙ ያለሀሳብ ተኝቶ የነበረው አሳማ በሌላ በኩል ተምሳሌታዊነቱ በጸሎት ለማይተጋው ምዕመን ነው። በታሪኩ በፀሎት ያልተጋው አሳማ መጨረሻው ውድቀት መሆኑ፣ በፀሎት የማይተጋው ምዕመን በፈተናው ወራት ምን ሊገጥመው እንደሚችል ከወዲሁ እያሳየ ምእመናን በዕለት ተዕለት ህይወታቸው በጸሎት እንዲተጉ ያነሳሳል፣ እንዳይዘናጉም ይቆጣጠራል።

በተመሳሳይ በመፀለይ ተገቢነት ዙሪያ የሚያጠነጥነው ተረክ 63 አንድም ቀን ፀሎት አድርሶ የማያውቅ መድሀኒት ሻጭ (ፋርማሲስት) ገጠመኝን ይዞ ቀርቧል። ከታሪኩ እንደምናየው ከእለታት በአንደኛው ቀን አንድ እናቱ የታመሙበት ልጅ በሌሊት የፋርማሲስቱን ሱቅ አስከፍቶ መድሀኒት ገዝቶ ይሄዳል። መድሀኒቱን በእንቅልፍ ልቡ የሸጠው ፋርማሲስት ከጥቂት ጊዜ በኋላ ወደ ልቡናው ሲመለስ ከትእዛዝ ውጪ መድሀኒት መሸጡንና ያም ታማሚዋን ሊገላቸው እንደሚችል ይረዳል። ፋርማሲስቱ ከዚህ ቀደም ወደ አምላኩ ፀልዮ አያውቅም በዛ ቅፅበት ግን በህይወቱ ለመጀመሪያ ጊዜ በሱ ምክንያት የሴትየዋ ህይወት እንዳይጠፋ ለአምላክ ፀሎት ያደርሳል። ፀሎቱ ተሰምቶም ከጥቂት ደቂቃ በኋላ መድሀኒት የገዛው ልጅ ወደሱቁ ተመልሶ በችኮላ ሲሮጥ የመድሀኒቱ ብልቃት ስለተሰበረበት ሌላ እንዲሰጠው ይጠይቀዋል። ይህ ተረክ ምዕመናን ከተለያዩ ፈተናዎች የሚወጡት በፀሎት ነው የሚል ሀሳብ ለመግለፅ የቀረበ ቢሆንም ተረኩ ይዘት የተነሳውን አስተምህሮ ወደምዕመናን የሚያደርስበት መንገድ ተረክ 50 ካቀረበበት መንገድ የተለየ ነው። ቀዳሚው ተረክ በፀሎት ተግባራዊ ያልተገኘውን አሳማ መጨረሻ ውድቀት

በማድረግ ተረኩ ምዕመናን ሀሳቡን እንዲቀበሉ ጫናን ያሳድራል። ተረክ 63 በሌላ በኩል ተገቢ ነው የተባለውን ክርስቲያናዊ ስነምግባር የተከተለው ገፀባህርይ ከፈተና በድል ሲወጣ እያሳየ ታዳምያን ከአስተምህሮው እንዳይወጡ እያበረታታና፣ እያጀገነ ይቆጣጠራል።

በንኡስ ርእሱ ስር ያነሳነውን ሀሳብ ከማጠቃለላችን በፊት በተራ ቁጥር 37 ስር የቀረበውን ተረክ በተጨማሪ ምሳሌነት እንመልከት። በሌሎች ላይ ግፍ አለመዋል፣ የሌሎችን ሀቅ አለመመኘት፣ በአጠቃላይ ከሀጢያት መራቅ በቤተ ክርስቲያኗ የሚነሳ ሌላው አስተምህሮ ሲሆን በተራ ቁጥር 37 ስር የቀረበው ተረክም ዋነኛ ማጠንጠኛ ነጥብ ነው። በተረኩ ንፁህ ነው እያሉ ውሀ እየቀላቀሉ ወተት የሚሸጡ ሴት ታሪክ ቀርቧል። ሴትየዋ ለብዙ ጊዜያት ይህን ተግባር ሲፈፅሙ ይኖራሉ። በአንድ ወቅት ግን ወተት የምትሰጣቸውን ብቸኛ ላማቸውን ውሃ ለማጠጣት ወንዝ ይዞ የወረደው ልጃቸው ላሟን ሳይዝ ብቻውን ይመለሳል። ሴትየዋ ላማቸውን ሲጠይቁትም "እማማ ላሟን ያኔ አንቺ ወተት ውስጥ የጨመርሽው ውሀ ጎርፍ ሆኖ ወሰዳት" ሲላቸው ተረኩ ይጠናቀቃል። በተረኩ ማብቂያ ላይም ተራኪው "አንዳንድ ጊዜ የምናጠራቅመው ሀጢያት፣ የምናጠራቅመው በደል፣ የምናጠራቅመው ጥፋት ጎርፍ ሆኖ እንዳይወስደን፣ እንዳያጠፋን ልንጠነቀቅ ይገባል" የሚል አስተያየት ይሰነዝራሉ። ከዚህ በተራኪው ከተሰነዘረው አስተያየት ጋር ተገናዝቦ ሲታይ፣ በተረኩ ሴትየዋ ወተት ውስጥ ሲጨምሩት የኖሩት ውሃና ላሟን የወሰዳት ጎርፍ፣ የሰው ልጆች በህይወት ዘመናቸው በሚፈጽሙት ተደጋጋሚ ሀጢያት መጨረሻቸው ውድቀት ይሆናል የሚል አንድምታን የሚያሰርፅ ይሆናል። በዚህ አንድምታም ተረኩ ምዕመናን በሚሰሩት ሀጢያት ለውድቀት እንዳይዳረጉ እያስጠነቀቁ፣ ክርስቲያናዊውን ስነምግባር ጠብቀው፣ ከሀጢያት ርቀው እንዲኖሩ ከወዲሁ ይቆጣጠራል።

5.3. ስነልቦናዊ እፎይታን የማስገኘት/የመስጠት ተግባር

ቀደም ባሉት ሁለት ንኡሳን ርዕሶች የተመለከትናቸው የቃላዊ ዝርዝር ተረኮች ተግባራት በ Bascom ከተጠቀሱት የሮክሎር ተግባራት ጋር ተዛማጅነት ያላቸው ናቸው። በንኡስ ርዕስ 5.3 ስር የምናየው የቃላዊ ዝርዝር ተረኮች ተግባር በሌላ በኩል በ Bascom ከተጠቀሱት ተግባራት ጋር ተመሳሳይ ያልሆነ ነገር ግን በስብከት ስርአት ወቅት ተረኮች ውስጥ ጉልህ ሆኖ የሚታይ ተግባር ሲሆን ሁኔታውን በማስከተል በዝርዝር እንመልከት።

የሰው ልጅ በሚኖርበት ዓለም እንደምኞቱና እንደፍላጎቱ ህይወቱን እንዳይመራ የሚገድቡ ወይም የሚያቅቡ ሰው ሰራሽና ተፈጥሯዊ መሰናክሎችና ስጋቶች (threats) አሉበት። እነዚህ መሰናክሎችና ስጋቶች እንደስራ ወይም ትዳር አጥነት፣ ከፍቅረኛ፣ ከጓደኛ፣ ከቤተሰብ ወዘተ.

ጋር እንደአለመግባባት ወይም ከትምህርት እንደመሰናከል ያሉና ዕለታዊ ወይም ተራ (ordinary) ሊባሉ የሚችሉ ችግሮች ሊሆኑ ይችላሉ። በሌላ በኩል እንዲሁ መሰናክሎቹና ስጋቶቹ እንደመሬት መንቀጥቀጥ፣ እንደጎርፍና እንደአውሎነፋስ ያሉ የተፈጥሮ አደጋዎች ሊሆኑ ይችላሉ። እንደካንሰር እና ኤች. አይ. ቪ. ባሉ መድሀኒት አልባ በሽታዎች እንደመለከፍና፣ እንደጦርነትና እንደስደት ስጋት ያሉና በአጠቃላይ ውስብስብና በቀላሉ የማይፈቱ ችግሮችም ሊሆኑ ይችላሉ። ታዲያ የሰው ልጅ ተጠቃሽና መሰል ዕለታዊ ችግሮቹን ለመፍታት አለመቻሉ ወይም አንዱን ችግሩን ሲፈታ ሌላው የሚተካ መሆኑ በኑሮው ከችግሮቹ ጋር አብሮ እንዲዘልቅ የግድ ይሆንበታል። ይህም ህይወቱን በተለያየ መጠንና ደረጃም ቢሆን በውጥረት የተሞላ ያደርገዋል። ምንም ያህል በቴክኖሎጂ ቢራቀቅም ውስብስብ ችግሮቹን ሲፈታ፣ ልዩ ልዩ ተፈጥሯዊ አደጋዎችን ሲገታ፣ ፈውስ ለሌላቸው በሽታዎች መፍትሄ ሊያገኝላቸው ወዘተ.፤ አለመቻሉም እንዲሁ የሰውን ልጅ ኑሮ አዘውትሮ ከውጥረት ነፃ ያልሆነ ያደርገዋል።

በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን በስብከት ስርአት ወቅት የሚነገሩ ተረኮች ታዳምያንም ከላይ በተጠቀሱት መሰናክሎችና ስጋቶች በሚፈጠር ውጥረት በተለያየ ጊዜና ሁኔታ በተለያየ ደረጃም ቢሆን ለስነልቦናዊ ጫና ይጋለጣሉ። በቤተ ክርስቲያን በስብከት ስርአት ወቅት የሚነገሩ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮች ታዲያ እነዚህ ስጋቶችና መሰናክሎች በታዳምያን ልቡና ላይ የሚፈጥሩትን ጫና የሚያቀሉ ሆነው ይቀርባሉ፤ ወይም ለታዳምያኑ ስነልቦናዊ እፎይታን የማስገኘት ተግባርን ይፈፅማሉ። ተረኮቹ በምን ሁኔታ ለታዳምያኑ ስነልቦናዊ እፎይታን ያስገኛሉ የሚለውን ለመረዳት ከስብስብ ተረኮች አብነቶችን በመውሰድ በዝርዝር እንመልከት።

በተራ ቁጥር 53 ስር የቀረበው ተረክ በቀላሉ ፈውስ ለማግኘት በማይችል ህመም የተለከፈ ወጣት ታሪክ የቀረበበት ነው። ባለታሪኩ ወጣት ከዩኒቨርሲቲ ትምህርት የመባረር፣ የእናት ሞት፣ ለጎዳና ሕይወት መዳረግ እና መሰል መከራዎች የደረሱበት ነው። በዓለም እየኖረም* ይህ ወጣት በርካታ ኃጢአቶችንም ሲፈጽም ኖሯል። ይሁን እና በአንድ አጋጣሚ የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን የማታ የስብከት ፕሮግራም ከተካፈለ በኋላ ባለታሪኩ በእግዚአብሔር ፍቅር ተስቦ እራሱን ለመንፈሳዊ ህይወት ያስገዛል። በዚህ ወቅት ታዲያ ይህ ወጣት በድንገተኛ የጀርባ ህመም ይጠቃና ወደ ሀኪም ዘንድ ይሄዳል። ሀኪሙ የወጣቱ ህመም ከባድና በሀገር ውስጥ ህክምና መፍትሄ ሊያገኝ የማይችል መሆኑን ቢገልጽም በወቅቱ ወጣቱ

* በዓለም እየኖረ የሚለው ቃል ተራኪው ተረኩን ሲተርክ ከተጠቀመበት ቃል በቀጥታ የተወሰደ ሲሆን፣ ቃሉ ታሪኩ የሚነገርለት ወጣት እግዚአብሔን ሳያውቅ፣ መንፈሳዊ ህይወት ሳይኖረው በፊት የሚለውን ሀሳብ እንዲገልጽ የገባ ነው።

ወደባህር ማዶ ዘልቆ ህክምና ሊያደርግ የሚያስችል ኢኮኖሚያዊ አቅም አልነበረውም። በሌላ በኩል ደግሞ ህመሙ እሳት በእሳት እየበረታ የሚሄድ ሲሆን በቆይታ ልጁ ስቃዩን መቋቋም ከማይችልበት ደረጃ ላይ ይደርሳል። በዚህ ጊዜ ነው እንግዲህ እንደ ታሪኩ ገለጻ ወጣቱ የዓድቁ ገብረመንፈስ ቅዱስን ፀበል ሲጠመቅ ከህመሙ ፈውስ የሚያገኘው።

የዚህ ተረክ አቀራረብ በተነገረበት ተፈጥሯዊ አውድ ታዳምያን በባለታሪኩ ገጠመኝ አማካይነት የየራሳቸውን ግላዊ ህይወት እንዲያስቡ የሚገፋፋ ነው። በታሪኩ ሂደት ምዕመናኑ አንድም የየራሳቸውን የጤናና መሰል ችግሮች በተዛምዶ ያስባሉ። በሌላ በኩልም የቴንም ያህል ዓለም በቴክኖሎጂ ቢራቀቅም አሁንም የሰው ልጅ በቀላሉ ሊፈታቸው ካልቻላቸው እንቅስቃሴዎቹ ወይም ከመፍትሄ አልባ ደዋዎቹ ጋር ህይወቱን በአንድ እያንዘ ያለ ስለመሆኑ ያስታውሳሉ። ምዕመናን እነዚህን ሁኔታዎች እያሰቡ እንዲጓዙ የሚያደርገው ታሪክ በተለይ መቋጫው የወጣቱ ህመም በዓድቁ ፀበል ፈውስ አግኝቶ የሚጠቃለል መሆኑ ተረኩ በተነገረበት ተፈጥሯዊ አውድ ምዕመናን በተዛምዶ ለሚያስቧቸው የየግል ችግሮቻቸው መፍትሄ የሚሰጥ አንድ ከእነሱ በላይ የሆነ አካል መኖሩን እንዲያውቁ ወይም እንዲያስታውሱና አምነው እንዲቀበሉ የሚያነሳሳ ነው። በዚህም ተረኩ ምዕመናን በውስጣቸው ላሉ ስጋቶች መልስ እንዲያገኙ፣ ከነሱ በላይ የሆነ ሁሉን ሊያደርግ የሚችል አንድ አካል እንዳለላቸው እንዲያስቡ ወይም አምነው እንዲቀበሉ በማድረግ ከየውጥረቶቻቸው ፋታን ይሰጣቸዋል፣ ስነልቦናዊ እፎይታን የሚያገኙበትን መንገድም ያቀናላቸዋል።

በተራ ቁጥር 55 ስር የቀረበው ተረክ ከላይ ከቀረበው ተረክ ጋር ተመሳሳይ በሆነ መንገድ በተነገረበት ተፈጥሯዊ አውድ ለታዳምያን ስነልቦናዊ እፎይታን የመስጠት ተግባርን ይዞ የቀረበ ነው። ተረኩን በማስቀደም ሁኔታውን በዝርዝር እንመልከት።

ተረክ 55

ያኔ ዱሮ ዱሮ ግብረገብ ያስተማሩኝ መምህራ መንኲሰዋል አሁን። ድሮ ነው ግብረገብ እንደ አንድ “ክራዲት ሐወር” ይሰጥ ነበር። አስታውሳቸዋለሁ አንድ ቀን ትምህርት ቤቱ ውስጥ ከግብረገብ አስተማሪነት ሌላ ገንዘብ ያዥም ናቸው። ገንዘብ ያዥ መሆናቸውን ስለሚያውቅ ቤታቸውን ሠርስር ገባ ሌባ። የት እያሉ? ትምህርት ቤት እያሉ። እሳቸው አሁን በዛን ሰዓት (ጊዜ) ካዝና አለ ግን ብዙም የለም [. . .] አሁን የሚገርማችሁ ልክ ሲሄዱ የቤታቸው በር ተሰብሯል አልደነገጡም አማተቡ፣ አማተቡና ገቡ። ልክ ሲገቡ አመናችሁኝም አላመናችሁኝም ሰውየው መሰርሰሪያውን እንደያዘ የተሟላ መሳሪያውን እንደያዘ ደርቋል። ልክ እንደሚያስቀድስ ሰው ቆሟል። መጥተው አጠገቡ ቆሙ አያይም ፊት ለፊት ነው የሚያየው። በጣም

አስታውሳለሁ አሁን በጣም ገርሟቸው፣ እንደኛ በሩ ተሰብሯል፣ እንደገና ሰውየው ቆሟል [. . .] አሁን ስተት ብለው ገቡ አዩ። ወዲያው ሌባ እንደሆነ አወቁ። ወደ ቤተክርስቲያን ሰው ላኩ ካህናት ተጠርተው ፀሎት ተደርጎ ሰውየው፣ ሌባው ዲዳ ሆነ (ሰውነቱን ግን) ለቀቀው። ሰውየው ራሱ አገልጋይ ሆነ አየው የእግዚአብሔርን ስራ። እኚህ አባት ብዙም አልቆዩ ከተወሰነ አመት በኋላ መንኲሳዎል። ለካስ ቤታቸው ውስጥ ስትገቡ ገብታችሁ እንዲህ ስትዞሩ (ፊቱን ወደቀኙ አዙሮ) ግድግዳው ላይ የሰላሴ ስዕል አለ።

ቀደም ሲል እንደተጠቀሰው የሰው ልጅ የቱንም ያህል በቴክኖሎጂ መራቀቁ ህይወቱን በሚፈልገውና ይመቸኛል በሚለው መንገድ ብቻ ለመምራት የሚችልበት ደረጃ ላይ ለመድረስ አላበቃውም። እንዲያውም ከቴክኖሎጂው መራቀቅ ጋር ተያያዥነት ያላቸው ወይም የጎንዮሽ ችግሮች መፈጠራቸው በኑሮው ራስ ምታት ሲሆንበት ይታያል። የሰው ልጅ ደህንነቱን ለመጠበቅ በሩ ላይ ከሚሰቅለው ብረት ምጣድ አንስቶ እስከ አደገኛ አጥር እና የአደጋ ጊዜ አንቂ መጥሪያ (siren) ድረስ የሰጠው ቴክኖሎጂ ለተቃራኒው ወገንም የዛኑ ያህል የተራቀቀ የስርቆሽ “ጥበብ” እና መሳሪያ አጎናፎቷል። ይህን ሁኔታ ታዲያ አጠቃላይ የሰው ልጅ ወይም በዚህ ጥናት አውድ የተረከቹ ታዳምያን የሚረዱት ሲሆን፤ ሁኔታውን መረዳታቸውም በታዳምያኑ ላይ በተለያየ መጠንና ደረጃም ቢሆን የሚያሳድርባቸው ስጋት ወይም ውጥረት ይኖራል። ከላይ በቀረበው ተረክ ያለምንም ካዝና፣ ያለምንም ጥበቃ የተራከው ግብረገብ መምህር በቤታቸው ያለን ንብረት በአንድ ግድግዳ ላይ በሰቀሉት “የሰላሴ ስዕል” ማትረፍ ችለዋል መባሉ ተረኩ በተነገረበት ተፈጥሯዊ አውድ ዋነኛ ፋይዳው የአማልክቱን ተራዳኢነት ከመግለፅ የሚዘልቅ ነው። በተረኩ የግብረገብ መምህር ለደህንነታቸው አገኙት የተባለው ዋስትና የላቀው ቴክኖሎጂ ስለደህንነቱ ጨርሶ ዋስትና ሊሰጠው ላልቻለው ታዳሚ አንድ ሌላ ከሁሉም የላቀ ተአማኒና ምሉዕ የሆነ ዋስትና እንዳለ በማሳየት ክፍተቱን ይሞላለታል። በዚህም ተረኩ ታዳምያን በእለት ተእለት ህይወታቸው ይዘውት ከሚጓዙት ልዩ ልዩ የደህንነት ስጋት በተወሰነ ደረጃም ቢሆን ነጻ እንዲወጡና ስነልቦናዊ እፎይታን እንዲያገኙ ይረዳቸዋል። በበርካታ የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን አማኞች አንገት ላይ የሚንጠለጠሉ መስቀሎችን፣ በየቤታቸው የሚሰቀሉ የመላዕክት ምስሎችን በየበርቻቸው ላይ የሚንጠለጠሉ የተቋጠሩ እምነቶችንና የኮዳ ውስጥ ፀበሎችን ከዚህ ሁኔታ ጋር አዛምዶ ማሰብ ይቻላል።

በሰናፍጭ እርሻቸው ላይ ትልቅ ቋጥኝ ተንከባሎ ወድቆ ማሳቸውን አርሰው እንዳይበሉ ስላገዳቸው አንድ እናት ታሪክ የሚተርከው በተራ ቁጥር 61 ስር የቀረበው ተረክ በተመሳሳይ በተነገረበት ተፈጥሯዊ አውድ ስነልቦናዊ እፎይታን የማስገኘት/የመስጠት ተግባር አለው። ታሪኩ በአጭሩ የሚከተለውን መልክ የያዘ ነው። ቋጥኝ ማሳቸውን አርሰው እንዳይጠቀሙ

ያገዳቸው እናት በአንድ አጋጣሚ በቤተ ክርስቲያን የሰብከት ፕሮግራም ላይ ተገኝተው የሰናፍጭ ቅንጣት ታህል እምነት ቢኖራችሁ ተራራውን ተነስተህ ገደል ግባ ብትሉት ይገባል ብሎ አንድ ሰባኬ ወንጌል ሲያስተምር ይሰማሉ። የሰባኬው ቃል ወደልቡናቸው የዘለቀው እናትም ቃሉን ከራሳቸው ችግር ጋር በማዛመድ እኔ እዚህ (ቤተ ክርስቲያን) እያለሁ የማርያም ልጅ አማኑኤል ቤቴ ስራዬን ይሰራልኛል፣ ችግራን ይፈታልኛል ብለው በልቡናቸው እምነት ያሳድራሉ። እኚህ እናት ቤታቸው ሲሄዱ ታዲያ እንደእምነታቸው ችግራቸው ተፈትቶ፣ ከፍለውት የሚያነሳላቸውን አካል ያላገኙለት ቋጥን ተከፍሏቸው እንዲነሳላቸው ሁኔታዎች ተመቻችቶ ይደርሳሉ።

በዚህ ተረክ የቀረበው ታሪክ ከላይ እንደተጠቀሱት ሁለት ተረኮች ሁሉ በተነገረበት ተፈጥሯዊ አውድ ችግር የገጠማቸውን እናት አንድ ነጠላ ገጠመኝ አሳይቶ በማለፍ ላይ ብቻ ያነጣጠረ አይደለም። የታሪኩ አጠቃላይ አቀራረብ ታዳምያን በታሪኩ ሃደት እንደየቢጤያቸው የየግል ችግሮቻቸውን ስንክሳሮቻቸውን፣ ትዳር፣ ስራ፣ ሰላም አጥነት ቁሳዊ ፍላጎት አለመሟላት ወዘተ.፣ እንዲያስቡ በሚጋብዝ ወይም በሚያነሳሳ መልኩ የቀረበ ነው። የታሪኩ መቋጫም እንዲሁ በእግዚአብሔር እምነታቸውን የጣሉ እናት ለችግራቸው መፍትሄ እንዳገኙ ሁሉ የእናንተም ችግር እመነ በእግዚአብሔር ይፈታል የሚልና አፅናኝም በተለያዩ ግላዊ ችግሮቻቸው ውጥረት ውስጥ ላሉ ታዳምያን ስንልቡናዊ እፎይታን የሚሰጥም ነው።

በአጠቃላይ ከላይ ከተጠቀሱት ተረኮች ጎን ለጎን ከስብስብ ተረኮች መካከል በተራ ቁጥር 18፣ 58፣ 62 ስር የቀረቡ ተረኮችም እንዲሁ በየራሳቸው መንገድ ለታዳምያን ስንልቡናዊ እፎይታን የመስጠት ተግባርን ይዘው የቀረቡ ናቸው። ተረኮቹ እንደቅደም ተከተላቸው በስደት እያላችሁ እንኳን የማይጥላችሁ አምላክ ከጎናችሁ አለ፤ የምታጡት ነገር ለእናንተ ያልተባለውን ብቻ ነው፤ መከራችሁ ቢበዛም ከታገላችሁ ዋጋችሁ ከፍ ያለ ይሆናል በሚል ለታዳምያን መፅናኛ የሚሆኑ ነጥቦችን ይዘው የቀረቡና ስንልቡናዊ እፎይታን የሚሰጡም ጭምር ናቸው።

5.4. የማህበራዊ እሴቶችን ተገቢነት ወይም ጠቀሜታ ከፍ የማድረግ ተግባር

በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን በስብከት ስርዓት ወቅት የሚነገሩ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮች አጠቃላይ ትኩረት በሃይማኖታዊ ጉዳዮች ዙሪያ ብቻ የተወሰነ አይደለም። በተረኮቹ የሚነሱ ጉዳዮች ወሰን ከሃይማኖት ጋር የቀጥታ ወይም የቅርብ ተዛምዶ ካላቸውና፣ እንደዕድቅና ኩነኔ፣ የምና ፀሎት፣ ፈውስና መቅሰፍት፣ ካሉና ከመሰል ጉዳዮች ቅንብብ ዘልቆ የሚወጣ ነው። ተረኮቹ ከሃይማኖታዊ ጉዳዮች ባሻገር የአድማጭና የተራቹን ማህበረሰብ፣

ማህበራዊ ህይወት ይቃኛሉ። የተረኮቹ ቅኝት መሰረት በአመዛኙ የአድማጩንና የተራቹን ማህበረሰብ፣ ማህበራዊ እሴት ተገቢነት ወይም ጠቀሜታ የሚገልፅና ሂሳዊ ሆኖ የሚቀርብ ነው። Bascom እንደሚሉት ፎክሎር የተራቹንና የአድማጩን ማህበረሰብ ባህል ጠቃሚነት የመግለፅ፣ የተቋማቱንና የመንፈሳዊ ስርዓቶቹን ተገቢነት የሚረጋገጥ ተግባርን ይጫወታል (1965፣292)። በዚህ መሰረት በተያዘው ንኡስ ርእስ ይህ የተረኮቹ ተግባር በዝርዝር የሚታይ ይሆናል።

በዚህ ንኡስ ርእስ ስር የሚነሱ ተረኮች በተከውነበት ተፈጥሯዊ አውድ በተለይ ነባር (ቀደምት) የሆኑ ማህበራዊ እሴቶችን ተገቢነት በመግለፅ እሴቶቹ በተያዘውና በቀጣዩ ዘመን ያላቸውን ዋጋ (value) ጠብቀው እንዲዘልቁ የማስቻል ተግባርን የሚከውኑ ናቸው። በተራ ቁጥር 10 እና 24 ስር የቀረቡ ተረኮች ተጠቃሽ ተግባርን ከሚከውኑ ተረኮች መካከል የሚፈረጁ ሲሆን፣ ተረኮቹ በተለያዩ አውዶች በተለያዩ ክዋኞች ይነገሩ እንጂ የሚያነሱት ጉዳይ ተመሳሳይነት ያለው ነው። በመሆኑም በመጠን አናሳ ከመሆን አንጻር በቦታው ለመጥቀስ ምቹ የሆነውን ተረክ አስርን ከዚህ ቀጥሎ በማስፈር እንዴት የማህበራዊ እሴት ተገቢነትን ከፍ ያደርጋል የሚለውን ነጥብ በዝርዝር ለመመልከት እንሞክራለን።

ተረክ 10

አንድ ወጣት አውቶብስ ላይ ወንበር ይዞ ተቀምጦ ተዝናንቶ ሲሄድ አንድ አረጋዊ ሽማግሌ፣ አንጋፋ አባት ደግሞ አጠገቡ ቆመዋል። አውቶብሱ እየሄደ ነው። ልጁ ተቀምጦም አፋ አያርፍም “አንቱ አባት” ይላቸዋል “አቤት” “እናንተ የእድሜ ባለፀጋ የሆናችሁ ሽማግሌዎች እያላችሁ ሞቱ የፀናው በእኛ በወጣቶቹ ላይ ነው ይህ እንዴት ነው?” አላቸው እሳቸው ደግሞ “እዬ ልጄ ጥሩ ብለህል እግዚአብሔር ወደኛ ሲመጣ በእኛ ወንበር ላይ እናንተ ተቀምጣችሁ ስላየ እናንተን እየወሰደ ነው” (አሉት)።

ይህ ተረክ በኢትዮጵያውያን ባህል ውስጥ ረጅም ዘመን ባስቆጠረውና በእድሜ ለሚበልጧቸው ሁሉ ታናናሾች በአክብሮት መቀመጫ ሊለቁላቸው የተገባ ነው በሚለው ማህበራዊ እሴት ዙሪያ የሚያጠነጥን ነው። በተረኩ ለአዛውንቱ መቀመጫ ያለቀቀው ወጣት አዛውንቶች እያሉ ለምን ሞት በወጣቱ ላይ እንደፀና ሲጠይቅ በአዛውንቱ የተሰጠው መልስ ቀልድ አዘል ቢመስልም አካሄዱ መራር ትችት ሆኖ ወጣቱ ነባሩን ማህበራዊ እሴት አለመጠበቁን የሚሄስ ነው። ከዚህም ባሻገር የአዛውንቱ መልስ ማስጠንቀቂያ አዘል በሆነ አቀራረብ፣ ለታላላቆች አክብሮት መንፈግ የሚያስከትለውን መቅሰፍት በመጠቀም፣ የማህበራዊ እሴቱን ተገቢነት በሚያረጋገጥና በሚያፀና መልኩ የቀረበ ነው።

የሰላምታ ልውውጥ ስርዓት እንደ አንድ ማህበራዊ እሴት በተረክ ተራ ቁጥር 26 ውስጥ የተነሳ ሌላ ጉዳይ ነው። ተረኩ በቅርብ ጊዜ በተለይ በወጣቶች ዘንድ እየጎለበተ የመጣን በትኩረት የመገጫጨት የሰላምታ አሰጣጥ ዘይቤን ይተቻል። በተረኩ ዘመናዊው የሰላምታ አሰጣጥ ዘይቤ ከወዳጅነት ስሜት ይልቅ አቅም መፈታተኝነት (መገማመቻነት)፣ የጠብ መንጃነት መሆኑ እየተጠቆመ ኢተገቢነቱ ይገለጻል። ከዚህ ጎን ለጎን የእጅ ለእጅ መጨባበጥ ሰላምታ አሰጣጥ ዘይቤም በተረኩ ተሞልቷል። ተረኩ፣ የሰላምታ አሰጣጥ ዘይቤው አንድም ትእምርቱ ተሸንፏል። ተማርኬያለሁ ማለት ነው፤ በሌላ በኩልም ምግባሩ ከጣሊያን የተወረሰ መጤ ልማድ ነው በማለት ይተቸዋል። በአንጻሩ የትኩረት ለትኩረት መሳሳም ልማድን ነገርነት (ቀደምትነት) ተረኩ እያወሳ የማህበራዊ እሴቱን ተገቢነት ያፀድቃል።

በተመሳሳይ በተራ ቁጥር 34 ስር የቀረበው ተረክ በተነገረበት ተፈጥሯዊ አውድ እርስ በእርስ የመረዳዳትን ተገቢነት ወይም ጠቀሜታ ከፍ የማድረግ ተግባር አለው። ተረኩ በተለይ በአንድ የስራ ሂደት ላይ በግለሰቦች መካከል ሊኖር ስለሚገባ የመረዳዳት መንፈስ ይገልጻል። ከዚህ ጎን ለጎንም ቀደም ባሉት ዘመናት የነበረው የመረዳዳት መንፈስ ከፍተኛ እንደነበር ያትታል። ከሁለቱም መቋጫ ላይ “ዛሬ ዳማክሴ ያወቀ እንደሆነ ሶስቱ ዞር ነው የሚቆርጣት ሰው እንዳያውቅ! ዳማክሴ ያወቀ እንደሆነ አያድርስ ነው” |አፅንኦቱ የእኔ ነው| የሚል አባባል ሰፍሯል። አባባሉ ባለፈው ዘመን የነበረው የመረዳዳት ስሜት በአሁኑ ጊዜ ምን ያህል እንደመከነ የሚያንፀባርቅ ነው። በተለይ ተራኪው እውቀቱን ለደበቀው ገፀባህርይ ያላበሱት እውቀት (ጥበብ) የተራቀቀ የባህል መድሀኒት አዋቂ መሆን እንኳን ሳይጠይቅ ማንኛውም ተራ ግለሰብ የሚያውቀውን ዝቅተኛ (Minor) የሆነውን የዳማክሴ ፈዋሽነትን እውቀት ነው። በተረኩ ሲደበቅ የሚታየው ተራው የዳማክሴ እውቀት መሆኑ፣ በተረኩ የተነሳን የመረዳዳት ስሜት ጠፍቷል አቤቱታ የደረጃ ልቀት ጉልህ ሆኖ እንዲታይ አስችሎታል። ከዚህም ባሻገር የተረኩ አቀራረብ እያንዳንዱ ግለሰብ እየጎለበተው ያለውን የአዲሱን ማህበራዊ እሴት፣ የግለሻነትንና የመረዳዳት ስሜት መጥፋትን “ኢተገቢነት” ከተደበቀው እውቀት (ጥበብ) “ተራነት” ጋር በትይዩነት በማምጣት አጉልቶ እያሳየ የቀደምቱን እሴት የተገቢነት/የጠቀሜታ ደረጃን ከፍ የማድረግ ተግባርን ተጫውቷል።

በአጠቃላይ በእስከአሁኑ ቆይታ ከተጠቀሱት ተረኮች ጎን ለጎን ከሰብስብ ተረኮች መካከል በተራ ቁጥር 8፣28፣30፣33 እና 44 ስር የቀረቡት ተረኮችም እንዲሁ በተከወኑበት ተፈጥሯዊ አውድ የማህበራዊ እሴትን ጠቀሜታ ወይም ተገቢነት ከፍ የማድረግ ተግባር አላቸው።

5.5. የማህበራዊ እሴት ተገቢነት ላይ ጥያቄ የማንሳት ተግባር

በዚህ ንኡስ ርዕስ ስር የሚቃኙ ተረኮች በንኡስ ርዕስ 5.4. ስር እንደተጠቀሱ ተረኮች ሁሉ ማህበራዊ እሴትን የመሄስ ተግባር አላቸው። ይሁን እና በተያዘው ንኡስ ርዕስ ስር የቀረቡት ተረኮች በቀዳሚው ንኡስ ርዕስ ስር እንደተጠቀሱት ተረኮች የማህበራዊ እሴትን ተገቢነት ከፍ ከማድረግ አኳያ አልቀረቡም። በንኡስ ርዕስ ስር የሚቃኙ ተረኮች በተለይ ነባር ወይም ቀደምት የሆኑ ማህበራዊ እሴቶች ተገቢነት ላይ ጥያቄ የሚያነሱ ናቸው። ሁኔታውን በተጨማሪ ለመመልከት የሚያስችሉ አብነቶች በመሆናቸው በተራ ቁጥር 23 እና 27 ስር የቀረቡ ተረኮችን ከዚህ ቀጥሎ በዝርዝር እንመለከታለን።

በተራ ቁጥር 23 ስር የቀረበው ተረክ፣ ተረኩ በተከወነበት ተፈጥሯዊ አውድ በተራችና በአድማጩ ማህበረሰብ ዘንድ ለሴቶች በሚሰጥ ቦታ ተገቢነት ላይ ጥያቄ የሚያነሳ ነው። የተረኩ መቼት ከጊዜ አንጻር ዘመነ ደርግ ነው። ይሁን እና የተረኩ አቀራረብ በታሪኩ በሴት ገፀባህርይ ላይ ሲፈፀም የሚታየው ተግባር አሁንም በተራችና በአድማጩ ማህበረሰብ ዘንድ በተጨማሪ እየተፈፀመ የዘለቀ ድርጊት መሆኑን ያሳያል። ተረኩ ባሏ ለረጅም አመታት ሁለት መቶ ብር ናት ደመወዜ እያለ የሚሰጣትን ብር ተቀብላ ከስምንት ልጆቿ ጋር ጎመንና ዘንጋዳ እየተቃመሰች የኖረችን ሴት ታሪክ ያትታል። ይህች ሴት፣ ባሏ በአንድ አጋጣሚ ደርግ ወደኤርትራ ካዘመተው ሰራዊት አንዱ ለመሆን ሲገደድ እሷ በአንጻሩ ደመወዜን ለመቀበል ትቀርባለች። በዚህ ጊዜ ታዲያ ሁለት መቶ ብር ነው ሲባል የኖረው የባሏ ደመወዝ ዘጠኝ መቶ ብር ሆኖ ታገኘዋለች። በታሪኩ መቋጫ ላይ ተራኪው በባሏ ስትታለል የኖረችው ሴት "... ሰውየው ወደጦር ሜዳ ሄዷል ይህች ሴት መልሰው ብላ ነው የምትፀልየው?! ... " ብለው የሰነዘሩት ጥያቄ ለበስ አስተያየት በባሏ ድርጊት የገጸባህሪዋ የምሬት ደረጃ ምን ያህል የላቀ እንደሆነ የሚያሳይ ነው። የተራኪው አስተያየት የገፀባህሪዋን ምሬት ከመግለፅ በላይም በተራችና በአድማጩ ማህበረሰብ ዘንድ ለሴቶች የሚሠጠውን ደረጃ በመተቸት በማህበራዊ እሴቱ ላይ ለውጥ እንዲመጣ ይጠይቃል።

በተመሳሳይ በተራ ቁጥር 27 ስር የቀረበው ተረክ መሰረቱ ምንም ዓይነት ሲሆን ዋና አትኩሮቱ በሴቶች ላይ ጫና የሚያሳድረውን የአድማጭና የተራቹን ማህበረሰብ ምንም መሠረት ያደረገ የስራ ክፍፍል መሄስ ነው። ተረኩ በአንድ ጎን "የሴትና የወንድ ስራ የሚል የለም፣ በመጽሐፋችን ያዕቆብ፣ ወንድሙ አድኖ ሲመጣ . . . የምስር ወጥ ይሰራ ነበር።" በማለት ከመፅሐፍ ቅዱስ እማኝ ይጠቅሳል። ከቅዱስ መፅሀፉ በጠቀሰው ታሪክ እማኝነትም ተረኩ፣ የወንድና የሴት ስራ የሚል ማህበረሰብ የደነገገው ምንም መሠረት ያደረገ የሥራ ክፍፍል ሀይማኖታዊ መሰረት እንደሌለው ለታዳምያን ያስረዳል። በሌላ በኩል ይኸው ተረክ "ዛሬ ድስቷን

ጣድ አድርጋ ወይ ልብስ ልታሰጣ ወይ ዘይት ልትገዛ ወደሱቅ ስትሄድ ከሰሉ ላይ የጣደኛው ድስት ሲገነፍል “እረ ገነፈለልሽ” ይላል ያ ከንቱ ንብረቱ ገደል ሲገባ” የሚለውን አባባል ይሰነዝራል። በዚህም ወጡ ሲፈስ ዝምብሎ በሚያየው አባወራ አይረቤ ምግባር መረማመጃነት በመዝለቅ ተረኩ ወንድ የሴት ስራ አይሰራም በሚለው የማህበረሰቡ ነባር እሴት ላይ እየተሳለቀ ታዳምያንም በራሱ እሴት ከንቱነት ላይ እንዲሳለቅ (እንዲዘባበት) ይጋብዛል። የነባሩን ማህበራዊ እሴት ኢተገቢነት እየገለፀም አግባብነት አለው ያለውን “አዲስ” እሴት (የወንድና የሴት የሚልባል ስራ የለምን) የማስረጃ ተግባርን ይጫወታል።

በአጠቃላይ በምዕራፍ አምስት ውስጥ ካደረግነው ቅኝት የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን የስብከት ወቅት ተረኮች አምስት ዋና ዋና ተግባራት እንዳላቸው ተመልክተናል። ይሁን እና የተረኮቹ ተግባራት በእነዚህ አምስት ተግባራት ብቻ አይወሰንም። ተረኮቹ ከነዚህ ጉልህ ተግባራት በተጨማሪ ሌሎች ጉልህ ሆነው ያልወጡ ተግባራትም አላቸው። በመሆኑም ምዕራፉን ከማጠቃለል አስቀድሞ ጉልህ ሆኖ ላልወጡ የተረኮቹ ተግባራት ማሳያ ይሆን ዘንድ ተረኮቹ ባላቸው የፖለቲካ ስርዓትን የማሄስ ተግባር ዙሪያ ቅኝት አደርጋለሁ።

በተራ ቁጥር 35 ስር የቀረበው ተረክ በአጠቃላይ በአፍሪካ ውስጥ የሚታይ ስር የሰደደ ጦርነትን ወይም የእርስ በእርስ ግጭትን፣ እንዲሁም ምዕራባውያን ሀገራት ሁኔታውን በማባባስ ረገድ ያላቸውን ድርሻ ተችቷል። በተረኩ በአውሮፓ ውስጥ የጦር መሳሪያ በአሻንጉሊትነት ተመርቶ ለልጆች መጫወቻነት እንደማይውል ተጠቅሷል። ሆኖም ሆነ ተብሎ አሻንጉሊቱ እየተመረተ ለአፍሪካ ህፃናት እንደሚላክ በተረኩ ተገልጿል። የአውሮፓውያንን ምግባር በዚህ መልኩ የሚገልፀው ተረክ፣ የምእራባውያን የፖለቲካ ስርአት በአፍሪካ ያለውን ችግር በማባባስ ረገድ ያለውን ድርሻ በተጨማሪ የሚገልፅና ሁኔታውን የሚተቸም ነው። በሌላ በኩል ተረኩ አፍሪካን ጠባቂ በሌለው ማሳ እየመሰለ አህጉሪቱ እራሷን ለጦርነት ያጋለጠችበትን ፖለቲካዊ ስርአት አይረቤነት ይሄሳል።

ማጠቃለያ

በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን በሚደረጉ የስብከት ስርዓቶች ላይ ልዩ ልዩ ቃላዊ ዝርወ ተረኮች ይነገራሉ። ቃላዊ ዝርወ ተረኮቹ በባህል ባለቤቶቹ ወይም በቤተ ክርስቲያኗ ማህበረሰብ ዘንድ በጥቅሉ ምሳሌዎች ወይም ታሪኮች በሚል መጠሪያ ይታወቃሉ። ከዚህ በዘለቀ የባህል ባለቤቶቹ ለቃላዊ ዝርወ ተረኮቹ የሚሰጧቸው አንድ ወጥ ስያሜም ሆነ ተረኮቹን በዝርያ ክፋፍለው የሚለዩበት አንድ አይነት ስርዓት የላቸውም። ይሁን እና በተረኮቹ የክዋኔ ሂደት ላይ ተራኪውና አድማጩ ማህበረሰብ ከሚፈፀሙት ልዩ ልዩ ምግባራትና በውስጠ ታዋቂነት ከሚያንፀባርቁት አመለካከት በመነሳት ተረኮቹ እውነተኛ እና ፈጠራዊ በሚሉ ሁለት አበይት ክፍሎች ተከፍለዋል። ከዚህ በተጨማሪ ቃላዊ ዝርወ ተረኮቹ አካዳሚያዊውን መንገድ በመከተል፣ ትውስታዊ እና ሂሳዊ ቃላዊ ዝርወ ተረኮች እንዲሁም ተረቶችና ቀልዶች በሚሉ ንኡሳን ክፍሎች ተፈርጆዋል።

እነዚህ ተረኮች፣ ተረኮቹን መተረክንም ሆነ ማድመጥን ዋነኛ ዓላማቸው ያደረጉ ተራቾችና ታዳሚዎች የሏቸውም። ተረኮቹ በሚከውኑበት ተፈጥሯዊ አውድ ውስጥ በዋናነት በስብከት ስርዓቶች ወቅት የሚነሳ አስተምህሮን ወደታዳምያን ልቡና፣ በቀላሉና በማይረሳ መንገድ ለማስረፅ ይነገራሉ። በአጠቃላይ ሲታይ የተረኮቹ ክዋኔ፣ የክዋኝና አድማጭ ማንነት፣ መስተጋብ፣ በአጠቃላይ ተረኮቹ የሚከውኑበት አውድ ባህርይ ተረኮቹ ተጠቃለው በሚነገሩበት የስብከት ባህርይ ይወሰናል። በዚህ መሰረት የቃላዊ ዝርወ ተረኮቹ ብቸኛ ከዋኞች አዋቂ ወንድ ሰባክያነ ወንጌል ናቸው። በሌላ በኩል አዋቂ ሴቶችን በአውደ ምህረት ላይ እንዳይሰብኩ የሚያግደው ስርዓት ተረኮቹን በተፈጥሯዊ የመከወኛ አውድ ላይ እንዳይከውኑ ያግዳቸዋል።

ከመከወኛ ጊዜና ቦታ አንፃር የአመሻሽ ላይ የአውደ ምህረት ጉባኤዎች የተረኮቹ ዋነኛ መከወኛ አውዶች ሲሆኑ፣ አዋቂ ወንድና ሴት ምዕመናን የአውዶቹ ዋነኛ ታዳሚዎች ናቸው። ታዳምያኑ በአውዱ በሚኖራቸው ቆይታ፣ በተረኮቹ የክዋኔ ሂደት ላይ ፍዝ ተመልካቾች ሳይሆኑ ንቁ ተሳታፊዎች ናቸው።

የቃላዊ ዝርወ ተረኮቹ ከዋኞች ተረኮቹን የመተረክ ክህልን በመደበኛ ትምርህት ያገኙ አይደሉም። ተራኪዎቹ ተረኮቹን ከእናቶችና ከአባቶች ወግ፣ ከመገናኛ-በዙሃን፣ ከመጽሐፍት ወዘተ. ያገኛቸዋል። ከተለያዩ ምንጮች ያገኛቸውን ተረኮች፣ ከዋኞቹ ይዘውት ከተነሱት አስተምህሮ፣ ከምዕመናኑ ማንነትና ከራሳቸው ልምድ ወዘተ. ጋር እያዛመዱ በራሳቸው መንገድ ይተርካሉ።

እነዚህን ከተለያዩ ምንጮች ያገኛቸውን ተረኮች፣ ከዋኞች የዕለት ተዕለት የመግባቢያ ቋንቋን በመጠቀም፤ ነገር ግን ከዕለት ተዕለት የተግባብት ሂደት የተለየ ደረጃን ሊያሰጣቸው በሚችል የአከዋውን ዘዴ (ስልት) ላይ ተመስርተው ይከወናሉ። ከዋኞቹ በዋናነት ተረኮቹን አምስት ያህል ስልቶችን መሰረት አድርገው ይከወናሉ። ከእነዚህ የክዋኔ ስልቶች መካከል አንዱ ከትረካ መስመር መውጣት ነው። ተራኪዎች ስልቱን በመጠቀም ይዘውት ለተነሱት አስተምህሮ አፅንኦት ይሰጣሉ፤ ለምዕመኑ እንግዳ ናቸው ለሚሏቸው ጉዳዮች ማብራሪያ ይሰጣሉ፤ የግል አስተያየቶቻቸውን ይሰነዘራሉ። ድግግሞሽና ወደረኛ ቅንብር ተራኪዎች በክዋኔ ሂደት የተገለገሉባቸው ሌሎች ስልቶች ናቸው። ስልቶቹ ተራኪው ይዞት ለተነሳው ሀሳብ አፅንኦት መስጫነት ከማገልገል ጎን ለጎን አንድ ዓይነት ሆኖ የዘለቀውን የትረካ ድምፀት የመቀየርና ለተረኩ ዜማዊነት የማስገኘት ፋይዳ አላቸው። ከእነዚህ ስልቶች ጎን ለጎን፤ ከፍተኛና ዝቅተኛ የድምፅ መጠን፣ አካላዊ እንቅስቃሴና ቆሞታ እንደስልት በቃላዊ ዝርው ተረኮቹ ክዋኔ ወቅት ታይተዋል።

በሌላ በኩል በአብያተ ክርስቲያና የሚነገሩ ተረኮች ካላቸው ተግባር አንጻር በጥናቱ ሲመዘኑ በዋናነት ሊጠቀሱ የሚችሉ አምስት ያህል ተግባራት እንዳሏቸው ለማጤን ተችሏል። የቤተ እምነቱን እሴት ለምዕመኑ ማስተማሪያ ሆኖ ማገልገል የተረኮቹ አንዱ ተግባር ሲሆን፤ ከዋኞች በተረኮቹ አማካይነት ጠናኑን መፅሀፍ ቅዱሳዊ ቃል አሰጠውና ለምዕመኑ ገጠመኝ ቅርብ አድርገው ያቀርባሉ። ከማስተማር ተግባር ጎን ለጎን ተረኮቹ ምዕመናን ከቤተ እምነቱ እሴት ስርዓት አፈንገጠው እንዳይወጡ መቆጣጠሪያና መግቢያ ሆነው ያገለግላሉ። የአብያተ ክርስቲያን ምዕመናን እንደሰው ባላቸው አቅም መፍትሄ ሊሰጧቸው ላልቻሏቸው ችግሮቻቸው ወይም ስጋቶቻቸው መልስ ሊሰጥ የሚችል ከነሱ በላይ የሆነ አንድ አካል እንዳለ አምነው እንዲቀበሉ በማድረግ ስነልቦናዊ እርጅኑን ማስገኘትም የተረኮቹ ሌላ ተግባር ነው።

በጥናቱ ሂደት ለማየት እንደተቻለው የሱብከት ስርዓት ወቅት ተረኮች በሃይማኖታዊ ጉዳይ ዙሪያ ብቻ የተቀነበቡ አይደሉም። ተረኮቹ ከሃይማኖታዊው ቅንብብ ዘልቀው በመውጣት አንድም የተራችና የአድማጩን ማህበረሰብ ማህበራዊ እሴት ተገቢነት ይገልጻሉ። በሌላ በኩልም ተረኮቹ ስህተት ነው ያሉት ማህበራዊ እሴት ላይ ጥያቄ በማንሳት ለውጥን ይሰብካ።

በአጠቃላይ በቤተ ክርስቲያና የሚነገሩ ተረኮች እነዚህን ተግባራት መሰረት አድርገው ቤተ ክርስቲያና እንደ አንድ ሃይማኖታዊ ተቋም ህልውናዋን ጠብቃ እንድትዘልቅ የራሳቸውን ድርሻ ያበረክታሉ።

ዋቢ ጽሑፎች

ከዚህ በታች በሀገር ውስጥና በውጭ ቋንቋ የተፃፉ መጻሕፍትና ጥናታዊ ጽሑፎች በዝርዝር ቀርቦዋል። ከዝርዝሮቹ ከፊሎቶቹ በዚህ ጥናታዊ ጽሑፍ በቀጥታ ሀሳብ በመውሰድ የተገለገልኩባቸው ናቸው። ከፊሎቶቹ ደግሞ ከጥናታዊ ጽሑፉ ጋር ተዛምዶ ያላቸው በመሆናቸው ቅኝት ያደረኩባቸው ናቸው።

ሀብታሙ ከበደ ። ቃለ መጠይቅ። ካሴት ተራ ቁ. 2፣ ገፅ ሀ፣ 29/8/2002 ዓ.ም.።

ሙሉነህ ጉግሳ። “የክስታኔ ተረቶች”። ለኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ሥነጽሑፍ ክፍል ለባችለር ዲግሪ ማሟያ የቀረበ ጽሑፍ፣ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ፣ 1993 ዓ.ም.።

ሙሉጌታ ነጋሳ። “በጅባትና ሜጫ አውራጃ የተሰበሰቡ የገበሬ ህይወትን የሚያገለግሉ የኦሮምኛ ተረቶች”። ለኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ስነፅሑፍ ክፍል ለባችለር ዲግሪ ማሟያ የቀረበ ጽሑፍ፣ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ፣ 1976 ዓ.ም.።

ማንያለው አባተ። “የቤንች ቃላዊ ዝርወ ተረክ ዘሮችና ማህበራዊ ፋይዳቸው”። በኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ሥነጽሑፍ ክፍል ለኤም. ኤ. ዲግሪ ማሟያ የቀረበ፣ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ፣ 1999 ዓ.ም.።

ሰውነት መኮንን። “በሞጣ አውራጃ የሚነገሩ የአማርኛ ተረት ተረቶች”። ለኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ስነጽሑፍ ክፍል ለባችለር ዲግሪ ማሟያ የቀረበ ጽሑፍ፣ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ፣ 1984 ዓ.ም.።

ሱሩር በድሩ። “የስልጤ ተረቶች ይዘት ጥናት”። ለኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ስነጽሑፍ ክፍል ለባችለር ዲግሪ ማሟያ የቀረበ ጽሑፍ፣ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ፣ 1995 ዓ.ም.።

ቀለመወርቅ ታደሰ ። ቃለ መጠይቅ። ካሴት ተራ ቁ. 4፣ ገፅ ለ፣ 16/9/2002 ዓ.ም.።

በዕደማርያም ይትባረክ። ቃለ መጠይቅ። ካሴት ተራ ቁ. 2፣ ገፅ ለ፣ 29/8/2002 ዓ.ም.።

ተስፋዬ ሊሞሬ። “የሀድይኛ ተረታ ተረቶች ይዘት”። ለኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ስነጽሑፍ ክፍል ለባችለር ዲግሪ ማሟያ የቀረበ ጽሑፍ፣ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ፣ 1993 ዓ.ም.።

ቸሬ አበበ ። ቃለ መጠይቅ። ካሴት ተራ ቁ. 3፣ ገፅ ለ፣ 4/9/2002 ዓ.ም.።

አበበ ከበደ። “በሰላሌ አውራጃ የሚነገሩ የአማርኛ ተረቶች”። ለኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ስነጽሑፍ ክፍል ለባችለር ዲግሪ ማሟያ የቀረበ ጽሑፍ፣ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ፣ 1982 ዓ.ም.።

አእምሮ አሰፋ ። ቃለ መጠይቅ። ካሴት ተራ ቁ. 1፣ ገፅ ለ፣ 8/8/2002 ዓ.ም.።

አወቀ ውቤ። “የወላይትኛ ተረቶች”። ለኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ስነጽሑፍ ክፍል ለባችለር ዲግሪ ማሟያ የቀረበ ጽሑፍ፣ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ፣ 1975 ዓ.ም.።

እንግዳ ወልደሰማያት። “በጭላሎ አውራጃ በአማርኛ የሰማኋቸው ተረቶች”። ለኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ስነጽሁፍ ክፍል ለባችለር ዲግሪ ማሟያ የቀረበ ጽሁፍ፣ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ፣ 1974 ዓ.ም.።

ዚነት ኦብዱልረሻይ። “የሐረር ተረቶች ስብስብና ትንተና”። ለኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ስነጽሁፍ ክፍል ለባችለር ዲግሪ ማሟያ የቀረበ ጽሁፍ፣ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ፣ 1991 ዓ.ም.።

ደሀብ ተክለ። “የትግራኛ ተረቶች”። ለኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ስነጽሁፍ ለባችለር ዲግሪ ማሟያ የቀረበ ጽሁፍ፣ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ፣ 1974 ዓ.ም.።

ጥሩነህ አበራ። “የበኩቱኒ ኦሮምኛ ተረቶች”። ለኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ስነጽሁፍ ክፍል ለባችለር ዲግሪ ማሟያ የቀረበ ጽሁፍ፣ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ፣ 1982 ዓ.ም.።

የኢትዮጵያ መፅሐፍ ቅዱስ ማኅበር። መጽሐፍ ቅዱስ። ዩናይትድ ባይብል ሶሳይቲ፣ ናይሮቢ፣ 1980 ዓ.ም.።

ያዕቆብ ወልደማርያም። “የከፋ ተረቶች”፣ ለኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ስነጽሁፍ ክፍል ለባችለር ዲግሪ የቀረበ ጽሁፍ፣ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ፣ 1974 ዓ.ም.።

ፈቃደ አዘዘ። የስነቃል መምሪያ። አዲስ አበባ፣ አልፋ አሳታሚዎች፣ 1991 ዓ.ም.።

። “የሥነቃል ትምህርትና ምርምር ፋይዳ በኢትዮጵያ”። The Ethiopian Journal of Education። Vol. XVI፣ No.2፣ 1996 እ.ኤ.አ.፣ ገፅ 54-77።

ፋንታሁን ሙጩ ። ቃለ መጠይቅ። ካሌት ተራ ቁ. 5፣ ገፅ ለ፣ 27/9/2002 ዓ.ም.።

Abdulkadir Haji Jima. “Some Cultural Elements as Reflected in Somali Folktales.” M.A. Thesis, School of Graduate Studies, Addis Ababa University, 1982.

Abreham Alemu. “Jimma Oromo Oral Prose Narrative: A Preliminary Descriptive Analysis.” M.A. Thesis, School of Graduate Studies, Addis Ababa University, 2000.

Bascom, William. “The Forms of Folklore: Prose Narratives.” The Journal of American Folklore, Vol.78 No.307 (Jan-Mar., 1965), 3-20; American Folklore Society; <http://www.jstor.org/stable/538099>

———. “Four Functions of Folklore”. In Dundes, A. (Ed.) The Study of Folklore. Englewood Cliffs, N.J: Prentice-Hall, Inc, 1965, 279-298.

Basgoz, Ilhan. “Digression in Oral Narrative: A Case Study of Individual Remarks by Turkish Romance Tellers”. The Journal of American

Folklore, Vol.99, No.391 5-23 (Jan.-mar.,1986)

<http://www.jstor.org/stable/540851>.

- Bauman, Richard. "The Filed Study of Folklore in Context". *Folklore and Printed Sources* (Comp. Fekade Azeze). Undated, pp. 92-99
- Bayileyeegn Tasew. "Anyuaa Oral Prose Narratives: Ethnic Genres and Social Functions" M.A. Thesis. School of Graduate Studies, Addis Ababa University, 1999.
- Ben-Amos, Dan. " 'Context' in Context". *Western States Folklore Society*, Vol. 52, No. 2/4, (Apr. - Oct., 1993) pp. 209-226
<http://www.jstor.org/stable/150087>.
- Bowman, Marion. "Vernacular Religion and Nature: The 'Bible of the Folk' Tradition in New Found land". Vol.114, No.3, 285-295, Taylor and Francis, Ltd, (Dec., 2003) <http://www.jstor.org/stable/30035119>.
- Burchfield, R.W. (Ed.) The Oxford English Dictionary (2th ed.). Oxford: Clarendon Press Oxford; 1989.
- Danielson, Larry. "Religious Folklore." Readers for EtLi 621:Folklore, (Comp. Fekade Azeze), 2003, pp.407-522.
- Dorson, Richard M. (Ed.). Folklore and Folklife: An Introduction. Chicago and London: The University of Chicago Press, 1972.
- Dundes, Alan (Ed.). Sacred Narrative: Readings in the Theory of Myth. Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 1984.
- Finnegan, Ruth. Limba Stories and Story-Telling. United States of America: Oxford University press, 1967.
- _____. Oral Literature in Africa. Oxford: Clarendon Press, 1970.
- Harry, Show. Dictionary of Literary Terms. New York: McGraw Hill Inc., 1992.
- Janson, Wm. Hugh. "Ethics and Folklorist." Folklore and Printed Sources. (Comp. Fekade Azeze). Undated, pp 319-326.
- Melakneh Mengstu. "The Major Themes and Motifs of Southern Agew Folktales." M.A. Thesis, School of Graduate Studies, Addis Ababa University, 1990.
- Okepwwho, Isidore. African Oral Literature. Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press, 1992.

- Oring, Elliot. "Three Functions of Folklore: Traditional Functionalism as Explanation in Folkloristic". *The Journal of American Folklore*, Vol.89, No.351 (Jan.-mar.,1976) pp.67-80 <http://www.jstor.org/stable/539547>.
- . Jokes and their Relations. Lexington: University Press of Kentucky: 1992.
- Sahilu Kidane. "Borana Oromo Prose Narratives: A Contextual Study." M.A. Thesis. School of Graduate Studies, Addis Ababa University, 1996.
- Sims, Martha C. and Martine Stephens. Living Folklore: An Introduction to the Study of People and their Traditions. Logan, Utah: Utah State University Press, 2005.
- Tesfaye G. Mariam. "A Study of Major Themes in Jablawi Folktales." M.A. Thesis, School of Graduate Studies, Addis Ababa University, 1990.
- Vansina, Jan. Oral Tradition as History. Madison, Wisconsin: University of Wisconsin Press, 1985.
- Wehmeier, Sally (Ed.) Oxford Advanced Learner's Dictionary (6th Ed). New York: Oxford University Press, 1992.
- Yihenew Jembere. "A Generic Classification of Amharic Oral Prose Narratives of West Gojam." M.A. Thesis, School of Graduate Studies, Addis Ababa University, 1996.
- Young, Katharine. "The Notion of Context". *Western States Folklore Society*, Vol. 44, No. 2 (Apr., 1985) pp. 115-122 <http://www.jstor.org/stable/1499556>.

አባሪ አንድ

የስብስብ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮች የንባብ መምሪያ

የዚህ ጥናት መሰረት የሆኑ ስብስብ ተረኮች በቃል እየተነገሩ ሲደመጡ፤ ከተናጋሪው ልዩ ልዩ አካላዊ እንቅስቃሴና ክድምፀቱ (ከአንድምታው) በመነሳት አድማጭና ተራቹ ያለችግር መግባባት ይችላሉ። ነገር ግን ተረኮቹ ከተፈጥሯዊ አውድ ውጪ በፅሁፍ እንደወረዱ እንዲሰፍሩ ሲደረጉ በአንድ አንድ አጋጣሚ አንባቢው በቀላሉ ሲረዳቸው የሚቸገርባቸው ሁኔታዎች ይፈጠራሉ። ይህንን ሁኔታ ለማቅለል በየተረኮቹ መሀል ልዩ ልዩ ስርዓተ ነጥቦችን ተጠቅሜያለሁ። አንባቢያን ስርዓተ ነጥቦቹ ከምን አንጻር እንደገቡ ተረድተው ተረኮቹን ያለችግር ያነቡ ዘንድ ይህ “የስብስብ ተረኮች የንባብ መምሪያ” በጥናቱ እንዲካተት ሆኗል።

1. « » ይህ የጥቅስ ምልክት የተራኪውን ንግግር ከገፀባህሪው ንግግር ለመለየት የገባ ነው።
2. ? ይህ የጥያቄ ምልክት ተራኪው ጥያቄ አዘል ንግግሮችን በሰነዘረባቸው አረፍተ ነገሮች መጨረሻ ላይ የገባ ነው።
3. ?! እነዚህ የጥያቄና የቃለአጋኖ ምልክቶች በአንድ ላይ ሲመጡ ተራኪው ባነሳው ጥያቄ አዘል መሰል ንግግር ውስጥ የአረጋጋጭነት (assurance) አንድምታ ጎልቶ እንደሚደመጥ ለማመልከት የገባ ነው።
4. () ይህ የቅንፍ ምልክት ተራኪው በትረካ ሂደት ወቅት በግልጽ ያልተናገራቸው፣ ነገር ግን አድማጩ መኖራቸውን ከአጠቃላይ የትረካው አካሄድ የሚገነዘባቸውና ተረኮቹ በፅሁፍ ሲሰፍሩ እነዚህ የተገደፉ ቃላት ወይም ሐረጎች ካልታዘቡ አንባቢው ፅሁፉን ለመረዳት አዳጋች ሊሆንበት ወይም የፅሁፉን ስሜት ሊያጣ ይችላል በሚል እኔ፣ ከራሱ ከትረካው ሂደት ካገኘሁት ስሜት በመነሳት፤ ያክልኳቸው ቃላትና ሐረጎች የተጠቃለሉበት ነው።
5. ... ይህ ሶስት ነጥብ ተራኪው የተረኩን አንድ ክፍል መናገር ከጀመረ በኋላ በሌላ ሀሳብ ተነጥቆ የጀመረውን አረፍተ ነገር ሳይጨርስ በእንጥልጥል መተወን ለማመልከት የገባ ነው።
6. [. . .]* ይህ ሶስት ነጥብ ተቀንፎ ሲቀመጥ ተራኪው መናገር የጀመረውን ታሪክ ወደጎን ብሎ (ለጊዜው) በመሀሉ ከተረኩ ጋር ቀጥታ ተዛምዶ የሌለው ሰፊ ሀተታ ማድረጉን ለማመልከት ገብቷል።

* [. . .] ይህ ተራኪው በተረኩ መካከል ከዋናው ተረክ የተለየ ሰፊ ሀተታ ማድረጉን የሚያሳይ ስርዓተ ነጥብ በስብስብ ተረኮቹ መካከል በተደጋጋሚ ሰፍሮ ይገኛል። የዚህ ምክንያት ከምን የመነጨ ነው ለሚለው በምዕራፍ አራት በንኡስ ርእስ 4.4.1. ውስጥ ዝርዝር ማብራሪያ ተሰጥቷል።

- 7. [ፅሁፍ . . .] ተቀንፎ የተቀመጠ ሶስት ነጥብ ከፊቱ ማንኛውንም ፅሁፍ ሲያስቀድም ተራኪው መናገር የጀመረውን ከተረኩ ጋር ተዛማጅነት ያለውን ሀሳብ ወደጎን ብሎ በመሀል ከተረኩ ጋር ቀጥታ ተዛምዶ የሌለው ሰፊ ሀተታ ማድረጉን ለማልከት ገብቷል።
- 8. * በአባሪ ሁለት ውስጥ በተጠቃሰሉ ተረኮች መካከል ላይ የተራኪዎች ማንነት እንዲገለፅ ተደርጓል። ይህ የኮከብ ምልክት ይህን የተራኪውን ማንነት ተክቶ ሲቀመጥ ማንነታቸው በግልጽ እንዳይጠቀስ የፈለጉ አንድ የመረጃ አቀባይን የሚያመለክት ይሆናል።

* በዚህ የኮከብ ምልክት የተወከሉ የመረጃ አቀባይ አንጋፋ የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን አባት ናቸው። እኝህ አባት በልዩ ልዩ አብያተ ክርስቲያናት የሚያደርጓቸውን ስብከቶች እንደከታተልና መረጃዎችን እንደጠቀም ቢፈቅዱልኝም የሚያደርጉትን ስብከት በመቅረፅ ድምጽ እንዳስቀርም ሆነ ስማቸውን በግልጽ እንደጠቅስ አልፈቀዱልኝም። እኔም ይህን ፈቃዳቸውን አክብራለሁ። ከእኚህ አባት ጋር በ11/9/2002 በስራ ቦታቸው በመገኘት ከመቅረፅ ድምጽ ውጪ ባደረገው ቃለ ምልልስ ይህ አቋማቸው ከምን የመነጨ እንደሆነ ከዚህ ቀጥሎ በቀረበው መልኩ ቃለ በቃለ አፅፈውኛል።

የእግዚአብሔርን ቃል ለመናገር በአውደምህረት፣ በምህረት አደባባይ የሚቆም ሰው እራሱን ለእግዚአብሔር ማስረከብ አለበት። ይህንንም ስል በስጋ ህይወቱ በተማረው ትምህርት ላይ ተመርኩዞ፣ በእውቀቱ እየታበየ አውደምህረቱ ላይ እንዳይቆም። እራሱን ባዶ አድርጎ በእግዚአብሔር ፊት መቆም አለበት። ባዶን የሚጥላ እግዚአብሔር ስለሆነ በእንዲህ አይነት ባዶ ውስጥ ወዲያውኑ የእግዚአብሔር መንፈስ ቅዱስ በዚህ ሰው አድሮ እርቦኛል ጠምቶኛል ብሎ በእግዚአብሔር ፊት የቀረበውን ህዝብ ምን መመገብ እንዳለበት (ምን አይነት ትምህርት እንደሚያስፈልገው) የሚያውቀው መንፈስ ቅዱስ በዚህ እራሱን ባዶ ባደረገው ሰውዬ ላይ አድሮ ህዝቡን የሚያንፀውን ትምህርት እንደሚገባው አድርጎ ያስተምራል።

በአውደምህረት ላይ የሚቆም ሰው ምንጊዜም እግዚአብሔር አምላኩን ከፍ አድርጎ እራሱን ዝቅ አድርጎ በትህትና የታነፀ ሰውነት ይዞ መቆም አለበት። እኔ በአደባባይ ቆሜ የማስተምራቸው ቃሎች በሙሉ የእግዚአብሔር ስለሆኑ በዚህ ምክንያት ስሜ አይጠቀስም። እኔ ተናገርኩ ብዬ መናገሬ ውዳሴ ከንቱ ያመጣል፣ ውዳሴ ከንቱ ደግሞ ከሀጢያት የበለጠ ሰው ይጥላል። ሀጢያት በንስህ ይታደሳል ውዳሴ ከንቱ በንስህ አይፀዳም። በዚህ ምክንያት ስሜ አይነሳም።

አባሪ ሁለት

በዚህ አባሪ ስር ከየካቲት 8, 2002 እስከ ግንቦት 16, 2002 ድረስ ባሉት አራት ወራት በተደረገ የመስክ ቆይታ የተሰበሰቡ 66 ቃላዊ ዝርዝር ተረኮች ተካተዋል። ተረኮቹ ሲነገሩ በተገኙበት (በተደመጡበት) የጊዜ ቅደም ተከተል መሰረት የሰፈሩ ሲሆን ለእያንዳንዳቸው ተረኮች፣ ስለተራኪዎቻቸው ማንነት፣ ስለተተረኩበት ጊዜና ቦታ የተሟላ መረጃ ለመስጠት ተሞክሯል። ይሁን እና በተረኮቹ መተረቻ ጊዜነት የተቀመጡ ሰዓታት ተረኮቹ የተነገሩባቸው ስብከቶች መሰበክ የጀመሩበትን ጊዜ የሚያመለክቱ እንጂ ተረኮቹ በስብከቶቹ ውስጥ ሲነገሩ የተደመጡበትን እቅጫዊ ሰአት የሚያመለክቱ አለመሆኑን ከወዲሁ ለማሳወቅ እወዳለሁ።

ተረክ 1

ከመምህር (ዲ/ን) አእምሮ አሰፋ በ20/6/2002 በ11:30

ቀበና ምስራቀ ፀሐይ መድኃኔ ዓለም ቤተክርስቲያን

ጠንቋይ ቤት የሚሄዱ ሰዎች... አንድ ጊዜ ሴትየዋ ሁለት ቁና ዱቄት ጠፋባት ሁለት ቁና ምን ጠፋባት? ሁለት ቁና ዱቄት ጠፋባት ከዛ ሁለቱን ቁና ዱቄት የወሰደባትን ሰው እንዲነግራት አራት ቁና ዱቄት ይዛ ሄደች ይባላል። እዳዋ ጨመረ እንጂ አልቀነሰም።

ተረክ 2

ከመምህር (ዲ/ን) አእምሮ አሰፋ በ20/6/2002 በ11:30

ቀበና ምስራቀ ፀሐይ መድኃኔ ዓለም ቤተክርስቲያን

ሰውየው [እውነትሽን ነው ትዝ አለኝ አንድ ነገር (ለምእመን የተሰነዘ ሀሳብ ነው)] ሰውየው እንዲሁ የዛን ቀን እኮ ነው(የጸም ቀን ለማለት ነው) ሰዎች ሲሰጡት ሲበላ ሲበላ መቼም የሙ ሊገባ ስለሆነ ይህን ስጋ መጨረስ አለብኝ ብሎ ተነሳ። ሰው ቤት ሄዶ ክትፎው ምኑ ቀረበ። [ምራቃችሁን እንዳትወጡ እሺ ያም ነው] ሲበላ አሁን ደግሞ ሴትየዋም ብዙ ነገር ነው መቼም ያም ሊገባ ስለሆነ ብዙ ስጋ ነው ያለው “ይሄ ማለቅ አለበት ዛሬ” ተባለ ነገ ያሙ ሊገባ ስለሆነ ዛሬ ማለቅ አለበት ይበላሻል [ሥጋው ይበላሻል ተብሎ ሰው መበላሸት አለበት እንዴ?!] “ይበላሻል መጨረስ አለበት” እያሰች ሴትየዋ እያለቃቀሰች ትጨምርለታለች “ይበላሻል አይደል?” እያለ እሱም ይጨምራል፤ ሲጨምር አንገቱ ደረሰ እንግዲህ ጎንበስ ሲል እንዳይፈስበት ቀና አለ። አሁንም ቀና አንዳለ እዛው ላይ ይጨምራል አሁን ሴትየዋ “አባቴ ከአደረ እኮ ይበላሽብናል ሽረ እባኮትን” አሁንም አንድ አገር ስጋ ስትጨምርለት አሁንም ይበላሻል እያለ ይጨምራል መጨረሻ ላይ ቢለው አላልቅ አለ። ሲያልቅ ሲል ስትጨምርበት መጨረሻ ላይ አፋ ጋር ደረሰ

ከመጠን በላይ ሆነ መጨረሻ ላይ “እኔ ይበላሻል ስትላቸው” አይ ልጄ ይበላሻል እያልሽ እኔ ተበላሽቼ ላርፍ ነው” አሏት መጨረሻ ላይ።

ተረክ 3

ከመምህር (ዲ/ነ) አእምሮ አሰፋ በ20/6/2002 በ11:30

ቀበና ምስራቀ ፀሐይ መድኃኔ ዓለም ቤተክርስቲያን

ሰውየው ነው አሉ [ልንገራችሁ በዚህ አጋጣሚ ደከማችሁ እንዴት?] ሰውየው ነው አሉ መንገድ ሲሄድ ሲሄድ መሸበት ገጠር አካባቢ መሸቶበት አሳድሩኝ አለ። ባልና ሚስቶች ደግሞ የሳር ቤት ናት ቤታቸው። በዛች ቤት ውስጥ መሀል ላይ የእንጨት ምሰሶ አለበት ቤቷን ቀጥ አድርጎ የያዘ፤ ከዛች ስር ደግሞ እሳት ያነዳሉ ከዛችው ቤታቸው “ቤት የእግዚአብሔር ነው ግባ” አሉና እንግዳውን አስገቡት፤ እራቱን አበሉት በሉ፤ እግሩን አጠቡት አስተናገዱት እና “በል እንግዳህ. . .” [መቼም የገጠር ባህል ምንድነው የምታደርጉት ሲበርዳችሁ? ከተማ ያላችሁ እብድ የሚያክል የደብረብርሃን ብርድልብስ መከናከብ አይደል? በገጠር ውስጥ ግን ብርድልብስ የለም ምን ያደርጋሉ ወደል ወደል የሚያክል ፍልጥ አለ ፈልጠው ያስቀምጧሉ፤ ያነዳሉ] የሚገርማችሁ ከምሰሰዎ ስር እሳት አለ ይነዳል፤ አነደዱና እንግዳውም በዚህ ቁጭ አለ፤ ሚስትም በዚህ ቁጭ አለች፤ ባልም በዛ ቁጭ አለ ። እየሞቁ ነው እየሞቁ ሳለ መቼም ሰይጣን የማይገባበት የለም በባልና ሚስቶቹ መካከል የጠብ እንክርዳድ ዘራ፤ ሰይጣን። ከዛ እንግዳው እያለ ተጣሉ አንድ አንድ ሲነጋገሩ ቃላት ሲወራወሩ ባል መቼም ወንድ ነውና ፍልጥ አንስቶ “በዚህ ነው ጭንቅላትሽን የምልሽ” ይላታል። ሚስትም “እስቲ ወንድ ነህ እኔም አልልህም” አለች እሷም ፍልጧን መዘዘች። እንግዳው ብቻ ቀረ እሱም በዛው በኩል እብድ የሚያክል ፍልጥ መዘዘ ሶስቱም ፍልጥ ያዙ። ባልየው ገረመውና “አንተ፤ እኔ እና እሷ ባልና ሚስት ነን ሁልጊዜም እንጣላለን እንታረቃለን። አብረን ነው የምንኖረው። አንተ ሰዛሬ አሳድሩኝ ብለህ መጥተህ ፍልጥ ማንሳትህ ምንድነው? እኔ ምን ፈልገክ ነው?” አለው “የቤቱ አመል መስሎኝ ነው!” አለው።

ተረክ 4

ከመምህር ብርሃን አንላይ በ22/6/2002 በ11:30

በመንበረ ፀባአት ቅድስት ስላሴ ካቴድራል

አዛውንቷ እግዚአብሔርን አንድ ፀሎት ስትጸልይ ሁልጊዜ ትጠይቀው ነበር። በእድሜዋ የእድሜ ጣራ ላይ የደረሰች ሰባ ሰማንያ አካባቢ ይሆናታል። ነገር ግን ሁልጊዜ ፀሎቷን ስትጀምርም ሆነ ስትጨርስ ወደ እግዚአብሔር የምታመለክተው ነገር አለ “እባክህ አምላኬ በበጋ አትውሰደኝ ትለዋለች” መቼ አትውሰደኝ? በበጋ አትውሰደኝ። በጋ ሲመጣ እንዲህ ትላለች። የበጋው ወራት ሲያልፍ ደግሞ “እባክህ አምላኬ በክረምት አትውሰደኝ ትላለች።” እንዲህ እያለች ሰማንያ አመት

ሞላት መጨረሻ ላይ ከአለታት አንድ ቀን እራሱ ክርስቶስ ተገለጠ ምን አላት “መቼ እንደወሰድሽ ነው የምትፈልገው?” አላት። መቼ ትል ይመስላችኋል? “እንግዲህ በበጋ አትውሰደኝ በበጋ ይቺ ባልቴት ፀሀይ አስበላችን ብሎ ሰው እንዳያመናጭቀኝ” ከሞተች በኋላ ስለሰው እኮ ነው የምትጨነቀው። “ይቺ ባልቴት እንዲህ አድርጋ በፀሀይ አስበላችን እንዳይል በክረምት አትውሰደኝ በጭቃው በዝናቡ በውጣ ውረዱ ሰው ይቺ ባልቴት እንደው ሀጢአተኛ ናት ብሎ እንዳይለኝ በክረምትም በበጋም አትውሰደኝ?” [ታዲያ መቼ ይውሰዳት ሁለቱንም አትውሰደኝ ብላለች መቼ እንዲወስዳት ፈልጋ ነው።] ተገለጠና መድኃኒዓለም ክርስቶስ “መቼ አንድወሰድሽ ነው የምትፈልገው?” ብሎ ጠየቃት መልሷ ምንድነው? አዎ “ምናለ እኔን እስከመጨረሻው ብትረሳኝስ” ነው ያለችው።

ተረክ 5

ከመምህር መጋቤ ሀዲስ ቀለመወርቅ ታደሰ በ26/6/2002 5:15 ጥዋት በቦሌ ደብረ ሳሌም መድኃኔ ዓለም መጥምቁ ቅዱስ ዮሐንስ እና አቡነ አረጋዊ ካቴድራል

አንድ የሰባ አመት ሽማግሌ ነበር። አንድ ቀን መሸበትና አውሬ ከሚበላኝ ወይም ዱርዬ ከሚቀጠቅጠኝ ለምን ፤ ለምን ከሰው ቤት አልጠጋም አለና በር አንኳኳ። እንግዳ መቀበል የሚወድ፣ እግዚአብሔርን የሚወድ ሰው ተቀበለው። በስርአት አስተናገደው። እራት ከተበላ በኋላ ያም እግዚአብሔርን የሚወድ ሰው ለዚህ ሽማግሌ ስለ እግዚአብሔር ማዳን ስለቸርነቱ ያወጋው ነበር። እግዚአብሔር የሚለውን ድምጽ ሲሰማ ሽማግሌው ደነገጠ የሰባ አመት ሽማግሌ ነው። በጣም ደነገጠ የእግዚአብሔር ስም ሲጠራ ግራ ገባው። “እኔ እኮ፣ እኔ እኮ በእግዚአብሔር መኖር አላምንም!” አለ። ሽማግሌው የሰባ ዓመት ሽማግሌ ነው “በእግዚአብሔር አላምንም! እግዚአብሔር መኖሩን አላውቅም!” አለ። ደነገጠ “አንተ የሰባ አመት ሽማግሌ ሆነህ እስከአሁን እግዚአብሔርን የማታውቅ በል ውጣልኝ” ብሎ ከቤቱ አባረረው። መልካም ነገር የሰራ መስሎት ደስ (አለው)። (ያ ሰው) ፀሎት ቤት ገብቶ “እግዚአብሔር ሆይ የአንተ ባሪያ የአንተ አገልጋይ! አንተን የማይወድ ሰው ቤቱ ውስጥ ቢመጣ አባረርኩት” [አንድ አንድ ጊዜ አንዳንዶቻችን ስለ እግዚአብሔር ብለን እንጣላለን። ስለ እግዚአብሔር ብለን እንሳደባለን። ሰዎችን መጥላት ተገቢ አይደለም ስህተታቸውን ነው መጥላት። ስህተታቸውን ነው ልንጠላ የሚያስፈልገው ክርስቲያኖች እኛ] “እኔ ያንተ ባሪያ አባረርኩት እኮ” አለው። እግዚአብሔርም “እኔ ሰባ አመት ሙሉ የታገስኩትን አንተ አንድ ቀን መታገስ አቃተህ? እኔ ሰባ አመት የተሸከምኩትን አንተ ለአንድ ቀንና ሌሊት መታገስ አቃተህ?” አለው።

ተረክ 6

ከመምህር ላዕክ ወንጌል በዕደማርያም ይትባረክ በ26/6/02 በ11.30
በቦሌ ደብረ ሳሌም መድኃኔ ዓለም መጥምቁ ቅዱስ ዮሐንስ እና

አቡነ አረጋዊ ካቴድራል

ሌሊት ነው ሁለት አህዮች መንገድ ላይ ቆመዋል። አንዱ አህያ ፊቷን ወደዚህ አዙራ (ቀኙን እያመላከተ) ወደዚህ ትሄዳለች። አንዱ አህያ ፊቷን ወደዚህ አዙሯ (ግራውን እያመላከተ) ትሄዳለች። ጅቡ እርቦታል መሀል ላይ ቆሞ ሁለቱንም አህዮች በአይነቱ ቃኛቸው። “ዛሬ በጣም እርቦኛል ግን አጋጥሞኛል። ሁለት አህዮች አጋጥመውኛል ግን” አለ “የትኛዋን ልብላ ይቸኛዋን ልብላ ወይስ ይቸኛዋን” ይቸኝም ያያል ይቸኝም ያያል። “ቆይ እስቲ ለማንኛውም ይቸኛዋን ልሞክር” አለና ወደዚህችኛዋ አህያ ትንሽ እንደሄደ “አይ! አይ! አይ! ይቸኛዋ ታመልጠኛለች”

አለ። አሁንም ወደዚህችኛዋ አህያ ትንሽ እንደሄደ “አይ! አይ! አይ! ይቸኛዋ ታመልጠኛለች” አለ። አንድ ጊዜ ወደዚህችኛዋ አህያ አንድ ጊዜ ወደዚህችኛዋ አህያ ሲሄድ የአህዮቹ ባለቤት መጥቶ ጅቡን ቀጥቅጦ ገደለው። ለምን ሁለት ልብ ስለሆነ።

ተረክ 7

ከመምህር ላዕክ ወንጌል በዕደማርያም ይትባረክ በ26/6/02 በ11.30
በቦሌ ደብረ ሳሌም መድኃኔ ዓለም መጥምቁ ቅዱስ ዮሐንስ እና

አቡነ አረጋዊ ካቴድራል

አንድ በድንግልና ፀንቶ የሚኖር ሰው ነበር። ከአለታት በአንድ ቀን ከሚፀልይበት በአት ወጣና ከባድ ፈተና ገጠመው። አንዲት ሴት አገኘችውና “አንተ ሰው” አለችው “አቤት” ሶስት ነገር አቀረበችለት። አንድ፤ አንድ ጠርሙስ አረቁ። ሁለት ህጻን ልጅ መናገር የሚችል። ሶስት በጣም የተሣለ ሠይፍ የሚያሥፈራ። ሶስቱን አቅርባ “አንተ ሰው” አለችው “አቤት” “ወይ ይህንን አንድ ጠርሙስ አረቁ ጠጥተህ ጨርስ፤ ወይ በዚህ ሰይፍ የዚህን ህፃን አንገት ቁረጥ፤ ወይ ከእኔ ጋር ግንኙነት ፈጽም” አለችው። አስተውሎ ሶስቱም ኃጢአት ነው። የቱን ይፈጽም! ይህ ሰው ጨነቀው። “አይ ዛሬ እንደው ከምፀልይበት በአት ባልወጣሁ ኢ . . ይ! ምን አይነት ፈተና ገጠመኝ” አለ። አዘነ፤ አሰበ፤ አሰበ አንድ ውሳኔ ላይ ደረሰ ለማንኛውም እስቲ ይህንን አንድ ጠርሙስ አረቁ ቀስ እያልኩ ልጨርሰው ከዛ እራሴን ለማሸነፍ እሞክራለሁ” (አለና) ያን አንድ ጠርሙስ አረቁ ቀስ እያለ ሲጠጣ ይጨርሰዋል ይሰክራል። እራሱን መቆጣጠር ያቅተዋል። ከሴትየዋ ጋር ግንኙነት ይፈጽማል። ወዲያው ያንን ህፃን ልጅ ይናገርብኛል ብሎ በዚያ በሰይፍ አንገቱን ቆረጠው ይባላል።

ተረክ 8

ከመምህር ላዕክ ወንጌል በዕደማርያም ይትባረክ በ26/6/02 በ11.30
በቦሌ ደብረ ሳሌም መድኃኔ ዓለም መጥምቁ ቅዱስ ዮሐንስ እና
አቡነ አረጋዊ ካቴድራል

አንድ ትልቅ መምህር አሉ አይነስውር ናቸው ልባቸው ግን ብርሃን ነው። በአንድ ቤተክርስቲያን ሲያስተምሩ ሰምቼያቸው “እኔ አይነስውር ነኝ በሰው እየተመራሁ ነው የምሄደው” አሉ “ግን ሰዎች መንገድ ላይ ስሄድ ከእኔ ጋር(እራሳቸው እየመጡ) ይጋጫሉ” አሉ።

ተረክ 9

ከመምህር ላዕክ ወንጌል በዕደማርያም ይትባረክ በ28/6/02 በ11.30
በቦሌ ደብረ ሳሌም መድኃኔ ዓለም መጥምቁ ቅዱስ ዮሐንስ እና
አቡነ አረጋዊ ካቴድራል

አንድ ትምህርት የማይወድ ልጅ ነበር። አንድ ትልቅ የቤተክርስቲያናችን ምሁር ሁልጊዜ “ልጅ ተማር ትምህርትን የመሰለ ምንም የለም እንደው ተማር!” እያሉ ይመክሩልታ። ሊቀ ጳጳስ ናቸው፤ ታዋቂ ታላቅ ብፁእ አቡነ ዮሐንስ በህይወት የሉም። ታላቅ የቤተክርስቲያን ምሁር ናቸው። አሁን “ልጅ እባክህ ተማር ተው ተው” ይሉታል “አይ ብፁዕ አባታችን እኔ ምን እየበላሁ ነው የምማረው” አላቸው። እሳቸው ደግሞ “አይ ምን እየበላህ ነው የምትደነቁረው” አሉት ይባላል።

ተረክ 10

ከመምህር ላዕክ ወንጌል በዕደማርያም ይትባረክ በ28/6/02 በ11.30
በቦሌ ደብረ ሳሌም መድኃኔ ዓለም መጥምቁ ቅዱስ ዮሐንስ እና
አቡነ አረጋዊ ካቴድራል

አንድ ወጣት አውቶብስ ላይ ወንበር ይዞ ተቀምጦ ተዝናንቶ ሲሄድ አንድ አረጋዊ ሽማግሌ፣ አንጋፋ አባት ደግሞ አጠገቡ ቆመዋል። አውቶብሱ እየሄደ ነው። ልጁ ተቀምጦም አፋ አያርፍም “አንቱ አባት” ይላቸዋል “አቤት” “እናንተ የእድሜ ባለፀጋ የሆናችሁ ሽማግሌዎች እያላችሁ ሞቱ የፀናው በእኛ በወጣቶቹ ላይ ነው ይህ እንዴት ነው?” አላቸው እሳቸው ደግሞ “እዩ ልጄ ጥሩ ብለህል እግዚአብሔር ወደኛ ሲመጣ በእኛ ወንበር ላይ እናንተ ተቀምጣችሁ ስላዩ እናንተን እየወሰደ ነው” (አሉት)።

ተረክ 11

ከመምህር ሊቀ ማእማራን ፋንታሁን ሙጩ በ28/6/02 በ1:30

በቦሌ ደብረ ሳሌም መድኃኔ ዓለም መጥምቁ ቅዱስ ዮሐንስ እና

አቡነ አረጋዊ ካቴድራል

እንዲሁ በአሰማዊ ኑሮ ውስጥ የነበሩ ሁለት ወጣቶች የቤተክርስቲያኑ አገልግሎት ደስ ያሰኛቸውና ወደ ቤተክርስቲያን ይመጣሉ። በአጋጣሚ ያመ እየሱስ ይደርሳል። ንስሀ አባት ይዘዋልና “አባቴ ልንያም ፈልገን ነበር እንፀም” አሏቸው። “እሰየው ልጆቼ ፀሎት ነገር ግን የወጣት የጀማሪ ያም ሌላ ነው ደግሞ የዛሬ አመት ስትደርሱ ከፍ ታደርጋላችሁ፣ ደግሞ ስትሄዱ ደግሞ እንደገና እየጨመራችሁ ትሄዳላችሁ። የመጀመሪያው ያማችሁ እስከ ስድስት ሰአት ቢሆንስ” አሏቸው። “እረ እኛ እስከዘጠኝ ሰአትም እንደሚሰጥ ግዴላም አባታችን ድርም እኮ ቢሆን ስናገኝ እንበላለን ሳናገኝ ጦማችንን እናድራለን።” [ያኔ መቼም ረሀብ የሚመጣው መያም ሲጀመር ነው] “ግዴላም ልጆቼ እስቲ እስከ ስድስት ጀምሩት” አሏቸውና “እስቲ እንጀምር እኛ ግን እስከዘጠኝ እናደርገዋለን እስከቅዳሴ መውጫ” ብለው ይጀምራሉ። ገና ያሙ ሰኞ ነው እንግዲህ የሚጀምረው እሁድ በጣም ተበልቷል አላለቀም። ከዛ በጠዋት ያስነሳቸዋል ያ አጅሬ አስ አይደለም? እስከ ሁለት እስከ ሶስት ሰአት ያስተኛ የነበረው፣ ያም መጣ ቀደም አድርጎ ይሄዳል (ሊያስነሳቸው)። ቢያዩት ሰአቱ አይሄድም ሆኖ ውስጥ የሚጮኸው ሌላ ነው “ዱዱ ዱዱ” ይላል። “አንተ ስድስት ሠዓት አልደረሰም” “እረ ገና ነው ባክህ” “ታዲያ ምን ይሻለናል?” “አኔ እንጃ!”። ሲሉ ሲሉ ሶስት ሰዓት አስጠጉት “ሰዓት ስንት ሆነ?” “ሶስት ሰዓት” “እንግዲያ የአንተ ሶስት ሰዓት የእኔ ሶስት ሰዓት ሲደመር ስድስት ሰዓት ነው ሁለታንም አብረን እንብላ” (ሳቅ)

ተረክ 12

* በ29/6/02 በ11:30

በቦሌ ደብረ ሳሌም መድኃኔ ዓለም መጥምቁ

ቅዱስ ዮሐንስ እና አቡነ አረጋዊ ካቴድራል

ሰውየው እናቱ ሞተው የቤተክርስቲያን መጎናጸፊያ ተደርጎላቸው እየተለቀሰ ሲሄዱ ምን እያለ ያለቅሳል “ተመለሽ ቢሏት ይቺ ሰው መቼ ተመልሳ እረ ኮርታላች እሷ የሰው ጃኖ ለብላ” አለ አስከሬኑን ሲሸኝ።

ተረክ 13

* በ29/6/02 በ11:30

በቦሌ ደብረ ሳሌም መድኃኔ ዓለም መጥምቁ

ቅዱስ ዮሐንስ እና አቡነ አረጋዊ ካቴድራል

አንድ ሰው ክፉ ሲሰራ ባልእንጀራው ማን ነው ይባላል። አንድ ባልንጀራ ይላሉ “የአንተ እክሌ አንተ ጠባዩን ታውቃለህ እንዴ ምን ይመስላል ጠባዩ?” ብለው ጠየቁት ይላሉ። ሲጠይቁት “ጫካ

ሲወርድ አፋፍ ወርደህ ጠብቀው ይዞ የሚመጣውን እንጨት ተመልከተው አሉ ይባላል።
[እየሰማችሁኝ ነው ከእኔ ጋር ናችሁ?] ይህ ሰው እጫካ ወርዶ ይዞ የሚመጣውን እንጨት
እየው አመሉን ለማወቅ አሉ ይባላል። [ምን ለማለት ነው ንገሩኝ እስቲ የገባው?] እጫካ ወርዶ
ጠማማውን ይዞ ከመጣ ምንድነው ማለት ነው ሰውየው? (ሳቅ) መለል መለል ያለውን ይዞ
ከመጣ ምንድነው ማለት ነው? (ሳቅ) ይኸውልህ ጠማማውን ይዞ ከመጣ አመለ ብልሹ ነው
እንደማለት።

ተረክ 14

* በ29/6/02 በ11:30

በቦሌ ደብረ ሳሌም መድኃኔ ዓለም መጥምቁ

ቅዱስ ዮሐንስ እና አቡነ አረጋዊ ካቴዎራል
ያልሰባ በሬ ገበያ ይዞ ይወጣል? ይወጣል? ነግራያችኋለሁ ከአሁን በፊት (ተረቱን ለማለት ነው)
በሬውን ጭድ አብልቶ ቸግሮት ሲያርስ ክስት ብሎብታል ለበሬው ጨው አርከፈከፈና ጭድ
ሰጠው። እንኳን ጨው ተጨምሮበት፤ ያን አገኘ ያ በሬ አጋበሰ አጋበሰ፤ እንደገና ጨው
ጨመረና ሰጠው ያን ጠጣና ጥርዝ አለ ያ በሬ። ያንን ገበያ ነድቶት ወጣ። ሆዱ መቼም ነጋሪት
አክሏል። እንዲህ እንዲህ እያለ ገበያ ወጣና ገበሬዎች መሀል ከገበያ ቀየጠና ፈንጠር ብሎ ያያል
(የበሬው ባለቤት)። አሁን አንድ ሰውዬ ሆዱ ተነርቶ ሲያይ (የበሬው) “እንዴ ይህንንም መግዛት
አሉብኝ” ብሎ ጠጋ ብሎ ፍርምባውን ቢያይ ምንም የለም ከኋላው ያለውን አለና፤ ታላቅ ነው
ታናሽ ነው የሚባለው? ዞሮ ቢያይ ምንም የለም። ሻኛው ጋ ሲያይ ይቺን ነው (እጃቸውን
አኮስሰው በመጨበጥ እያሳዩ) የምታክለው በኋላ “አረ” አለ አወቀና በቀጭን ዘንግ በሬውን
ጠንቁሎ (ሆዱን የመንካት ምልክት እያሳዩ) “ባለጭድ አለው?” ሆዱን ነካ፤ ነካ እያደረገ
“ባለጭድ” አለ ባለቤት እንደሆነ “ለጠንቋይ አይሸጥም” (አለ)።

ተረክ 15

መምህር (ዲ/ን) አእምሮ አሰፋ በ2/7/2002 በ12:00

በቦሌ ደብረ መድኃኒት መድኃኔ ዓለም ቤተክርስቲያን

በአንድ ወቅት ልጅቷ ውጪ ሀገር ትኖራለች [የት ትኖራለች? ... ለገንዘብ ተብሎ እንጂ
እግዚአብሔር ተፈልጎ ውጪ ሀገር እንደማይኬድ ታውቃለችሁ! ዛሬም ተረቱ ምንድነው ዙሮ
ዙሮ ከቤት ኑሮ ኑሮ ምንድነው የሚባለው እ. . . ከሞት አይደለም የሚባለው እሱ ተለውጦ
ዛሬም ኑሮ ኑሮ ከሞት ዞሮ ዞሮ ከአሜሪካ አይቀርም ተብሏል፤ ተለውጧል።. . .] ውጪ ሀገር
ትሄዳለች ልጅቷ። ምን ፈልጋ? ገንዘብ! እናት፤ ኢትዮጵያ ምድር ቆየች እሷ ከሄደችበት ሰዓት
ጀምሮ ብቻቸውን የዚህች ልጅ እናት እቤት ውስጥ ሲኖሩ አንድም ሰው ገብቶ “እንዴት ሆኑ?!

አይዘት” ብሎ ያፅናና ሰው አልነበረም ለካስ እኚህ እናት አንዲት ብቻ ስትወጣና ስትገባ የሚበሉትን የሚጠጡትን እያዘጋጃች የምትሰጥ አይዘኝ እማዬ ብላ የምታንተርስ አይዘኝ እማዬ ብላ የምታጎርስ (አንዲት ልጅ ብቻ ነበረች ያለቻቸው) ለገንዘብ ስትል ወደ ውጪ ሄዳለች። ከብዙ አመታት በኋላ ስትመጣ የሚገርመው የሰው ልጅ በረሀብ አይሞትም [እግዚአብሔር ሙት ካላለው የሰው ልጅ አይሞትም። እመንገድ ላይ የም እያደሩ የሚኖሩ ሰዎች አሉ አይደል እንዴ? ደግሞ እንደልባቸው እየበሉ የሚሞቱ አሉ።] ስለዚህ የም እያደሩ እናቷ ልጅቷ እስክትመጣ ቆይተዋል። ነገር ግን ሰውነታቸው ተጎሳቅሷል ተርበዋል እና ተጠምተዋል እና ከስተው ሰውነታቸው ደርቆ አጥንታቸው ብቻ ቀርቶ ሥጋቸውና አጥንታቸው ተጣብቆ ተጎሳቁለው በቃ ስትመለስ አገኘችቸው። እናቷን “እማዬ እንደዚህ ተጎዳሽ ወይ እናቴ ሆይ! ስለዚህ ወደልብስ መሸጫ ሱቅ ልውሰድሽና ባይሆን የድሮ መልክሽን ማምጣት መለወጥ ባልችል ልብስ ገዝቼልሽ ላሳምርሽ፣ በልብስ ላሽቆጥቁጥሽ በልብስ ላስጊጥሽ” አለችና እናትዋን ይዛ ከውጭ ሀገር የመጣችው ልጅ ወደሱቅ ሄደች። እዛ የልብስ መሸጫ ሱቅ በር ላይ ደግሞ ይህንን የቤተክርስቲያን በር የሚያክል ትልቅ መስታወት ቁሟል። እኚህ እናት የፊት መስታወት እንኳን አይተው አያውቁም እንኳን የቁም መስታወት። በዚህ ሰአት ያንን መስታወት ሲመለከቱ ከአግራቸው ጥፍር እስከ እራሳቸው ፀጉር የራሳቸውን መልክ ተመለከቱ ይላል። መልካቸውን ባዩ ጊዜ እኚህ እናት ገረማቸው። አዩ አዩ እና መጨረሻ ላይ “ልጅ” አሉ እኚህ እናት “አቤት እማዬ” “ይህቺ አስቀያሚ ሴትዮ የማን ናት” አሉ ይባላል። [ማንን ነው ያሉት እራሳቸውን ነዋ!] “ይቺ አስቀያሚ ሴት የማናት” ሲሉ ልጅቷ ደግሞ “እማዬ አንቺ እኮ ነሽ” አለቻቸው ይባላል። [...] (በኋላ)ምነው እማዬ ዝም አልሽ ደነገጥሽ ወይ” ብትላቸው “አይ ልጅ እኔ ዝም ያልኩት የራሴን መልክ ካየሁ በኋላ ታዘብኩትና ከሁሉም በላይ የደነቀኝና ዝም ያስኘኝ ነገር ቢኖር አባትሽ እኔን አግብቶ መኖሩ ነው አሉ ይባላል።

ተረክ 16

መምህር (ዳ/ን) አእምሮ አሰፋ በ2/7/2002 በ12:00

በቦሌ ደብረ መድኃኒት መድኃኔ ዓለም ቤተክርስቲያን

በጫካ ውስጥ የሚኖሩ እንሰሳት የጦጣ ማህበርና የጅንጅሮ ማህበር አሉ። ጦጣ ዛፍ ላይ ሆኖ ጅንጅሮዎችን ዘቅዝቃ፣ ትመለከት ነበር። ዝንጅሮ አንዱ የአንዱን ቁጥ እያየ ይስቃል። መላጣ ስለሆነ ማለት ነው። ጦጣ ደግሞ ታዘበችና ዛፍ ላይ ሆና “ዝምቤይ እየአንዳንድሽ ባታይው ነው እንጂ ሁልህሽም ሙሽልቅ ነህ(ሽ)” አለች አሉ።

ተረክ 17

ከመምህር መጋቤ ሀዲስ ቀለመወርቅ ታደሰ በ3/7/2002 5:45 ጥዋት
በቦሌ ደብረ ሳሌም መድኃኔ ዓለም መጥምቁ ቅዱስ ዮሐንስ እና አቡነ
አረጋዊ ካቴድራል

ሰውየው በባህር ላይ መዝናናት ፈለገና ጀልባ ተከራይቶ መጓዝ ጀመረ። ቀዛሬውም እየቀዘፈ ይጓዟል። ማዕከላዊ ባህር ሲደርሱ ቀና ብሎ ሲመለከት ከዋክብትን አየ “አንተ ቀዛሬ፤ አንተ ባለጀልባ ስለክዋክብት ተምረህል” አለው። “አይ ጌታዬ” (አለ) ይህ ሰው ደነገጠ ይሄንን ሲሰማ እንኳን ሊማር ቀርቶ ስያሜውንም በራሱ አያውቀውም “ጌታዬ እኔ የማውቀው ጀልባ መቅዘፍ ብቻ ነው ከዚህ በቀር ሌላ ሞያ የለኝም አላውቅም” አለ። ትንሽ እራቅ እንዳለ ደግሞ አሁንም በባህር አካባቢ ያሉ እፅዋትን ተመለከተና መጀመሪያ ስለ ከዋክብት ተምረህል ሲለው አላውቅም ሲለው በቃ ከህይወትህ እሩቡን ያህል አጥተህል! ጥቂት እንደተጓዘ በባህር አካባቢ ያለውን እፅዋት ተመለከተና “አንተ ሰው ስለ ስነእፅዋት ተምረህል ስለአበቦኛ የምታውቀው ነገር አለ?” አለው “ጌታዬ ነገርኮት እኮ እኔ የማውቀው ጀልባ መቅዘፍ ብቻ ነው ከዚህ በቀር የማውቀው አንዳች ነገር የለም” አለ “አሁንም ከህይወትህ ሌላ እሩቡን ያህል አጥንተሃል” አለው። ጥቂት እንደተጓዙ ማዕበል ተነሳ ታንኳዋ መስጠም ጀመረች። ውሀው ከታንኳዋ ላይ ሲሞላ ባለ ጀልባው ዞር ብሎ ምሁሩን ሲመለከት ውሀ በአፉ በአፍንጫው እየገባ እየተፋ ነው “ጌታዬ ውሀ ዋና ያውቃለሁ? ውሀ ዋና ያውቃለሁ?” አለው። “አይ አላውቅም” እኔ የተማርኩት ሌላ ነው ውሀ ዋና አላውቅም?” አለው “ከአሁኑ ሰዓት ጀምሮ ሙሉ ህይወቱን አጥተዋል” አለና እየዋኘ እየዋኘ እሱ ተሻገረ ሰውየው ግን ምሁር ነኝ የሚለው ሰጥሞ ቀረ።

ተረክ 18

ከመምህር መጋቤ ሀዲስ ቀለመወርቅ ታደሰ በ3/7/2002 5:45 ጥዋት
በቦሌ ደብረ ሳሌም መድኃኔ ዓለም መጥምቁ ቅዱስ ዮሐንስ እና አቡነ
አረጋዊ ካቴድራል

ምስክርነቱናን ቤተክርስቲያን ተሳልሜ ስወጣ በእድሜ ገፋ ያሉ ሽበት የቀላቀለባቸው አንድ ታላቅ አባት እንባ ይተናነቃቸው ነበር በሩ ላይ። አሳዘኑኝና “ምነው አባቴ አልኳቸው?” ጠጋ ብዬ “ልጅ ከውጪ ሀገር ተሰዳ ትኖር ነበር” አሉኝ ነገር ግን ይህ፤ ልጅ እግዚአብሔርን ይዛ ነበር የተሰደደችው [ወገኖቻችሁ ብቻቸውን እንዲሰደዱ አትምክሯቸው እግዚአብሔርን ይዘው እንዲሰደዱ አስተምሯቸው። እግዚአብሔርን ይዞ ያልተሰደደ ክርስቲያን ቢሰደድም አያምርበትም ኑሮው አይስተካከልም፤ መንገዱ ሁሉ በእሾህ የታጠረ ይሆናል።] ይህ፤ ሴት እግዚአብሔርን ይዛ ነው ለካ የተሰደደችው የቅድስት አርሴማ የገድሏን መፅሐፍና የቅዱስ ጎርጎሪዮስን ፀበሉን

እና እመቱን ይዞ ወደ አህዛብ አገር ተሰደደች። በአህዛብ ሀገር ስትሰራ ጠዋት ከእንቅልፏ ስትነሳ ትጸልያለች። እጆቿን ለጸሎት ትዘረጋለች። ውዳሴ ማርያም ታደርሳለች፤ ትሰግዳለች፤ የቅድስት አርሴማን የገድሏን መዕሐፍ ታነባለች፤ ውሀ በጠርሙስ አስቀምጣ ከፊት ለፊት ላይ ማለት ነው የቅድስት አርሴማን መጽሐፍ ታነባለች ስትጨርስ ግማሹን ትጠጣለች ግማሹን ደግሞ ትጠመቅበታለች በዛ ቤት ጸሎት ሲደረግ እግዚአብሔር ሲመለከ፤ የቅዱሳን ስም ሲጠራ ዘንዶው ተቆጣ። በዛች ላይ (በልጅቷ አሰሪ ላይ ለማለት ነው) ያደረ እርኩስ መንፈስ በልጅቷ ላይ ክፉ የሞት እርምጃ እንድትወስድ አሳሰባት። ክፉኛ የሆነ ጭካኔ በልጅቷ ላይ እንድትፈጽም በሷ ላይ ያደረው እርኩስ መንፈስ ሴትየሞን፤ ያቺን አህዛባዊት ሴት አሳሰባት። ለካስ በመስታወት ሆኖ ትመለከታት ነበር ስትጸልይ፤ ስትዘምር፤ ስትሰግድ ለአምልኮት እጆቿን ስትዘረጋ ስዕለ ማርያምን ከጎኗ አስቀምጣ ስትሰግድ ስትንበረከክ ታያት ነበር። ብልጭ አለባት፤ አልቻለችም። ሰይፍ ይዛ ልታርዳት መጣች “አንቺ ሴት ከአሁን ሰዓት ጀምሮ ቤቴ ውስጥ የምትፈጽሟውን አምልኮት ታቆሚያለሽ የማታቆሚ ከሆነ አንገትሽን በሰይፍ አርድሻለሁ” ብላ ዝታባት ሄደች። [ምን ማድረግ ነበረባት አሁን ይህቺ ሴት እንደሰው ሠውኛው እኔ የመጣሁት ኑሮን ለማሸነፍ ችግራን ለመቅረፍ ቤተሰብ ለመርዳት ነው። ሁኔታዎች እስኪመቻቹ ድረስ አንገቴን ደፍቼ አኖራለሁ እውነቱን ሀሰት፤ ሀሰቱን እውነት ብዬ ልኑር እኔ ወደ ሀገሪ መግባት እፈልጋለሁ ገንዘብ ሸክፌ ማለት ነበረባት ግን በፍጹም አላደረገችውም] “ከሃይማኖቴ የሚበልጥ አንዳች ነገር የለም አለች” በቃ “ከእምነቴ የሚበልጥ አንዳች ነገር የለም” የአባቶቿን ታሪክ አስታወሰች። አባቶቻችን ለሃይማኖት ሲሉ መስዋዕትነት እንደከፈሉ፤ ዋጋ እንደከፈሉ፤ እራሳቸውን ትተው ሃይማኖታቸውን እንደወደዱ፤ ለሃይማኖታቸው ሲሉ ህይወታቸውን እንዳጡ፤ እነሱ እየቆሰሉ ለአለም ፈውስ እንደሆኑ፤ እነሱ እንደሰም እየቀለጡ ለአለም ብርሃን እንደሆኑ እራሳቸውን እየጎዱ ሌላውን እንደጠቀሙ የአባቶቿን ታሪክ በአይነህሊናዋ ተመለከተችው ያኔ አስታወሰች። “ስለዚህ እኔ የአባቶቼን ፅዋ እጎነጫለሁ እዚህ ጋር እኔ ደሜ ቢፈስ ብሞት ለክርስቲያኖች ታሪክ! ነው ድል ነው! ማተቤን አልበጥስም ከአምልኮቱ አልለይም! ከሃይማኖቴ አልለይም! ለፈጣሪ እምበረከካለሁ! ሰጣዎት አልሰግድም!” ብላ ወሰነች፤ የመጣው ቢመጣ እቀበላለሁ ብላ ወሰነች። ይባስ ጠዋት ተነስታ ጮክ ብላ ትጸልይ ጀመር። ሃይማኖታዊ ቅናት አደረባት ጠዋት ተነስታ ስትጸልይ ሴትየሞ አልቻለችም። ሰይፍ ይዛ ልታርዳት መጣች። “አንቺ ሴት ትናንትና ነገርኩሽ ማቆም አልቻልሽም መሞት ትፈልጋለሽ!” አለቻት። “አዎ እኔ በአምላኬ ስም እሰዋለሁ ህይወቴን እሰጣለሁ በሱ ዘንድ ሙሉ ህይወት አለኝና ምንም ችግር የለብኝም የመጣውን መከራ እቀበላለሁ” አለቻት። አንገቷን ልታርዳት ሰይፍን ከአንገቷ ላይ ጣል አደረገችው ያቺ አህዛባዊ ሴት። በልጅቷ ታላቅ እምነት በእግዚአብሔር ጠብቆት፤ በቅድስት አርሴማ ምልጃና ጸሎት ሰይፉ መሬት ላይ ወደቀ ይላል። ስሙ የተመሰገነ ይሁን መሬት ላይ ወደቀ። አልገባትም ይቺ ሴት

ምናልባት አጥብቄ ስላልያዝኩት ሊሆን ይችላል ብላ በሁለት እጄ አጥብቃ ይዛ እንደገና አንገቷ ላይ አሳረፈችው አሁንም መሬት ላይ ወደቀ። ለሶስተኛ (ጊዜ) አንገቷ ላይ አሳረፈችው አሁንም ወደቀ ግራ ገባት ከንፈሯን መጠጠች እራሷን ነቀነቀች እጆቿን በአፋ ላይ ጭና “በእውነት የክርስቲያኖች አምላክ ገናና አምላክ ነው” አለች። ልትመሰክር ቀረበች አህዛባዊት ሴት እግዚአብሔርን የማታውቅ ከነብይ ያነሰ ነብይ ነው ብላ የምታምን ሴት “የክርስቲያኖች አምላክ ገናና አምላክ ነው አሸናፊ አምላክ ነው በተሰደዱበት አብሯቸው ይሰደዳል በተሰደዱበት ቦታ ግርማ ሞገስ ሆኖ ክርስቲያኖችን ይጠብቃል። በእውነት ያንቺ አምላክ ገናና አምላክ ነው እምነትሽም ትልቅ እምነት ነው ከአሁኑ ሰአት በኋላ ቤቴ ውስጥ የምትፈልገውን የአምልኮ ስርአት በነፃነት ማራመድ ትችያለሽ ብላ ፈቀደችላት” ይላል።

ተረክ 19

ከመምህር መጋቤ ሀዲስ ቀለመወርቅ ታደሰ በ3/7/2002 5:45 ጥዋት በቦሌ ደብረ ሳሌም መድኃኔ ዓለም መጥምቁ ቅዱስ ዮሐንስ እና አቡነ አረጋዊ ካቴድራል

ሰውየው ንስሀ ሊይዝ ወደ አባቱ (የንስሀ) ይመጣል። “አባቴ ሆጥያት ሰርቼ ንስሀ ይስጡኝ” “አይ ልጄ ደስ ይላል ሰው ሆኖ የማይበድል እንጨት ሆኖ የማይጨስ የለም ትልቁ ነገር መመለስህ ነው እንኳን ደህና መጣህ ልጄ የሠራኸው ሃጢአት ምንድነው” ይሉታል። “ገመድ ሰርቄ ይላቸዋል፣ ገመድ ሰርቄ ነው”። “እንዴ ይህን ቀላል ነው” ብለው ንስሀ ይሰጡታል። ከወራት በኋላ ደግሞ ይመጣል “አባቴ ሀጢአት ሰርቼ” “ምንም ችግር የለም ወድቆ መቅረት ነው እግዚአብሔርን የሚያሳዝነው በሀጢአት መውደቅ ሳይሆን ወድቆ መቅረት ነው (ክፉው) አንተ ግን በቃ እንደወደክ አልቀረኸም ትልቁ ነገር የሚፈለገው መምጣትህ ነው ሀጢአትህን አምነህ። ምንም ችግር የለም የሰራኸው ሀጢአት ምንድነው?” “ገመድ ሰርቄ” ይላቸዋል። እሺ እሰጥሀለሁ ብለው ንስሀ ይሰጡታል። አሁንም ከወራት በኋላ ደግሞ ለሶስተኛ ጊዜ ይመጣል። “አባቴ ሀጢአት ሰርቼ” ይላቸዋል “አይ ልጄ ምን ችግር አለ እግዚአብሔር ባለብዙ ምህረት ነው፣ ባለብዙ ይቅርታ ነው ትልቁ ነገር አንተ እኮ አምነህ እየመጣህ ነው። አምላክ ይቅር ባይ መሀሪ መሆኑን ተረድተህል እኮ። የሰራኸው ሀጢአት ምንድነው?” ይሉታል። “ገመድ ሰርቄ” ለሶስተኛ ጊዜ “አንተ ልጄ በገመድ ተሰክፈህል እንዴ ገመድ ገመድ ትላለህ እሳ?! የቸገረኸ ገመድ ከሆነ እኔ ሙሉ ገመድ እሰጥሃለሁ” አሉት። እኚህ አባት የሚፈልገውን ያህል ገመድ ሰጡት። ጥቂት እንደተጓዘ የአባቱ ደግነት እሩህሩህነት ማፅናናታቸው ተሰማው ልቡን ነካው “እስከመቼስ እግዚአብሔርን እዋሽዋለሁኝ። አባቴንስ ለምን አታልላለሁኝ እውነቱን ለምን አልናገርም” አለና ተመልሶ መጣ። “አንዱ ገመድ አነሰህ እንዴ? አልበቃህም እንዴ?” ይሉታል። “አይ እኔ እንደው አባቴ እንዲህ አይደለም እኮ ነገሩ እንደው ገመድ ሳይሆን ገመዱ ጫፍ ላይ በሬ አለ” አለ። ሰካ ይህ ሰው የሰረቀው ገመድ ሳይሆን በሬ ኖሯል።

ተረክ 20

ከመምህር ሀብታሙ ከበደ በ3/7/2002 በ11:00

ታኢካ ነገስት በአታ ለማርያም ቤተክርስቲያን

ንጉሱ እንዲህ አደረገ። ፀሎት ወደሚያደርጉ ሰዎች ቀረቡና እንዲህ አሏቸው “ምን እያደረጋችሁ ነው?” “አይ ንጉስ ሆይ ፀሎት እያደረግን ነው” “ፀሎት እያደረጋችሁ ነው?” “አዎ” “አይ መልካም እስኪከፈትኩህ ድረስ ከእናንተ ውስጥ አባታችን ሆይ የሚለውን ፀሎት በትክክል ጀምሮ እስኪመጠን ድረስ የሚጨርስልኝ ካለ እኔ ፈረሱን እሰጠዎለሁ” አሉ። እነዚያ ፀሎት የሚያደርሱ ሰዎች እኔ! እኔ! እኔ! አሉ። ከመካከላቸው አንዱን መረጠና “በል አንተን መርጨህህሁ በል አንተ ፀሎቱን ጀምሮ” አሉት እሺ አለና ያ ሰው ጀመረ።

- አባታችን ሆይ
- በሰማያት የምትኖር
- ስምህ ይቀደስ
- መንግስትህ ትምጣ
- ፈቃድህ በሰማይ እንደሆነች እንዲሁም በምድር ትሁን
- የእለት እንጀራችንን ስጠን . . . አለና ትዝ አለው

ንጉስ ሆይ ፈረሱን የሚሰጡኝ ብቻውን ነው ወይስ ከነኮርቻው አለ።

ተረክ 21

ከመምህር ሀብታሙ ከበደ በ3/7/2002 በ11:00

ታኢካ ነገስት በአታ ለማርያም ቤተክርስቲያን

ሴትየዋ ልጇን እንዲህ ትለው ነበር “ማሙሽ ወደምግብ ከመቅረብህ በፊት መጀመሪያ እግዚአብሔርን አመስግን” ትለዋለች “ከጨረስክም በኋላ እግዚአብሔርን አመስግን” [እንዲህ አይነት ቤተሰቦች አሉ። ለልጆቻቸው መልካም ትምህርት የሚያስተምሩ፣ ለልጆቻቸው ሃይማኖትን የሚያስተምሩ፣ ለልጆቻቸው በጎ ነገርን የሚያስተምሩ ወላጆች አሉ።] ይህቺ ሴት እንዲህ ነበር ትለው የነበረው “ወደ ማዕድ ስትቀርብ እግዚአብሔርን አመስግን” ትለዋለች “ከበላህም በኋላ እግዚአብሔርን አመስግን።” በዚህ አይነት ሁኔታ እሷን እየፈራ ከምግብ በፊት እግዚአብሔርን ያመሰግናል ከምግብም በኋላ እግዚአብሔርን ያመሰግናል። አንድ ቀን እሷ እንጀራ ስትጋግር አጠገቧ ቁጭ ብሎ ይጫወታል አንዲት ወሻ ነበረችና ያቺ ወሻ ስትጮህ ያቺ ሴት ትጋግረው ከነበረው እንጀራ በጨቅ አደረገችና ለውሻዋ ሰጠች። ወሻዋ ልትበላ ስትል ልጇ ጫማ አንስቶ ወሻዋን ካልገደለኩ አለ። “እንዴ ምን አደረገች”(አለችው)። “እንዴት ዝም ብለሽ ታያለሽ ከመብላትህ በፊት እግዚአብሔርን አመስግን ከበላህም በኋላ እግዚአብሔርን አመስግን

ብለሽኝ የለም” “አዎ” “ይቺ ውሻ እኮ ሳታመሰግን ልትበላ ነው” “አይ እሷ እኮ እንሰሳ ናት ተዋት ምስጋና የሚጠበቀው ከኛ ነው እሷን ተዋት” አለችው። ከአለታት አንድ ቀን አንድ እንግዳ እቤት ይመጣል። እንግዳው ከሩቅ ሀገር ከብዙ ዘመን በኋላ የመጣ ስለነበር በመጣ ጊዜ ከዚህም ከዚያ ብላ ማስተናገጃ ማዕድ አቀረበችለት። ያ ህፃን ቁጭ ብሎ ይመለከት ነበር። ያም እንግዳ የቀረበለትን ማዕድ እግዚአብሔርን ሳያመሰግን ሲበላ ህፃኑ ትኩር ብሎ ያየዋል የህፃኑን አመለካከት ባየ ጊዜ “እንዴ እንዴት ነው የሚያየኝ?! አቡሽ ታውቀኛለህ እንዴ?” አለው “አዎ አውቅሀለሁ የቡቺ ወንድም ነህ” ይህን ያለው እግዚአብሔርን ሳያመሰግን ስለበላ ነው።

ተረክ 22

በመምህር ብርሃን አንላይ በ8/7/2002 በ11:30

በቅዱስ ባለእግዚአብሔር እና ባለወልድ ቤተክርስቲያን

አንድ ሰነፍ? ባህታዊ ወደ አንድ ትልቅ ገዳም ይሄዱና የገዳሙ መነኮሳት በሙሉ በስራ ላይ ናቸው። [. . .] እኚህ ሰነፍ ባህታዊ ምን አሉ ይባላል እንዲህ አሉ “እናንተ ስትወርዱ ስትወጡ ስትቆፍሩ ገዳማውያን እግዚአብሔር የሠጠውን ነገር ይበላል” አሉ። “ጌታ እኮ የሰማይ ወፎችን ተመልክቱ ብሏል። እናንተ እኮ ከስጋውያ በምን ትለያላችሁ፤ ስታርሱ ስትቆፍሩ ስትደክሙ ነው የማያችሁ”። አዎ ይህ ነገር ከመነኮሳቱ አልፎ ወደገዳሙ አስተዳዳሪ ደረሰ (መነኮሳቱ) እንዲህ እየወቀሱን ነው “እናንተ ከአለማውያን ምንም የተሻለ ሥራ የላችሁም፤ ኑሮ የላችሁም፤ አለማውያንም ይሰራሉ እናንተም ትሰራላችሁ ጌታችን የሰማይ ወፎችን ተመልክቱ ብሏል እያሉ እየወቀሱን ነው ምን ይሻላል” ብለው ገዳማውያኑ የገዳሙን አስተዳዳሪ ጠየቁ። የገዳሙ አስተዳዳሪ “እኚህ ሰው እኮ በክርስትና ህይወት ውስጥ ከገዳም ገዳም እየተዘዋወሩ 15 ቀን አንዱ ገዳም 15 ቀን አንዱ ገዳም እየዞሩ ኑሯቸውን ነው የሚገፉት ስራም አይሰሩም ጸሎትም (አያደርሱም) በአንድ ቦታ ፀንቶ በመገኘት ነው እግዚአብሔር የሚገኘው በቤተክርስቲያን ፀንተን ስንቀመጥ ነው እግዚአብሔር ዋጋ ሊሠጠን የሚችለው። ወደቃልቻውም ወደጣኦቱም ወደምኑም መዛወር ከጀመርን እግዚአብሔርን ማግኘት አንችልም በገዳም ውስጥ ያለው ባሕል ይህ ነው በገዳም ውስጥ ፀንቶ መኖር ነው” (አሉ)። አበምኔቱ በመንፈስ እግዚአብሔር የተቃኙ ስለነበሩ “ሥራ ስሩ የመመገቢያ ሰአት ሲደርስ ግን ደውል እንዲመታ አንፈልግም” (አሉ)። [ልክ አስራ አንድ ሰዓት ሲደርስ በሚመገቡበት ሰዓት ሁሉም ምግቡን እየተቀበለ ወደበኦቱ ይገባል በአንድ ላይ አይበሉም ለምንድነው ይህ በየበኩላቸው የተሰጣቸውን መቁንን ለሌሎች እየሰጡ እነሱ ሰስት አራት ቀን ያም እያደሩ የሚኖሩ መናንያን ስላሉ ነው። መመገብ አለመመገብ የራሳቸው ጉዳይ ነው]። “ደውል በሚደወልበት ሰአት ግን ሳትደውሉ ወደምግብ አዳራሽ ኑና መቁንናችሁን እየያዛችሁ ሂዱ” አሉ። የገዳሙ አስተዳዳሪ ናቸው ሁሉም

መነከሳት በዛን ቀን ደወል ሳይደውሉ መቁነናቸውን ይዘው ወደየበአታቸው ገቡ። እኛ ይተቻቸው የነበሩት መነኩሴ ቀና ብለው ሲያዩ ጥላቸውን ሲለኩ የመመገቢያቸው ሰዓት አልፏል። “እንዴ እኚህ መነከሳት እኔን ሳይጠሩኝ ተመገቡ እንዴ?” እያሉ ጥያቄ ማንሳት ጀመሩ። ጠየቋቸው ምግብ ተመግባችኋል ወይ አሏቸው “አዎ አባታችን እኛም ተመግባናል”(አሉ)። “ምነው ጌታኮ እንግዳ ሆኜ አልተቀበላችሁኝም ብሎ ተናግሯል” አሉ። መነከሳቱ ምን እንዳሏቸው እኚህን መነኩሴ “አባታችን” አሏቸው በነገር ነካ አረንጓቸው “እኛ አለማውያን ነን እርሶ ግን መንፈሳዊ ነዎትና ምግብ እያስፈልጎትም ብለን ነው ሳንነግርት የተመገብነው” ብለው አሏቸው ይባላል።

ተረክ 23

* በ12/7/2002 በ11:30

በመንበረ ልዑል ቅዱስ ማርቆስ ቤተ ክርስቲያን

በደርግ ጊዜ ወደ ኤርትራ የመንግስት ሰራተኛ ሁሉ ይዘመት ተባለ። [አልተባለም? የለም አንዴ ሰው ሁሉ (ምእመኑን መልስ እንዲሰጣቸው በመጠባበቅ) የሲቀመላኩ ያለህ ምነው ከበዳችሁ?! አልተባለም ወይ? ውሸት ተናገረ እንዳይሉኝ ብዬ ነው ትናንት የተወለዱ ካሉ]። ከዚያ በኋላ ይቺው ናት ደሞዜ ሁለት መቶ ብር ናት እያለ የስምንቶች እናት ሴትዮ ሁለት መቶ ብር ይሰጣታል። ያቺን አቆናቁና መከራዋን አይታ ልጆቿን መከራዋን አይታ ዘንጋዳውን ጎመኑን እያለች ታሳድጋለች። ከዚያ በኋላ ግድ መጣ ሚስቶቻችሁን አምጡ ተባለ። ሚስት ፈረመች በወሩ፣ በሄደ በወሩ ደመወዝ ልትቀበል ሄደች “የአቶ እገሌ ሚስት” “አቤት” “አንድ ሁለት ሶስት አራት . . .” ዘጠኝ መቶ ብር ተቀበለች እና ዞር ብላ ብትቆጥረው ዘጠኝ መቶ ብር! ብትቆጥረው ዘጠኝ መቶ ብር! እንዴ ይህ ሰውዬ ተሳስቷል አለች። “እስኪ እንካ ቁጠረው” አጠገቧ ያለው ሰውዬ ቆጠረው “ዘጠኝ መቶ ብር ነው” አላት “አንተ ሰውዬ” አለች ደመወዝ ከፋዩን “ይሄን ብር ቁጠረው። “እስቲ ምነው የአቶ እገሌ ባለቤት አይደሉ እንዴ?! ተሳሳትኩ እንዴ?! ደሞዜ እኮ ቋሚ ደመወዙ ሺህ ምናምን የእናት ሀገር ጥሪ፣ የሚኒሻ የመንገድ ይሄ ይሄ ተቆርጦ የተጣራ ደመወዙ ዘጠኝ መቶ ብር ነው” አላት “ለመሆኑ ከመቼ ጀምሮ ነው ሺህ ብር ይበላ የነበረው” “እንዴ ስንት አመቱ!” (ምዕመኑን ነው) [ይቺ ሴትዮ... ሰውየው ጦር ሜዳ ሄዷል ይህቺ ሴትዮ መልሰው ብላ ነው የምትጸልየው እዛው ድፋው ብላ ነው የምትጸልየው አሁን ምን ብላ ትጸልይ ይህቺ ሴት እንደው በመድኃኒአለም ፍረዱኝ ምን ብላ ትጸልይ ይቺ ሴትዮ ንገሩኝ?]

ተረክ 24

* 012/7/2002 በ11:30

በመንበረ ልዑል ቅዱስ ማርቆስ ቤተክርስቲያን

ሰባ ስምንት አመተምህረት እዚህ ዊንጌት ጠዋት አንድ ሰአት ከምናምን ደርሼ (ለመድረስ) ወደዊንጌት የምሄድበት ጉዳይ ነበረኝ 28 ቁጥር ነበር የያዘኩት (አውቶብስ ለማለት ነው) ታክሲው ከፊቱ ሲገባ ፍሬኑን ሲይዝ በሙሉ የነበረው ሰው እንዳለ ተነጠፈ። እንዴት ያሉ አባት አዛውንት አንዲት ጥቁር ፀጉር በራሳቸው ላይ የለም። ተማሪዎች እላያቸው ላይ ወደቁ ቀና ብለው አዩ (አብረዋቸው የተሳፈሩትን ወጣቶች) “ልጆቼ ይቅርታ ይቅርታ” አሉ ተሣቀቁ። ብረቱን ይዘው ይወዛወዙ ነበር። አሮጊትና ሽማግሌዎች “ይቅርታ ይቅርታ” አሉ ቀና አሉ። “ምናለ አሁን እንደ እናንተ ያለው ቢሞት” (አውቶብስ ውስጥ የነበረውን ወጣት ለማለት ነው) አላቸው። ሰባ ስምንት ዓመተ ምህረት በኋላ አባቶቼ መቼም እዚህ ሽበት ውስጥ ያለው እውቀት አቤት እዚህ ሽበት ውስጥ ያለ ብልሀት [እረ ጉድ አዩ ዲግሪ አዩ ዶክትሬት ዶክ እሬት ዶክ እሬት ንፁሆች ካላችሁ ይህ አይነትም. . .] ከዛ በኋላ በዚህ በሽበት ውስጥ ያለ እውቀት “ውይ ልጆቼ እውነት ብላችኋል አልሆነልንም እንጂ ልጄ ወንበሩንም እንዳንቀመጥ ቀድማችሁ ያዛችሁት መቃብሩንም ቀድማችሁ ያዛችሁት ግራ ገብቶን ነው እኮ መቆማችንን የተያያዘነው” አሉባቸው።

ተረክ 25

* 012/7/2002 በ11:30

በመንበረ ልዑል ቅዱስ ማርቆስ ቤተክርስቲያን

እስቲ ወደቦሀቃው አንድ አፍታ ልውሰዳችሁ ነጭ የተባለ የተመረጠ ጤፍ ጋግራችሁ፤ ምጣዱ ላይ ልዩ ነው ንጣቱ ጠዋት መሰብ ሲከፈት ነጭ ነው? አመድማነው ጤፍ? ምን ሆኖ ነው የምታገኙት? አመድማ ወየት ሄደ ንጣቱ? ምን ወሰደው መልኩን ምን ቀየረው እኔና እናንተ እየተቀያየርን ግፍና ሀጢአት እንደምንሰራ ቦሀቃው እየመሰከረብን ነው ይኸው ነው በረከቱ ተወስዷል።

ተረክ 26

* 012/7/2002 በ11:30

በመንበረ ልዑል ቅዱስ ማርቆስ ቤተክርስቲያን

አባቶቻችን ልጅ ሆነን “የእክስትህ ልጅ ናት ሳማት። ይህ ዘመዳችን ነው የአያት የቅድመ አያትህ ልጅ ነው ዘራችን አንድ ነው እስቲ ሳሚው ሳማት” ይባል ነበር። እጅ መጨበጥ እኮ የጣሊያን ቅርስ ነው መጤ ነው ሀገር የለውም እኮ። እጅ መጨበጥ ተማርኬያለሁ ማለት እኮ ነው የኢትዮጵያ ህዝብ እኮ ተማርኮ አያውቅም። የኛ ትክክ መሳሳም ነው መልኩን ቀይሮ አሁን ገና

ሲያገኘው ይለትመዋል (የዘመኑን ትክክል በትክክል በመገጫጨት ሰላምታ መለዋወጥን ለማለት ነው)። ከወዲያውም እየፈተሸው ነው። መሸት ያለለታ (ያለ ዕለት) ብዙ ጨዋታ አለ።

ተረክ 27

* በ12/7/2002 በ11:30

በመንበረ ልዑል ቅዱስ ማርቆስ ቤተክርስቲያን

የሴትና የወንድ ስራ የሚል የለም በመፅሀፋችን ያዕቆብ ወንድሙ አድኖ ሲመጣ ምን ይሰራ ነበር? የምስር ወጥ ይሰራ ነበር። የሴት ስራ አምጦ መውለድ ብቻ ነው። ሌላ የሴት ስራ የሚባል የለም። ዛሬ ድስቷን ጣድ አድርጋ ወይ ልብስ ልታሰጣ ወይም ዘይት ልትገዛ ወደሱቅ ስትሄድ ከሰሉ ላይ የተጣደው ድስት ሲገነጥል “አረ ገነፈለልሽ” ይላል ያ ከንቱ ንብረቱ ገደል ሲገባ። አዩ ወንድ ተሁኖ ተሙቷል ሰራውን እንደሁ ሁሉም ታጥቆታል ወንዱ ማነው? ሴቱ ማነው?

ተረክ 28

ከመምህር መጋቤ ሀዲስ ቀለመወርቅ ታደሰ በ13/7/2002 በ12:00

በቦሌ ደብረ ሳሌም መድኃኔ ዓለም መጥምቁ ቅዱስ ዮሐንስ እና አቡነ

አረጋዊ ካቴድራል

የኳስ ነገር እኛን (ሰባኬ ወንጌል) አገልጋዮቹን ሁሉ ሳይቀር ፈትኖናል። አንድ ምሳሌ ልንገራችሁ ሰውየው አንድ ጉባኤ ላይ ተጠርቶ ይጓዛል በአንድ ቦታ ላይ ታላቅ ጉባኤ ይዘጋጅና ሁለት መምህራን ናቸው የተጋበዙት። አሁን ሁለተኛ እንዲያስተምር የተጋበዘው መምህር አስቀድሜ እኔ ማስተማር አለብኝ ይላል ፕሮግራም መሪውን ጠርቶ። እንዴ አንተ እኮ የተጋበዘው ሁለተኛውን ክፍለ ትምህርት አንድታስተምር ነው ለምን ቸኮልክ ይለዋል። አይ እኔ አስቀድሜ መስበክ አለብኝ ማንቼስተር ግጥሚያ ስላለው ቶሎ ሰብኬ ልሂድ ብዬ ነው አለ።

ተረክ 29

ከመምህር መጋቤ ሀዲስ ቀለመወርቅ ታደሰ በ13/7/2002 በ12:00

በቦሌ ደብረ ሳሌም መድኃኔ ዓለም መጥምቁ ቅዱስ ዮሐንስ እና አቡነ

አረጋዊ ካቴድራል

ሰውየው በሬ ሊገዛ ወደገበያ ይሄዳል። ታዲያ መንገድ ላይ ጓደኛው አገኘውና “ወዴት ትሄዳለህ” አለው “በሬ ልገዛ ወደገበያ እየወጣሁ ነው” አለው። ጓደኛውም መለሰና “እግዚአብሔር ከፈቀደልህ” አለው። “እንዴ ገንዘቡ እኮ ኪሴ ውስጥ አለ የእግዚአብሔር ፍቃድ ለምን ያስፈልጋል” አለ። ጥቂት ኪሎ ሜትር እንደተጓዘ ወንበዴዎች ቅጥቅጥ አድርገው ልብሱን ገፈው ገንዘቡን ዘርፈውት ሄዱ። ቆስሎ፣ ተደብድቦ፣ ገንዘቡ ተዘርፎ ሲመለስ ጠዋት ያገኘው ጓደኛው “እንደምን ዋልክ” አለው። ሳይለው (አባባሉን ለማረም ነው) “ወዴት እየሄድክ ነው” አለው።

መጀመሪያ ምን ነበር ያለው “ወደከተማ እየወጣሁ” “ምን ልታደርግ” “በሬ ልገዛ” ሲለው “እግዚአብሔር ከፈቀደልህ” ሲለው “አይ ኪሴ ውስጥ እኮ ገንዘብ አለኝ የእግዚአብሔር ፍቃድ ምን ያስፈልጋል” ነበር ያለው። ተደብድቦና ቆስሎ ገንዘቡንም አጥቶ ገንዘቡንም ተዘረፎ እርሱም አካሉን አጥቶ ሲመለስ ግን ጠዋት ያገኘው ጓደኛ “ወዴት እየሄድክ ነው” አለው “እግዚአብሔር በፈቅድ ወደቤቴ እየሄድኩ ነው” አለ። “እግዚአብሔር በፈቅድ ወደቤቴ እየሄድኩ” አለ።

ተረክ 30

ከመምህር መጋቤ ሀዲስ ቀለመወርቅ ታደሰ በ13/7/2002 በ12:00

በቦሌ ደብረ ሳሌም መድኃኔ ዓለም መጥምቁ ቅዱስ ዮሐንስ እና አቡነ አረጋዊ ካቴድራል

ሴትየዋ ወደ ሆስፒታል ትሄዳለች [ማህበራዊ ኑሮውንም እየዳሰሰኩ ነው ጎንሰጎን] ወደ ሆስፒታል ትሄዳለች። ነፍሰጡር ሆኖ ወደመንግስት ሆስፒታል ስትሄድ ምን እዳደረገች ታውቃለችሁ ሀኪሙ፣ ዶክተሩ አመናጭቆ ይልካታል። ከሀኪሞች የሚጠበቀው ትእግስትና ትህትና ሲጠፋ ግራ ገብቷት እያዘነች ገንዘቤ ካለምናለ ግል ሆስፒታል ሄጄ እታከማለሁ ብላ እራሷን አፅናንታ ወደግል ሆስፒታል ሄደች። እዛ የተቀበላት ሀኪም ልዩ ነበር። በሚያጽናና ትህትናና ፍቅርን በተላበሱ ቃላት “አይዘኝ የእኔ ቆንጆ ፊትሽ ላይ ሀዘን ትካዜ ብስጭት ይነበባል ነገሩ ምንድነው” እያለ ያፅናናት ጀመር እሷም “አይ አንቺ አለም ክፉውም ደጉም ይኖርብኻል ሀኪሞቼን ጨርሼ እንዳለመሠግን እንደጥዋቱ አይነት ሀኪም አለ። ጨርሼ ደግሞ እንዳለማ እንደዚህ አይነት የተባረከ ሀኪም አለ” ብላ ቀና ብላ ስትመለከት ለካስ እያባበላት ያለው ጠዋት አመናጭቆ የላካት ዶ/ር ነበር [ሀሳቡ ገብቷችኋል ክርስቲያኖች መንግስት ሆስፒታል ላይ የሚከፈለው ገንዘብ አነስተኛ ስለሆነ አመናጭቆ ላካት የሚፈልገው ምን ስለሆነ ነው ብር ነዋ ሰው እራሱን ለብር ሽጧል።]

ተረክ 31

ከመምህር (ቀሳስ) አስቻለው መሐሪ በ17/7/2002 በ12:30

በመንበረ መንግስት ግቢ ቅዱስ ገብርኤል ቤተክርስቲያን [ነግራያችሁ ሊሆን ይችላል] ማንን ትወዳለህ ሲሉት አንድ ፈላስፋ ልብስ ሰፊዬን አለ።

ለምንድነው ልብስ ሰፊህን የምትወደው ሲባል ያለው ነገር ምን እንደሆነ ታውቃለችሁ? አምና በለካኝ ልክ ዘንድሮ አይሰፋልኝም ሁልጊዜ በመጣሁ ቁጥር እየለካ ነው የሚሰፋልኝ አለ።

ተረክ 32

ከመምህር (ቀሲስ) አስቻለው መሐሪ በ17/7/2002 በ12:30

በመንበረ መንግስት ግቢ ቅዱስ ገብርኤል ቤተክርስቲያን

አንድ የሥነ ጥናት ተመራማሪ የሚፈልገውን ተክል ገደል ውስጥ ይመለከታል። ከዚያ በአካባቢው ከሚጫወቱት ልጆች መካከል አንዱን ጠርቶ እባክህ እዚያ ገደል ውስጥ የምፈልገው ተክል አለና ወርደህ አምጣልኝ ይለዋል። ልጄም እሺ በጄ ይላል የሚሠጠውን ብር ተመልክቶ። ወገቡ ላይ ገመድ ታሰረ ወደገደሉ ለመውረድ። ከዚያ በኋላ ገደሉን ወደታች ሲመለከት በጣም ጥልቅ ነው። አሁን “አባቴን ጠርቼ ልምጣ” አለ “ለምንድነው አባትህን ጠርተህ የምትመጣው እኔ ገንዘብ እሰጥህህ ገመዱ ገመገም ላይ ታስሮ እኔ ገመዱን እይዛለሁ ወደታች ትወርዳለህ የሚፈልገውን ይዘህ ትመጣለህ ከዛ ገንዘቡን እሰጥህህ”(አለው)። “አይ አንተ ስላልወለድኸኝ ብክብድህ ትጥለኛለህ አባቴ ግን የወለደኝ ስለሆነ ብክብደውም አይጥለኝም” አለ።

ተረክ 33

* በ11/8/2002 በ11:30

በቦሌ ደብረ ሳሌም መድኃኔ ዓለም መጥምቁ

ቅዱስ ዮሐንስ እና አቡነ አረጋዊ ካቴድራል

ወገኖች በወተቱ ውሀ በጤፋ አሸዋ የሚገርማችሁ አንድ በርሜል ዘይት ግማሽ ወገቡን ውሃ ይሞላና ከላይ ዘይት ገዝቶ ይሄዳል፤ ክፍለሀገር ጭኖ ይሄዳል። እዛ ሲሄድ ሲቀዳው ከላይ ዘይቱ ያልቅና ከስር ምኑ ይመጣል?!. . . ባለፈው አዎ አሁን ሰኔ ሲመጣ ይሆን? ህዳር ሲመጣ አመቱ (እራሳቸውን በመጠየቅ) አንድ ጀሪካን ሀያ ሊትር ገዝተን ቤንዚን ሄድን። ሄድንና እኛ ዝም ብለን እናንቆረቁራለን (በቤተክርስቲያን የሌሊት ቅዳሴ ላይ ለመብራት በሚጠቀሙበት ጀነሬተር ውስጥ ለማለት ነው) መጨረሻ ከፀ ሠዓት በኋላ ወደ 12 ሰዓት የሚያደርሰንን ስንሞላው ና ተነስ ሞተር አባቴ ይሙት፤ ወዲያ ብንለው ወዲህ ብንለው “ምንድነው ነገሩ?” በኋላ አይ ምናልባት በጣም ምልቶ ሊሆን ይችላል ብለን፤ ትንሽ ጎደል አድርጉት ይላል መመሪያው፤ በኋላ ትንሽ እናጉድለው አልንና ስንቀዳው የቀዳነውን እንዲህ አድርገን (እጃቸውን ወደላይ ከፍ በማድረግ እያዩ) እናየዋለን ሁለት ነገር ነው። ከስር ውሀ ከላይ ቤንዚን ነው። ጠቅላላ ጀሪካኑን አምጥተን እንዲህ ከፍ አድርገን ወደብርሀን እናየዋለን ግማሹ ሙሉ በሙሉ እንዳለ ውሀ ነው። ምን እናድርገው ሌሊቱ እስከ ዘጠኝ ሰዓት ማህሌቱ ሄደ ከዚያ ያንን ሁሉ ውሀ ተሸክመን ሄደን ጀነሬተር ተከራይተን፤ ሞንታሮ ተከራይተን ሄደን ተመልሰን ትተን መጥተን አስረክበናል። ወገኖቼ ጉድ ነው የሚሰራው ፍረዱ እስቲ ምን አድርገው በምን ፍጥነት ያንን ግማሽ ውሀ እንዳደረጉት አናውቅም።

ተረክ 34

* በ11/8/2002 በ11:30

በቦሌ ደብረ ሳሌም መድኃኔ ዓለም መጥምቁ

ቅዱስ ዮሐንስ እና አቡነ አረጋዊ ካቴድራል

በፍቅር በትህትና በየዋህነት ሆነን እንደብርሀን ልጆች በፍቅር እንመላለስ። በትህትና ስራውን ሳሰራው ይህ አልገባኝም ቢል ማመናጨቅ አይደለም የእናቴ ልጅ “ይህ አልገባህም? እስቲ ና እንዲህ አድርገን እንሞክረው እንዲህ አድርገን እንሞክረው” እራሳችንን አዋቂ አድርገን አንቀርብም። “እስቲ አብረን እንሞክረው እስቲ እንዲህ አድርገን እንሞክረው እንዲህ እንዲህ አድርገን እንስራው” ነው እንጂ “ይህን አድርገህ አትሰራም” (በማመናጨቅ ድምጸት) ስትለው ይደነግጥና ይጠፋበታል ይደነግጣል። ቀስ ብሎ በትህትና አይዞህ እኔም ተምራ እኮ ነው አብረን እንስራው ምን ቁም ነገር አለው ነበር እንዲህ አድርገን ነበር የምናውቃትን ነገር (የምናካፍለው)። ዛሬ ዳማከሴ ያወቀ እንደሆነ ሶስቱ ዞሮ ነው የሚቆርጣት። ሰው እንዳያውቅ! ዳማከሴ ያወቀ እንደሆነ አያድርስ ነው!

ተረክ 35

* በ11/8/2002 በ11:30

በቦሌ ደብረ ሳሌም መድኃኔ ዓለም መጥምቁ

ቅዱስ ዮሐንስ እና አቡነ አረጋዊ ካቴድራል

ይህ አርቴፊሻል ሽጉጥ የሚላከው ወደ አፍሪካ ነው። ወገኔ እንደው የወጣችሁ ሰዎች ታዘቡኝ (ባህርማዶ ማለታቸው ነው) ሲውዱን ስድስት ወር ቆይቻለሁ፤ ብዙ መዋእለህዓናት ኅብኝቻለሁ እራሱ አሻንጉሊት የሚሸጥበት ሽጉጥ የለም ጭራሽ። እየው ሰማችሁኝ ሆነ ብለው እኮ ከሀፃንነቱ ለምዶት እንዲያድግ ብለው ነው የሽጉጥ አርቴፊሻል አፍሪካ ውስጥ የሚልኩት የምንጣለው እኛ አይደለን? የምንጣለው እኛ አይደለን? ጦሩን መርዝ መትከል የሚችሉት እኛ ላይ አይደለም ሰው የለማ እኛ ቤት! ማሳውን የሚጠብቀው ሰው የለማ።

ተረክ 36

በመምህር (ቀሲስ) ይግዛው መኮንን በ14/8/2002 በ11:45

በቦሌ ደብረ ሳሌም መድኃኔ ዓለም መጥምቁ

ቅዱስ ዮሐንስ እና አቡነ አረጋዊ ካቴድራል

ሰውየው ትልቅ ባህር ውስጥ ገባ ባህር ውስጥ ገብቶ ባህሩ ይዞት ሲሄድ አድነኝ እያለ መጮኽ ጀመረ ወደ እግዚአብሔር። “አድነኝ! አድነኝ! አድነኝ!” ሲል አንድ ጉቶ አገኘ እዛው ውስጥ ማለት ነው። ለቀም አድርጎ ይዞ “አድነኝ!” አለ ጩኸ [እግዚአብሔር የሚጮሁትን ድምጽ ይሰማል አይሰማም? ይሰማል? ፈጣሪ ይሰማል ጩኸ ዝም ብላችሁ ወደ እግዚአብሔር ይሰማል

መከራ ሲወድቅባችሁ ጩሁ እሱ እኮ አስተዋይ ነው አይደለም እንዴ?! . . .] ጉቶውን ይዞ “አድነኝ!” ይላል “አድነኝ!” ብሎ ሲጮኽ ጩኸቱን ሰማውና ድምጹን አሰማው “መጣሁ” አለው። “በል ላድንህ ስለሆነ ጉቶውን ልቀቀው” አለው ፈራ ጉቶውን ብለቀው ይሄ ውሃ ይዞኝ ሊሄድ ነው አለና “አይ እንደው ጉቶውንም አለቅም አንተም አድነኝ” አለ።

ተረክ 37

በመምህር (ቀሲስ) መጋቤ ሐዲስ ኪዳኔ በ16/8/2002 በ11:00

በደብረ ሰላም ቅዱስ እስጢፋኖስ ቤተክርስቲያን

ሴትየዋ እንዲህ አሉ አሉ። አንዲት ላም ነበረቻቸው ያቺን ላም በጣም ነበር የሚመኩባት ላሚ በቃ የእለት ጉርሳቸው መመኪያቸው እንጀራቸው ነበረች ያቺ ላም። የዛችን የላም ወተት እያለቡ ውሀ ትንሽ ቀልቀል አድርገው ንፁህ ነው እያሉ ያንን ወተት ይሸጡ ነበር። ህዝብን እያታለሉ ማለት ነው ያለአግባብ። ንፁህ ወተት ነው እያሉ ውሀውን እየጨመሩ ከወተቱ ጋር እየቀላቀሉ ይሸጡ ነበር። እንደዛ ሲኖሩ አንድ ወንድ ልጅ ነበራቸው ሲኖሩ ሲኖሩ ይሄንን እስቲ ይሄንን ወስደህ (ላሚን ለማለት ነው) ውሃ አጠጣት ወደወንዝ ብለው አሉት አሉ። ያ ልጅ ይሄድና የእናቱን ትዕዛዝ ለመፈጸም ላሚን ይዞ ወደወንዝ መሄድ። ላሚቷ ወራጅ ወንዝ አለ አፋፋ ላይ ቆማ ውሃውን ስትጠጣ ያልታሰበ ደራሽ ጎርፍ መጣና ላሚን ይዟት ጥርግ አለ። ልጁ እንግዲህ የእኛ እናት መመኪያቸው እንጀራቸው ተስፋቸው አለኝታቸው ማን ነች? ማን ነች? ላሚ ነበረች። አሁን እንዴት ይሁን ጨነቀው እያለቀሰ ወደቤት ሄደ እናት ከአሁን ከአሁን ቀረ ብለው (ጠብቀው ሲመጣ) አንተ የታለች ላሚ (ሲሉት) “እማማ ላሚን ያኔ አንቺ እዛ ወተቱ ውስጥ የጨመርኸው ያጠራቀምኸው ውሀ ጎርፍ ሆኖ ወሰዳት አላቸው አሉ። አንዳንድ ጊዜ የምናጠራቅመው ሀጢአት የምናጠራቅመው በደል የምናጠራቅመው ጥፋት ጎርፍ ሆኖ እንዳይወስደን እንዳያጠፋን ልንጠነቀቅ ይገባል።

ተረክ 38

በመምህር (ቀሲስ) መጋቤ ሐዲስ ኪዳኔ በ16/8/2002 በ11:45

በደብረ ሰላም ቅዱስ እስጢፋኖስ ቤተክርስቲያን

አንድ አባት እንዲህ አሉ አሉ። አጋንንት የሚሰብ አንድ ደብተራ ነበር አሉ። አጋንንት ሲሰብ ሲሰብ ተያዘ መጨረሻ ላይ “እስቲ ልጄ እባክህ አሁን እንኳን እክደክ ሰይጣን በልና ሙት” አሉት አሉ። ንስሀ አባቱ እክደክ ሰይጣን፤ ሰይጣን ክጀሀለሁ ብለህ ሙት አሉት። “አባቴ ይተው እንጂ” አለ “እስከዛሬ እየጎተትኩ ስጠቀምበት ቆይቼ በአለቀ ሰዓት ክጀሀለሁ ማለት ትርፉ ጠላት ማብዛት ነው” አለ፤ አሉ።

ተረክ 39

በመምህር (ቀሲስ) ይግዛው መኮንን በ17/8/2002 በ12:30

በደብረ ገሊላ ቅዱስ አማኑኤል ካቴድራል

እኔ እዚህ ጋር የምነግራችሁ አንድ ታላቅ እናት አሉ ስራቸው ሁልጊዜ ማብላት እንግዳ መቀበል እንግዳ ማስተናገድ (ነበር)። ታዲያ ይህ እኔንና እናንተን የነካካው የኑሮ ውድነት እንዲያው ነካ ሲያደርጋቸው ጊዜ ምን እንዳሉ ታውቃላችሁ “አሁንስ እንኳን መብላት ማብላትም ቀረ” ነው ያሉት “እንኳን መብላት ማብላትም ቀረ” እሳቸው የሚያስቀድሙት ማብላትን ነው።

ተረክ 40

በመምህር (ቀሲስ) ይግዛው መኮንን በ17/8/2002 በ12:30

በደብረ ገሊላ ቅዱስ አማኑኤል ካቴድራል

አንድ ጊዜ አለም እንደተፈጠረ እግዚአብሔር አምላክ በእለተ እሁድ መለክትን ፈጥሯል ከመቶው ነገድ አንድ ነገድ ሳጥናኤል ወድቋል በተለይ በእለተ አርብ [ሳሳጥረውና ታሪኩን ጊዜ ስለሌለ የሆነውን ነገር ልንገራችሁ] እግዚአብሔር አምላክ ሶስት ፍጥረታትን ፈጠረ እረቡ ዕለት እሁድ ጀምሮ ማለት ነው እነዚህ ሶስት ፍጥረታት ፀሐይ ጨረቃ ከዋክብት ነበሩ። ምድር በብርሀን ስትሞላ ጨለማ ተገፎ ብርሃን ሲሆን ቅዱሳን አመሰገኑ እግዚአብሔርን ብርሀንን የሚሠጥ ብለው “ቅዱስ! ቅዱስ! ቅዱስ!” ብለው አመሰገኑት ከዛ ሣጥናኤል “አንተ እግዚአብሔርን አመስግን” አሉት። ምን ብሎ እንዳላቸው ታውቃላችሁ “እኔስ አላመሰግንም ቢቻላችሁ እኔን አራተኛ አድርጋችሁ አመስግኑኝ አለ” ደፋር አይደል? በዚህ ሰአት እግዚአብሔር ወደ አንጦሮጦስ አወረደው። እግዚአብሔር በስልጣኑ ሲመጡበት ቀናተኛ አምላክ ነው። [. . .] ምስጋና ለኔ ይገባኛል ሲል ወደ እንጦሮጦስ አወረደው። የሚገርማችሁ ነገር ዲያብሎስ እየወረደ እየወረደ እየራቀ ሲሄድ ከሰማይ እየራቀ እየራቀ ወደታች እየወረደ ሲሄድ ምን አለ ወደሰማይ ተመለከተና “አምላክ ሰራዊቱን ስልጣኑን ሁሉ ጠቅልሎ እኔን እየሸሸ ነው አዎ እየሄደ ነው ተመልከቱ” አለ።

ተረክ 41

በአባ ሰላማ ብርሃኑ በ19/8/2002 በ1:00

በመንበረ መንግስት ግቢ ቅዱስ ገብርኤል ቤተክርስቲያን

አንድ አባት ናቸው ይባላል ሲያስተምሩ አንዲት እናት ከመድረክ ስር ተቀምጠው ያለቅሳሉ በጣም ያለቅሳሉ እና (መምህሩ) ስብከቱ ስለገባቸው መሠላቸውና “እናቴ እርሶ የሚያለቅሱት ቃለ እግዚአብሔር ስለገባዎ ይመስለኛል ስለዚህ ስብከቴን አሳጥሬ የወረድኩት ንስሀ ልሰጡት ነው” አሉና ወርደው “ስለዚህ ንስሀ ልስጡት” ሲሉ “አይ አባቴ እርሶ ከተናገሩት ምንም የጨበጥኩት

አንድም ነገር የለም እኔን የሚያስለቅሰኝ ልክ እርሶን የሚመስል ባላችኋለሁ ፍየል ሞቶብኝ ነው” አሉ ይባላል።

ተረክ 42

በአባ ሰላማ ብርሃኑ በ19/8/2002 በ1:00

በመንበረ መንግስት ግቢ ቅዱስ ገብርኤል ቤተክርስቲያን

አንድ አባት ነው ይባላል ሂደቱ ሙዝ ግዛ ብሎ ልጁን ላከው [እየሰማችሁኝ ነው?] ሙዝ ለመግዛት ሄዶ (ልጁ) ሶስት ኪሎ ሙዝ ነው እንዲገዛ የተላከው ልጁ ግን ስንት ኪሎ ሙዝ ይዞ መጣ ሁለት ኪሎ። አንድ ኪሎ ቀንሶ ማለት ነው። አባቱ ተናደደ “ሶስት ኪሎ አይደል እንዴት የላኩህ?” “አዎ አባቱ እሱ የሠጠኝ ሁለት ኪሎ ነው። ሁለት ኪሎ ብቻ ነው” (አለው)። መልእክት እንደገና ላከ፣ “ስማ?” ሙዝ ለሸጠው ሰው “ለምንድነው ብራን ወስደህ ሁለት ኪሎ ሙዝ ብቻ የላከው” “አይ እኔ የላኩት ሶስት ኪሎ ሙዝ ነው እንግዲህ ልጅህን መዝን? ማንን መዝን? ልጅህን። ልጁ አስራ ሰባት ኪሎ ነበር ሲመዘን አስራ ስምንት ኪሎ ሆነ አንድ ጨመረ።

ተረክ 43

በአባ ሰላማ ብርሃኑ በ19/8/2002 በ1:00

በመንበረ መንግስት ግቢ ቅዱስ ገብርኤል ቤተክርስቲያን

አንድ አባት ናቸው አሁንም የኤቲክስ መምህር ናቸው ልጃቸውን አስነሱና ማነው? (የተሳሳተን በማረም) ተማሪያቸው ናት አስነሱና “አባትሽ እራት ከበላ በኋላ ምን ብሎ ነው እግዚአብሔርን የሚያመሰግነው” (አሏት) “አይ አባቱ እራት ከበላ በኋላ አንድ ጊዜ ያገሳና አምላኬ ሆይ ልፈነዳ ነው ይላል”

ተረክ 44

በአባ ሰላማ ብርሃኑ በ19/8/2002 በ1:00

በመንበረ መንግስት ግቢ ቅዱስ ገብርኤል ቤተክርስቲያን

አንድ ሰው ሰርግ ቤት ሄዶ ይባላል። ሰርግ ቤት ሄዶ እንግዲህ የሰርግ ምግብ ሁላችሁም ታውቃላችሁ ሰሞኑን የሰርግ ሰሞን ነው ሁላችሁም ታውቃላችሁ እና ሰርግ ቤት ሄዶ እሱ እንዲህ ምግብ ተደርድሯል ሞልቷል አንድ ክትፎ ብቻ አነሳ። ምን ብቻ አነሳ? አንዱን ክትፎ ብቻ አነሳ። የሱ ጓደኛ ደግሞ ሰሁኑ እስኪሰበር ድረስ ከየአይነቱ እንዲህ (በእጃቸው የሳህንና የመቆለል ምልክት በማሳየት) (አነሳ) ከዛ ያ አንድ ያነሳው ምን አለ መሰላችሁ አየውና ደንቆት “አንተ እንዴት እሱን ሁሉ አነሳህ አለው” ዝም አለው መጨረሻ “Choose the best” አለው (አንድ አይነት ያነሳው) ያ ሁሉን ያነሳው “All of the above” አለው ይባላል፣ ሁሉም መልስ ነው።

ተረክ 45

በአባ ሰላማ ብርሃኑ በ19/8/2002 በ1:00

በመንበረ መንግስት ግቢ ቅዱስ ገብርኤል ቤተክርስቲያን

ባል ታመመ ይባላል እየሰማችሁኝ ነው? ባል ታመመ ይባላል እና ላቦራቶሪ ሽንት አምጣ ይባላል። ምን አምጣ? ሽንት አምጣ ይባላል። ሽንት ጠፋ ከየት ይምጣ [አልገጠማችሁም እንዲህ አይነት ነገር። ይጠፋል እኮ ላቦራቶሪ ብትታዘዙ ይጠፋል።] ሽንቱ ጠፋ ባለቤቱን ጠራና “እባክሽ ተዋርጃለሁ እንደው ላቦራቶሪ ቴክኒሻን ይስቅብኛል እንደው ሽንትሽን አበድሪኝ” አላት “እኔ ምን ችግር አለው” አለች “ውሰድ ምን ችግር አለው” ከዚያ ሽንቷን ስትሠጥ ሲመረመር የሶስት ወር እርጉዝ በስመ አብ ወልድ ወመንፈስ ቅዱስ ወንድ አረገዝ ተብሎ ላቦራቶሪ ቴክኒሻን ከመቀመጫው ወድቆ ነው የሞተው የተባለው።

ተረክ 46

በአባ ሰላማ ብርሃኑ በ19/8/2002 በ1:00

በመንበረ መንግስት ግቢ ቅዱስ ገብርኤል ቤተክርስቲያን

በነገራችን ላይ የስካር አይነቶችን ታውቃላችሁ። የአንበሳ ስካር የሚባል አለ ይባላል። የአንበሳ ስካር የሰከረ ሰው ካለ መንገድ መልቀቅ ብቻ ነው ያለባችሁ ያደቃችኋል ካገኛችሁ። “ጋሼ” ብትሉት እራሱ አያናግራችሁም። እንደገና የበግ ስካር የሰከረ ሰው ደግሞ ያለሱ ሰው የለም ኩሩ ነው ይኮራል ይዘናናል። የፍየል ስካር የሰከረ ሰው ደግሞ ይቁነጠነጣል። ይህ ዝሙት የሚያሰራው ይህ የሚያስጨፍረው የሚያስደንሰው የፍየል ስካር የሰከሩ ናቸው። የጦጣ ስካር የሰከረ ሰው ደግሞ መዘለል ነው ዝምብለው የሚዘሉ ሰዎች አሉ። እ... የሴቶች ስካር አለ ይባላል። አትስማሙም? ሴቶች ሲሰክሩ ይስቃሉ ይባላል እኔ አልሰማሁም ይህንን።

ተረክ 47

መምህር (ዲያቆን) ደረጃ ጅም በ27/8/2002 በ12:40

በምስካየ ኅዙናን መድኃኔ ዓለም ገዳም

አንድ ታሪክ ልንገራችሁ ብፀፀ አባታችን አቡነ ልቋስ ከረጅም አመታት በፊት ለሥነመለኮት ትምህርት ወደዚህ ወደ ሩቅ ምስራቅ ሄደው ነበር። ያኔ ታዲያ በተማሪነቴ አሉ ፈረንጆችን መቼም የኢትዮጵያ ነገር እጅግ ስለሚማርካቸው ገና እንዳገኙኝ ጥያቄ ሊጠይቁኝ መጡ አሉ። ጥያቄው ግን እሚገርም ነበር መቼም ፈረንጆቹ የኢትዮጵያ ነገር የሚገርማቸው መቼም ፎቃችን አይደለም፤ የመንገዳችንም ጉዳይ አይደለም፤ የስልጣኔያችንም ጉዳይ አይደለም እነሱን የሚደንቃቸው ግን አንድ ነገር አለ ኩሩ ህዝብ መሆናችን፤ ታሪኩን ወዳድ መሆናችን፤ ለነፃነት ታጋይ መሆናችን [. . .] እና ጥያቄ ጠየቁኝ አሉ። ምንድነው ጥያቄው “እስቲ እባክት

ኢትዮጵያውያን በጣም የሚማርክ ዜማ አላቸውና ያንን ዜማ አዘመሉን ግን አንድ ነገር እንገርት ከዚህ በፊት አንድ ኢትዮጵያዊ መጥቶ አዘገመናል የሚጣፍጥ ዜማ የያዘው ነው ብሎ እና እርሱም ያዘመሉን። “አይ ለምን መጀመሪያ የሱን የተቀረፀውን ዜማ አታመጡልኝምና አልሰማውም” አሉ። “እሺ” ተከፈተ ሰካ ይህ ሰው እስቲ ከያዘው ዜማዎች ከቤተክርስቲያን ዜማዎች አንዱን አዘገመ ሲባል ግራ ገብቶታል በዛ እግዚአብሔር የለም በሚለው ዘመን ለትምህርት የወጣ ነው አልችልም እንዳይል ሊዋረድ ነው፤ እችላለሁ እንዳይል ምንም የለም ምን ያድርግ እ. . . ? በደንብ አድርጎ አዘመላቸው ፈረንጆቹ “T...T...T...! እያሉ እያደነቁ አስቀምጠውታል። ለእኚህ አባት ከፈቱት ሲከፈት ምን እንደሚል ታውቃላችሁ “ችቦ አይሞላም ወገቧ፤ ችቦ አይሞላም ወገቧ ማርእሸት ነው ቀለቧ” የሚለውን ዘፈን አዝማቹንም ስንኙንም ዘፍኖ ይህ ነው የያዘው ዜማ ብሏቸው ሄዷል። “አፈርኩ” አሉ “ምንም አላልኩም በሉ ላዘምላችሁ ይህ የብሉይ ኪዳን ዜማ ነው ሰውየው እንዳያፍር ይህ ተሸሯል ሰውየውን ላለማዋረድ ብዬ እንደገና የቤተክርስቲያን ዜማዎች አዘገመላቸው ደስ አላቸው” አሉ።

ተረክ 48

መምህር (ዲያቆን) ደረጃ ጅም በ27/8/2002 በ12:40

በምስካየ ኅዙናን መድኃኔ ዓለም ገዳም

አንድ ምሳሌ ልንገራችሁ። አንዲት እናት አንድ ልጅ ነበራቸው በጣም ይወዱታል። እና ባህር ማዶ ተምሮ መጥቶ የሚኖረው ከእናቱ ጋር ነው። አንድ ቀን ጓደኞቹን እንደሚጠራ ለእናቱ ነገራቸው። “እሺ ምን ላድርግ ታዲያ” “ጥሩ ምሳ አዘጋጂ መመገቢያ “ቴብሉ” ላይ ወጡንም ምኑንም እዛ ደርድሪልን አንቺ ግን ጓደኞቹ መጥተው ምግብ በልተው ተጫውተው ከቤት እስኪወጡ ድረስ ከጓዳ እንዳትወጩ” አሉ። መቼም እናት ሆኗ በጣም ሰፊ ነው ይባላል ሰፊ ነው በጣም በተለይ ለልጇ [. . .] ይቼም እናት ልጇ እንዲህ ቢላት አልከፋትም። ምግቡን አዘጋጁ (ጅታ) ጓደኞቹ መጡ በሉ ጠጡ ሄዱ። በሌላ ቀን ደግሞ ጓደኞቹን እራት ጋበዛቸው። “እማማ ጓደኞቹ ዛሬ ከእኔ ጋር ነው እራት የሚበሉት ስለዚህ እራት ይዘጋጅልን ይህን ያህል ሰው ይመጣል ቁጥራቸው አንቺ ግን ምግብ ካዘጋጀሽ በኋላ ጓደኞቹ ከቤት እስኪወጡ ከጓዳ . . . (እንዳትወጩ የሚለውን የምእመኑን መልስ በመጠበቅ) ስለዚህ ጓደኞቹ በመጡ ቁጥር እናቱ የሚሰጣቸው መመሪያ ጓዳ እንዲቀመጡ ነበር። ያበሰሱት ምግብ ይበላል እላቸው ግን ይታፈርባቸዋል። እኚህ እናት አንድ ቀን ምን ይሆን ምክንያቱ ብለው አሰቡ ደግሞም ደረሱበት “ልጄ ና” አሉት “አንድ ታሪክ ልንገርህ አባትህ በልጅነትህ ነው የሞተው እኔና አንተ ብቻ ነበር የምንኖረው እና በጣም ጨቅላ እያለህ የምንኖበት ቤት የሳር ቤት አንተን አስተኝቼ ውሀ ልቀዳ እወንዝ ወረድኩ ውሀ ቀድቼ ስመለስ ቤታችን ከየት እንደመጣ በማላውቀው እሳት ተያይዟል

ስለዚህ በጀርባዬ የያዘኩትን ማድጋ ወይንም ማሰሮ፣ ወይንም ገንቦ የት እንደጣልኩት አላውቅም ሮጬ ቤት ውስጥ ገባሁ ቤት ውስጥ ስንገባ እሳቱ መሀል ታለቅሳለህ ብቻ የመጣልኝ ነገር በብርድልብስ ጠቀሰልኩህ አንተን አቅፌ ስወጣ የቤቱ ጣራ በእሳት ተያይዞ መናድ ጀመረ ሁለት ምርጫ ነበረኝ ፊትን ከእሳት መከላከል አንተን መልቀቅ ወይንም አንተን በብብቴ ውስጥ ሸጉጬ በብርድልብስ ሸፍኜ በእሳቱ መካከል ማለፍ የሚያምሩ አይኖቹን የሚያምር ፊትን ለእሳቱ ወላፊን መማገድ ውሳኔዬ ግን ይህ ነበር። ከእሳቱ መሀከል ይገጠህ ወጣሁ ግን ከእሳቱ መካከል ስትወጣ አንተ መልክህ እንደትናንቱ ቢሆንም የእኔ መልክ የተለየ ነበር። አይኖቹ ተጠብሰው፣ ከንፈሮቹ እጅግ ደርቀው አረሩ፣ ደምግባቴ በእሳቱ ጠፍቶ ነበር ግን እርካታዬ አንተን በልምላሜ በቁንጅና ይገጠህ ወጣሁ። አሳደኩህ፣ አስተማርኩህ እና ጓደኞችህ ሲመጡ የምታፍረው የእኔን አይን እንዳያዩ ነው?! ጓደኞችህ ሲመጡ የምታፍረው የእኔን አፍንጫ የእኔን ከንፈር እንዳያዩ ነው?! ታሪክህ ከፈለግህ ይህ ነው ካፈርክበት እፈርበት ከኮራህበት ከራህበት።(ልጁ) ጓደኞቹን ወዲያው ሰበሰበ “አያችኋት የኔን እናት የኔደምግባት እሷ ፊት ላይ ነው እሷ ተቃጥላ እኔን ውብ አደረገችኝ” አለ።

ተረክ 49

መምህር ብርሃን አንለይ በ28/8/2002 በ8:15 ከቃለምልልስ

በደብረ ኃይል ቅዱስ ራጉኤል ቤተክርስቲያን

ባልና ሚስት፣ ሁለት ባለትዳሮች በአንድ ጣራ፣ ጎጆ ውስጥ ሲኖሩ በጣም በፍቅር ጎረቤት በሚያስቀና ፍቅር ውስጥ ይኖሩ ነበር። ከእለታት አንድ ቀን ግን ሰይጣን አነሳሳቸውና በሁለቱ መካከል ፀብ ተፈጠረ። ተጋጩ ተለያዩ። ሲለያዩ ግን ብቻቸውን አልነበረም በጣም ጎረቤት ሁሉ አዘነ “እነሱ እንደዚህ ይለያዩ ወይ?!” እያለ ሲያዘን ሲያዘን እነሱም ከልባቸው ስላልነበረ ባል ወደ ቤተክርስቲያን እየሄደ ዘወትር ፀሎት ይፀልይ ነበር። ፀሎቱ ምንድነው ሚስቴን ወደ ቤቱ አስገባልኝ የሚል ነበር። [ምክንያት ፈጥሮ ከመጣላት ምክንያት ፈጥሮ መታረቅ እንደሚገባ ነው ይህን ምሳሌ የምነግርሽ ያለሁት] እና ስድስት ወር ዛሬ ትመጣለች ነገ ትመጣለች ሲል ስድስት ወር ሞላ። አንድ ቤት ነው ቤቱን ተካፍለው ባል በዚህ በኩል ይኖራል ሚስት በዚህ በኩል ትኖራለች በሌላ በር ከፍተው ሁለቱም ይገባሉ ይወጣሉ አብረው ግን አያድሩም። ይህ ሁልጊዜ ባልን ይፀፅተዋል። እና “ሚስቴን. . . ጌታ እግዚአብሔር ሆይ ምናል ሚስቴን ወደ ቤቱ ብታስገባ እያለ ሁልጊዜ በልቡ ይጸልያል። ከስድስት ወር በኋላ ግን አንድ ቀን ወደቅዱስ ገብርኤል ቤተክርስቲያን ሄዶ “ቅዱስ ገብርኤል ዛሬ የአመትህ ንግስ በአል ነው ሚስቴን እንደምንም ብለህ አንተ በአማላጅነትህ ወደጉያዬ አስገባልኝ” ብሎ ከምር ከልቡ ፀልዮ ወደቤቱ ይመጣል። ወደቤቱ መጥቶ ሚስትም እዛው ትሰማለች እመኝታ ክፍሉ ከመግባቱ በፊት ፀሎት እያደረገ “ቅዱስ ገብርኤል ሚስቴን አምጥተህ ከጉያዬ አስገባልኝ” እያለ ድምፁን አሰምቶ ሲናገር ሚስቱ ትሰማና በሯን ከፍታ ቀስ ብላ በሩ ላይ ትቆማለች። ትቆምና ፀሎት እየፀለየ ነው ሰውየው አሁን

ይህንን ፀሎት እየፀለየ ባለበት ሰአት በር ላይ ቆማ ወደሱ ለመግባት ፍላጎት ስላላት “ቅዱስ ገብርኤል አትግፋኝ አትግፋኝ” እያለች ወደቤት ገባች ይባላል። እሱም ከዛ በኋላ ሚስቱን አመጣህልኝ ብሎ በፍቅር ኖሩ ይባላል።

ተረክ 50

መምህር ሀብታሙ ከበደ በ29/8/2002 በ5:00 ከቃለምልልስ

በመንበረ ጸባኤት ቅድስት ስላሴ ካቴድራል

ሁለት እ. . . በጫካ ውስጥ ብዙ አውሬዎች ይኖራሉ መቼም ጫካ ያው የአውሬዎች መኖሪያ ነው። በዛ ጫካ ውስጥ የሚኖሩ አንበሳና ድኩላ ነበሩ። አንበሳው “እራብኝ እራብኝ፣ እራብኝ” ይላል “እራብኝ” ሲል አንድ ድኩላ ይመለከታል። ድኩላዋ ደግሞ አንበሳውን ስትመለከት አንበሳው ከያዘ እንደማይለቃት ስለምታውቅ “አውጣኝ፣ አውጣኝ፣ አውጣኝ” ማለት ጀመረች። አንበሳው አብላኝ ይላል፣ ድኩላ አውጣኝ ትላለች። በዚህን ሰዓት ያቺን ድኩላ ባየ ጊዜ አንበሳው፣ ድኩላዋን ለመያዝ ሲሮጥ ድኩላዋም ደግሞ ላለመያዝ ስትሮጥ ድንገት ከሜዳ ላይ አሳማ ተኝቷል። ያ አንበሳ ድኩላዋን መያዝ ስላልቻለ አሳማው ተኝቶ ባገኘ ጊዜ ያንን አሳማ ይዞ ጨፍልቆ በላው። እንግዲህ አውጣኝ ያለም ወጣ፣ አብላኝ ያለም በላ፣ ተኝቶ የተገኘ አሳማ ተበላ በማለት አባቶቻችን ይናገራሉ።

ተረክ 51

በመምህር ላዕከወንጌል በዕደማርያም ይትባረክ በ29/8/2002 በ6:30

ከቃለ ምልልስ በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን

በአዲስ አበባ ሀገረ ስብከት ቢሮ

አርብ ጠዋት ገበሬው በሬዎቹን ጠምዶ ያርሳል እያረሰ እያለ ጠላቱን ክሩቅ ያየዋል “እይ ዛሬ ጠላቴ አጋጥሞኝ ነበር እንደው ግን ምን ያደርጋል ጠመንጃዬ ያለው እቤት ነው ምን ላድርግ” ይልና ትንሽ ያስብና “ቆይ እስቲ እሱ ከ . . . ዛ እስኪመጣ እኔ እቤቴ ሄጄ ጠመንጃዬን ላምጣ” ይልና በሬዎቹ እንደተጠመዱ ትቶ ወደቤቱ ይሄዳል። ወደቤቱ ሄዶ፣ ወደቤቱ ገብቶ ጠመንጃውን ከተቀመጠበት ቦታ ብድግ አድርጎ ይዞ ሊወጣ ሲል ትይዘዋለች (ሚስት)። እንቅ አድርጋ ትይዘዋለች “ገና በጠዋቱ ጠመንጃህን ይዘህ የምትሄደው የት ነው ባይሆን አፍህን አግድፍ ባይሆን ቁርስህን ብላ” ትለዋለች። እሱ ደግሞ “ዛሬ እኮ ያም ነው ዛሬ እኮ አርብ ነው እንዴት ቁርስ ብላ ትይኛለሽ” አላት።

ተረክ 52

በመምህር ዜናጥበብ ተስፋዬ ተሾመ በ2/9/2002 በ12:15

በመንበረ ልዑል ቅዱስ ማርቆስ ቤተክርስቲያን

አንዴ ሰውየው እግዚአብሔር ተገለፀና ምን ልስጥህ አለው። “ይታ ሆይ አንተ የምትፈልገውን ስጠኝ” (አለው)። “ግን ቃል ግባ” አለው (እግዚአብሔር) “አንተ ፀሎተኛ ነህ፣ መንፈሳዊ ነህ፣

ለአንተ አንድ ነገር ስሰጥ አንተ በለመንከው ልመና፣ አንተ በፀለይከው ፀሎት፣ በአንተ ቁመት ለጓደኛህ እጥፍ አድርጌ እሰጠዋለሁ” አለው። “እኔ በለመንከት ለኔ አንድ ለጓደኛዬ ሁለት” “አዎ” “እንዴት ይሆናል ይህ እንዴት የእኔም የእሱም ይቅር እንጂ እኔ በለመንከት ልመና ለሱ” [ክርስትና ይህ ነው? ክርስትና ይህ ነው? . . .] “አሁን እኔ አንድ ለምኜ ለጓደኛዬ ሁለት” “አዎ” “አሁን ለምሳሌ. . .” ይህንን ቃል ሲናገረው አሰቦ አሰበና “ለምሳሌ ለእኔ አንድ ቤት ስጠኝ ብልህ ለጓደኛዬ ሁለት ቤት ነው የምትሰጠው” አለው “አሁን ለእኔ እንደው አንድ መኪና ስጠኝ ብልህ ለጓደኛዬ ሁለት” “አዎ” በኋላ “ጌታ ሆይ!” “አቤት” “የግራ አይኔን አጥፋልኝ” አለው የጓደኛው ስንቱ እንዲጠፋ?

ተረክ 53

በመምህር ዜናጥበብ ተስፋዬ ተሾመ በ2/9/2002 በ12:15

በመንበረ ልዑል ቅዱስ ማርቆስ ቤተክርስቲያን

አንድ ልጅ አሁን እዚህ ጉባኤ ነበር የሚሚረው። አሁን ከኢትዮጵያ ውጪ ነው። ታውቁት ይሆናል፣ ጓደኛውም እዚህ ሲኖር ይችላል። ዱርዬ ነበር ዩኒቨርሲቲ ተማሪ ነበር በአንድ ወቅት፣ እናቱን በሞት ተነጥቋል። ከብዙ ጊዜ በኋላ ወገኖቹ አንድ ጓኛው ነው “ና እስቲ የሰኞን ፕሮግራም እንከታተል” ብሎ ያመጣው። ጉባኤውን ሲካፈል ይመጣል፣ አጫሽ ጠጪ በአለም ያሉትን የሀጢአት አይነቶች . . . ወገኖቹ በሀጢአት ጎዳና ሲጓዝ የነበረ አንድ ቀን መጣ። ቃለ እግዚአብሔር ሠማና ቀረ እዚህ ጉባኤ ይከታተል ጀመር። አሁን ቃለ እግዚአብሔር ይከታተል ጀመረ፣ መንፈሳዊ ሆነ። በኋላ ምን መጣ ከባድ ህመም ጀመረው የጀርባ ህመም። ሄዶ ሲመረመር ኢትዮጵያ ውስጥ መዳን አትችልም፣ ውጪ ካልሆነ አትችልም አሉት። ኢትዮጵያ ውስጥ መድሀኒቱ የለም አሉት። “መጥቼ ቁጭ ብዬ ጉባኤ ስከታተል አያመኝም” አለ “ስፀልይ አያመኝም፣ ሳስቀድስ አያመኝም” አለ። “አሁን ከኢትዮጵያ ውጪ ሄጄ ነው የምመረመረው?! በምንድነው?! አምላኬ በአለም አደባባይ ሳለሁ ጤነኛ ነበርኩ። አለም ላይ እያለሁ ህመም አያውቀኝም ነበር አሁን አንተን ብዬ መጥኝ ብዬ ስመጣ ልሽከመው የማልችለው በሽታ ውስጥ ትከተኛለህ?! በአለም እያለሁ እኮ እኔ ሆዴ ይሙላ ደረቴ ይቅላ ብዬ የምኖር ሰው ነኝ ለምን?! አልኩኝ” አለ በቃ “ግን መንፈሳዊ ህይወቴ እየጨመረ መጣ”። ሌሎች ሰባክያንም ጋር እየሄደ ይማራል። በቃ በእግዚአብሔር ቃል ተመሰጠ። አሁን ጀርባው ላይ ያለው ህመም እያደረ እያደረ ከባድ ሆነ። ኢትዮጵያ ውስጥ መዳን የለም ውጪ ነው። (አሁን) የፃድቁ አባት የገብረመንፈስን ፀበል ተጠመቀ ፀበላቸውን ተጠመቀ፣ [እኔ እኮ በምን እንናገረው የእግዚአብሔርን ስጦታ?! ምን እንክፈለው?! ያደረገልንን ውሳኔ በምን ቋንቋ እናውጅለት?! እኛ እኮ አቅም የለንም ጉልበት የለንም ወገኖቹ] አሁን ተጠመቀ፣ በሚወርደው ፀበል በሽታው ወረደ! ድራሹ ጠፋ! ያ ልጅ

ተፈወሰ። ዛሬ አይደለም ውጪ የተላከው መድሀኒቱ ለካ እዚህ ነው። ዛሬ የፃድቁን የገብረመንፈስ ቅዱስን ምስል ክንዱ ላይ ተነቅሏል።

ተረክ 54

በመምህር ዜናጥበብ ተስፋዬ ተሾመ በ2/9/2002 በ12:15

በመንበረ ልዑል ቅዱስ ማርቆስ ቤተክርስቲያን

አንድ ቤት ሁለት ሌቦች ገቡ። ሁለት ሌቦች ሲገቡ ባልየው ብልጥ ነው፤ ብልጥ የመጨረሻው ዘመን ብልጥ (ነው)። ገብተው ሌቦቹ አንዱ በዚህ ጋ (ቀኙን እያሳየ) አንዱ በዚህ ጋ (ግራውን እያሳየ) እንደቆሙ አይቷቸዋል በጨለማ ጭላንጭሎች አሉ። ሚስትየው ተኝታለች ቀስ አለና በእግሩ ቢነካት ነቃች። ነቅታ ቀና ስትል አየቻቸው ምን የመሳሰለ ሰይፍ ይዘዋል፤ ቆመዋል “እንነቃለን ቢሉ ቆርጠን እንጥላለን” የሚሉ ናቸው። በኋላ “ወይኔ” ስትል “ምንድነው ዝምብለሽ ተኚ ምን አይነቷ ነች” (አለ) “እረ ይኸው አታይም” (ስትለው) “አይቻለሁ፤ ሚካኤልና ገብርኤል ሠይፍ ይዘው እየጠበቁን ነው ተኚ” አላት በኋላ እነዛ ሌቦች “ሚካኤል?! ገብርኤል?!” አሉና እንደሚካኤልና ገብርኤል አደረጋቸው ቀስ አሉና ሳይሰርቁ ወጡ።

ተረክ 55

በመምህር ዜናጥበብ ተስፋዬ ተሾመ በ2/9/2002 በ12:15

በመንበረ ልዑል ቅዱስ ማርቆስ ቤተክርስቲያን

ያኔ ዱሮ ዱሮ ግብረገብ ያስተማሩኝ መምህራ መንኲሳዋል አሁን። ድሮ ነው ግብረገብ እንደ አንድ “ክሬዲት ሐወር” ይሰጥ ነበር። አስታውሳቸዋለሁ አንድ ቀን ትምህርት ቤቱ ውስጥ ከግብረገብ አስተማሪነት ሌላ ገንዘብ ያሻገም ናቸው። ገንዘብ ያሻገ መሆናቸውን ስለሚያውቅ ቤታቸውን ሠርስሮ ገባ ሌባ። የት እያሉ? ትምህርት ቤት እያሉ እሳቸው። አሁን በዛን ሰዓት (ጊዜ) ካዘና አለ ግን ብዙም የለም [. . .] አሁን የሚገርማችሁ ልክ ሲሄዱ የቤታቸው በር ተሰብሯል አልደነገጡም አማተቡ፤ አማተቡና ገቡ። ልክ ሲገቡ አመናችሁኝም አላመናችሁኝም ሰውየው መሰርሰሪያውን እንደያዘ የተሟላ መሳሪያውን እንደያዘ ደርቋል። ልክ እንደሚያስቀድስ ሰው ቆሟል። መጥተው አጠገቡ ቆሙ አያይም ፊት ለፊት ነው የሚያየው፤ ወዲያና ወዲህ የለም። በጣም አስታውሳለሁ፤ አሁን በጣም ገርሟቸው፤ አንደኛ በሩ ተሰብሯል፤ እንደገና ሰውየው ቆሟል [. . .] አሁን ሰተት ብለው ገቡ አዩ። ወዲያው ሌባ እንደሆነ አወቁ። ወደ ቤተክርስቲያን ሰው ላኩ ካህናት ተጠርተው ፀሎት ተደርጎ ሰውየው፤ ሌባው ዲዳ ሆነ (ሰውነቱን ግን) ለቀቀው። ሰውየው ራሱ አገልጋይ ሆነ አየው የእግዚአብሔርን ስራ። እኚህ አባት ብዙም

አልቆዩ ከተወሰነ አመት በኋላ መንኲሰዎል። ለካስ ቤታቸው ውስጥ ስትገቡ ገብታችሁ እንዲህ ስትዞሩ (ፊቱን ወደቀኙ አዙሮ) ግድግዳው ላይ የስላሴ ስዕል አለ።

ተረክ 56

በመምህር ዜናጥበብ ተስፋዬ ተሾመ በ2/9/2002 በ12:15

በመንበረ ልዑል ቅዱስ ማርቆስ ቤተክርስቲያን

አንድ ሰውዬ ለልጅ መጫወቻ የአለም ካርታ ገዛለትና ተጫወት ብሎታል። ይህ ልጅ ለምድታል በቃ (መጫወቻውን)። ከትምህርት ቤት ሲመጣ ሁልጊዜ ያቺን ካርታ የዓለም ናት። የአለም ካርታው ጀርባ ላይ የሰው መልክ አለ ሁሌ ግጥምጥ ያደርጋታል። አንድ ቀን አባት ከስራ በጊዜ መጣና ስራ ሲፈታ [ስራ የፈታ አእምሮ የሰይጣን ቢሮ ነው እንደበር እጅታ ያም ያም ይከፍተዋል]። አሁን እስቲ የልጄን መጫወቻ ልግክር አለና አለምን ለማስተካከል አውስትራሊያን ሲያመጣ አፍሪካ ትወጣለች፤ አንዱን ወዲህ ሲያመጣ አንዱ ወዲያ ይወጣል። እንዲሁ እንደቀላል መጫወቻ ብሎ የገዛው ጭንቅላቱን ፈትኖት ላብ በላብ ሆኖ ልጅን መጠበቅ ጀመረ። “ባቢ እንደምን ዋልክ” ብሎ ሲገባ (ልጅ) ምንም እንደምን ዋልክ የለም “ና ይህንን አለም አስተካክል፤ አለምን እንደነበረች አድርጋት” አለው። ልጅ መጣ ለልጅ ቀላል ነው። አሁን ሲመለከት “አባቢ” አለ “አለም እንድትስተካክል ሰው ይስተካክል” አለ ጀርባው ላይ የሰው ምስል አለ። ሰውየውን ማስተካከል ቀላል ነው። ግንባር፣ ጉንጭ፣ አፍንጫ፣ ምናምን አስተካከለና ሰውየው ሲመጣለት “አሁን ገልብጠው” አለው ሲገልብጠው አለም ትክክል ሆነች። ሰው ሲስተካከል ዓለም ምን ትሆናለች?! ትስተካክላለች።

ተረክ 57

በመምህር (ዲያቆን) ቸሬ አበበ በ4/9/2002 በ5:30 ከቃለምልልስ

በቅድስት ስላሴ መንፈሳዊ ኮሌጅ

ክርስቶስ ሀዋርያትን አስከትሎ በሚያስተምራቸው፣ በሚዞርበት ሰዓት በስጋዊ ወቅት አንድ ጥያቄ ጠይቋቸው ነበር ምንድነው ያላቸው . . . ሐዋርያት አስራ ሁለት ናቸው። ከአስራ ሁለቱ አንዱ ይሁዳ አለ እና አሳልፎ እንደሚሰጠው ያውቃል አንድ ፈተና ግን አቀረበላቸው። ይህ ጥያቄ፣ ሁላችሁም እያንዳንዳችሁ ድንጋይ አንሱ ይላቸዋል። እና እንዴት ድንጋይ የሚያሸክም ሰው መጣብን ብለው እሱ (ይሁዳ) በማገረምረም ትንሽዬ ድንጋይ አንስቶ ትክካው ላይ አስቀምጦ እንዲህ (የመንገዳገድ ምልክት እያሳየ) ይውተረተር ነበር። ሌሎቹ በአቅማቸው ልክ አንስተው ለመታዘዝ ፍቃዱን ለመፈጸም ፈቃዳቸውን ሁሉ በማሰብ ይጠብቁት ነበር ይላል። እና ይህን ድንጋይ “የያዛችሁት ድንጋይ ሁላችሁም” ምን ሁኖ ብሉት አለ “ዳቦ ሁኖ ብሉት” አለ።

እና እሱ (ይሁዳ) ትንሽ ድንጋይ ስለሆነች ያቺን በልቶ ቁልጭ ቁልጭ ይል ነበር። ከዛ “ድጋሚ ካዘዘ እኔ ትልቅ ድንጋይ ነው የማነሳው መቼም ወርቅ ይሁን ነው የሚለው” ብሎ ቀጣይ ደግሞ በክፋት ልቡ ያስባል። (እየሱስ) አሁንም እነሱን ትንሽ ጠብቆ በልተው ከጠገቡ በኋላ ይጠይቃቸዋል። የተራበው ይሁዳ፤ በክፋቱ ማለት ነው፤ “አሁን ድንጋይ ወርቅ ይሁን ስለሚል እኔ ትልቅ ድንጋይ ነው አሸክሙኝ ብዬ የምሸክመው” አለ። አሁንም ደግሞ ይህን ያልኳችሁን ትእዛዝ ትፈፅማላችሁ ሁላችሁም ድንጋይ አንሱ አላቸው። ድንጋይ አንሱ ሲላቸው አሁን እንደቀደመው ያቅማቸውን አነሱ እንደቀደመው። እሱ ግን “ሁላችሁም ተሰብስቡና ይህንን ታላቅ ድንጋይ አሸክሙኝ” ብሎ ያንን አቅሙ የማይቻለውን ትልቅ ድንጋይ (ተሸከመ)። ትእዛዝ እስኪሰጥ ድረስ እስኪቸገር ድረስ ማለት ነው። እና “የያዛችሁትን ድንጋይ በአቅማችሁ ልክ ወርውሩት፤ በወረወራችሁት ልክ፤ መጠን እድሜያችሁ ይርዘም” አለ።

ተረክ 58

በመምህር (ዲያቆን) ቸሬ አበበ በ4/9/2002 በ5:30 ከቃለምልልስ

በቅድስት ስላሴ መንፈሳዊ ኮሌጅ

አንዲት ሚዳቆ አለች ጠዋት ተነስታ የብርቱካኑ ዛፍ ጋ ሳትደርስ አትመለስም። እና እዛ ስር ትሄድና ወደላይ ስታይ ብርቱካኖች ታያለች አፍርተው። እላይ ስታይ አንድ ብርቱካን ለማግኘት እጅግ ደክማ ደክማ ቤቷ ትመለሳለች። አሁንም ጠዋት ትመጣና ረሀቧን የሚያስታግስላት አንድ ብርቱካን እንኳን አጥታ አሁንም ዘላ ዘላ ዛፋ ላይ ለመውጣት በእግሯ ሁሉ ጭራ ጭራ አልችል ስትል አቅሟን ስታውቀው ተመልሳ ትሄዳለች። እና ሁሉ እንዲህ ትደክማለች፤ ትደክማለች (አንድ ቀን ታድያ) “አይ ብርቱካኑ እኮ አላፈራም” ብላ ተመለሰች። በቃ አላፈራም እንደውም ለኔ የሚሆን አይደለም ሳያፈራ ምን አንቀገርቀገርኝ ብላ እራሷን አስታግሳ ወደቤቷ ተመለሰች እራሷንም በራሷ ወሰነች የሚል ነው።

ተረክ 59

በመምህር (ዲያቆን) ቸሬ አበበ በ4/9/2002 በ5:30 ከቃለምልልስ

በቅድስት ስላሴ መንፈሳዊ ኮሌጅ

መሬትና ሚዳቆ እ. . . ተቀያየሙና ተጣሉ። ሚዳቆ ከመሬቷ ጋ ትቀያየማለች። ያው ሰው አብሮ ሲኖር መጋጨት አለ። [. . .] መሬትና ሚዳቆም አንድ ላይ ስለሚኖሩ ሚዳቆ መሬት ላይ ስለምትኖር መጣላታቸው አይቀርምና ነው እና ተጣሉ። ሲጣሉ ግን ሚዳቆዎ ትልቅ በትር ይዛ መሬቷን አናት አናቷን ትቀጠቅጥ ነበር። “ምናባሽ” እያለች “ምንታመጪያለሽ” እያለች አናት አናቷን እያለች። ከዚያ ደብድባ! ደብድባ! ደብድባ! መጨረስ ሲያቅታት፤ ማድማት ሲያቅታት፤ ማባረር ሲያቅታት እሷም ከሷ ተለይታ እንደማትሄድ ስታውቅ “የታባሽ እንደውም

ከአንቺ ጋር መኖር አልችልም፤ አልፈልግም” ብላ ሚዳቆዋ እየዘለለች ስትሮጥ፣ ስትሮጥ፣ ስትሮጥ፣ ስትሮጥ፣ ስትሮጥ አሁንም ስታይ መሬት ነው፤ አሁንም ስታይ መሬት ነው መሬቱን ጨርሳ መሬቱ ዳር ባህር አለ ትልቅ ባህር እዛ ጋ ስትደርስ ባህሩ ጋ ልትገባ ስትል ባህሩን ስታይ “በቃ ህይወቴ ማለፍ ነው” ብላ አሰባችና “አይ ከምሞትማ ከዚህች ጋ ሳልጣላ ብኖር ይሻለኛል” አለችና ተመልሳ [. . .] ስትደበድባት ከነበረችው አካል ጋር ታረቀች።

ተረክ 60

በመምህር ዜናጥበብ ተስፋዬ ተሾመ በ10/9/2002 በ12:30

ማኅደረ ስብሃት ቅድስት ልደታ ለማርያምና ደብረ

መድኃኒት መድኃኔ ዓለም ቤተክርስቲያን

ዛሬ ዛሬ ጠንቋዩ ዘመናይ ነው ስግደት ሁሉ ያዛል። ለልደታ አምስት ስገዱ ይላል፤ ለአቡነ አረጋዊ አስር ይላል፤ ለሚካኤል አምስት ይላል፤ ለገብርኤል ስገዱ ይላል ያዛል። አንዳንዴ እንደውም ፀበል ይፀፋል “ሪፈር ይጽፋል” ወደ ሚካኤል ጸበል፣ ለአንተ የሚሆነው የአቦ ነው ለአንቺ የሚሆነው . . . ከክርስትና ጋር ልዩነት የለውም እንድንል።

ተረክ 61

በመምህር ዜናጥበብ ተስፋዬ ተሾመ በ10/9/2002 በ12:30

ማኅደረ ስብሃት ቅድስት ልደታ ለማርያምና ደብረ

መድኃኒት መድኃኔ ዓለም ቤተክርስቲያን

አንድ እናት ወንጌል እየተማሩ ነው ቤተክርስቲያን። ወንጌል ሲማሩ ቤታቸው ግን ጭንቀት ነው። እቤታቸው ብዙ የሚያስጨንቃቸውን ነገር ትተው ነው የመጡት። እንደአቅማቸው የሰናፍጭ እርሻ አላቸው በዚህ እርሻ ላይ እንዳይጠቀሙ እንደፈለጉ ወገኖቹ ወይ ደግሞ በመሬቱ ደህና አድርገው አምርተው እንዳይጠቀሙ ቦታው ላይ በጣም ግዙፍ የሆነ ድንጋይ ተንከባሎ ቁጭ ብሏል። እኚህ እናት ተጨንቀዋል፤ በጣም ተጨንቀዋል አንድ ቀን ቁጭ ብለው ሲማሩ ሰባኪው ልባቸውን ነካው “የሰናፍጭ ቅንጣት ታክል እምነት ካላችሁ ድንጋዩን ተነስተህ ወይም ቃሉ እንደሚለው ተራራውን ተነስተህ ገደል ግባ ብትሉት ይገባል የሚላናችሁ የለም” የሚለውን ቃል ሲሰሙ ደስ ብሏቸው አገልጋዩ ሲጨርስ ሄዱ። “ዛሬ በጣም ልብ የሚፈትሽ ቃል ተናግረኸኛል” (አሉት)። “እናታችን እኔ አይደለሁም የተናገርኩት እኔም ስማር ነበር እርሶም ሲማሩ ነበር። እኔ ቆሜ እርሶ ቁጭ ብለው”[ሲያስተምር የነበረው ማን ነው?(ምእመኑን) እግዚአብሔር] “ግን ቃሉ ምንድነው?” አላቸው። የሰናፍጭ እርሻ አለኝ በዚህ እርሻዬ ውስጥ አርሼ እንዳልጠቀም ግዙፍ ድንጋይ ተንከባሎ ቁጭ ብሏል አሁን እምነት ያላችሁ የሰናፍጭ ቅንጣት ያህል እምነት ካላችሁ ድንጋዩን ተነስተህ ገደል ግባ ብትሉት፤ ተራራውን ተነስተህ ወደ ገደል ግባ ብትሉት ይነሳል ብለህል አምኛለሁ! አምኛለሁ! እኔ በእርሻዬ መካከል ግዙፍ ድንጋይ

አለ” አሉ። “እናታችን እግዚአብሔር እኮ በእኔ አድሮ የተናገረው ይህን አይደለም የሰናፍጭ ቅንጣት ያህል እምነት ካላችሁ ተራራውን ተነስተህ ገደል ግባ ብትሉት ይገባል ስል የእምነትን ታላቅነት ለማሳየት ነው” (አላቸው)። “ልጄ አሉት ተወደደም ተጠላም አምኛለሁ እግዚአብሔር እቤት ስራዬን እየሰራልኝ ነው ይህን ጊዜ” አሉት። “እኔ እዚህ ነኝ እኔ በእውነት እዚህ ነኝ አላውቅም የድንግል ልጅ፣ አማኑኤል ቤቴ ምን እየሰራ እንደሆነ አላውቅም ግን ስራ እየሰራ ነው” አሉ። [ወገኖቹ እመኑ ባመናችሁ ጊዜ ለውጥ አለ] እኚህ እናት ልክ ሲሄዱ የሳቸው ቤት ተከቧል። “ምንድነው አሉ?” በእሳቸው ቤት አካባቢ የቀለበት መንገድ ሲሰራ ድንጋይ ተፈልጎ ተፈልጎ ጠፍቶ እሳቸው እርሻ ላይ ተገኝ ይህ ድንጋይ ለእነዚህ ለመንገድ ሰሪዎች እንቁ ነው። ለእነሱ ለምን ግዙፍ ነው ድንጋይ ባያስጨርሳቸው ጥቂት መንገድ ያራምዳቸዋል። ባለቤትን በናፍቆት እየጠበቁ ነው እግራቸው ላይ ለመውደቅ ገንዘብ ሰጥተው ለዛውም ገንዘብ ሰጥተው[...]

አሁን ሲመጡ (ሴትየዋ) እንደው እኔ አቅም የለኝም ትንሽ ገንዘብ አለችኝ ይህችን ገንዘብ ሰጥቻችሁ ይህን ድንጋይ አንከባሉልኝ ብለው ለምነው ለምነው ለምነው አልቻሉም [. . .] አሁን እኚህ ሴትየ ከርቀት ሲመለከቱ ሰው ተሰብስቧል “ደግሞ ምን መጣብኝ ባለኝ አመስግኜ እንዳልኖር” ሲሉ ምንም አልመጣም መጣላቸው እንጂ “እናታችን እባክን እንዲህ እንዲህ አይነት. . .” አንዱ እግራቸው ላይ ይወድቃል አንዱ እጃቸውን ይስማል [. . .] እንደው አንዱ የፈለጉትን እንክፈል ይላል። “ምንድነው ነገሩ በህልሜ ነው በእውኔ” (አሉ።) “በእርሻዎት መካከል” “እሺ” “ግዙፍ ድንጋይ አለ እኛ በእርሶ እርሻ ዳር ላይ መንገድ ለመስራት የመጣን ሰዎች ነን ለመንገድ ድንጋይ ያስፈልገናል” “ውይ! ውሰዱልኝ” “አይደለም እናታችን ገንዘብ ከፍለኛት የሚፈልጉትን ያህል ከፍለኛት እንውሰደው ነው የምንሎት” “እኔ አይደለም ከፍላችሁ ሳትከፍሉኝ ውሰዱልኝ” ተለምነው፣ ገንዘብ ተከፍሏቸው፣ ድንጋዩን አንከባለው ወስደው ያ የእርሻ ቦታ ታጥሮ ወገኖቹ እኛ አምላክ መጨረሻውን መጀመሪያ ያደረገላቸው እናት . . . እኔ ይገርመኛል ጠላት ለረጅም ጊዜ ሽክ ይላቸዋ “ዝም ብለሽ ነው ይህን ድንጋይ ያለሽን ገንዘብ አንጠራሽን አውጪና ድንጋዩን ወደዚያ አስወርጃ ምን ላይ ታርሺያለሽ” የነገን የእግዚአብሔርን እቅድ ስለሚያውቅ።

ተረክ 62

በመምህር ዜናጥበብ ተስፋዬ ተሾመ በ16/9/2002 በ12:30

መንበረ ልዑል ቅዱስ ማርቆስ ቤተክርስቲያን

አንዴ አሉ አባቶች ቁቤና ማር ተከራከሩ አሉ ቅቤና ማር ተጨቃጨቁ። ማር ምን አለ “ስማ” አለው “እኔ ለሰው ጣፋጭ ሆኜ እያጣፈጥኩ አንተ መጥተህ ጭንቅላት ላይ ቁጭ” ቅቤን “እኔ ነበርኩ ጭንቅላት ላይ መቀመጥ የነበረብኝ” አለ። ማር “እኔ ነኝ የምጣፍጠው ሰው የሚበላው እኔን ነው የሰው ጭንቅላት ላይ ወጥተህ ቁጭ ያልከው አንተ ነህ” አለው። በኋላ ቁቤ ምን አለ

“አዩ አዩ ጓደኛዬ ማር አላወክም ለካ ዋጋ ከፍዬ ስንት መከራ አይቼ ተገፍቼ ስንት መከራ አይቼ ነው ዛሬ ዛሬ ጭንቅላት ላይ ቁጭ ያልኩት” አለ “እንዴት የተከፋሁት እኔ እየጣፈጥኩኝ ተገፍቼ እንኳን ጭንቅላት ላይ ልወጣ እንስራ ውስጥ አድርገው ገፍተው ገፍተው፣ ንጠው ንጠው፣ እኮ ነው መጨረሻ ነጥለው አውጥተው ቁጭ ያደረጉኝ” አለ “ዋጋ ከፍዬ ነው እዚህ የደረሰኩ” አለ።

ተረክ 63

በመምህር ዜናጥበብ ተስፋዬ ተሾመ በ16/9/2002 በ12:30

መንበረ ልዑል ቅዱስ ማርቆስ ቤተክርስቲያን

አንድ ልጅ እናቱ ታመዋል። በህይወትና በሞት መካከል ታመዋል እናቱ፤ በህይወትና በሞት መካከል። ሲበር ሄደና ከፋርማሲ መድሀኒት እንዲገዛ ሀኪም ሰጥቶታል። እ. . . ማዘገፍ እንትኑን እና ያን ይዞ ሄደ። አጋጣሚ ሲሄድ ፋርማሲስቱ ተኝቷል እንቅልፍ ላይ ነው። ቀሰቀሰው። ፋርማሲስቱ ለካ ሲነሳ በሙሉ ልቡ አልነበረም በደንብ አልነቃም ወረቀቱን አየና ያልሆነ መድሃኒት ሰጠው። ወረቀቱ የሚለውን ሳይሆን ይህንን መድሀኒት ወስዶ ለእናቱ ቢሰጣቸው ይገድላቸዋል። አሁን የሚገርማችሁ ልጅ በጣም በሩጫ ሄዷል እናቱን ለማትረፍ [. . .] አሁን የሚገርማችሁ ልክ ይህ ልጅ ከሄደ በኋላ ፋርማሲስቱ ነቃ በደንብ ነቃ ሲያይ ማዘገፍውን ሲመለከት የሰጠው መድሀኒትና የታዘዘው ሌላ ነው ይህን መድሀኒት እዛ ቢሰጥ ሴትየዋ ይሞታሉ። በህይወቱ አንድ ቀን ፀሎት አድርጎ አያውቅም። ግን ፀሎት ማድረግ ጀመረ ያን ቀን ተንበረከክ “አምላኬ” አለ “አምላኬ” አለ [. . .] የሚገርማችሁ ይህ ሰውዬ ብድግ አለና ተንበርክኮ “አምላኬ” አለ “አምላኬ እንደው ምንም ይሁን ምንም እኚህ እናት ሞተው የሳቸው ደም በእኔ ነውና እንደው ተአምርህን ግለፅ” አለው። በህይወቱ ፀሎት አድርጎ አያውቅም ሲበላ ጎበዝ ያዘው እያለ የሚበላ ነው ሲተኛ ልክ እንደውሃ ዋና ዘሎ አንሶላ ውስጥ ነው የሚገባው አንድ ቀን የእግዚአብሔርን ስም ጠርቶ አያውቅም [. . .]። አሁን ፀሎት እያደረገ በሩ በጣም ተንኳኳ ደንግጦ ሲከፍት ያ መድሀኒት ይዞ የሄደው ልጅ ነው። “ጌታዬ ይቅርታ አድርግልኝ እየሮጥኩ ስሄድ መድሀኒቱ ተሰበረ” አለ። “ተሰበረ” [ምን ያህል እንግዲህ ፀሎት ነገሮችን ይቀይራ] እውነተኛውን መድሀኒት ሰጠው አሁን ያ መድሀኒት እዛ በደርስ እኛ ሴት ሚች ናቸው።

ተረክ 64

በመምህር ዜናጥበብ ተስፋዬ ተሾመ በ16/9/2002 በ12:30

መንበረ ልዑል ቅዱስ ማርቆስ ቤተክርስቲያን

አሁን በኢትዮጵያ ታሪክ እልኒ የምትባል ሚስት ያላቸው (ንጉስ ነበሩ)። በጣም ቆንጆ ናት በጣም ውብ ናት። ከንስሀ አባቷ ጋር ፍቅር ይዟታል። አሁን አንድ ቀን ዓድቁ ዮሐንስ

የሚባሉ፣ ዓድቁ ዮሐንስ አንድ ቀን ጠረጠሩ [. . .] አሁን አንድ ቀን ማታ ቁጭ ብለው ከጣና ውስጥ የተጠመደ አሳ እየተጠበሰ ይቀርባል ንስህ አባት ቁጭ ብለዋል፣ ንግስት እሌኒ፣ አዬ ዮሐንስ፣ የቤተመንግስት ጃንደረቦች (ሁሉ አሉ)። በኋላ ዓድቁ ዮሐንስ ከምግቡ በፊት ፀሎት ከተደረገ በኋላ “አንድ የምናገረው ነገር አለኝ” አሉ ዓድቁ። “ለምንድነው እያስመሰልን የምንኖረው በቃ እውነት እንነጋገር እውነት ይለጠጣል እንጂ አይሰበርም። እውነት ብንናገር፣ እውነት ብንናገር ይህ የጠበሰነው አሳ እሳቱ ላይ ያለው ክንፍ የሌለው [ሲጠበስ ክንፉን አጥቷል] ይህ አሳ ህይወት ዘርቶ ጣና ውስጥ ይገባ ነበር።” አሉ ሁለቱም ደነገጡ። ንስህ አባት ብድግ አሉ በቃ “እኔ ማለት ሲገባኝ ተቀደምኩ” አሉና “እኔ በጣም በጣም በጣም ከአቅሜ በላይ የሆነ ሀጢያት ውስጥ ነኝ ያለሁት እሌኒን ወድጃታለሁ” አሉ። እሌኒ ብድግ አሉ “እኔም አባቴን ወድጄያቸዋለሁ መልከመልካም ናቸው” አሉ። በዚህን ጊዜ አዬ ዮሐንስ ብድግ ብለው “እኔም ገዳም እገባለሁ” አሉ። [. . .] ዛሬ ጣና ውስጥ ከሚጠመዱ አሳዎች የዓድቁ ዮሐንስ አሳ የሚባሉ አሉ። ስታዩት ተጠምዶ ሲያዝ ክንፍ የለውም።

ተረክ 65

በመምህር ዜናጥበብ ተስፋዬ ተሾመ በ16/9/2002 በ12:30

መንበረ ልዑል ቅዱስ ማርቆስ ቤተክርስቲያን

አንዴ አይጥ ለገበሬ ውለታ ዋለችለት አሉ፣ ለገበሬው ትልቅ ውለታ አይጥ እኮ ናት። አይጥና ገበሬ ውለታ ሲፈፀሙ አሁን ገበሬው ደስ አለው “አይጤ” አላት ሲያቆላምጣት [አይጥን ሲያቆላምጣት!] “አይጤ ምን ላድርግልሽ” አላት። ጎተራ ውስጥ ወስዶ የጥሬ መአት የተከመረበት ጎተራ ውስጥ አስቀምጧት አይጣን። ይገርማል እዚህ ጥሬ መሀል ላይ እንደፈለገች መብላት የምትችልበት ጎተራ ውስጥ አስቀምጧት “ምን” አላት “አይጤ ምን ልስጥሽ” አላት። የሚገርማችሁ ያለችው ምን ላይ ነው እህል ላይ እኮ ነው ምግቧ ላይ “ምን ልስጥሽ” ይላታል ተሸከረመመች [አይጥ ስትሸከረመም] “እንደው ያቺን ትሰጠኝ” አለችው የወደቀች ሽምብራ መሬት ላይ አይታ እህል ላይ ቁጭ ብላ ያቺን ስትል ገበሬው ተናደደ የምርጫ ችግር እኮ ነው።

ተረክ 66

በጫካ ውስጥ አውሬዎች ተሰብስበው ይኖሩ ነበር። ከዕለታት አንድ ቀን ጦጣ በድንገት እየሮጠች ወደ ኤሊ ትመጣና “እመት ኤሊ እስከአሁንም እዚህ አለሽ እንዴ?!” ትላታለች። ኤሊም ደንግጣ “ምነው?” ስትላት የዱር አውሬ ሁሉ እኮ በአንቺ ላይ አምጿል፣ ሲገሉሽ፣ ሊበሉሽ እየፈለጉሽ ነው ሽሺ ትላታለች። እንደዛሬ ድንጋይ ያለበሰችው ኤሊ በሁኔታው ተደናግጣ “እነማን እነማን ናቸው የተነሱብኝ?” ብትላት ጦጣም “አንድም አልቀረ የአራዊት ንጉስ አንበሳም እንኳን”

ትላታለች። ኤሊ እንደተከበች “አንድዬም ከእነሱ ጋር ነው?!” ብላ ትጠይቃታለች። ጦጣም “አይ እግዚአብሔር እንኳን ከእነሱ ጋር አልተነሳብሽም” ትላታለች። በዚህ ጊዜ ኤሊ ወዲያው ተጽናንታ “አይ አንድዬ እንኳን ከእነሱ ጋር ካልሆነ ተይው፣ ምንም አልሆን” ትላለች። ይህን እምነቷን ያየው እግዚአብሔር ወዲያው ኤሊን ድንጋይ ያለብሳትና ከጠላቶቿ ታመልጣለች። ይኸው እስካሁንም ኤሊ ድንጋይዋን እንደለበሰች ትኖራለች።

አባሪ ሦስት

በዚህ አባሪ፣ በአባሪ ሁለት ስር የተካተቱ ስብስብ ተረኮች በአይነት (በዝርያ) ተፈርደው በዝርዝር ቀርበዋል።

እውነተኛ (factual) ቃላዊ ዝርዝር ተረኮች		ፈጠራዊ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮች			
ትውስታዊ (reminiscences) ቃላዊ ዝርዝር ተረኮች	ሂሳዊ ቃላዊ ዝርዝር ተረኮች	ተረቶች (folktales)			ቀልዶች (jokes)
ተረክ 9	ተረክ 8	ተረክ 1	ተረክ 19	ተረክ 56	ተረክ 38
ተረክ 18	ተረክ 25	ተረክ 2	ተረክ 20	ተረክ 58	ተረክ 41
ተረክ 23	ተረክ 26	ተረክ 3	ተረክ 21	ተረክ 59	ተረክ 42
ተረክ 24	ተረክ 27	ተረክ 4	ተረክ 22	ተረክ 62	ተረክ 43
ተረክ 28	ተረክ 34	ተረክ 5	ተረክ 29	ተረክ 63	ተረክ 44
ተረክ 30	ተረክ 35	ተረክ 6	ተረክ 31	ተረክ 65	ተረክ 45
ተረክ 33	ተረክ 60	ተረክ 7	ተረክ 32	ተረክ 66	ተረክ 46
ተረክ 39		ተረክ 10	ተረክ 36		
ተረክ 40		ተረክ 11	ተረክ 37		
ተረክ 47		ተረክ 12	ተረክ 48		
ተረክ 53		ተረክ 13	ተረክ 49		
ተረክ 55		ተረክ 14	ተረክ 50		
ተረክ 57		ተረክ 15	ተረክ 51		
ተረክ 61		ተረክ 16	ተረክ 52		
ተረክ 64		ተረክ 17	ተረክ 54		

አባሪ አራት

ከዚህ ቀጥሎ ለዚህ ጥናት መሠረት ለሆኑ ተረኮች መረጃ አቀባዮች የሆኑ ግለሰቦች ስምና ዝርዝር መረጃዎች ቀርበዋል። ምንም እንኳን በጥናቱ በቅርብ የተጠኑ መምህራን ከ25 በላይ ቢሆኑም ቀጥሎ በቀረበው ሰንጠረዥ የተጠቀሱት ባካሄዷቸው ስብከቶች ውስጥ የዚህ ጥናት ትኩረት የሆኑ ተረኮችን ሲናገሩ የተደመጡ 14 ያህል ግለሰቦች ብቻ ናቸው። (መምህራኑ የተደረደሩበት ቅደም ተከተል የጥናቱ ትኩረት ያደረጋቸውን ተረኮች ሲናገሩ የሰማሁበትን የጊዜ ቅደም ተከተል መሠረት ያደረገ ብቻ ነው።)

ተራ ቁ.	ስም	ዎታ	የቤተክርስቲያን የትምህርት ሁኔታ	የሥራ ሁኔታ
1	መምህር ዲያቆን አእምሮ አሰፋ	ወንድ	በቅድስት ስላሴ መንፈሳዊ ኮሌጅ የሶስተኛ አመት ተማሪ	—
2	መምህር ብርሃን አንለይ	ወንድ	የመንፈሳዊ ኮሌጅ ዲፕሎማ ምሩቅ	በደብረ ሀይል ቅዱስ ራጉኤል ትምህርት ቤት የግዕዝና የሥነ ምግባር መምህር
3	መምህር መጋቢ ሀዲስ ቀለመወርቅ ታደሰ	ወንድ	በዲማ ጊዮርጊስ የሰባት አመት የትርጓሜ ትምህርት	የአራዳ ቅዱስ ጊዮርጊስ ቤተ ክርስቲያን የስብከተ ወንጌል ሐላፊ
4	መምህር ላዕከወንጌል በእደማርያም ይትባረክ	ወንድ	በቤተ ክርስቲያን (ከአለቃ ይትባረክ መርሻ) ቅኔ የተቀኙና የሀዲስ ትርጓሜ ትምህርት	በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን የአዲስ አበባ ሀገራብስክት የስብከተ ወንጌልና የትምህርት መምሪያ ሀላፊ
5	መምህር ሊቀማእምራን ፋንታሁን ሙጩ	ወንድ	የስነ መለኮት የዶክትሬት ተማሪ	በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን የአዲስ አበባ ሀገራብስክት ዋና ስራ አስኪያጅ
6	መምህር ሀብታሙ ከበደ	ወንድ	በቅድስት ስላሴ መንፈሳዊ ኮሌጅ የአምስተኛ አመት ተማሪ	በመካነ ሀይወት አቡነ ገብረ መንፈስ ቅዱስ ቤተክርስቲያን ሰባኬ ወንጌል
7	መምህር ቀሲስ አስቻለው መሀሪ	ወንድ	የመንፈሳዊ ኮሌጅ ዲግሪ ምሩቅ	በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ቤተክህነት የህዝብ ግንኙነት ሀላፊ
8	መምህር ቀሲስ ይግዛው መኮንን	ወንድ	የቅድስት ስላሴ መንፈሳዊ ኮሌጅ ዲፕሎማ ምሩቅ	በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን በሰንበት ትምህርት ቤቶች ማደራጃ መምሪያ መሀበረ ቅዱሳን መደበኛ መምህር

አባሪ አራት

9	መምህር (ቀሲስ) መጋቤ ሐዲስ ከዳኔ	ወንድ	በቅድስት ስላሴ መንፈሳዊ ኮሌጅ የ5 ወራት ስልጠና	በፌዴራል ዋና አዲተር (ድራዳዋ) አዲተር
10	አባ ሰላማ ብርሃን	ወንድ	በቅድስት ስላሴ መንፈሳዊ ኮሌጅ የሶስተኛ ዓመት ተማሪ	—
11	መምህር (ዲያቆን) ደረጃ ጅም	ወንድ	የቅድስት ስላሴ መንፈሳዊ ኮሌጅ ዲግሪ ምሩቅ	ሰባኤ ወንጌል
12	መምህር ዜናጥበብ ተስፋዬ ተሾመ	ወንድ	በቅድስት ስላሴ መንፈሳዊ ኮሌጅ ዲፕሎማ	የአዲስ አበባ ሀገረሰብነት የፋሪ ኤርቱ ደብረ ሀመልማል ቅዱስ እግዚአብሔር አብ ቤተ ክርስቲያን የስብከተ ወንጌል ኃላፊ
13	መምህር (ዲያቆን) ቸሬ አበበ	ወንድ	የመንፈሳዊ ኮሌጅ ዲግሪ ምሩቅ	በቅድስት ስላሴ መንፈሳዊ ኮሌጅ የጥናትና ምርምር ሀላፊና የስብከት ሥነ-ዘዴ መምህር
14	*	*	*	*

አባሪ አምስት

ይህ አባሪ በዚህ ጥናት የስብከት ፕሮግራም ሲካሄድባቸው ከተቃኙ ሃያ ሁለት አብያተ ክርስቲያን መካከል የጥናቱ ተተኪሪ የሆኑት ተረኮች የተደመጡባቸውን የአስራ ሁለቱን አብያተ ክርስቲያን ዝርዝር ብቻ ይዟል።

1. ምስካየ ኅዙናን መድሀኔ ዓለም ገዳም
2. ቦሌ ደብረ ሳሌም መድኃኔ ዓለም መጥምቁ ቅዱስ ዮሐንስ እና አቡነ አረጋዊ ካቴድራል
3. ቀበና ምስራቀ ፀሐይ መድኃኔ ዓለም ቤተ ክርስቲያን
4. ታእካ ነገስት ባኢታ ለማርያም ቤተ ክርስቲያን
5. ቅዱስ ባለእግዚአብሔር እና ባለወልድ ቤተ ክርስቲያን
6. መንበረ ልዑል ቅዱስ ማርቆስ ቤተ ክርስቲያን
7. ማኅደረ ስብሃት ቅድስት ልደታ ለማርያምና ደብረ መድኃኒት መድኃኔ ዓለም ቤተ ክርስቲያን
8. መንበረ ጸባኦት ቅድስት ስላሴ ካቴድራል
9. መንበረ መንግስት ግቢ ቅዱስ ገብርኤል ቤተ ክርስቲያን
10. ቦሌ ደብረ መድኃኒት መድኃኔ ዓለም ቤተ ክርስቲያን
11. ደብረ ገሲላ ቅዱስ አማኑኤል ካቴድራል
12. ደብረ ሰላም ቅዱስ እስጢፋኖስ ቤተ ክርስቲያን

ማረጋጫ

ይህ ጥናት የእኔ መሆኑን እና በጥናቱ ውስጥ የተጠቀሙትን መረጃዎች በትክክል የጠቀስኩ መሆኑን አረጋግጣለሁ።

ስም በተገባሪ ደረጃ

ፊርማ BIM

የማስረከቢያ ቀን _____

